

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

DOĞRUDAN DEMOKRASİ, SİYASAL KATILIM VE
KALKINMA İLİŞKİSİ:
MESUDİYE KURULTAYI ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Okan MEMİLOĞLU

Danışman
Prof. Dr. Ahmet MUTLU

SAMSUN
2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Okan MEMİLOĞLU tarafından, Prof. Dr. Ahmet MUTLU danışmanlığında hazırlanan “DOĞRUDAN DEMOKRASİ, SİYASAL KATILIM VE KALKINMA İLİŞKİSİ: MESUDİYE KURULTAYI ÖRNEĞİ” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 9.12.2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy çokluğu ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Ahmet MUTLU		☒
	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı		Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Hakkı Göker ÖNEN		☒
	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı		Kabul ☐ Ret
Üye	Prof. Dr. Metin UÇAR		☐
	Hitit Üniversitesi Siyaset ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı		Kabul ☒ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY
... / ... / ...
Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım yüksek lisans/doktora/sanatta yeterlik tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır

22/12/2022

Okan MEMİLOĞLU

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: DOĞRUDAN DEMOKRASİ, SİYASAL KATILIM VE KALKINMA İLİŞKİSİ: MESUDİYE KURULTAYI ÖRNEĞİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 22/12/2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 1

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

Prof. Dr. Ahmet MUTLU

ÖZET

DOĞRUDAN DEMOKRASİ, SİYASAL KATILIM VE KALKINMA İLİŞKİSİ: MESUDİYE KURULTAYI ÖRNEĞİ

Okan MEMİLOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
Yüksek Lisans, Aralık/2022
Danışman: Prof. Dr. Ahmet MUTLU

Doğrudan demokrasi, siyasal katılma ve kalkınma kavramları arasındaki ilişki ülkemizde 32 yıldır kesintisiz olarak yapılmakta olan Mesudiye Kurultayı kapsamında incelenecektir. Ordu İlinin Mesudiye İlçesinde 1991 yılından bu yana yapılan Kurultaylar, ilçe insanının demokratik geleneklere ve katılımcılığa olan inancını ortaya koymaktadır. Bu anlayış içinde Kurultaylar ilk yıllardakine göre geniş katılımlı bir anlayış sergilemektedir. Mesudiyelilerin ülke genelindeki dernek/vakıf örgütlenmeleri Mesudiyeliliği adeta kurumsallaştırmıştır. Kurultaylar da bu örgütlülüğün bir eseri olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de bir ilke imza atan bu Kurultayların temel amacı; Mesudiye ilçesinde ve dışarıda yaşayan bütün Mesudiyelilerin kucaklaşmasını, hasret gidermesini sağlamakla birlikte, Mesudiye'nin sorunlarının ve çözüm yollarının tartışılmasını sağlayıp; bu tartışmalar ve önerilerden somut kazanımlar elde edilerek yerel kalkınmaya katkı sağlamasıdır. Kurultaylar, Mesudiye insanının çok önemli bir yönünü daha ön plana çıkarmıştır. Mesudiyeliler, devlet ya da yerel yönetimlerden her şeyi istemek yerine idare ile birlikte Mesudiye için neler yapılabileceğini ortaya koymaya çalışmışlardır. Merkezi ve yerel yönetim yöneticileri, bilim insanları, iş insanları ve tüm Mesudiyeliler birlikte Mesudiye'ye nasıl katkıda bulunulabileceği sorusunu sürekli olarak gündemde tutmaya devam etmişlerdir. Böylece yerel kalkınmaya siyasal katılım ile katkı sağlamayı hedeflemişlerdir.

Bu çalışmada temel araştırma konusu olarak siyasal katılım ile kalkınma arasında somutlaştırılabilir bir ilişkinin varlığının var olup olmadığı esas alınacaktır. Yöntem olarak Kurultay, panel ve yıl içerisinde yapılan değerlendirme toplantıları sonucu ortaya çıkan bildirimler, raporlar ve Kurultay kitaplarının incelenmesi belirlenmiştir. Buradan amaçlanan ise dönem dönem tıkanan temsili demokrasiye yardımcı bir demokrasi oluşumu şeklinde nitelenebilecek ve organik demokrasi olarak adlandırılacak bir modelin geliştirilebilmesi adına fiilen atılan adımların tanınırlığını arttırarak benimsenmesi sağlamaktır.

Anahtar Sözcükler: Demokrasi, Siyasal Katılım, Kalkınma, Mesudiye Kurultayı

ABSTRACT

RELATIONSHIP OF DIRECT DEMOCRACY, POLITICAL PARTICIPATION AND DEVELOPMENT: MESUDIYE CONVENTION CASE

Okan MEMİLOĞLU
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Public Administration
Master, December/2022
Supervisor: Prof. Dr. Ahmet MUTLU

In this study, the relationship between the concepts of "direct democracy, political participation, and development", which has been going on for the last 32 years in our country, will be examined in the context of the Mesudiye District Convention. Convention held in Mesudiye District of Ordu Province since 1991 reveal the belief of the people of the district in democratic traditions and participation. In this understanding, the Conventions display a more effective and broader participation approach than in the first years. The association/foundation organizations of the Mesudiye members throughout the country have almost institutionalized Mesudiye. The congresses emerged as a result of this organization.

The main purpose of these Convention, which broke new ground in Turkey, is the discussion of Mesudiye's problems and solutions, as well as ensuring that all Mesudiye residents living in and outside the Mesudiye district embrace and relieve their longing. It is also aimed to contribute to local development by gaining concrete results from these discussions and suggestions. More about this source textThe congresses brought another very important aspect of the Mesudiye people. Instead of demanding everything from the state or local governments, the people of Mesudiye started to reveal what could be done for Mesudiye together with the administration. Central and local government administrators, scientists, business people, and all Mesudiye residents continued to keep dynamic the question of how to contribute to Mesudiye. Thus, they aimed to contribute to development through political participation.

In this study, the main research subject will be the investigation of the existence of an embodied relationship between political participation and development. The papers, reports, and congress books that emerged due to the congress, the panel, and the evaluation meetings held throughout the year will be examined. The aim here is to increase the recognition of the steps taken to develop a model called organic democracy as an alternative democracy to the representative democracy that is blocked from time to time.

Keywords: Democracy, Political Participation, Development, Mesudiye Convention

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Mesudiye (Ordu) gibi küçük bir ilçede otuz yılı aşkın süredir aralıksız sürdürülen ve demokrasi kültürünün sürdürülebilirliği adına önemli olan Kurultay çalışmalarını incelediğim bu çalışma ile siyasal katılım olgusunun kalkınma üzerine etkilerini tespit etmeye çalıştım. Bu çalışmayı yalnız yapabilmem mümkün değildi. Bu sebeple emeği ve katkısı olan herkese teşekkür etmek istedim.

Tez konusunu belirlememde ve tezi hazırlamamda katkılarından dolayı öncelikle danışmanım Prof. Dr. Ahmet Mutlu'ya teşekkür ederim. Ayrıca Berkay Yalçinkaya, Ayşegül Şenol ve Sarper Sarıdoğan'a da teşekkür ederim.

Her konuda olduğu gibi akademik kariyer yolunda da destek olan annem, babam, kardeşim ve tez yazım sürecinde en yakın destekçim olan eşime de teşekkür ederim.

Bu çalışmayı tüm gücümü gülüşünden aldığım kızım Helen'e ithaf ediyorum.

Okan MEMİLOĞLU

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK BEYANI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
1.GİRİŞ.....	1
2.DEMOKRASİ VE SİYASAL KATILIM.....	3
2.1. Demokrasi - Katılım İlişkisi.....	3
2.2. Temsili Demokrasi ve Siyasal Katılım.....	7
2.2.1. Temsili Demokrasi Krizi ve Eleştiriler.....	17
2.3. Katılımcı Demokrasi.....	29
2.3.1. Katılımcı Demokrasi İhtiyacı.....	29
2.3.2. Katılımcı Demokrasi Araçları.....	33
2.3.3. Katılımcı Demokrasi Pratiği.....	40
2.3.3.1. Yerel Demokrasi ve Yerel Yönetimler.....	41
3.DEMOKRASİ-KALKINMA İLİŞKİSİ.....	52
3.1. Demokrasi ve Kalkınma.....	52
3.2. Kalkınma Türleri ve Demokrasi İlişkisi.....	58
3.2.1. Yönetişimci Kalkınma.....	77
3.2.2. Sosyal Kalkınma.....	78
3.2.3. Yerel Kalkınma.....	79
4.DEMOKRASİ-KALKINMA İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA MESUDİYE	
KURULTAYI.....	89
4.1. Mesudiye ve Mesudiye Kurultayı.....	89
4.2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi.....	115
4.3. Bulgular ve Değerlendirme.....	116
5. SONUÇ.....	124
KAYNAKÇA.....	134

1.GİRİŞ

Tezin odak noktası demokratik bir siyasal katılım sürecinin kalkınmaya olduğu düşünölen etkilerinin araştırılmasıdır. Temsili demokrasinin ve katılımcı demokrasinin uygulama aşamalarında ortaya çıkan sorunlar böyle bir çalışma yapmanın gerekçesini oluşturmaktadır. Çalışmanın amaçlarından biri olarak ulus devlet ölçeğinde uygulanması imkansız olan doğrudan demokrasinin birtakım aygıtlarının doğru bir şekilde temsili ve katılımcı demokrasi uygulamaları içerisinde yerleştirilebilmesi adına öneriler geliştirmek şeklinde olduğu ifade edilebilir. Antik Yunan döneminde uygulaması görölen doğrudan demokrasinin modern demokrasiler öncesinde de birkaç denemesi olmuş ve bu uygulamalar akademik yazın alanında ciddi bir külliyat oluşmasını sağlamıştır. Modernizm ile birlikte ulus devlet ölçeğinde yaşanan demokrasi yöntemleri ile devletlerin kalkınma hedefi doğrultusunda ilerlemesi zaman zaman sapma göstermektedir. 2007-2008 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz neticesinde İzlanda örneği göstermiştir ki, ekonomik problemlerin çözümünde toplumun geniş kesimlerini kapsayıcı kararlar alınması akla gelen çözüm yöntemlerinden biridir.

Uluslararası örgütler ekonomik ve sosyal krizlerin ardından bu problemlerin etkilerini giderebilmek adına birtakım politika önerileri geliştirmektedir. 1970'lerin başında yaşanan petrol krizi üzerine yaşanan ekonomik sorunlar monetarist öğretisi ile çözülmeye çalışırken; sorunun siyasal tarafı ise yeni sağ başlıklı politikalar kapsamında giderilmeye çalışılmaktadır. Böylesi bir süreç sonunda ortaya çıkan katılımcı demokrasiye ilişkin çalışmamızı ilgilendiren siyasal katılıma ilişkin önerilerden biri de kent konseyleridir. Kent konseylerine ilişkin yapılan düzenlemelerin büyük kısmı tepeden inme şekilde olduğu ve toplum tarafından içkin bir yaklaşımla kabullenilemediği için tam olarak hayata yansıtıldığını söylemek güçtür. Bunun yerine organik bir demokratikleşme sürecinin daha sağlıklı olacağını söylemek mümkündür.

Çalışmanın ikinci bölümünde doğrudan demokrasinin tarihsel temellerine ilişkin anlatım yapılırken, yine aynı bölümde ulus devlet yapısı ile neredeyse kaçınılmaz hale gelen temsili demokrasiye ilişkin açıklamalar ve sorun alanlarına ilişkin eleştiriler yer alırken ayrıca katılımcı demokrasi modeline ilişkin bilgilere yer verilmektedir. İzlanda'nın 2008 krizi sonrası denemesini yaptığı E-demokrasi uygulaması incelenmiştir. Katılımın yerel yönetimlerde ve özellikle kent konseyleri bağlamında değerlendirmesi yapılmaktadır. Üçüncü bölümde kalkınma ve demokrasi ilişkisine dair bir anlatıma yer verilirken özellikle kalkınma türleri üzerinde durulmuştur. Kalkınma türleri ile demokrasi arasında bir bağıntının olup olmadığı sorusunun cevabının arandığı bu bölüm çalışmanın araştırma evreni olan dördüncü bölümün temelini oluşturmaktadır. Dördüncü bölümde ise doğrudan demokrasi ile siyasal katılım kavramlarının kalkınmaya etkisi olup olmadığı sorusuna yanıt aranmaktadır. Söz konusu bu yanıt Mesudiye Kurultayı çerçevesinde aranmaktadır. Kurultayın 1991 yılında hangi koşullar altında ortaya çıktığı ve bu koşulları hazırlayan tarihsel altyapıya ilişkin unsurlar belgeleri ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Otuz yılı aşkın süredir yapılan bu Kurultay alınan kararların ne kadar hayata geçebildiğinin ve kalkınmaya ne kadar etkisinin olduğunun tespiti adına gerek süre gerek ölçek bakımından uygun görünmektedir. Bir doğrudan demokrasi örneği olmasının yanı sıra bu oluşumu incelemeye değer kılan asıl öge ise organik olmasıdır. Organik olmasından kasıt, hiçbir devlet ya da devlet üstü yapılanmanın güdümünde olmadan tamamen Mesudiyelilerin yerel yaşamına ilişkin kaygıları ve kalkınmaya ilişkin endişelerinden doğup gelişen organizasyon, zaman içerisinde gerek yerel gerekse ulusal karar alıcılara sesini duyurabilir, taleplerinin bir kısmını hayata geçirtebilir hale gelmiştir. Son bölümde yapılacak genel değerlendirme ile çalışma nihayete erdirilecektir.

2.DEMOKRASİ VE SİYASAL KATILIM

2.1. Demokrasi - Katılım İlişkisi

Siyasal katılım kavramının günümüzde gerçekleşebilmesinin tek yolunun ancak temsili demokrasi ile mümkün görülmesi sebebiyle, katılımın yalnızca temsil mekanizması ile sağlanabileceği genel kanısı aksine doğrudan da yani aracısız, temsilcisz bir demokrasi deneyimi milattan önce Attika’da mümkün olabildiği gibi günümüzde Nordik coğrafyasında da kısmen mümkün olabilmektedir. Bunun yanı sıra Ordu ilinin Mesudiye ilçesinde on yıllardır süregelen Kurultay pratiği bir diğer katılım argümanı olarak incelemeye değerdir.

Siyasal katılımı Antik Atina ile başlatmak doğru mu? Bu sorunun cevabını bugün için, ihtiyatlı bir *evet* olarak vermek mümkündür. Çünkü özellikle yapılan arkeolojik çalışmalar neticesinde ortaya çıkan yeni bulgular ancak *şimdilik* kaydı ile evet cevabına imkan sağlamaktadır. Örneğin Göbeklitepe hakkındaki kazı ve inceleme çalışmaları her geçen gün yeni birtakım olgular ile karşılaşma imkanı verebilecek durumda görünmektedir. Bu durum haliyle bazı akademik alanlarda yapılan birçok çalışmayı en baştan (ki bu baş kavramı bilinen insanlık tarihi açısından daha gerilere de gidebilir) ve görece daha farklı şekillerde elden geçirme ihtiyacı doğuracaktır.

Kadim kentlerde belki de otuz yüzyıl öncesinden bu yana süregelen bir ortak yaşama ilişkin birikim olsa da Antik Atina deneyimine ayrı bir yer ayırmakta fayda vardır. Söz konusu görüşe neden olarak ise şu durum ileri sürülebilir. Yapılan analizler sonucunda tarihin birçok döneminde birçok değişik yönetim modelinin görülmesine rağmen Antik Atina’da yaşananların ilk kez anlamlı şekilde kayıt altına alınması. Bu nedenle kamu yönetimine ilişkin akademik yazın alanında geniş bir yer tutan siyasi sistemleri sınıflandırma girişiminin başlangıç noktası çoğunlukla Antik Yunan’dır (Heywood, 2011: 47). Çok önceleri hazırlanan bu siyasi sistem sınıflandırmalarının günümüzde dahi önemini korumasının başka haklı sebepleri de bulunmaktadır. Bu nedenlerin en başta gelenleri, Antik Atina’nın deneysel gözlemler yapılmasına imkan sağlayan unsurları ve yapılabilecek bir siyasi kategorizasyon için doyurucu miktarda veriyi inceleme fırsatı veren nüfus miktarı, yapısı gibi sahip olduğu demografik özellikleri yazılı ve görsel kaynaklar ile günümüze kadar ulaştırabilmesidir.

“Antik Atina döneminde siyasal sistem sınıflandırmalarını anlamlı kılacak asgari sayıda bir nüfus yoğunluğu bulunmaktadır” (Eroğul, 1981: 81). Antik Atina deneyiminin ardından Ortaçağda dini düşünce yapısının ön plana çıkmasından dolayı siyasal sistem sınıflandırmaları bakımından pek üretken bir dönem olmadığı söylenebilir. Ancak neredeyse son 300 yıldır bu tasnifin hem miktarında hem türlerinde önemli değişiklikler ön plana çıkmaktadır. Bu değişikliklere rağmen özgün yapısı ve birçok siyasal sisteme kaynak olması nedeniyle Antik Atina günümüzde dahi değerini korumaktadır. Bir sonraki başlık altında yer alacak oikos-polis düalizmi de bu alanda Atina’yı milat olarak kabul etmeyi sağlayan bir diğer önemli argümandır. Çünkü bu düalizm örneği bize, yaşamın özel alandan kamusal alana geçişini ve kentin ortaya çıkışını anlatmaktadır.

Antik Atina’da demokrasi, halkın ya da çoğunluğun hakimiyeti, iktidara sahip olan halk anlamında kullanılıyordu. Fakat demosu, sitede yaşayan tüm kesimleri içine alan bir kavram olarak nitelenmek mümkün değildir. Köleleri, özgür fakat siyasi ya da idari olarak misyonsuz olan metekleri¹(metoikoslar) ve yurttaş sayılmayan kadınları demosa dahil edebilmek söz konusu değildir. Bu doğrultuda yurttaşlar olarak değerlendirilenler demos adı altında Antik Atina demokrasisine kaynak teşkil etmektedir. Antik Atina’da şanslı bir azınlığa tanınan yurttaşlığa dayanan demokrasi kadınları, metekleri ve köleleri siyasal sistemine dahil etmeyerek eleştirilere maruz kalmaktadır. Kuşkusuz ki modern demokrasiyle kıyaslandığında toplumun bütün kesimlerinin sürece dahil olamaması negatif bir görüntü vermektedir. Fakat gözden kaçırmamak gerekir ki bugün dahi hala kusursuz bir şekilde vücut bulamayan fakat buna rağmen geniş kesimlerce arzu edilen demokrasinin Antik Atina’daki görünümü de o dönemin nitelikleri ve koşullarından bağımsız düşünmek hata olacaktır. Paradoksal bir durum gibi görünse de o çağların önemli düşünürleri ve demokrasi aleyhtarı olan Platon ile demokrasinin görece karşısında duran Aristo, demokrasi fikrinin günümüze ulaşmasında önemli katkılarda bulunmuşlardır (Dahl, 1993: 16-17). İlginç olan şu ki; bir anlamda o dönemde demokrasiyi yermek hatta sona erdirmek için yapılan çalışmalar günümüzde demokrasinin tarihsel temellerini anlamamıza katkı sunmaktadır.

---

¹Antik Yunan kent devletlerinden Atina Sitesi’nde yaşayan yabancıları ifade eden kavramdır. Metek ve köleler ayrı bir sınıftır. Bunlar, bazı sosyal ve siyasi haklardan yoksun bırakılıyorlardı

Antik Atina demokrasisi, demosun hakimiyeti altında tuttuğu alanlardan çok demosun muktedir olduğu siyasal güç ile şekillenmiştir. Tüm Yunan kentleri ve kolonilerinde olduğu gibi Atinalılar da kentlerini, devletlerini yurttaşları ile bir bütün şeklinde tasavvur etmişlerdir. “Polisi oluşturan insanlardır, içlerinde insan olmayan gemiler veya surlar değil” (Samons, 2013: 67). Bu kapsamda Antik Atina yurttaşının kendisi ile kenti arasında bir bütünleşme bir içselleştirme eğiliminde olduğu ortadadır. Mümkün olsa ve o dönemlerde yaşamış bir Atinalıyı bu yüzyıla getirebilseydik devlet aygıtına karşı yıkıcı fikirleri olanları bir tür *kentsel afaroza* maruz bırakmak isteyeceklerini görmek sürpriz olmazdı. “Çok az Atinalı modern bir Amerikan vatandaşının, devleti vatandaşlar topluluğundan ayrı bir varlık olarak kavrayışını anlayabilirdi” (Samons, 2013: 55). Bu bağlamda Aristo da siteyi, ortak yararı yeğ tutan bir yurttaşlar grubu olarak tanımlamaktadır (Aristoteles,1983: 203). Atina yurttaşları sadece vergi ve harcama gibi külfetlere katlanmakla kalmamış savaş ve barışa karar vermek gibi önemli konularda görüş beyan etme hakkına sahip olmuşlardır. Sıradan bir Atina yurttaşının seçilerek *magistra*² olabildiği için Antik Atina'da demos Atina devletinin kendisinden başkası değildi (Samons, 2013: 66). Antik Atina'da yurttaşlar yekpare bir yapı olarak demosun bileşenleridir, onlar için siteden bağımsız bir yaşam neredeyse düşünülemez idi.

Sitenin birinci planda yer aldığı, bireyin site içerisinde anlam kazandığı ve yurttaş-devlet çatışmasını aklına dahi getirmeyen siyasal toplumda vücut bulan bir demokrasi deneyimini yaşanmaktaydı (Okandan, 1976: 121). Antik Atina demokrasisinin kaynağı; “*devlet dini, toplum mitleri ve geleneklerle kaynaştırılmış halka dayanmaktadır*”(Finley, 2003: 41-42). Bu noktada Antik Atina'nın Jakobenzminden uzak yapısı dikkate değerdir. Yüzyıllar sonra gerçekleşecek Fransız İhtilali'nin ardından Fransa'ya neredeyse bir yıl kadar hakim olan ve devrimden çok daha fazla insanın öldüğü Terör Dönemi'ne sebep olan bir siyasi parti olan Jakoben Kulübü halka rağmen halk için mottosunu benimsemiştir. Bir Antik Atinalıyı 1789 ve 1790 Fransa'sında gezintiye çıkarsak gördükleri karşında en hafif tabiri ile şaşkına dönecektir.

---

² Roma'nın cumhuriyet döneminde yüksek devlet görevlilerine verilen ad.

M.Ö. 5. Yüzyılda Atina'da iki kez hüküm süren oligarşik dönemi bir kenara bırakırsak yaklaşık iki yüzyıl egemenliğini sürdüreceğ bir siyasal form meydana gelmeye başlamıştı. Antik Atina'da siyasal durum günden güne çok daha demokratik bir görünüm sergilemeye başlamıştır. Söz konusu durum, orta sınıfın palazlanması ile hukukun üstünlüğü ideasının genel kabul görmesini de kapsamaktadır. Bu ilerleme hali felsefi bakış açısının mitlere karşı olan mücadelesini yavaş yavaş kazanma eğilimine yöneldiğini göstermektedir (Şenel, 1999: 76). Tüm bu gelişmeleri değerlendirirken toplumsal arka planı da gözden kaçırmamak gerekmektedir. Antik Atina'da timokrazi (para oligarşisi), tiranlık, aristokrasi gibi farklı siyasal modeller yer almakla birlikte kenti karakterize eden ise demokrasidir.

Kavramsal ve yüzeysel olarak halk yönetimi şeklinde ifade edilen demokrasinin Atina'nın toplumsal yaşamındaki karşılığı nasıl bir görünüme sahiptir? Bu sorunun cevabı irdelendiğinde halk kavramının Antik Atina coğrafyasında yer alan bütün insanları kapsamadığı dikkatten kaçmamaktadır. "Halk kavramının içeriğinde sadece özgür insanlar vardır" (Sartori, 1996: 24). Antik Atina'da halk (demos) sözcüğü, içerik itibariyle köleleri kapsamamaktadır. "... köleler, sahiplerinin malı ya da canlı bir araç olmaktan ötede sayılmadıklarından, haliyle insan kategorisi içinde de değerlendirilmeyecek ve zaten özgürlük sözcüğüyle ilişkilendirilmeyecektir" (Yalçınkaya, 2011: 43). Atina'da halk kavramını daha doğru anlamlandırabilmek için toplum yapısı perspektifinden yaklaşmak yerinde olacaktır.

Atina kentinde halk kavramının tanımı dahilinde farklı toplumsal sınıflar söz konusudur. *Eupatrid*; büyük toprak sahibi soylular, *demiurgoi*; ticaretle ve zanaatla uğraşan kentli orta sınıf, *georgoi*; az topraklı yoksul köylü, *thethes*; toprakları ve belli bir işleri olmayan kentli, emek yoğun üretim biçimde çalışanlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Ağaoğulları, 2013: 24 ve Yalçınkaya, 2011: 36). Bununla birlikte soylular da, kendi içlerinde *eupatridler*: iyi doğmuşlar, *geomarlar*: toprak beyleri, *hippeisler*: atlılar şeklinde bir tasnife tabidir (Ağaoğulları, 2013: 22). Söz konusu grupların eşlerinin ya da kızlarının, kamusal, siyasal ve toplumsal rollere sahip olmadıkları, evlerinde toplumdan soyut bir hayat sürdükleri anlaşılmaktadır. "Kadınlar hiçbir zaman yurttaşlık statüsüne erişememiştir" (Ağaoğulları, 2013: 20). Yabancılar için de

durum farksızdır. Atina’da yer alan gruplara dahil olmadıklarına için kamusal ve siyasal alana dahil oldukları söylenemez.

Atina’nın toplumsal durumu demokrasi kavramı ile karşılaştırmalı olarak incelendiğinde kadınlar ve yabancılar da kısmen özgürdür, halk kavramına dahildir buna rağmen siyasal hak sahibi olduklarını söylemek mümkün değildir. Bu durumda kadınlar ve yabancılar özgür olarak değerlendirilir ve halk kavramının içinde yer alırlar. Görünen o ki, Atina’da halk sözcüğü içerik olarak siyasal haklara sahip olanları ifade etmemektedir. Son tahlilde Atina’da halk kavramı modern demokrasi nosyonlu bir okuma ile toplumsal anlamda bütünlüğü kapsayıcı bir ifade olmaktan uzak, sıkıntılı ve toplumsal eşitlikten uzak bir niteliğe sahip görünmektedir.

2.2. Temsili Demokrasi ve Siyasal Katılım

Ulus fikri 1689 yılında İngiltere’de vatandaşlık haklarının tanınması sonucunda ulusal egemenliğe dayalı ve ulus devletin temellerini atan anayasalı monarşiye paralel olarak gelişmiştir (Santamaria, 1998: 22). Ulus ideasının siyaset ve toplumlar açısından global bir hal almaya başlaması ise Fransız ve Amerikan devrimleri ile mümkün olmuştur (Schnapper, 1995: 17). 19. Yüzyıldan bu yana modernleşme süreci içerisinde yaratılan soyut bir kavram olan ulus, devletin ve toplumun tekrar tanımlanarak anlamlandırılmasında önemli bir görev üstlenmiştir. Her ulusun bağımsız bir devlet içerisinde varlığını sürdürme konusunda istekli olacağını dile getiren Weber bunun kaynağının ise bir duygu birlikteliği olarak ifade etmektedir (Weber, 1993: 185). Ulus ögesinin varlığını, coğrafi keşifler neticesinde palazlanmaya başlayan kapitalizmle, özellikle de reform sonrası modernleşme ile ilişkilendirmek yerinde olacaktır. “Ulus, belli sınırlar içinde bütünleşmesi açısından modern bir olgu olmasının yanı sıra; toplumsal, ekonomik ve kültürel alanların bütünleştirilmesi açısından modern bir icattır. Dolayısıyla ulus aynı zamanda hayali bir cemaat, topluluktur” (Baumann, 1998: 185).

“Ulus devletle eş zamanlı olarak ulusçuluk ideolojik bir güç olarak belirmiştir. Ulusçuluk, hiçbir zaman tek başına bir işleve sahip olmamış ve sürekli olarak ara terimlerle (yurtseverlik, popülizm, yabancı düşmanlığı vs.) zenginleşmiştir” (Balibar ve Wallerstein, 1995: 62). Ulusçuluk kavramı özellikle son iki yüzyıldan bu yana toplumların temelinde yer alan görece güçlü bir çimento niteliğinde olması ile dikkat

çekmektedir. Bu nedenle çığır açan, modern niteliklere sahiptir. 18. Yüzyıldan itibaren siyaset terminolojisinde yer alan ulusçuluk, değişik ülkelerde değişik içerikleri ifade etmektedir. Bu kavram İngiltere’de ulus bilinci şeklinde filizlenmeye başlarken Fransa’da önceleri Jakobenlerin yurtseverlik kisvesi altında yabancı düşmanlığını bir böbürlenme aracı olarak kullanmasını yermek amacı ile kullanılmıştır. 19. yüzyılda ise şovenizm³, halkların ulusal bağımsızlığı ve ulusal çıkar ve değerlere siyasal alanda öncelik verilmesi anlamında kullanılmıştır. Almanya’da ise bu terim, 20. Yüzyılın ilk yarısında yerini almış ve siyasal alanda otoriter, demokrasi karşıtı bir yapıda algılanmıştır (Karakaş, 2000: 35).

Ulusçuluk, ulusal topluluk duygusunun bir çıktısı şeklinde gündeme gelmiş ve modern siyasal topluluk fikrinin yapısal misyonu halini almıştır. Ulusçuluk kavramının gelişim sürecini dört evre olarak incelemek yerinde olacaktır. İlk dönem, 1789 Fransız Devrimi öncesi, sonra 1789-1870, üçüncü olarak 1870-1939 ve dördüncü dönem 1939-... şeklinde ifade edilebilir (Carr, 2000: 9).

Devrim öncesi dönem, ulusçuluk sebebiyle ortaya çıkan ulusal kiliselerin baş göstermesi, ulusal devlet düzenin ilk izleri ve ulusun hükümdarın varlığında kimlik kazanması şeklinde tanımlanabilir. Merkantilizmin sonucu olarak ulusal ekonomi politikaları da ulusçuluğun gelişim sürecine katkı sağlamıştır. Yerel edebi eserler verilmeye başlanması, monarşilerin ortaya çıkması, ulusal devlet ekonomisinin hüküm sürmeye başlaması ve ulusal kiliselerin oluşması bu dönemin önemli gelişmeleridir (Hayes, 1995: 53-54).

İkinci döneminde ulusçuluk gitgide somutlaşıp, berraklaşarak etki alanını genişletmiştir. Ulusçuluk, Fransız Devrimi neticesinde Manş Denizini aşarak İngiltere’den Kara Avrupa’sına sıçramıştır. Toplumların farklı ulusal temellerde meydana geldiğinin kabulüyle benimsenen ulusçuluk, kendi ulusunu konsolide edip ve ulusal bağımsızlığı hedefleyen bir öğretilerdir. Ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı temelinde, kendi özgür ulus-devletlerini kurması anlayışı; yurttaşın özgürlüğünün korunması, temsile dayalı yönetimin kurulması, maddi refahın artırılması ve uluslararası barışı hedefliyordu (Hayes, 1995: 113). 1870-1939 arası dönemde ulusçuluk anti-demokratik bir hal almıştır. Alman ulusçuluğu, 20. Yüzyıla

---

³ Napoleon’un Chauvin (Şoven) adlı askerlerinden mülhem olarak, ateşli, gururlu milliyetçilik şeklinde tanımlanmıştır (Roskin, 2014).

doğru baskıcı ve yayılcacı düşünceyi kanıksayıp uygulaması diğer uluslara da yön vermiştir. Ülke içinde totaliter görünüş, uluslararası arenada güç gösterilerine dönüşen saldırganlık anlayışı hakim olmuştur.

Sanayi devriminin etki alanı genişledikçe bir ulusun bir diğer ulus üzerinde güç kazanması imkanı sağlayacak iktisadi ulusçuluk varlık kazandı. Ulusçuluğun bu dönemdeki tırmanışı iktisadi ve askeri düşüncenin dışında bir başka neden ise nicel bir unsurdur; ulusların sayıları gitgide artıyordu. Fransız devriminin sonucu olarak imparatorluklar döneminin sonuna ermesi ulus-devlet yapılarının artması sonucunu doğurmuştur (Carr, 1990: 28,29). İmparatorlukların çökmesinde zihinsel altyapı olarak her ne kadar Fransız Devrimi etkisi var ise de Birinci Paylaşım Savaşı ile imparatorluklar çağı modern dünyada son bulmuştur.

İmparatorluklar çağının nihayete varması siyasi haritalardaki sınır miktarını arttırmıştır bu da bu yeni fenomenlerin (ulus devletlerin) bileşenleri arasındaki rekabet duygusunu arttırmış. Dışa dönük etki bu iken içerde ise ulusal bilinç, milli birlik ve beraberlik gibi öğeler toplumların hem zihinlerine hem de kalplerine kazanıyordu. Örneğin Kurtuluş Savaşı'nın başında henüz bir yılını dahi doldurmamış TBMM'nin Maarif Vekaleti eliyle İstiklal Marşı için bir yarışma tertip etmesi yaklaşık bir buçuk yıl sonra kaldıracağı saltanat için önemli bir gözdağıdır. Böylece TBMM hem savaş öncesi bir ulusal coşku inşa etmeye çalışmış hem de İstanbul Hükümeti'nin dikkati çekilmek istenmiştir. 1921 yılında marşın kabulünü takip eden ay olan Nisan ayının 23'ünde *Kut*'lanan Milli Bayram ise bu hamlelerin planlı ve kademeli olarak hayata geçirildiğini gösteren örneklerdir.

Ulus devletlerin tarih sahnesine çıkışı daha öncelere atfedilebilir durumda ise de⁴ genel kabul bu yapının 18. yüzyılın son otuz kırk yıllık döneminde anlamlı bir hal almaya başladığı yönündedir (Çiğdem, 1997: 163). 1648 yılında imzalanan Westfalya Barış Antlaşmasıyla sonucunda ortaya çıkan modern devlet yapılanması toplumsal ve

---

⁴Lipson, ulus-devletin ortaya çıkışını, İspanya birliğinin sağlamlaştırıldığı 15.yy.a kadar götürmektedir. LİPSON, L. (1978), Politika Biliminin Temel Sorunları (Çev. T. Karamustafaoğlu), Ankara, s. 147; Santamaria ise, İngiltere ve İskoçya'nın oluşturduğu Birleşik Krallığı başlangıç olarak 1707'ye tarihlemektedir. SANTAMARIA, 1998, s. 22; Bunların dışında 1789 Fransız Devrimi ve 1776 Amerikan Devrimleri ile ulus devlet başlatılmaktadır.

yapısal anlamda yeni bir örgütlenme modelidir. Modern devlet, mutlakiyetçi⁵ ve ulus devlet varyantları şeklinde farklı formlarda karşımıza çıkmaktadır.

Modern devletin mutlakiyetçi döneminde ussallık ile hukuksal yaklaşımının baş gösterdiği ifade edilebilir. Ulus devletten ayrılan temel noktası ise toplumun bütünlüğünün ulusa değil de monarka sadık olunması şeklinde görülmesi ve kültürel bütünleşmenin ulus devletteki gibi sistematize olmamasıdır. Burjuvazinin palazlanması ve aydınlanmanın esaslarının krallarca tanınması ile mutlakiyetçi devlet rejimi ulus devlet halini almaya başlamıştır. Fransız Devrimi, hem ulus devleti hem de ulusal yurttaşlığın modern kurumunu ve ideolojisini icat etmiştir” (Saygılı, 2010: 91).

Ulus devlet farklı etnik unsurların farklı bölgelere ve kültürlere farklı dil ve din gruplarına müdahalesi ile tarih sahnesine çıkar. Yekpare olarak örgütlenmiş bir halk birliği olarak yapılanmamış, bu nedenle tek tipleştirmeye çalışan ulus devletlerde, “asimile edilmiş, baskı altına alınmış ya da marjinalleştirilmiş alt-halklar” üretilmiştir (Habermas, 2002: 50). Ulus devlet, gerek kültürel gerekse de siyasal anlamda bütünlüğünü oluşturmuş, aynı duyguda birleşmiş ulusu tek bir potada eritmek temelinde inşa edilmiştir. Kültürel bütünleşme, ortak dil ve tarih bilincini gerektirirken, bu etnik açıdan bir birlik sağlamayı gerektirmemektedir.

Ulus kavramından önceki toplumsal görünümünden, ulus devlet yaratma safhasına ulaşma yolunda milliyetçilik önemli bir yer tutmaktadır. İlk olarak 1774 yılında Johann G. Herder’in ifade ettiği bu kavram ulus devlet yolunda ortaya çıkmış ve aynı zamanda bu sürecin ideolojik aygıtı haline gelmiştir (Uzun, 2003: 143-144). Anthony Giddens da aşağı yukarı aynı bakış açısı ile milliyetçiliği, siyasal bir yapıya dahil olan kişilerin ortak bir geçmişe ve kültüre sahip olduklarını vurgulayan imgeler ve inançlara duydukları içsel, duygusal bir bağ olarak değerlendirmektedir (Giddens, 2008: 286-288). “Slavoj Zizek ise milliyetçiliği toplumsal farklılıkları ideal bir homojenleştirilme ve demokrasinin öznesi olan yurttaşın üretiminin en önemli aracı olarak görür. Milliyetçilik toplumsal keyfin ete kemiğe bürünmüş halini temsil eder.

---

⁵Mutlakiyetçi devlet, “şiddet araçlarının denetimi dahil, nihai siyasal otorite ve yaptırımlarla donatılmış hükümler bir yönetici egemenliğindeki siyasal düzen” olarak tanımlanabilir. Tanım için bkz. GIDDENS, A. (2000), Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi, (Çev. Ü. Tatlıcan), İstanbul, s. 204

Bu keyfilik öteki üzerinden kendini inşa eden ve tanımlayan, beni tekleştiren bir görünüme sahiptir “(Zizek, 2012: 220).

Westfalya Antlaşmasını takip eden üç yüz yıllık serüvenin çıktısı olan ulus devlet, modernleşme sonunda milli birlik ve bütünlüğün yegane temsilcisi ve toplumsal sözleşmeden gücünü alan başat unsur olarak iktidarın kendisidir. Modern devlet inşası sırasında milli egemenliğin bireylerin nazarında değer görmesi neticesinde bireylerin millet olarak massedilmesi sonucu doğmuştur. Nihayetinde birey, millete dönüşebilmesi ile devleti ile homojenize olmuştur.

Hukuk ve siyaset alanında, ulus devletin normatif yapısı nesnel olarak ele alınırken, sübjektif yanı da ihmal edilmemiştir. Milli egemenliği savunan milliyetçilik; siyasi birim (devlet) ile toplumsal birimin (millet) çatışmasını engelleyen bir araç işlevi görmüştür (Işıklar, 2008: 800).

Ulus devletin varlığının kabulünü hızlandıran modernitenin dört basamaklı bir devrim sürecinden geçtiği ifade edilebilir. Bu devrimler: Bilimsel, kültürel, endüstriyel ve siyasal olarak sınıflandırabilir. Bilimsel devrimi başlatan Newton’un elmasından başka bir şey değildir. Yer çekimi kanunu iki dünya görüşü arasına kimileri için net bir set çekmiştir. Doğrudan tanrı tarafından idare edilen bir doğa algısı yerine, kendi işleyişini belirleyen bir doğa görüşü; tanrıyı ve onun sonsuz kudreti ile kutsanmış bir doğa yerine, kendi işleyişini kendi yasaları ile sağlayan bir klasik mekanik doğuş söz konusu hale gelmiştir. Kültürel devrim ise laikleşme temelinde değerlendirilmelidir. Toplumların fikir dünyalarının laikleşmesi felsefe, siyaset, kamu idaresi ve benzeri birçok alanda aklı ön plana taşımaktadır.

Endüstriyel devrim insan emeği ihtiyacını azaltmıştır. Artık emek üretiminde birincil kaynak olarak insan yerine makine görülmeye başlanmıştır. Siyasal devrim ile modern demokrasinin ulus devletin neredeyse tek çıkar yolu olduğu düşüncesi kanıksanmaya başlanmıştır. Bu aşamadan sonra modern devleti demokrasisiz düşünmek mümkün görünmüyordu. İktidarın kaynağı olan halkın onayı olmadan hükümetler meşruiyet kazanmayacaktı (Jeanniere, 2000: 95-102). İktidarların topluma olan ihtiyaçlarındaki muazzam artış iktidarın halk ile paylaşılması yani demokrasi ile sonuçlanmıştır (Sarıbay, 2000: 86-87).

Siyasal devrimin çıktılarında olan iktidarın demokratikleşmesi, Fransız devrimi neticesinde sadır olan egemenlik sözcüğünün içinin nasıl bir argüman ile doldurulacağı sorununu ortaya çıkarmıştır. Egemenlik için bu aşamadan sonra ulusallaşmaktan başka bir durum düşünülemezdi. Diğer bir deyişle devletin kudreti ulusun varlığı ile bütünleşir ve siyasal toplum ilksel irade olarak ulusun iradesine/rızasına bağlanır. Öte yandan ulusal egemenlik teorisi, bir kişi ve zümreye dayalı hükümet sistemlerine karşı halkın çoğunluğundan beslenen demokrasinin kanıksanmasına imkan sağlamıştır. Fransız Devrimi'nin hemen ertesi, ulusal egemenlik kavramının içinin doldurulması amacıyla temsili ve doğrudan demokrasi taraftarlarının tartışmaları ile şekillenmiştir. Bu durumun burjuva sınıfının arzusu doğrultusunda neticelenmiştir.

Devrim fitilini ateşleyen burjuvazinin sınıfsal çıkarları, siyasetin pratikleri, temsili demokrasinin daha uygulanabilir olarak genel kabul görmesinde etkili olmuştur. Böylece ulus devletin katkısı ile temsili demokrasinin kurumsallaşma süreci başlamış oldu.

Artık bireyler yurttaş, halk veya ulus çatısı altında birleşirler, bu birleşme bireylerin öznel iradelerinin, en azından kamusal alanda göz ardı edilip, toplumun iradesinin *genel irade* adlı ortak paydada bir araya gelmesi şeklinde tezahür eder (Ağaoğulları, 1991: 22-23). Bireylerin ortak iradesinin bir tezahürü olarak algılanan modern ulus devlet, ulus haline gelen/getirdiği bir halkın sadece onayına tabi yasal ussal otoriteye sırtını yaslamıştır.

Hagen Schulze diyor ki, İngiltere'de 1688 Muhteşem devrimi, Fransa'da 1789 ihtilali ardında halkın yönetime doğrudan ya da plebisit aygıtı ile katılma oranı sürekli artmıştır. Böylece aristokratların ulusundan; halkların ulusuna yelken açılmıştır. Ulus devletin, Avrupa modernleşmesine zemin oluşturması ussal olarak en doğru tercihtir. Çünkü özellikle burjuvazinin sürekli artan oranda yükselen siyasal katılım talepleri ulus ve demokrasi arasında bir ilişkiyi de beraberinde getirmiştir. Bu yönüyle ulus devlet demokrasi ve parlamentoların garantörü olan bir devlet sistemi olmuştur. Ulus devlet artık vatandaşına siyasi katılım aracılığıyla bir kimlik vermekte ve vatandaşlık bağı ile siyasal meşruiyeti sağlamlaştırmaktadır (Özkırımlı, 2015: 131-132).

Katılım, Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde, katılma işi, iştirak şeklinde ifade edilmektedir. Sözcük bir unsurdan pay almak, bir yapıya dahil olmak, bir şeye paydaş olmak, bir işin aktörlerinden olmak gibi manalarda kullanılabilir (Bilgin ve Göregenli, 2002: 53). Siyasal katılım kavramı ise toplumu ve devletin işleyişini etkileyecek kararların hem alınış hem de uygulanış sürecinde halkın doğrudan yer almasını ifade etmektedir. "Katılımın amacı, demokrasiye katkı sağlamanın yanında, halkı yönetim konusunda doğrudan ilgilendiren konularda alınan kararları emir niteliğinden uzaklaştırmak ve bu kararları yöre halkına mal etmektir" (Yatkın, 2003: 4). Ölçek sorunu nedeniyle doğrudan demokrasi uygulamasının neredeyse imkansız hale geldiği ulus devlette, demokrasinin halkın temsilcileri kanalı ile sürdürülmesinin pratik edildiği durum temsili demokrasidir. Halkın vekillerinin seçilmesiyle toplumun bir tür prototipi meydana gelmekte ve demokrasi pratiği halkın bu küçültülmüş yapısında cereyan etmektedir.

Habermas, katılımın değişik alanlarda görülebileceğini dile getirmektedir. Katılım, sadece siyasal anlamda gelişen bir eylem değildir. Telekomünikasyon imkanlarının artışı ile toplumsal ve kültürel yapılarda da ola gelen bir faaliyettir (Habermas, 2005: 62-65). Buna rağmen katılımın uygulama alanı en geniş olan biçimi, siyasal ve idari kurumların işleyişine katılımı ifade eden siyasal katılımıdır.

Katılım kavramı devlet ile birlikte ortaya çıkmış siyasal anlamda değerlendirilen bir kavramdır. Devletin olmadığı bir işleyişte siyasal katılım anlamsızlaşacaktır. Devletin olduğu bir işleyişte ise, devletin idari yapısı ve gücünü temsil eden idari organlar olacağından katılma pratiği önem kazanacaktır. Bu işleyiş sürdükçe katılma pratiğinin elzem hali de sürecektir. Bu tahlilde katılım olgusu, "yurttaşların yönetime daha geniş boyutta ve etkin katılımı, siyasal-toplumsal bilinçlenme" şeklinde tanımlanabilmektedir (Yıldırım, 1990:10). Bu tanımda yer bulan yönetim sözcüğü ile devlet yönetimi kastedilmektedir. Dolayısıyla katılma eyleminin gerçekleştiği yer devlet yönetimidir ve buradaki katılma ile kastedilen devlet yönetimine katılmadır.

Antik Çağın ardında, siyasal katılma anlamında yeniden diriliş 16. yüzyıla denk düşmektedir. Bu dirilişin önde gelenleri Machiavelli (1469-1527), Bodin (1530-1596) ve Hobbes (1588-1679) olarak ifade edilebilir. Bu feylezoflardan herhangi biri siyasal katılımı önermemiş, tersine tamamı mutlak güç doğrultusundaki görüşleri ile ön plana çıkmışlardır. Buna rağmen doğrudan olmasa da, bu düşünürlerin katılma

kavramına kattıklarını dile getirmekte fayda vardır. Öncelikle, katılmanın gündeme gelebilmesi için tarafların oluşması lazım gelmektedir. Bu üç düşünce insanının katkıları bu kerte önemli hale gelmiştir. Derler ki; katılma konusunda iki taraf vardır: Devlet ve uyruklar. Bir tarafta hükmetme kudretini mutlak hakimi devlet. Diğer tarafta ise bu kudret karşısında kanun önünde eşit olan lakin diğer birçok alanda diz çökmek durumunda olan uyruklar topluluğu. Bu anlayış Bodin ve Hobbes için de geçerlidir. Bu dönemde yükselen ve yeni bir sınıf olan burjuvazinin bakış açısı kapsamında iki düşünür de diz çökmede eşitlikten yola çıkarak uyrukların hak eşitliğine doğru yol almışlardır (Eroğul, 1999: 25-26).

Yeni Çağda siyasal katılım anlamında ilk hareket İngiltere’de gerçekleşmiştir. 1688 yılında ilan edilen Bill of Rights (Temel Haklar Bildirisi) ile İngiliz siyasal hayatında temsilcilerin devlet idaresine katılma hakkı mutlak bir şekilde benimsenmiş ve rejim her ne kadar monarşi olsa da parlamentonun üstünlüğü net olarak kabul edilmiştir.

Siyasal katılımın serüvenindeki ikinci önemli gelişmenin yaşandığı yer Amerika’dır. Amerika’da 1776’da ilan edilen Bağımsızlık Bildirgesi katılma hakkı konusunda önemli bir kilometre taşı niteliğindedir. Bu bildirgenin en somut çıktısı olarak 1787 yılında Amerika Birleşik Devletleridir.

Siyasal katılma hakkını İngiltere ve Amerika gibi sadece kendi yurttaşlarına değil de tüm dünyalılara ilan eden üçüncü gelişme 1789 tarihli Fransız Devrimi’dir. Millet Meclisi’nin 1789’da onayladığı İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi, halkın idarecilere hesap sormaya hakkını düzenlemiş ve yönetimin halkın rızasına dayanması gerektiği benimsenmiştir. Fransa’da 1848’de, yaş kriterini sağlayan tüm erkek yurttaşlara oy hakkı sağlanmıştır. 1944’te ise aynı hak kadınlara da sağlanarak, siyasal katılımın başat unsuru olan oy hakkı genele yayılmıştır. Siyasal katılımın tabana yayılma sürecinde bir diğer önemli olay 1917 Rus Devrimi’dir.

Batılı demokrasi devrimlerinden farklı olarak katılımcılığa sınıf bilinci argümanı açısından yaklaşılmaktadır (Eroğul, 1999: 29-30). Söz konusu devrimlerin oluşturduğu fikirsel miras ile iki dünya savaşı arası dönemde görülen otoriter ve totaliter siyasi rejim deneyimleri neticesinde İkinci Dünya Savaşı’nın ardından görülen bağımsızlık hareketlerinin bir sonucu olarak siyasal katılım, modern dünyada yaşam

hakkından sonraki en önemli siyasal sorun olarak görülmektedir. Beri yandan 1980'lerin başlarından itibaren dünyada yayılmaya başlayan ve 1990'larla birlikte daha da taraftar bulan yeni sağ politikaların bir sonucu olan küreselleşme siyasal katılıma ciddi etki edecek düzeyde bir oluşumdur (Eroğul, 1999: 30-31).

Aydınlanma Çağı ve ekonomik liberalizm ile yükselen modern ulus devletler, siyasal katılıma yeni bir soluk getirmiştir. Doğrudan demokrasiyi ölçek ve nüfus gibi nedenlerle imkansız hale getiren bu toplumsal durumda artık fonksiyonel görünen temsili demokrasidir. Temsili demokraside siyasi kararların alınması halk için halkın seçtiği temsilciler kanalı ile sağlanmaktadır. Özgürlükçü demokrasilerce dile getirilen yaygın sav, siyasal katılımı yalnızca temsil aygıtına indirgemediği ve vatandaşların siyasal hayatta aktif bir şekilde bulunmaları için gerekli ortamın oluşturulduğu şeklindedir. Buna rağmen katılıma ilişkin birçok unsur toplumların sosyoekonomik yapılarından bağımsız düşünülemez. Toplumsal alanda siyasal katılmayı etkileyen unsurları; siyasal, cinsiyet, yaş, psikolojik, kültürel, çevresel şeklinde ifade etmek mümkündür (Güldiken ve Kaya, 2004: 105-106).

Siyasal katılmayı oluşturan öğelerden bazıları ise diğerlerine göre daha belirleyicidir. Günümüzde, siyasal davranışı asıl etkileyen sosyoekonomik ve sınıfsal koşullardır. Peki, katılma nasıl olmalıdır? Bu sorunun bazı yanıtları temsili demokrasi kuramında saklıdır. Bu noktada temsili demokrasi kuramının temel birtakım unsurlarından bahsetmek gerekmektedir. Belirli bir egemenlik alanı üzerine kurulu devlet ve burada yaşayan bir toplum olmalıdır. Temsil ile idaresi sağlanmak istenilen toplumda iki öge vardır. Birey ve toplum. Toplum nazarında kabul görece kuralları belirleyip ve uygulayacak bir kurumsal yapı yer almalıdır. Adı devlet olan bu kurumsal yapıya dahil olacaklar belirli tarihlerde gerçekleşen seçimler vasıtasıyla belirlenmelidir. Kural koyan ve yönetene dair yapılan oylamalar oy çokluğuyla gerçekleştirilmelidir (Tekeli, 2012:336). Temsili demokrasilerde yurttaşların siyasi idareye dahil seçimler ile mümkündür. Temsilcilerin belirlenmesi ayrıca yurttaşların devlet idaresine ilişkin görüş ve düşüncelerini aktarması, seçimlerin, demokrasi pratiği için önemli bir unsur olmasını sağlamaktadır. Ancak şunu gözden kaçırmamak gerekir ki; yurttaşlar belirli dönemlerde yapılan seçimlerle, kendilerini temsil edecek temsilcileri tayin etmesi ile sahip oldukları temel hak ve özgürlüklerden feragat etmiş olmamaktadır.

Temsili demokrasinin işleyişine dair görüşlerini paylaşan Locke, büyük (ölçek anlamında) bir ulus devletin daha pratik bir yönetim şekli olarak temsili demokrasiyi benimsediğini belirtmektedir. Bu noktada yurttaşın katılımı da belirlediği temsilciler vasıtasıyla sürmektedir. Bir seçim ile yurttaşlar kanun yapma haklarını, onların temsilcileri olan kendilerinden sayıca az olan bir gruba vermektedir (Schultz ve Tannenbaum, 2006: 277). “Temsilci kişi, belli bir durumda temsil ettiği insanlar nasıl davranacaksa öyle davranan kişidir. Kısaca, onlarla aynı türden olmalıdır. Seçim, temsilciliğin sadece bir bölümüdür. Eğer seçilen kişi, kendini seçenlerin diliyle konuşursa, temsilcilik tam bir hale gelir. Temsilci, kendini seçenlerin değerlerini paylaşmalıdır; yani, onların gerekçeleriyle uyum içinde olmalıdır” (Arblaster, 1994: 121).

Temsili demokrasinin mayasında bulunan temsilcilik, katılıma dair sorunların çözümlenmesinde mühimdir. Siyasi partilerin bu meseleye yaklaşımı, yurttaşların talep ve arzularına karşılık verebilmesi ve bunları aktarabilmesi yurttaşın da güveninin sağlanmasına katkı sunmaktadır. Bu noktada siyasi partiler, vatandaşın bireysel olarak katılımdan sağlayacağı kazançlardan çok daha fazlasına kavuşabilmekte ve siyasette aktör pozisyonunda yer alabilmektedir. Ancak bu durum da, demokrasinin altını çizdiği katılım oranının istenen düzeye ulaşamaması sonucunu doğurabilir.

Temsili demokrasinin, bireysel katılım açısından arzulanan katkıyı yapamamasına rağmen, azınlıkların fikir ve taleplerinin bu sistem içinde temsil edilmesine uğraşılması, bir açıdan bakıldığında çoğunluğun iradesinin dışında azınlığın da iradesinin gündeme gelebileceği; bu durumun da demokrasinin bir kazanımına dönüşmesi ihtimali göz ardı edilmemelidir.

Bugün modern demokrasilerin önemli bir kısmı temsili demokrasi görünümündedir. Sebebi açıktır; temsili demokrasi, geçen yüzyıllar boyunca kalabalıklaşan insan popülasyonu sonucunda kent devletlerinin kapitalizme ve ulus devletlere boyun eğmesi ile sınırları genişleyen devletlerde vazgeçilmez bir hal almıştır. Başka bir deyişle günümüzün nüfus olarak kalabalık toplumlarında siyasal kararların doğrudan halk tarafından değil, halkın temsilcisi olarak seçilen temsilciler kanalı ile alınması bir zorunluluk halini almıştır (Erdoğan, 2005: 281). Son kertede durum böyledir ancak katılımcılık, modern demokrasinin işlerliği ve meşruiyeti adına son zamanlarda daha yüksek sesle dile getirilmektedir. Demokrasi kuramının bu genç

temsilcisi olan temsili demokrasi en başından sakat doğmuştur. Bir mücadele-uzlaşma dikotomisi üzerine inşa edilen temsili demokrasiye ilişkin tarafların aynı düzeyde bedel ödediğini düşünmek mümkün görünmemektedir. Ayrıcalıklı kesim, elini taşın altına çok daha az sokarak hükmetme imkanını temsili demokrasi ile o dönem için görece meşrulaştırmıştır.

2.2.1. Temsili Demokrasi Krizi ve Eleştiriler

Liberal bakış açısı 21. yüzyıl ile birlikte kendisini demokrasi ideasını somutlamaya adanmış görünmektedir. Lakin geçmiş bize göstermektedir ki; liberalizm halk egemenliğini sağlamaktan ziyade mülkiyet hakkına ve piyasa ekonomisine halel getireceği kaygısı ile siyasal yurttaşlığa ve mülk sahibi olmayanların oy hakkına temkinli yaklaşmıştır. Bu sebeple çoğunluğun iktidarının özel mülkiyeti baltalayacağı konusundaki burjuva çekinceleri nedeniyle mülk sahibi olmayan erkek işçilerin ve kadınların siyasal yurttaş çatısı altında değerlendirilmesi epey zaman almıştır. Oy hakkı uzun zaman yalnızca servete, mülke sahip ve vergi veren erkek yurttaşların tekelinde kalmıştır.

Fransa’da 1789 Bildirgesi genel oy hakkını ilan etmiş ve 1830 devrimi bu durumu yeniden onaylamıştır. Fakat burjuva sınıfın çok güçlendiği yurttaş kral Louis Philippe döneminde (1830-1848), 30 milyonluk toplumun sadece 200 bini oy hakkına kavuşabilmişti.⁶

Amerika Birleşik Devletleri’nde de Jefferson’un 1776’da ilan ettiği Bağımsızlık Bildirgesi’ndeki eşitlik kavramını ön planda tutmasına rağmen 1860’a kadar oy hakkı, sadece mülke sahip beyaz erkeklere tanınmıştır. Görünen o ki; liberalizm hatırı sayılır bir zaman diliminde yurttaşları sadece “*mülk sahibi yetişkin beyaz erkek*” şeklinde kanıksamıştır (Berktaş, 2008: 67-69). Liberalizmin, başlarda ve uzunca bir süre halk egemenliği sağlamak yerine egemenliği aristokrat erkek ile beyaz burjuva erkek arasında bir güç dengesi sağlamaya çalışmıştır. Bunu hayata geçirmiştir de. Temsilin

---

⁶Karl Marx’a göre Louis-Philippe’in krallığı döneminde hâkim olan Fransız burjuvazisinin tamamı değil, sadece bir kesimiydi. Mali aristokratlar olarak adlandırabileceğimiz bu kesim bankacılar, borsa kralları, demiryolu kralları, kömür ve demir madeni sahipleri ve orman sahiplerinden başkası değildi. Bu kesim, tahta çöreklenmiş, mecliste yasalar çıkarttırıyor, bakanlıklardan bütün bürolarına kadar kamu hizmetlerini elinde toplama ve yeniden dağıtma gücüne sahip oluyordu. (Marx, 2003: 31).

demokrasiye doğru yelken açabilmesi, liberalizmin değil; Batı Avrupa’da işçi ve köylü sınıfın yanı sıra kadınların mücadelesinin bir izdüşümüdür.

Temsili demokrasiye bakış açısı eleştirel bir yaklaşım içerisinde olan Hannah Arendt bu alanın söz sahibi feylezoflarından. Arendt, *Devrim Üzerine* adlı kitabında temsili hükümetlerin Amerikan ve Fransız devrimleri ışığında kuruluş sürecini bu eleştirel bir misyon ile ele alır. Arendt bu devrimlerin temsili hükümetin müzakere gücünü kendi elinde konsolide etme amacına hizmet ettiğini düşünür. Öyle ki devrimlerden sonra temsil, “Amerika’da görülen konseylerde ve Fransa’da görülen kulüp partilerinde ‘var olan’ toplumun mistik kurgusuyla ulus temelinde ‘yeniden var edilmesi’ne indirgenir” (Arendt, 2012: 237). Arendt’e göre müzakere gücünü himayesinde bulunduran kulüp partilerinin ve konseylerin dikkat çeken yanı, toplumların kendi seçimlerini, tartışmalarını ve kamu yararını ortaya çıkarmalarıydı. “Partilerin doğuşu ise bu kamu yararının kendiliğinden ortaya çıkışını kısıtlamakla birlikte kamusal alandaki özgürlüğün kaybına dair önemli bir zemine işaret eder” (Arendt, 2012: 256). Bunun dışında siyasi partilerin, devrimlerin ardından oy hakkının tanınmasıyla doğup gelişmeleri değerlendirildiğinde, çoğunluğun iradesinin, temsili hükümetin eylem ve popülist söylemlerine meşruiyet sağlayıcı bir çizgide seyrettiği takdir edilecektir.

Arendt, temsili demokrasiyi, temsilciler ile yurttaşlar arasındaki uçurumu derinleştirmesi nedeniyle eleştirir. Ona göre temsili demokrasi, partiler aracılığıyla insanları sadece *seçen* konuma getirir (Arendt, 2012: 263). Bu aşama şu durum dikkat çekmektedir. Siyasi alanda bir özgürlük vaadine rağmen kamusal alanda özgürlüğe imkan tanımayan seçim pratiği, temsili demokratik sistemlerde burjuvanın ve bürokrasinin hegemonyasının hüküm sürdüğü seçkin bir idari yapıya meyledilmesi sonucunu yaratabilecektir.

Temsili demokrasi sisteminin gerek merkezi idarede gerekse de yerel yönetimlerde neredeyse mutlak bir zorunluluk şeklindeki genel kabulü yadsınamaz bir gerçektir. Temsili demokrasi 20. yüzyıldan bu yana modern demokrasilerde en sık rastlanan karar alma mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Temsili demokrasi sürekli kendini tekrarlayan bir elit yönetimi oluşturup toplumu yığınlaştırarak karar alma süreçlerinde oy vermek dışında nerdeyse yok saymaktadır. Bugün temsili demokrasinin kitlelerin sorunlarını ulus devlet yapısı içerisinde çözmekten aciz

olduğu, bilgi toplumunun siyasal yaşamına ilişkin taleplerini karşılayamadığı gözlenmektedir (Tekeli, 2004: 1). Bu noktada elitist teorisyen Schumpeter'in Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi kitabında şöyle demektedir; “demokrasi, yalnızca halkın kendilerini yönetmesi gereken insanları kabul etme veya reddetme olanağına sahip olduğu bir eylem” anlamına gelmektedir. Yurttaşların bu süreçteki misyonu, onama ya da onamama şeklindedir. Çünkü seçkin teoriye göre, toplumsal açıdan insanların büyük bir kısmı siyasi olarak yalnız ve edilgen olduğu bir yapıdır. Bu yapı da beklenene üzere, demokratik süreçte kalabalıkların siyasi etkinlikten yoksun olduğu kabulüne dayanmaktadır. Bu kabulde birçok vatandaş, siyasete ve siyasi çalışmalarına ilişkin ilgisiz ve yeterli bilgidan azade durumdadır. “Konuşmak, diyalog kurmak yerine tüketim faaliyetlerinde bulunarak, siyasal yaşama ilişkin aktif faaliyette bulunmak istemezler: politika yapım sürecinde üreten tarafta olmak yerine, var olan politikaları tüketen konumunda olmayı tercih ederler” (Schumpeter, 2007, s.350-360).

Temsili demokrasinin en önemli niteliklerinden biri, halkın seçimler aracılığı ile ülkenin idaresinde kendisini temsil edecek kişileri seçmesidir. Bu önemli bir problemdir öyle ki egemenliğin asıl sahibi olan halk bu gücünü kullanmayı belirli bir zaman dilimi içinde olsa başkalarına bırakmakta ve seçimler takvimi hariç neredeyse tamamen seyirci olarak varlığını sürdürmektedir.

Vatandaşların, etken bir yurttaş olmak yerine dört ya da beş yılda bir seçimlerde, temsilcilerini tayin etmekle yükümlü bir seçmenden başkası olmadıkları gibi vatandaşların, politika önerisi, karar alma ve politika belirleme evrelerinde hiçbir söz hakkına sahip olamayışı sorununu da yaratmaktadır. Halkı yönetimin dışında tutan bu anlayış, süreç içinde vatandaşların temsili demokrasiye yabancılaşmasına neden olmaktadır (Üskül, 1993: 334).

Temsili demokrasilerde seçmenlerin vekillerine sıradaki seçim dönemine dek müdahalede bulunamamaları vekilleri seçmene hesap verme pratiğinden uzaklaştırmaktadır. Bunun sonunda ise temsilcileri, kendilerini seçen yurttaşların talep ve ihtiyaçlarından bihaber şekilde kendi faydasını maksimize etmeye çalışırken bulmak sürpriz sayılmamalıdır. Bu durum temsili demokrasiye ilişkin paradoksal bir soruyu sorabilmemize imkan sağlamaktadır. Temsili demokrasi demokratik midir? Bu durum, egemenliğin halka dayalı olduğu bir yönetim modelinden söz etmeyi oldukça

zorlaştırmaktadır (Sitembölükbaşı, 2005: 140-141). Bir toplumda demokrasinin kurumsallaşarak içselleşmesini sağlayan başat unsurlardan biri de yurttaşların sahip olduğu politik hassasiyet ve demokratik bilinç seviyesidir.

Politik hassasiyet ve demokratik bilincin gelişmesi bürokratik ve siyasi alana katkı sunmakla sağlanabilecektir. “Bu açıdan bakıldığında demokrasinin temel koşullarından birisi olarak kabul edilen siyasal katılmayı, yalnızca seçimlere indirgemek ve seçimler dışında halkı, siyasal alanın dışında tutmak temsili demokrasilerin içine düştüğü en temel sorunlardan birisidir” (Çoşkun, 1999: 98). Bu noktada şu çıkarımı yapmak mümkündür; hiçbir bürokratik, siyasi veya sivil topluma ilişkin bir yapıda yer almayan yurttaş sadece seçim döneminde oy kullanma pratiği ile egemenliğinin hakkını verdiğine dair oluşan inancı demokratik bilinç düzeyinin gelişimine ket vuracaktır.

Birçok alanda kişisel özgürlüğü savunan liberal düşünceden doğan temsili demokrasilerin, yönetim uygulama basamaklarına halkın dahil olmasını ve talepleri kapsamında idareye yön verebilmeyi hayata geçirebilmeyi başarması beklenmektedir. Buna rağmen bugünün modern toplumlarında bilgi teknolojisinin etkisinin artışı ile devletlerin toplumlar üzerindeki hamiliği daha da görünür hale gelmekte kamusal alan özel alan ayrımına ilişkin ihlaller dahi gündeme gelebilmektedir. Bu durum doğal olarak kişisel hakların ihlaline zemin hazırlamaktadır.

“Devletin, kültürel bir homojenleşme yani giderek benzer yaşam biçimlerine sahip bireylerin ortaya çıkmasına ve temsili demokrasilerin temel unsurlarından birisi olan eşitlik anlayışının zamanla aynılaşıma anlayışına dönüşmesine neden olmaktadır” (Örs, 2006: 20). Bu hal ise, demokrasinin en önemli beslenme kaynağı olan çatışma uzlaşma pratiğini uygulanamaz kılmakta ve demokratik bir sistemin vazgeçilmezi olan muhalefet ve eleştiri kültürünü yok etmektedir (Sağır ve Karkın, 2005: 13).

Toplumlarda demokratik yönetim anlayışının hayata geçirilebilmesi ve kökleşebilmesi, o toplumun farklı kesimlerinin parlamentoda güçleri kapsamında yer alabilmesi ile sağlanabilir (Özbey, 1999: 123). Buna rağmen temsili demokrasilerin, toplumun değişik yelpazelerinde yer alanları yönetimde söz sahibi kıldığını söylemek hayli güçtür. Sebebi ise açıktır, temsili demokrasilerde çoğunluğun oy verdiği/vereceği yönde ilerlemek esas alınmıştır. Bu durumda azınlıkta kalmış veya iktidarı tatmamış

hatta hayal dahi edemeyen ve hatta hayal dahi edemeyecek olan kesimlerin iradelerinin yönetimde tecelli etmesinin düşünülmesi dahi manasızdır. Ayrıca iktidar sahibi çoğunluğun iradesiyle toplumsal meselelerin çözüme kavuşması, çoğunlukta olmayan kesimlerin sorunlarının da çözülmesi olarak değerlendirilemeyecektir. Bu kapsamda temsili demokrasinin, azınlıklara ve onların meselelerine kulak tıkadığını hatta arzu etse dahi doğası gereği sonuç alabilmekten uzak olduğu dile getirmek mümkündür (Ökmen, 2005: 44-45).

Temsili demokrasilerin yarattığı bir başka problem ise demokrasi fikrine olan inanç taze tutulmaya çalışılır iken, seçilenlere ve temsili sağlayan kurumlara sonuç olarak da temsili demokrasinin kendisine olan inanç zayıflamaktadır. Burada siyasi partilerin, politikacıların ve bir kesim bürokratın yadsınamayacak şekilde sorumlu olduğunu söylemek mümkün olacaktır. İktidarı hedefleyen parti ve siyasilerin önemli bir kısmı, iktidar olduğunda vatandaşların talep ve ihtiyaçlarını karşılayacak adımları atmak dururken yerlerini sağlamlaştıracak ya da tekrar tekrar iktidarı ele geçirmelerini sağlayacak adımlar atmayı tercih etmektedirler. Haliyle halk bu durumda bu temsili demokrasi ve araçlarına kaygı ile yaklaşmaktadır (Sağır ve Karkın, 2005: 10-11). Tüm bunların sonunda haliyle, temsili demokrasinin krizi gündemde ön sıralarda yer almaya başlamıştır.

Temsili demokrasinin krizini ilk kez dile getirenler arasında yer alan Carl Schmitt, temsil ve siyasi parti sistemi ile bunların olumsuzluklarına değinmiş, süreç içinde bütünleşen demokrasi ve liberalizm kavramlarının farklı zeminlerde incelendiğinde söz konusu kavramların bir araya gelmiş formu ile ayrı ayrı değerlendirildiklerindeki formlarının aynı olmadığını dile getirmiştir (Schmitt, 2000). Schmitt ilk kez 1923 yılında yayımlanan *Parlamentar Demokrasinin Krizi* adlı kitabında süreç içerisinde toplumdan kopan ve menfaat grupları halini alan partilerin ve temsilcilerinin amacından saptığını dile getirmiştir. Toplumun temsil etmek yerine, bireysel veya grupsal faydaları adına çabaladığını, bunun da halkın nazarında temsili demokrasinin meşruiyetinin sorgulanması sonucunu doğurduğunu belirtmiştir. Schmitt temsilin, meşruiyetini kaybetmesine rağmen gerekliliği sebebiyle hala nefes alıp verdiğini ifade etmektedir. “Temsili demokrasinin, kurumsallaşmış siyasal gücü kimin kullanacağını seçim yoluyla belirlenmesine indirgenmesiyle, siyasal gücü ele geçirenlerin bu gücü yurttaşlardan kopuk olarak kullanmasının yarattığı olumsuz

sonuçlar temsil ilkesini önemli ölçüde yıpratmakta ve yurttaşlarda sisteme karşı güvensizlik yaratmaktadır” (Tekeli, 1999: 245).

“Modern siyasal kriz olarak da adlandırılan temsil krizi açısından seçimlere katılımdaki azalma çok önemli bir sorundur”(Barber, 1995: 22). Siyasal temsilcilere karşı gelişen inanç kaybı kamusal ve siyasal konulara karşı ilgi düzeyini düşürmekte ve daha apolitik bir toplum yapısına neden olmaktadır. Siyasal katılımın en basit/temel hali olan oy verme pratiğini dahi işlevsiz kılmaktadır. İktidarların halkın çoğunluğu tarafından seçilmesi esas olmakla birlikte, sahada istenen sonuç her zaman alınamamaktadır. Öyle ki zaman zaman azınlık, çoğunluğa egemen olabilmektedir. Demokrasi tarihi açısından talihsiz sayılabilecek birçok örnek verebilmek mümkündür.⁷

⁸ Bu durumda temsili demokrasilerde iktidarlara ilişkin belki de en temel kaygı gündeme gelecektir; meşruiyet ve temsil krizi! Bu anlamda görülen o ki; iktidarı ele alabilmek için her zaman çoğunluk ile olmaya gerek yoktur. Temsil krizinin oluşması siyasal alanın meşruiyetinden de şüphe duyulmasına yol açmaya başlamış ve meşruiyet krizi derinleşmiştir. Meşruiyet kavramı, toplumsal genel kabuller/değerler kapsamında çoğunluğun uygun, geçerli veya mümkün olarak kabul ettiği durumları yansıtır. Diğer bir deyişle meşruiyet, herhangi bir şeyin, genel toplumsal algı tarafından zararsız olarak görülmesidir denebilir. Buradan anlaşılan meşruiyet kavramı, pozitif hukuk normlarına denk düşen kanunilik kavramı ile her zaman aynı paydada buluşmamaktadır (Kara, 2006:4 15). Meşru sayılanlar kanunlarca hukuka aykırı bulunabilmektedir, kanunlarca hukuka uygun sayılanlar meşru olmayabilir. Devletin sadece kurulurken değil işlerken de meşru kalıplar kapsamında kalması beklenir ki vatandaşlar bu sistemi benimseyebilsinler (Ağaoğulları ve Köker, 2000: 252).

Kadim medeniyetlerde meşruiyeti sağlamak adına sıklıkla bir yaratıcı atfi görmek mümkündür. Bu yapılarda otoriteyi sarsacak düzensizlikler genellikle yaratıcının doğal afetler yoluyla kustuğu öfkesinin ve cezasının sebebi şeklinde lanse

---

⁷ y.n. 2002 Genel Seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi %34 oy almasına karşın 550 sandalyeli parlamentoda 363 sandalye kazanarak bu alanın %66'sına egemen olmuştur. Aynı seçimde %19 oy alan Cumhuriyet Halk Partisi ise parlamento yer alan diğer partidir. Ülke barajı sistemi nedeniyle bu seçimlerde toplumun sadece %53'ü parlamentoda temsil imkanına kavuşurken %47'lik kesim ise mecliste temsil hakkını kullanamamıştır.

⁸ y.n. 2002 yılı seçim sonucunun, 1995 yılında 1982 Anayasası'nın 67. Maddesi 5. Fıkrasına *temsilde adalet* kavramının eklenmesinden sadece 7 yıl sonra oluşması en basit deyişle talihsizliktir.

edilerek toplumsal egemenin buyruklarına boyun eğmeyi sağlamıştır. Metafizik kaynaklı inanışlar/mitler üretilerek aşkın güç ve fiziksel siyasi otorite ilişkilendirilmiş egemene kayıtsız şartsız biat sağlanmıştır (Örs, 2008: 7). Ulus devlette ise durum usa ilişkin esaslar çerçevesinde inşa edilmiş ilkelere dayanmaktadır (Şaylan, 1995: 18). Bu durumun gerekçesi ise modern toplumlarda siyasi otorite ideasının kökleşip meşruiyet zeminine oturmasının, genel iradeye dayanma mecburiyetidir. Siyasal iktidarın zora dayalı olarak elde edilmemesi, değişik toplumsal sınıflardan ve sivil toplum temsilcilerinden destek sağlamak temsili iktidarın varlığını sürdürülebilmesi için öne çıkan unsurlardır. “Meşruiyet krizi, siyasi iktidarın toplumsal desteğini yitirmesi, kendisini ahlaken temellendirememesi, haklı kılamaması ve bu nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan sorunları çözebilme kapasitesinden yoksun kalması şeklinde ifade edilebilir” (Cevizci, 2000: 587). Meşruiyet krizi, devletin ne şekilde ve kimlerce idare edileceğine ilişkin toplumsal mutabakatın deformasyonu ile doğar. Meşruiyet krizinde, iktidarın gücü ve otoriteyi ele alma şeklini ve haliyle iktidarın yaptığı hukuki düzenlemeleri, uygulamaları benimsemeyenler kümesinin gittikçe genişlediği görülür. Otoriteye ve kurallarına başkaldırı söz konusudur (Kalaycıoğlu, 1984: 331).⁹

Önemli iki Marx ardılı olan feylezof, Antonio Gramsci ve Louis Althusser’in, meşruiyet ve temsil krizine ilişkin ciddi çıkarımları olmuştur. Gramsci’ye göre meşruiyet, dikte veya irade ile sağlanmaktadır. Zora dayalı bir meşruiyet inşası doğrudan devletin faaliyeti iken, irade kaynaklı meşruiyetin sağlaması egemen sınıfın sivil toplum dahilindeki görünümüdür. Bu kertede Gramsci ile özdeşleşen hegemonya kavramı gündeme gelmektedir. Gramsci der ki; (2003: 248-249 ve 315-316) “hegemonya, üzerinde hegemonya kurulan toplumsal sınıfların eğilimlerinin ve kabul edilebilir kimi çıkarlarının gözetilmesi suretiyle bu kesimlere belirli tavizler verilerek bir uzlaşma dengesinin kurulması yoluyla gerçekleşmektedir”. Bu noktada bir denge sağlanmaya çalışılmaktadır. Temsili demokrasi, simülasyona varan uygulamaları ile otoritenin gücünün sınırlandırıldığı algısı sayesinde sağlanan bir hegemonya inşası oluşturulmaktadır. Tüm bunları hayata geçirebilmek için ise basın ile sivil toplum örgütleri birer itici güç olarak çalışmaktadır. Gramsci bu saptamaları ile “meşru bir siyasal-sosyal hükümlanlığın” (Kara, 2006: 418) toplumun tüm sınıflarına, farklı

---

⁹ y.n. Bu satırları yazdığım günlerde (bugün tam olarak 7 Mayıs 2021) COVID-19 pandemisi tedbirleri kapsamında alınan 17 günlük tam kapanma kararına ilişkin sosyal medya yer alan tepkiler ve bir şekilde bu sınırlamayı aşmaya çalışan vatandaşların durumu bu önerme açısından dikkate değerdir.

zamanlarda belirli oranda sağlanacak maddi çıkarlar ile sağlanabileceğini vurgular. Ayrıca özellikle dini ve kültürel anlamda örgütlü yapılar ile yürütülecek lobcilik faaliyetlerine vurgu yapmaktadır.

Althusser, dikte ile iradeyi farklı şekilde tasnif etmez ve otoritenin meşruiyetini, ideolojisini dikte ederek sağladığının üzerinde durur. Siyasi otoritenin, temsil imkanı marifeti sayesinde ele geçirdiği devlet mekanizması ile her iki ögeyi bir potada eritip birlikte uygulamıştır. Althusser'e göre, (2002: 32- 38) " kapitalizmde ve kapitalizm öncesi toplumlarda egemen sınıflar, kendi iktidarlarını yalnız doğrudan baskı ile değil, ideolojik aygıtların, yine ideolojiye dayanan baskısıyla birlikte sürdürmüşlerdir". Althusser, Marx'a benzer şekilde; devleti, otorite sahibi sınıfların bu egemen yapılarının devamı adına, öteki hatta ötekileştirilmiş başka bir deyişle geri kalmış/bıraktırlmış sınıflarlar arası sosyal ve ekonomik hiyerarşinin bekçisi ilan etmiştir.

Kapitalist rejim kapsamında devlet sisteme meşruiyet sağlamaktır. Bu durum toplumun geniş kesimlerinin temsil modelini meşru sayarak onaylamaları şeklinde tezahür etmektedir. Bu halde ise toplum kesimlerinin demokrasiye ilişkin talepleri var olan düzenin pek de dışına çıkamamaktadır. Seçim ve temsil esası kapsamındaki parlamenter sistem, demokrasiye dair talepleri, var olan düzenin devamını korumaya yöneliktir.

Yaklaşık son 40 yıldır yaşananlar ile neoliberal politik hegemonya tahakkümünde yaşanan yeniden yapılanma sürecinde vatandaşlığın sosyal yanı siyasal iktidarlarca görmezden gelinerek, sosyal devlet eski öneminden uzaklaştırılmıştır. Neo-liberalizm, Marx'ın alt yapının üst yapıyı belirlemesi önermesine kendi düsturunca getirdiği söylemi bekçi devlet eliyle kurumsallaştırarak, temsili demokrasiyi kitlelerin/yığınların zihnine nakşetmiştir. Ekonomik anlamda pazarın genişlemesi ile kişisel hak ve özgürlüklerin de gelişeceği inancı toplumlara yayılmıştır. Son kertede ise demokratikleşme sorununun çözümleri piyasa çarklarının dışlileri arasında aranmaktadır.

Kapitalist üretim modeli ihtiyacından fazlasını üreterek bu fazlayı da değiş-tokuş aracı olarak değerlendirdiği için üreticiler ürettiklerine yabancılaşmaktadır. Bireysel emeğinin çıktılarında iraklaştıran bu süreç siyasal davranışı da belirleyecektir. Şöyle

ki; kapitalist rejimlerde otoritenin kurulması ve hatta işletilmesi de yurttaşların iradesinin çok uzağında cereyan edecektir ve bu durum ürettiği ürüne yabancı olan üretici/seçmenin zamanla kanıksadığı bir hal alacaktır. Bu tahlilde kapitalizm ile temsili demokrasinin el ele vererek yürüdükleri bu yol, yurttaşların siyasette aktif olarak ve doğrudan yer almaları gibi gerçek demokratik değerlere çıkmakta mıdır? Hayır.

Temsili demokrasinin yarattığı günümüz krizlerinin iki palyatif ögesi ise popülizm ve demagojidir. Siyasal anlamda muhafazakar, milliyetçi ve yenilikçi kategorizasyonunun flulaştığı, geleneksel parti anlayışının çatırdamaya başladığı bugünün siyasi saflaşmasını tarif edebilmek adına görece yeni ve fazlaca tüketilen kavramlardan biridir popülizm. Örneğin ABD Eski Başkanı Trump ve Venezuela Devlet Başkanı Maduro bambaşka ideolojik tandanslara sahip olsalar da popülizm başlığı altında birlikte yer alabilmektedir.

Popülizmi doğru kavramak adına yapılacak ilk şey onun felsefesini incelemektir. Popülizm, siyaset arenasını halkın ayrıcalıklı kesimler ile arasındaki mücadele üzerinden açıklayan ötekileştirici ve kimliğe dayalı bir siyaset duruşudur. Temsili demokrasilerin sağlayamadığı halk egemenliği iddiasını yerine getirmeyi ve iktidarı gerçek sahibi olan halka indirmeyi taahhüt eder. Popülizmin damarlarında bir seçkin nefreti yatmaktadır fakat popülizmin asıl tehdit unsuru olarak gördüğü şey çoğulculuktur (Müller, 2017: 15).

Elitlere ve çoğulculuğa zıt olan popülist tutum yalnızca elitleri değil, aynı hissetmediklerini de ötekileştirerek kendi halk tanımına dahil etmez. Hatta öyle ki aynı cemaat içinde konsolide ettikleri bütününün sanki göklerden gelen bir karar ile bir araya gelmiş gerçek halk olduğundan dem vururlar. Popülizmin temel şartlarından biri olan halkı dikkate almadan popülizmden bahsetmek olanaksızdır. Diğer bir deyişle ister sağ ister sol popülizm olsun medyan unsur halktır (Ateş, 2017:110). Örneğin halkı dinsel-ulusal bir cemaat imgesine göre biçimlendiren sağ popülist lider, kamusal alanı da dinsel-kültürel sınırlarla çerçevelemektedir (Ateş, 2017:121). Bu sonuç, sağ popülizmin kimlik siyaseti temelinde inşa edildiğini görebilmek adına zihin açıcıdır. İktidar sahibi iken yapılan popülizm, kurulmuş yeni bir rejimin kökleşmesini sağlamak yerine, siyasal iktidarını pekiştirip ve kuvvetlendirmek niyetiyle yaptığı siyasal manevralardır (Kalaylıoğlu, 2017: 78).

Demokrasilerde var olan düzende talepleri dikkate alınmamış olan kesimin bir blok olmasını sağlayan muhalefet partileridir. Popülist muhalefetler, bu bloku pekiştirilmiş bir düşman nefreti ile birbirine bağlamaktadır.¹⁰ Sonuç olarak bu, bir tür antagonizmadır ve bu hal popülizm adına amentü¹¹ niteliğindedir.

Popülizmin blok halk yaklaşımının arka planında, Rousseau'nun genel irade teorisi olduğu varsayılsa da Rousseau'yu şekillendiren mekan¹² düşünüldüğünde bu pek mümkün görünmemektedir. Genel irade ancak yurttaşların aktif katılımı ile tezahür edebilirken popülistler halkın siyasete katılımını seçim dönemine hapsetmektedir. Popülistlerce, üretilen politikaların halk iradesinin bir tecellisi olarak görülen ve neredeyse halk ile bütünleşen -halkın adamı ya da kadını gibi düsturlar ile somutlaşabilen- liderlerce belirlenmesi olağan karşılanmaktadır. Bu bağlamda popülizmin temelini attığı düşünülen düşünür Carl Schmitt siyasal alanı tanımlarken ifade ettiği dost-düşman karşıtlığı popülist söylemin halk ve elitler arasında kurduğu protagonist¹³ tarzda bir yaklaşıma kaynaklık eder.

Schmitt parlamenter demokrasilerin halkın egemenliği bağlamından koptuğunu ifade eder. Tek bir blok halindeki halkla bütünleşmiş liderin öncülüğünde temsili demokrasinin duvarlarını aşan gerçekçi bir demokratik modeli idealize eder (Müller, 2017: 69-70). Schmitt'in açtığı çığızı izleyen popülizm, çoğulculuğu sindirmeye çalışırken, temsili demokrasileri yererek liderle halk arasında sağlanan tek vücut olma şeklinde doğrudan demokrasiye doğru yürüdüğü iddiasındadır. Örneğin *“örgütlü olmayan kitleler tepeden yönlendirilir ve onlardan otorite figürüne saygı duymaları ya da liderlerinin siyasi girişimlerini onaylamaları beklenir. Plebisitler, genel olarak popülist figürle, son derece bölünmüş seçmen kitlelerinin doğrudan ve aracısız ilişkisine dayanır. Neticede bu girişimler halkı değil, lider olan bireyi güçlendirir”*(Della Porta, 2017: 55).

¹⁰y.n. 2019 yılı İstanbul BŞB seçimlerini kazanan İmamoğlu'na kazandıran ona olan inanç mı? Erdoğan karşıtlığı mı? Bu iki soruya cevap arayarak konuyu algılamak daha kolay görünmektedir.

¹¹Antagonist, kurguda ana karakteri (protagonist) engellemekle yükümlü kişidir. Karşı kişi ya da muhalif düşman olarak da bilinir. Asıl karakterin zıttıdır.

¹²“Cenova, Avrupa'da feodal toplumdan modern sanayi burjuva toplumuna geçiş sürecinde antik demokrasiyi andırır biçimde doğrudan demokrasi modelini uygulayan küçük bir site devleti idi. Rousseau, kendisini “Cenova yurttaşı” olarak tanımlamayı severdi. Rousseau'nun liberal toplumsal ve siyasal düzenlemeleri eleştirisinde Sparta ve Cumhuriyetçi Roma'nın olduğu kadar Cenova'nın da ilham kaynağı olduğu kabul edilir.”(Rosenblatt'tan aktaran Kılınç, 1749–1762)

¹³Kahramanın mücadele etmesi gereken karşı güç karşısında tutumu. Örneğin Türkiye'de iktidarların özellikle Batıya dönük olarak geliştirdiği dış güçler içerikli söylemler.

Popülistler, Müller'e göre yönetimde iken üç ana davranış modeli etrafında örgütlenirler. Birincisi, devletin kaynaklarını sömürmek. Örneğin tüm bürokratik kadroları kendi memurlarıyla ihdas etmek ve böylece bürokratik elitler karşısında halkın gerçek iktidarını sağladığı şeklinde bir söylem üretmek. Diğeri, neopotik ve kayırmacı faaliyetleri ile tabanını hukuk içi veya hukuk dışı yollarla beslemek. Son olarak, sivil toplumu susturup tek renkli bir kamusal alan inşa etmek (Müller, 2017: 63-66). Demokrasinin başarı göstergelerinden biri de muhalefetin özgürlük düzeyidir. Kendisinden olmayan tüm kesimleri siyasi ve ahlaki olarak gayrimeşru olarak niteleyen popülizm için demokratiktir demek güçtür. Popülistler belki demokratik değildir ancak otoriter oldukları da söylenemez. Popülistler; tek blok şeklinde gördüğü halkın desteği ile iktidardadır. İktidarı zor ile değil; halkın çoğunluğunun iradesi ele geçirir ve bu irade ile iktidarını pekiştirirler. Son tahlilde popülist rejimleri otoriter değil; "kusurlu demokrasi" şeklinde görmek mümkündür (Müller, 2017: 76).

Peki, popülistlerle nasıl başa çıkılabilir? Popülistleri ciddiye almamak veya siyaseten izole etmeye çalışmak işe yaramayacak tersine bu durum popülistlerin ihtiyaç duyduğu yerleşik düzen tarafından itilme kakılma argümanını onlara sağlamak olacaktır. Popülistler gerektiğinde uzun müzakere süreçleri ile ikna edilmeli. Fakat bu noktada bir açmaz yer almaktadır. Popülistlerin söylevlerinde sıkça yer alan ahlaki, dini atıflar ile duyguları yükseltmesi karşısında akılcı/ussal müzakere edebilmek zorlaşacaktır (Müller, 2017: 102-104).

Liderlik sadece toplumsal popüler talepler ile ilgilidir "temsil, çıkarların çevirisi haline gelmiştir ve yasama kurumları, propagandaların sunulması için elverişli platform yaratan sahnelere dönüşmüştür. Hiçbir anlamlı fikir alışverişi cereyan etmemektedir. Kimse farklı bakış açılarıyla aydınlatıcı tartışmalara girip fikrini değiştirmemektedir" (Rosenau, 2004:151-152).

Popülizm, liberal siyasi yazarlarca fütursuz siyasi argümanlar ve siyasi fenalıklar ile ilişkilendirilir. Demagoji, demagogluk ve popülizm her ne kadar iç içe kavramlar olarak lanse edilse de nüansları olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Popülizm, modern demokrasinin olmaz olmaz bir unsuru olmadığı gibi bir grup akıl balığı nitelikli yurttaş sorunu da değildir. Popülizm, temsili demokrasinin kesintisiz bir gürültüsüdür. Bu gürültünün kaynağı ise üstün bir hitabet ve propaganda yeteneğine sahip demagogdur. Kavramları netleştirebilmek adına demagoji şöyle tanımlanabilir.

Yunanca demos (halk) ve agogos (liderlik yapmak) kelimelerinin birleşimi olarak halkın taleplerine, değerlerine ve hassasiyetlerini merkeze alarak onlara duymak istediklerini söylerken bir yandan da onların desteğini sağlama çabasıdır. İşte bunu yapan lidere demagog denir ve demagoglar “ruh avcıları” olarak sıfatlanabilir.

“Antik Atina'da belki demagogluk vardı ama popülizm yoktu. Çünkü popülizm sadece temsili demokrasilerde olur. Popülistler temsil ilkesine karşı değildir sadece kendilerinin meşru temsilciler olduğu konusunda ısrarcıdırlar” (Müller, 2017: 119). Bu açıklama ışığında demagojiyi ve demagogları aramak adına Antik Atina'ya gitmek yerine yakın siyaset tarihine atıflar yapmak daha yerinde olacaktır. Demagog düşmanlaştırma yoluyla zaten kurgusal bir kavram olan milletin içerisinden kendi halkını çekip kutsayacaktır. Çünkü popülizmde iktidar yanlısı toplum kendi meşruiyetini nüfusun diğer kısmın şeytanileştirilmesi ile sağlar (Laclau, 2007:88).

Demagogun bir diğer önemli silahı mağduriyetleri fetişize etmesidir. Popülistler iktidarı ele geçirseler dahi halkın desteğinin sürmesi adına mağduru oynamaktan geri durmazlar (Müller, 2017: 60). Bu amaçla ötekinin kurgulanmasında güncel dilin dışında geçmişi unutturmayan bir anlatıyı da sıklıkla kullanırlar (Baştürk, 2014:146). Bu mağduriyetlerin müsebbibi olarak ötekini işaret ederler. Mağduriyet siyasetinde mazlumlar, yakalayabildikleri tüm geri bıraktırmışlıkları yakalayıp kendi tecrübeleri ile örtüştürmeye çalışırlar (Açıkel, 1996:172). Umberto Eco'nun (2012:149) ifade ettiği gibi “kurban rolü oynamak popülizmin tipik bir özelliğidir”.

Temsili demokrasiye ilişkin meşruiyet krizini değerlendirmeyi bu alanda bir fenomen olan Rousseau'ya kadar geri taşıyarak onun da fikirlerine göz atmakta fayda vardır. Rousseau der ki; demokratik bir hükümet sistemi, toplumsal sınıf ayrımlarının kabul edilmediği ve yurttaşların kardeşlik, eşitlik, özgürlük gibi ilkeler ışığında minimal bir devlet yapısı içerisinde egemenliğin, yegane ve meşru unsur olduğu bir sistemdir (Rousseau, 1982: 113). Temsil ve temsilciler ile demokrasinin yaşamasını mümkün görmeyen Rousseau, fikrini iradenin temsil edilebilir olmadığı şeklinde ifade edecektir. Bu bağlamda Rousseau'ya göre insanlar için özgürlüğün mümkün olduğu tek zaman dilimi seçim günüdür (Rousseau, 1982: 109). Ünlü feylezofun ses getiren önermesi, halkların sadece oy verdiği anda özgür olduğunu, ardından başkalarının iradesiyle yönetilmek üzere köleliğin tekrar başlayacağını ifade etmektedir. Rousseau'ya göre egemenlik, “devredilemeyeceğinden dolayı temsil de edilemez”

(Rousseau, 1982: 28). Ona göre “egemenlik, genel iradeden kaynaklanır ve irade temsil edilemez” (Rousseau, 1982: 23). Tüm bunlardan ötürü Rousseau’nun bakış açısına göre halkın temsili söz konusu değildir. Bu çerçevede temsili demokrasi demokratik midir? sorumuzu Rousseau’ya yöneltirsek alacağımız cevap açıktır. Temsilcilerin nihai karar verici konumda oldukları hükümet biçimi, demokratik olarak kabul edilemez.

2.3. Katılımcı Demokrasi

Katılımcı demokrasi, temsili demokrasiyi baz alır ve temsilin sürdürülmesine ilişkin argümanları red etmeyen bir yaklaşım ile doğrudan demokrasi talebini olabildiğince en yüksek perdeden seslendirerek, uygulamadaki demokratik birimlere yurttaşları daha etkin olarak dahil edebilme gayretidir. Küreselleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan ilerleme neticesinde, modernizmin ürettiği sosyopolitik yapı ile yöneten ve yönetilen ilişkilerinin bir tür meşruiyet sorunsalı ile karşı karşıyadır. Toplumsal yaşamın neredeyse her alanında yaşanan bu dönüşümde siyasal yapıyı azade görmek doğru olmayacaktır. Öyle ki artık demokrasiyi yalnızca temsilcilerin belirlenmesi ve bu kişilere diğer yurttaşlar adına karar mekanizmalarını zapt etme ve alınan kararları hayata geçiren olma hakkının verilmesi şeklinde konumlandırılan yaklaşım gün geçtikçe toplumda daha az karşılık bulmakta hatta toplumun bileşenlerince eleştirilmektedir. İdeal demokrasi arayışı katılımcı siyasal yapıyı doğurmuştur. Halkın, hayatını biçimlendiren kamu politikalarında görüş belirterek, yönetime katkı sunma süreci katılımcı demokrasinin temel hedefidir.

2.3.1. Katılımcı Demokrasi İhtiyacı

Katılımcı demokrasi, Antik Atinalıların yönetim ideasının yirminci yüzyılda tekrar nefes alan formu olarak ifade edilebilir. Öyle ki katılımcı demokrasi, bütün vatandaşların bütün kararlara aktif olarak katılımını öneren doğrudan demokrasinin bir anlamda yeni sürümüdür. Avrupa’da ve Amerika’da İkinci Dünya Savaşını takip eden yıllarda gençlik, öğrenci ve hippie hareketleri doğrudan demokrasiyi yüksek sesle talep eder konumdadır. Pratikte ise doğrudan demokrasi, tüm tartışma ve karar süreçlerinin grubun tamamının yüz yüze toplantılarında gerçekleşmesi anlamına gelmektedir (Marshall, 1999: 393).

Doğrudan demokrasi, Amerikan Yeni Sol'u, Fransa ve İngiltere öğrenci hareketleri, ilk feminist hareketler ve barış yanlısı gösterilerde sık sık dile getirilmiştir. Ancak bir sorun vardır. Bu da katılımcı demokrasinin karar alma sürecini anlaşılabilir ve hantal bir hale dönüştürüyor olması idi. Katılımcı demokrasinin önemli bir tarafı da yok değildi, tüm kararlara aktif katılım yurttaşların toplumla bütünleşmesine katkı sağlamaktadır. Fakat bu noktada katılımcı demokrasi için en büyük çıkmaz olarak katılımcı sayısı sorunu ortaya çıkmaktadır. Katılımcı demokrasi, ortalama 500 aktif üyeden oluşan gruplarda verimli olabilecek bir demokrasi türüdür (Marshall,1999: 393). Bu nedenle Sartori, katılımcı demokrasiyi heyecan uyandıran, ancak uygulanabilirlik açısından ciddi darboğazları olan bir öneri şeklinde görmektedir. Sartori'ye göre, halk iktidarını devretmemeli ve bu hakkını fiilen kullanmaktan vazgeçmemelidir. Ancak bu durum küçük ölçeklerde mümkündür. Bu sebeple Sartori temsili demokrasiyi katılımcı demokrasiyle kıyasladığında işleyişte daha verimli ve etkin olarak değerlendirir (Sartori,1996: 31, 35 ve 303).

Katılımcı demokrasinin ne olduğu ya da olmadığı farklı kişilerce farklı yorumlanmıştır. Katılımcı demokrasinin ortada ya da arada bir model olduğu kanısı da yaygındır. Temsili demokraside insanlar seçimlere katılmaya, bir siyasi ideolojiyi ya da partiyi parlamentoda temsil edecek az sayıdaki kişi arasından biri ya da birilerini seçmeye mecbur etmektedir. Tam da bu nokta bir temsili demokrasi anomalisi belirlemektedir.

Sandıklara çağrı yapan siyasiler seçim mi yoksa seçin mi demektedir?

Herkesin açık ya da kapalı bir mekanda bir araya gelerek, konuşarak, uzlaşarak ya da uzlaşamayarak oy kullandığı doğrudan demokrasi bu değildir. İnsanlar doğrudan demokrasinin bir ögesi, çarkın dişlilerinden biridir. Lakin katılımcı demokrasi, nicel formülasyonlar önermek yerine katılımı demokratik hale getiren veya aksi yönde davranan insanlara atıf yapmaktadır. Demokratikleşme insana güvenmekte, önemli olan insan halleri sonucunda katılımın altını boş bırakmamaktır. Aslında başarması en çetrefilli görünen de budur. Demokrasi normlardan değil, insan hallerinden oluşturulmalıdır. Bu halde katılımcı demokrasinin temsili demokrasi ile doğrudan demokrasinin karışımı, melez bir demokrasi formu olduğu ifade edilebilir (Zavala, 2006: 9).

Temsili demokraside yurttaşlar egemenlik haklarını periyodik aralıklarla temsilcilerine devrederken, iki seçim arasında pasifize olmakta ve bu süreçte asıllar ile vekiller nerdeyse yer değiştirmiş duruma gelmektedir (Bilgin ve Göregenli, 2002: 53-54). Katılımcı demokrasi, yurttaşı salt seçmen olmaktan uzaklaştırma çabası yanında ve ayrıca bu çabaya paralel süreçte temsili demokrasinin defolarını da gidermeye çalışmaktadır. Tam da bu noktada katılımcı demokrasiye niçin ihtiyaç duyulduğu sorusunun cevabı verilebilmektedir. Temsili demokrasiler yurttaşları daha edilgen kılarken katılımcı demokrasi daha etkin olma iddiasını taşımaktadır. Bu iddia geliştirmekte olan STÖ'lerce de desteklenmekte böylece yurttaşlar klasik oy verme davranışı dışında da siyasal katılım sağlamak duruma kavuşabilmektedir. Örneğin temsili demokrasilerde seçim günü önüne konan adaylardan birini seçen yurttaşlar, katılımcı demokrasi ile söz konusu adayların belirlenme sürecine de müdahil olarak temsili demokrasiye göre daha katılımcı bir yapıya kavuşmaktadırlar.

Elitist kuramda sıradan yurttaşın siyasal gündeme yön vermesi veya siyasal karar alıcı mekanizmalarda bulunması kabul edilmez. Halk katılımının demokratik işleyişi sekteye uğratacağına dair endişeler söz konusudur (Göymen, 1999: 71-72). Bu noktadan bakıldığında yalnızca seçkinlerden, sermaye gruplarından ve sivil toplum örgütlerinden alınacak katkılar ile ilerleyecek demokrasinin başka bir deyişle yönetişimci demokrasinin bugünün katılımcı demokrasinin sıradan halkın yönetim sürecine katılmasını sağlamak ya da sistemi revize etmek gibi çabalardan uzak olduğu anlaşılmaktadır.

Bu görüşe katkı sağlayan bir başka sav ise David Mosse'a aittir. Katılım kavramı yeni sağ ile bir değişime uğramıştır. Artık 1960'ların radikal toplumsal hareketlerinin taleplerini barındırmamaktadır. Yeni kamu işletmeciliği kuramının katkıları ile katılım, düşük maliyetle daha fazla verimlilik gibi mali katılım olarak algılanmaya başlamıştır (Mosse, 2002: 35-36). Katılımcılık kavramının bu dönüşümü, katılımcı demokrasi ideasının nereden nereye evrildiğini gözler önüne sermektedir. Neo-liberalizmin ve yeni sağın, kamunun tasfiyesi sonrasında parlatarak kutsadığı bu demokrasi hali, kamunun kudretini özel sektöre ve sivil toplum kuruluşlarına aktarma sonucunda pekiştirilen eşitsiz bir toplumsal yapı içerisinde temsili demokrasinin hezeyanlarını bastırma çabasıdır.

Yeni sağcılık, ynetişimcilikle “neye katılım” sorusuna da çok somut bir yanıt vermiştir: Harcamalara katılım. Bu basit önerme, bütün bir toplumsal kuruluş ve işleyişi, yönetim sistemi dahil değiştirme gücüne sahiptir. Eğer toplumsal yaşama sunulan her hizmet bedeli karşılığı verilecekse bu durumda vergilendirmenin yerini fiyatlandırma; kamu hizmetinin yerini piyasa işi; kamu örgütlenmesinin yerini de kr amaçlı Őirket rgtlenmesi alacaktır. Bu basit önerme, “kullanan der” ile başlayan yeni işleyişin “demeyen kullanamaz” noktasına gelmeden nasıl duracağını söylemez. Çağdaş piyasa toplumlarının can yakan toplumsal eşişsizlik durumu karşısında ödeyemeyenlerin sorununu sorun saymaz. Eğer bir sorun varsa, “esnek hizmet” kavramını ne sürer: Herkes, cebine göre sağlık hizmeti bulabilir; herkes ödeme gücüne göre eğitim hizmetinden yararlanabilir; herkes deyebildiği evde barınır. Ölüm-kalım sınırının altında kalanlar için ise, kiliseler, tarikatlar, devlet ve vicdanlar yoksulluk fonuyla durumu idare etmenin bir yolunu bulur. Yoksulluk yönetimi, bir anlamda işte bu katılımcı felsefenin, “harcamalara katılım” felsefesinin bir sonucu olarak yükselmiştir. Demek ki katılımcılık, mekanizmasına göre, bir toplumda insanların toplumsal eşişlik idealinin önündeki en büyük engel olabilir. Toplumsal eşişlik idealini terk etmiş ve hatta bu ideali doğal duruma aykırı görme temelinde politikalar geliştirmiş bir katılımcılık, burjuva demokrasisi anlamında demokratiktir; evrensel anlamda gerçek bir diktatörlük ve gayrı insaniliktir (Güler, 2008: 3-4).

Katılımcı demokrasiye eleştiriler sadece mali alanda değil siyasi anlamda da söz konusu olmuştur. Schmidt, katılımcı demokrasiye dönük eleştirilerini altı başlıkta özetlemekte ve katılımcı demokrasinin hayata geçmesinin bazı zorluklarına vurgu yapmaktadır.¹⁴

Normatifliğin nceliği: Katılımcı demokrasi kuramının öncelikli olarak veya tamamen normatif olması pek nadir değildir. Çoğu kez olması gereken değerlere saplanıp kalmakta ve gerçekçi olma özelliğinden uzaklaşmaktadır. Burada vurgulanan katılımcı demokrasi sürecinin vatandaşların yeteneklerini ve özgüvenlerini geliştirdiği argümanı inandırıcı Şekilde test edilmediğinden eleştirilmektedir.

Gerçekçi olmayan insan görüşü: Katılımcı ğreti, çok iyimser bir insan görüşüne dayanmaktadır. Özellikle vatandaşın bireysel çıkarımını maksimize eden biri olduğunu ve ancak zel Şartlar altında topluluk yönelimli dayanışmayı istediğini ve bunu yapabileceğini gözden kaçırmaktadır.

Tocqueville’nin problemi: Kapsamlı demokratikleşme azınlık veya çoğunluk despotizmi tehlikesini güçlendirmektedir. Kapsamlı demokratikleşme aşırı durumda kendini görevlendirmiş nc bir vatandaşlığın veya bir toplumsal sınıfın despotizmine varmaktadır.

Yüksek hareketlilik nedeniyle istikrarsızlık: Genişlemeci bir demokrasi, siyasi sisteme karşı üstesinden gelinemeyen bir fazlalıkta katılım ve talep üretmekte; böylece çatışma ve uzlaşma arasında ve aktivizm ile ilgisizlik arasında olması arzu edilen denge tahrip olmaktadır. Katılma ile ilgili bir aşırılık, vatandaş

¹⁴Tocqueville, eşişliğin zmsendiği toplumlarda iki ayrı tehlikenin olabileceğinin ifade etmiştir. Bu ikisi çoğunluğun tiranlığı ve bireyciliktir. oğunluğu arkasına alan bir iktidarın herşeyi yapabilme kudretini kendinde bulması çoğunluğun tiranlığı olarak ifade edilebilir. Tocqueville bireyciliği ise, “her Şeyi yapabilme yetkisini nasıl kendime eşi bir insana vermeyi reddediyorsam, bu gücü bir grup insana da veremem” (Tocqueville,2016, 260-263) Şeklinde ifade etmiştir.

erdemlerini ortaya çıkarmak yerine tam tersi yönde bir sonuç doğurarak siyasal düzenin istikrarını bozmaktadır.

Tek boyutluluk: Burada katılımcı demokrasi, özellikle etkinlik sorunlarının ve hedef çatışmalarının ihmal edilmesi yönünden eleştirilmektedir. Bu kuramda, açıklandığı gibi, katılımın en üst düzeye çıkarılması söz konusudur. Bu süreçte üretilen siyasal kararların kalitesi ve sonuçları geniş ölçüde ihmal edilmiştir. Bu bakımdan bu demokrasi kuramının diğer hedeflerini göz önünde bulundurmayan saf bir hedef model olması söz konusudur.

Vatandaşın yetkinliğinin abartılması: Katılımcı demokrasi, ortalama bir vatandaşın siyasal yetkinliği ve kaynakların etkin kullanılıp kullanılmadığı yönlerinden eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiri, hem siyasal olaylar, karar alternatifleri ve kamusal işler hakkında bilgi sahibi olma konusunda kapsamlı bir katılmaya aykırı düşen sınırlı zaman bütçesi bakımından, hem de seçme hakkına sahip olan birçok insanın kapsamlı katılmaya yeterli hazırlıklarının olmaması bakımından haklı kabul edilmektedir (Schmidt,2002: 169-170).

2.3.2. Katılımcı Demokrasi Araçları

Toplumun çeşitli siyasi, hukuki ve toplumsal meseleler karşısında görüşünü almak için başvuru halk oylaması referandum olarak adlandırılmaktadır (sozluk, 2021). Diğer bir deyişle referandum, meclis tarafından kabul edilen yasal bir metnin halkın onayına sunulmasıdır. Referandum kavramı basit anlamıyla ise halk oylamasıdır (Gözler, 2017: 2). Modern demokrasilerde halk iradesinin hatırlanmasının sadece seçim takvimine iliştirilmesi, bir anlamda halkın edilgen hale gelmesini engellemek adına başvuru bu yöntem, ortak irade ve konsensüse dayalı bir alan yaratma konusunda fayda sağlamak arzusundadır. Halk, referandum yöntemi ile siyasal iktidara etki etme noktasında ciddi imkanlar elde etmekte bu yöntem sayesinde katılımcı demokrasinin yerleşmesi sağlanmaktadır (Çevikbaş, 2008: 79).

Referandum, antik örneklerinin¹⁵ yanı sıra modern olarak J. J. Rousseau'nun genel irade teorisinde de atıflar yoluyla yer almaktadır. Modern demokrasilerde ilk referandum 18. yüzyılın son dilimden ABD'de yapılırken daha sonra Fransa ve İsviçre'de de uygulanmıştır. 20. Yüzyılda ise birçok devlet anayasasına referandum uygulamasını dahil etmiştir. Son bir asırlık dönemde ülkelerin genelde anayasa, ülke sınırları, uluslararası örgütlere katılım ve bazı kamusal yapılanmalar için referanduma gittikleri görülmektedir (TBMM Araştırma Merkezi, 2010: 63).

Dünyada durum bu haldeyken Anadolu coğrafyasında ilk halk oylaması Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarında, Osmanlı kaynaklarında elviye-i selase (üç sancak) olarak geçen Kars, Ardahan ve Batum vilayetlerinde yapıldı. Tarihi kayıtlarda daha çok plebisit olarak geçen bu oylama, esasında Osmanlı Devleti'nin 3 Mart 1918'de yeni Sovyet yönetimi ile imzalamış olduğu Brest-Litovsk

¹⁵Sokrates M.Ö. 399 yılında dinsizlik ve gençlerin ahlakını bozma gerekçesiyle mahkeme önüne çıkarılmış ve ölümü istenmiştir. Bu mahkeme Halk Mahkemeleri olan Heliaia'dır. Burada yapılan oylama sonucunda öğrencisi Platon, Sokrates'in otuz oyun karşı tarafı atılmasıyla kurtulabileceği ifade ederken, pek iyi anlamadığı Diogones ise, Sokrates'in iki yüz seksen bir oy farkla suçlu bulunduğu yazmıştır (Yakut,2017: 3).

Antlaşması'nın bir sonucudur. Bu anlaşmaya göre Ruslar Doğu Anadolu ile beraber üç sancaktan da çekilirken, Kars Ardahan ve Batum halkının kendi geleceğine karar vermesi, burada bir plebisit/halk oylaması yapılması gerekiyordu. Nitekim bu gereklilik karşısında bölgenin Türk askerî yönetimi altına girmesi sonrası plebisite yönelik hazırlıklar kısa sürede tamamlanmış ve 14 Temmuz 1918'den itibaren birkaç gün devam eden bir halk oylaması yapılmıştır. Bölgenin Osmanlı yönetimine ilhakına yönelik oylamada bölge ahalisi yüzde 98 oranında evet oyu kullanmıştır (Kurat, 1990: 489).¹⁶

Bu noktada referandum ile plebisite kavramlarının akademik literatürde dahi birbiri yerine kullanılma yanlışını açıklama fırsatı doğmaktadır. Anayasa hukuku kapsamında değerlendirildiğinde referandum ve plebisit terimlerinin farklılaştığını söylemek yerinde olacaktır. Literatür incelendiğinde plebisit kavramının bir referandum türü şeklinde kategorize edilmesinin oldukça sık başvurulan bir yöntem olduğu görülmektedir. Bu durumdaki yorum hatasının nedeni iki kavramın da pratikte halk oylaması şeklinde algılanmasına yol açar. Gözler'in bu konu ile ilgili açıklamaları ise bu hatayı ortadan kaldırmayı amaçlar niteliktedir.

Referandum ile plebisit arasında temel fark, demokratiklik bakımından ortaya çıkmaktadır. Referandum, demokratik bir usuldür: Halk etkindir, öznedir; karar alma sürecinin başına, ortasına ve sonuna katılır. Plebisit ise, anti-demokratik bir usuldür: Halk edilgendir, nesnedir; karar alma sürecinin sadece sonuna katılır. Referandumun yapılmasını isteyen, halkın seçtiği temsilcilerdir. Oylanan şey ise, halkın temsilcilerinin hazırladığı metindir. Oysa plebisite başvuranlar, fiilî iktidar sahipleridir. Oylanan şey ise, halkın katılımı olmadan hazırlanan metinler, fiilî yönetimlerin oldubittileri, karar ve eylemleridir. Kısaca plebisit, diktatörlerin, anti-demokratik yöneticilerin kendilerine meşruluk kazandırmak için başvurdukları bir halkoylamasıdır (Gözler,2021).

“Referandumda bir sorun, plebisitte ise bir adam söz konusudur. Birincisinde bir metin oylanır; ikincisinde ise bir isim oylanmaktadır” (Gözler, 1988: 99).

Referandumlar, *kuvvetli adam fetişi* elinde kolayca amacından saptırılabilir. 7 Kasım 1982'de yapılan halkoylamasında kabul edilen anayasanın geçici 1. maddesi¹⁷ uyarınca, 7 yıllık bir süre için Türkiye Cumhuriyeti'nin 7. cumhurbaşkanı oldu. Dolayısıyla Kenan Evran halk tarafından *belirlenen* ilk cumhurbaşkanı oldu. Bu noktada belirlenen kavramı rastgele kullanılmış değildir. Çünkü 1982 yılında yapılan

¹⁶ Oylamada 87.048 erkek sandığa giderken, 85.129 kişi evet demiş, 441 kişi hayır oyu kullanmış ve 1.693 kişi çekimser kalmıştır (Kurat, 1990: 489).

¹⁷Anayasanın halkoylaması sonucu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilanı ile birlikte, halkoylaması tarihindeki Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanı sıfatını kazanarak, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile Cumhurbaşkanıya tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır. 18 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak içtiği and yürürlükte kalır. Yedi yıllık sürenin sonunda Cumhurbaşkanlığı seçimi Anayasada öngörülen hükümlere göre yapılır.

oylama seçim değildir. Çünkü Evren'in karşısında ne bir aday vardır ne de serbest bir seçim ortamı. Fransa'nın birinci cumhuriyet dönemini çağrıştıran bu bonapartist¹⁸ uygulama gösteriyor ki; referandum pür hali ile ne kadar demokratik ise de mutlak iktidar düşkününü siyasiler elinde plebisite dönüşme olasılığı mevcuttur. "1799'da yapılan hükümet darbesi zayıf sivil Directory'yi devirdi ve Birinci Konsül olarak Napolyon Bonapart'la bir konsül kurdu. Hem savaşta, hem sivil reformda yıldızı parlayan Napolyon, 1804'te kendisine imparatorluk tacı giydirdi"(Roskin, 2014: 112). Fransa'da birinci cumhuriyet Robespierre'in Kamu Selameti Komitesi ile başlamışken, Napolyon Bonapart'ın diktatörlüğü ile sona ermiştir.

1799'da Napolyon döneminde yeni bir anayasa hazırlanmıştır. 1799 Anayasası Sieyes ile Napolyon'un birlikte çalışmasının ürünüdür ve tabidir ki son halini Napolyon vermiştir. "Anayasa'nın son maddesi, anayasanın halk oylaması ile yürürlüğe gireceğini açıklar ancak anayasa için yapılan referandum Napolyon için yapılan bir plebisit şeklini alacaktır" (Göze, 2013: 618-619).

Son olarak, Bonapartizm yerli ve milli özgüven krizlerinin görüldüğü dönemlerde yükselmeye başlar. Bu krizler, bir toplumun ya da ulusun siyasi, askeri ya da ekonomik olarak ontolojik bir sorun ile yüz yüze geldiği zamanlarda yerli ve milli gururunun kırılmasından doğmaktadır.

Demokrasi geçen yüzyıllar ile birlikte doğrudan demokrasiden temsili demokrasiye geçiş sağlamış olsa bile temelinde vatandaşların siyasete doğrudan dahil olmasını idealize ederek, yurttaşların haklarını bizzat kullanmasını ilke edinir. Bu katılımı mümkün kılan en uygun demokrasi modelinin doğrudan demokrasi olduğu söylenmektedir (Barber, 1995: 195). Doğrudan demokrasi, devlet idaresi ve toplum yaşamı için alınması gereken kararların halk tarafından araçsız/aracısız olarak alınmasına dayanan bir demokratik görünümüdür. Antik dönemlerden bu yana var

---

¹⁸Bir tanıma göre bonapartizm, "demokratik hükümet yöntemlerine yatkın olan iktisaden hâkim sınıfın, sahip olduklarını koruyabilmek için bir askeri ve polisiye aygıtın kendisinin üzerindeki kumandasına boyun eğmek zorunda kaldığı bir rejimdir." (Trotsky'den aktaran Başkaya, 2012: 167, 197). Diğer bir tanımda ise bonapartizm, "demokrasinin üzerine çıkan dolambaçlı yollarda iki kamp arasında gidip gelen ve aynı zamanda hâkim sınıfın çıkarlarını gözetten bir şahsi rejimdir." şeklinde tanımlanmaktadır (Trotsky'den aktaran Başkaya, 2012: 167, 197). Bonapartizm, devletin sosyal sınıflardan nisbi olarak özerk olduğu ve Marksist teorik değerlendirmelerde tercih edilen siyasi bir kavramdır. Devlet aygıtının meşruiyetinin artırılması ve merkezi gücünün yayılmasını gerçekleştirebilmek için sivil ve askeri bürokrasisinin, devlet aygıtına hizmeti ile alakalı bir ödül ve şeref dağıtma mekanizması oluşturulmuştur. Bu sisteme göre devlete hizmet etmek esas alınır.

olan doğrudan demokrasi toplumsal talep ve ihtiyaçlarda ortaya çıkan değişikliklerle ve tartışmalarla birlikte yeniden ilgi odağı halini almıştır (Göktolga, 2014: 100). Özellikle 1960'lardan sonra, demokrasinin asıl halinin halkın aktif katılımı olduğu ve bu sebepten ötürü hatırı sayılır bir kesim tarafından istendiği, doğrudan demokrasi yönünde ilginin yükseldiği ve doğrudan demokrasinin artık bir ütopya olarak değerlendirilmediği görülmektedir.

Enformasyon çağı olarak lanse edilen 21. yüzyıla gelindiğinde ise demokrasinin, teknolojinin ve medyanın çeşitlenerek gelişmesiyle global ölçekte ilgi çekmeye başladığını söylemek mümkündür. Teknolojik cihazlar ile iletişime ilişkin yazılım ve uygulamaların gelişerek kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte insanlar/toplumlar olaylara bakış açılarını ortaya daha kolay koyabilmeye başlamıştır. Özellikle internet sayesinde halkın siyasal katılımı oldukça kestirme bir şekilde sağlanabilmektedir. Enformasyon teknolojilerinin etkisiyle siyasal katılım artmaktadır. Katılım ölçeği hem genişlemekte hem de daha basit ve ekonomik şekilde gerçekleşmektedir. Halk artık sadece seçim zamanı değil, siyasal ve toplumsal konularda her zaman etkin bir pozisyona kavuşabilmektedir.

Toplumda farklı ötekilerin (farklı cinsiyette, görüşte, kültürde ve inanışta olanların) diyalog sağlayabildiği bir alan yaratmaktadır. Bugünün bilişim teknolojisinin geldiği aşama halka internet yoluyla siyaset konusunda veriye ulaşabileceği, elektronik ortamda toplumsal meseleler hakkında konuşabileceği, hatta bu ortamda referandum ya da seçim yaparak, katılım sağlayabileceği bir doğrudan demokrasi vahası yaratabilir.

Temsili demokrasiye bir alternatif olarak sunulan katılımcı ve müzakereci demokrasiyi sağlamak, bu teknoloji sayesinde olası görünmektedir. Tam olarak bu noktada yeni bir kavram doğuşuna tanıklık ediyoruz; E - Demokrasi!

İnternetin ve sosyal medya araçlarının kullanımının oldukça yaygınlaşması ve politik süreçlere etki etmesi elektronik demokrasi (e-demokrasi) olarak adlandırılmaktadır (Yanık, 2005). Bu konuda, en yakın ve bire bir örnek olarak İzlanda'da gerçekleşen deneyimden bahsedilebilir. İzlanda'da 2008 yılında ekonomik krizden kurtulmanın yolu olarak yeni bir anayasa yapmak düşünülmüştür. Bu anayasanın yapım sürecine ilişkin modelleme konunun ilgilisi olanlarda da ciddi bir

karşılık bulmuş ve İzlanda'nın bu denemesi için Antik Atina modeli doğrudan demokrasinin *E-Rönesansı mı?* Sorusu sorulmaya başlanmıştır. İzlanda'nın bu deneyimi, katılımcı ve müzakereci demokrasinin uygulanabilir kılınması için internetten yararlanma anlamına gelen e-demokrasi uygulamasını, daha önce ortaya atılan ve fikir bazında kalan önerilerden çok, onu hayata geçirmek bakımından ciddi öneme sahiptir. “Bu uygulamada internet modern zamanların agorası haline gelmektedir” (Ersöz, 2005: 123).

Anayasa yapımı sürecinde internet vasıtasıyla katılımın uygulanması İzlanda örneğinde somut olarak ortaya çıkmıştır. İzlanda anayasa yapımı süreci başından sonuna şöyle işlemiştir:

Öncelikle mevcut parlamento, Ekim 2010'da, her yaştan ve her meslek grubundan rastgele seçilen 1000 vatandaşı bir günlüğüne bir araya getirerek anayasanın nasıl bir içeriğe sahip olmasını istedikleri konusunda bilgi almış ve bu düşüncelerini içeren kısa bir doküman hazırlamıştır. Daha sonra, çeşitli bilim dallarından (hukuk, edebiyat, fen bilimleri vb.) yedi üyeli bir Anayasa Komitesi oluşturulmuş ve bu komite, bir önceki çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda 700 sayfalık bir rapor hazırlayarak yapılacak anayasanın çerçevesini belirlemiştir. Bir sonraki aşamada ise ulusal bir seçim yapılarak, daha önce parlamento üyesi olmayan ve hemen her türlü meslek grubunu temsil edecek şekilde 523 gönüllü aday içerisinde 25 üye seçilerek bir Anayasa Konseyi Meclisi¹⁹ oluşturulmuştur (stjornlagarad, 2011).

Anayasa Konseyi, çalışmanın her safhasında internet sitesine hazırlanan taslak metinleri paylaşmış ve halk metin hakkında talep ve karşı durduğu şeyleri doğrudan ifade edebilmiştir. Bu yol ile halk anayasa maddelerine ilişkin tekliflerini doğrudan Konsey'e sunabilmiştir. “Anayasa maddeleri hakkında 3600'den fazla yazılı görüş bildirilmiştir” (stjornlagarad, 2011). Vatandaşların bizzat Anayasa Konseyi'nin internet sitesinden anayasa metnine teklif sunabilmesi sürece ilişkin açıklık ve *gerçek katılım* gibi unsurların gözetildiğini ortaya koymaktadır.

Halk, fiziksel koşullar elverdiği müddetçe toplantı salonunda bulunarak da doğrudan katılımı somutlaştırmıştır. Anayasa Konseyi halkın sürece dahilini genişletebilmek adına Facebook hesabını da tekliflere açık hale getirmiş ayrıca Facebook hesabından Konseyin Youtube kanalından ve konseyin internet sitesinden

---

¹⁹Bu noktada Konsey'in seçim usulü hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Anayasa Konseyi'nin seçim sistemi *devredilebilir tek oy* olarak nitelendirilen bir sistemdir. Bu seçim sisteminde, eğer bir kişinin oy verdiği aday yeterli oy alarak seçilmezse, seçmenin isteği üzerine oyu, seçilen bir adaya devredilmektedir. Böylece boşa giden oy sayısı azalmaktadır.

konsey oturumlarını canlı yayınlanmış, Flickr²⁰ hesabına da konsey oturumlarına ait fotoğrafları koymuştur. Bunlar sayesinde halk, anayasanın içeriğine, oylamaya sunulmadan önce vakıf olmuştur. Halk ve Anayasa Konseyi kolektif olarak bir anayasa taslağı hazırlamıştır. Hazırlanan taslak, 29 Temmuz 2011’de İzlanda Parlamentosu’na (Althingi) sunulmuştur. Parlamentoda taslağı ilişkin yapılacak çalışmalardan sonra, halkın içeriğine ciddi katkı sunduğı metnin 20 Ekim 2012’de referandumda oylanması karara bağlandı.

Referandumda halka, altı soru soruldu ve bu sorulara evet veya hayır demesi istenmiştir. Bu sorular ve cevaplar şöyledir; (bianet,2012)

1. Anayasa Konseyi'nin önerilerinin, yeni anayasanın temelini oluşturmasını istiyor musunuz? Evet: %66.3 Hayır: %33.7

2. Yeni anayasada özel mülkiyete tabi olmayan doğal kaynakların, ülkenin mülkü ilan edilmesini ister misiniz? % Evet: 82.9 Hayır: %17.1

3. Yeni anayasada İzlanda'da yerleşik (ulusal) bir kiliseye dair hükümler görmek ister misiniz? % Evet: 57.1 Hayır: %42.9

4. Yeni anayasanın mevcut durumdan daha fazla bağımsız adayın parlamentoya girmesine imkan veren bir madde görmek ister misiniz? Evet: % 78.4 Hayır: %21.6

5. Yeni anayasada ülkenin tüm bölgelerinde kullanılan oylara eşit ağırlık tanıyan bir madde görmek ister misiniz? Evet: % 66.5 Hayır: %33.5

6. Yeni anayasada belli bir oranda seçmenin yasa tasarılarını referanduma götürmesini sağlayacak bir madde görmek ister misiniz? Evet: % 73.3 Hayır: %26.7

İzlanda'nın bu ilgi uyandıran deneyimi olumlu sonuçlanmamış ve süreci heyecanla izleyenlerde hayal kırıklığı yaratmıştır. Son aşamada yürürlükte olan 1944 Anayasasına uygun bir şekilde halkın onayladığı²¹ metin taslak olarak son sözü söylemek üzere parlamentonun önüne gelmiştir. Halkın internet aracılığıyla taslağın hazırlanması sürecine katkı sunduğı anayasa yapımı serüveni, parlamentoda

²⁰ Flickr, 2004 yılında Ludicorp tarafından yaratılan ve 20 Mart 2005 tarihinde Yahoo tarafından satın alınan fotoğraf, video paylaşım ve barındırma hizmeti sunan bir web sitesidir.

²¹ Referanduma halkı %51'i katıldı ve yeni anayasa taslağına yüzde 66 oranında evet oyu çıktı. Bu anlamda seçmen halkın sandığı yansıyan iradesi tamamının sadece %35 civarındadır. Görüldüğü üzere yine örgütlü bir azınlığın parçalı durumdaki bir çoğunluğa tahakkümü söz konusu olmuştur.

politikacıların siyasi sürtüşmelerinin gölgesinde kalmıştır. Temsilcilerin anayasa yapması ilkesel anlamda demokratiktir denebilir fakat katılımcı demokrasiyi siyasal karar alma sürecinde hayata geçirmek yeni araçlarla sağlanabilir. Anayasa yapımı ya da önemli toplumsal meselelerde karar alınması süreçlerinde siyasilerin fayda beklentileri bu süreçlerin dışında bırakılmalıdır. Anayasa ile temsilcilerce üretilecek siyasetin sınırları belirlenmelidir. Böylece genel ya da milli iradeye yaslanan siyasilerin demokrasinin tek kurumu gibi davranması engellenebilir. Tam da bu nokta İzlanda ve dördüncü bölümde değinilecek olan Mesudiye rnekleri ortaya çıkan sorun alanlarına ilişkin çözümlerin yalnızca parlamentolarda siyasiler tarafından üretilmesinin eksik ve günümüzde yanlış bir tutum olacağını göstermektedir. İzlanda'da olduğu gibi internet ya da Mesudiye'de olduğu gibi yılda 4 kez de olsa fiziksel katılım ile de politika üretilmesi mümkün ve günümüz koşullarına uygun görünmektedir. Eğitim ve ğretim olanaklarının artışı ile toplumsal sorun alanlarına ilişkin söyleyecek sözü olan kişi sayısındaki artışı sadece temsili demokrasi araçları ile spvanse edebilmek imkansızdır. Bu manada daha fazla kalifiye insanı siyasal karar alma süreçlerine dahil edebilmek adına katılımcı demokrasi araçlarının da ötesinde kendiliğinden gelişen organik demokrasi uygulamalarına meyil etmek yerinde olacaktır.

Temsili demokrasilerde halk kendini yeteri kadar ifade edemediği için doğrudan demokrasi uygulamalarından en sık kullanılan referandumlar demokratik rejimler için bir gerekliliktir. Ancak referandumların popülist-demagog siyasilerin elinde bonapartist sonuçlar doğurabilecek plebisitlere dönüşmesini engellemek adına siyasi sorunlar için halkın katkı sunması fikri geniş kitlelere yayılmalı ve bu kitlelerce benimsenmesi sağlanmalıdır. Bunun sonucunda halk sorunlar üzerinde düşünmeye yönlenecek ve daha bilinçli hale gelecektir. Bu da bireysel siyasi katılım kültürünü yaygınlaştırırken ülkenin demokrasi seviyesini arttıracaktır. Son tahlilde, Fransa'nın bugünkü rejimi V. Cumhuriyettir ve bu gösteriyor ki devrimler sadece dönemsel katkılar sağlayabilirken, katılımcı demokrasi gibi ancak hazmedilerek başarıya ulaşabilecek modeller ise evrimsel nitelik taşımaktadır. Bu açıdan İzlanda deneyimi ve yeni önermeler/pratikler demokrasinin tarihi serüveni adına heyecan vericidir. Bu uygulamanın demokrasi açısından önemli kazanımları olduğu açıktır. Öyle ki parlamentolar dışında ve siyasiler haricindeki insanlarca karar alma süreçlerinin

işletilebildiği somutlaşmış olmuştur. Öyle ki, artık siyasi karar alma mekanizmasında internet ve sosyal medya göz ardı edilemez durumdadır.²²

Son kertede doğrudan demokrasi artık bir Antik *Helen* düşü olmaktan öteye varabilme umudu taşımaktadır.

2.3.3. Katılımcı Demokrasi Pratiği

Temsili demokrasinin daha ileri bir formu olarak nitelenen katılımcı demokrasi, seçmenler için sıklıkla bir pazar ritüelinden öteye gidemeyen oy verme işleminden daha fazla vaad etmektedir. Oy kullanan yurttaşların kamu politikalarının üretim sürecinde fikir beyan edebilme, irade koyabilme ve karar alma süreçlerine dahlini tüm kesimlere yaymak katılımcı demokrasinin temel uğraş alanıdır.

Temsilciler, uzmanlar veya aracılardan devreden çıkarıldığı bir senaryoda etkin yurttaşların kendi kendilerini yönetmeleri özyönetim şeklinde ifade edilebilir. Katılımcı demokrasi, bir tür özyönetim ideasını benimsemesi söz konusu olsa da ayaklarının yere basması adına ve daha somut olabilmek adına yönetilenlerin ve yönetenlerin beraber karar almalarını esas ortak-yönetim anlayışının geliştirilmesine katkı sunmaya çalışmaktadır. Bu noktada çalışmamızın araştırma evreni olan Mesudiye Kurultayı on yıllardır süregelen bir ortak-yönetimi pratiği örneği teşkil etmesi anlamında değerlendirilmelidir. Bir kent girişimi olarak adlandırılabilir bu organizasyon yurttaşların merkezi ve yerel iktidarlar zaman zaman birlikte karar aldıkları yer yer onları yönlendirdikleri görülmektedir. Örneğin Köykent projenin uygulanma alanı olarak Mesudiye'nin 9 köyünün seçilmesinde Kurultayın merkezi hükümete baskılarının ciddi payı olmuştur.

---

²²Burada Platon'un o meşhur Mağara Alegorisi'ni hatırlamak yerinde olacaktır. Bir mağarada, arkalarını dönemeyecek şekilde doğuştan zincire bağlı mahkûmlar önlerindeki mağara duvarına açılan gölgeli bir gösteriyi izlemeye zorlanırlar. Mahkûmların arkasında mahkûmlarca bilinmeyen bir yol uzanır. Yol boyunca gölgelere şekil veren heykelleri taşıyan görevliler vardır. Gerçeği hiç görmemiş olan mahkûmlar gölgelerin gerçekliğine inanırlar. "O zaman kesinlikle" dedim, "bu adamların gözünde gerçek, yapay nesnelere gölgelerinden başka bir şey olamaz" (Platon, 2006: 515). Bir gün bu insanlardan bir tanesi zincirlerinden kurtulur ve mağarayı terk eder. Mağarayı terk eden bu insan mağaranın dışında yeni bir gerçeklik ile tanışır ve duvarda gölgelerini gördüğü nesnelere gerçek olmadığını farkına varır. Bunu mağaradaki arkadaşları ile paylaşmak üzere mağaraya geri döner. Mağaradaki arkadaşları ise mağaranın dışında farklı bir gerçeklik olduğuna inanmazlar. Ve bu insanlara mağaranın dışındaki gerçekliği aktarabilmek de imkânsızdır. Bu Mağara Alegorisi modern demokrasi döneminde İnternet Alegorisi (e- alegori) şeklinde tekrar yorumlanabilir. Platon'un eserinde mahkûmlar zincirleri kırarak başarıya ulaşmaya çalışmaktadır. Bugünün seçmeni ise internet ağları ile birbirine daha sıkı bir şekilde bağlanarak başarıya (gerçek bilgiye) ulaşabilir. Bu durum bu kez zincirleri kırarak değil de internet ağlarını/zincirlerini daha da sıkılaştırarak mümkün olabilir.

2.3.3.1. Yerel Demokrasi ve Yerel Yönetimler

Demokrasi kavramının farklı dönemlerde farklı motivasyonlarla karşımıza çıkması değişik demokrasi formlarını da ortaya çıkarmıştır. Bu demokrasi formlarını şöyle sıralamak mümkündür. Klasik demokrasi, anayasal demokrasi, katılımcı demokrasi, E- demokrasi, liberal demokrasi, çoğulcu demokrasi, sosyal demokrasi, sosyalist demokrasi, parlamenter demokrasi ve organik demokrasi. Çalışmamız açısından önemli olan ise tüm bu demokrasi hallerinin katılım kavramından bağımsız düşünememektir. Bu kavramı medyan olarak gerçekleştirilebilecek bir ivmelenme ile yerel demokrasiye zemin hazırlanacaktır. Yerel demokrasi kavramı üzerinde de demokrasi kavramı üzerinde olduğu gibi bir mutabakata varıldığını söylemek güçtür. Bu nedenle yerel yönetim ve demokrasi kavramlarını bütünlüklü olarak incelemek faydalı olacaktır.

“Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir”(1982 Anayasası, 127. Md.).

“Yerel yönetimleri belirli bir coğrafi alanda yaşayan yerel topluluğun bireylerine bir arada yaşamak nedeni ile kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacıyla kurulan yapılardır. Bu yapılar karar organları ve bazı durumlarda yürütme organları yerel topluluk tarafından seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görev ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, merkezi yönetimle olan ilişkilerinde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzel kişileri olarak tanımlamak mümkündür” (TODAİE, 1992: 1).

Devletin resmi iç politikaları sonucu üretilen metinlerde geçenerlere dikkat edildiğinde yerel yönetimlere ilişkin ön plana çıkan rol hizmet üretmek noktasındadır. Görev ve yetkiler ise bir merkezi hükümet aygıtı olan TBMM tarafından tayin edilecektir.

Anayasanın 127. Maddesi son iki fıkrası incelendiğinde merkezin yerel yönetimler üzerinde birçok açıdan iktidar sahibi olduğunu söylemek mümkündür.

Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir. Mahalli idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Cumhurbaşkanının izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır. (1982 Anayasası, 127. Md.).

Yerel yönetim kavramından önce *yerel nedir?* Sorusuna cevap aramak yerinde olacaktır. Yerel kavramı sıklıkla bir yerel yönetim biriminde yaşayanlar ile o yer arasındaki bağı ortaya koymaktadır (Kalabalık, 2005:38). “Yerel nitelikteki kamusal hizmetlerin devletin tüzel kişiliği dışındaki kamu tüzel kişilerinince gerçekleştirilmesi için bir kısım kamu güçlerinin daha az etkili bir otoriteye transfer edilmek amacı ile merkezi otoriteden geri çekilmesi” (Ökmen ve Parlak, 2008:5). Yerinden yönetim, “siyasi ve idari yetkilerin bir bölümünün, merkezi idarenin dışındaki otoritelere aktarılması” (Eryılmaz, 2010:77). “Yerinden yönetim, topluma sunulacak bazı idari hizmetlerin devlet merkezinden ve tek elden değil, merkezi idare teşkilatı içinde yer almayan ve merkezi idare hiyerarşisine dahil olmayan kamu tüzel kişileri tarafından yürütülmesidir” (Günday, 1996:42). “Yerinden yönetim, yürütmeye ilgili kararların merkez örgütüne ve hiyerarşisine dahil olmayan bir takım organlar tarafından alınmasını kapsayan bir sistemdir” (Onar, 1966:611). “Yerel içerikli kamu hizmet ve faaliyetleri ile teknik bazı hizmet ve faaliyetlerin, merkezi yönetimden alınarak kamu tüzel kişilerine verilmesidir” (Eroğlu, 1986:140). “Kamu hizmetlerinin yönetiminin, merkezden yönetimden ayrı özerk kamu hukuku kişilerine verilmesidir” (Tortop, 1994:11). Yerel yönetimler, yerel birimdeki yurttaşların mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılayan, toplumsal mal ve hizmetlerin üretimini gerçekleştiren, temel karar alma ve uygulama birimlerinin o yörede yaşayanlarca seçildiği kurumlardır. Bu açıklamadan hareketle üç temel gayenin hedeflendiği söylenebilir. Bunların ilki, yurttaşların temel hak ve hürriyetlerini kullanabilmesi uygun zemin hazırlamak. Bir diğeri, etkinliktir. Sonuncusu ise demokrasiyi gerçekleştirme çabasıdır. Modern yerel yönetim anlayışı üç hedefe varma niyetinde olduğu için, yerel yönetimlerin başarısı özgürlüğü, etkinliği, demokrasiyi ya da katılımı gerçekleştirme oranı ile ölçülecektir (Tekeli, 1983:3).

Yerel yönetimler kentlerde komünlerin oluşması ile birlikte merkezi idare karşısında görece daha fazla söz sahibi olması sonucunda neredeyse kurumsal olarak demokrasinin beşiği misyonuna bürünmüşlerdir. Merkezi idarenin bir alternatifi olarak görülen komünal yapılar, toplumun taleplerini dile getiren ve talepleri hayata geçirmeye gayret gösteren ve nihayetinde halkın kendi idaresini sağlayabileceği birimler olarak görülmektedir. Avrupa'da 11. yy'dan itibaren görülmeye başlayan komünler, beş yüzyıl boyunca demokratik yapılar olarak kent yönetimlerine ilham

kaynağı olmuşlar ve 16. yy'da eski güçlerini kaybetmişlerdir. Yerel yönetimler 19. yy'a dek merkezi idarelerinin baskısı altında kalmış ve neredeyse merkezi idarenin bir bölgesel temsilciliği gibi değerlendirilmişlerdir. 19. yy'dan itibaren yerel yönetim birimlerinin merkezi iktidar karşısında güçlendiğini değerlendirmek mümkündür. Günümüzde yerel yönetimlere küresel anlamda demokrasinin can damarı olarak bakılır. Yerel yönetimlerin halkın kendi kendini yönetmesine olanak veren kurumlar olması (Keleş, 2000: 57) bu algının ortaya çıkışında temel unsurdur. Yerel yönetimlerin bu avantajı nevi şahsına münhasır niteliğinden kaynaklıdır. "Halka en yakın hizmet birimi olmak" (Güler, 2006: 11-12). Yerel yönetimler sadece coğrafi anlamda değil sorunları tespit ederek çözümlerini üretebilmek adına da halka en yakın birimdir.

Yerel yönetimlere ilişkin oldukça geniş bir tanımlama olarak şöyle ifade edilebilir. "Bir ülkenin sınırları içerisinde çeşitli kırsal ya da kentsel alanlarda faaliyet gösteren, bulunduğu bölgede yaşayan halkın mahalli nitelikli müşterek ihtiyaçlarını karşılayan, karar organları ve bazı durumlarda yürütme organı seçimle iş başına getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelire, bütçeye ve personele sahip, merkezi yönetimden bağımsız tüzel kişiliği olan yönetsel birimler" (Akdemir, 2006:5).

Temsili demokrasi çağımızda en yaygın uygulama alanı bulan demokrasi modelidir. Doğrudan demokrasinin büyük ölçekli devlet yönetimindeki sıkıntıları nedeniyle uygulama alanı bulmuş fakat zamanla merkezi hükümetlerin fonksiyonları yeni sağ, küreselleşme, yerelleşme, vb. söylemlerin yaygın hale gelmesiyle görece taleplere karşılık veremez duruma gelmiştir. Günümüzde yaygın olarak temsili demokrasi yerine doğrudan ve daha fazla katılımcı demokrasi modellerine ilgi yükselmektedir.

Katılımcı demokrasinin alemdarlarından olan Barber, temsili demokrasiyi yetersiz ve sığ bir demokrasi modeli olarak ifade etmekte ve demokrasinin hayatta kalmasının ancak güçlü demokrasi ile mümkün olacağını düşünmektedir. Güçlü demokrasi, somut katılım sağlayan yurttaşlar için temsili idare yerine yurttaşların öz yönetimi olan bir demokrasi modelidir. Öz yönetim ise, "gündem oluşturma, tartışma, yasama ve siyaset yapma" (ortak çalışma biçiminde) süreçlerine yurttaşların devamlı

ve etkin katılımını kolaylaştırmak için oluşturulmuş kurumlar yoluyla hayata geçirilebilir” şeklinde ifade edilebilir (Barber, 1995: 195).

Katılımcı demokrasi sayesinde yurttaşlar aktif olarak yönetime dahil olma, toplumsal meselelerde daha çok söz ve erke sahip olma ile denetim yapabilme imkanı sağlamaktadır. Temsili demokrasilerde sadece seçim dönemlerinde ortaya çıkan halk yönetimi söylevi aşılarak, somut bir halk yönetiminin sahada vücut bulması ideasını geniş çapta realize edecek bir demokrasi perspektifi olarak görülebilir (Tekeli, 2014:39-40).

Günümüzde katılımcı demokrasinin, insanların onurlu yaşam haklarıyla bağdaşması nedeniyle ideal olarak görüldüğünü ancak yine de temsili demokrasinin yerine geçemediğini belirtmektedir. Çünkü ülke düzeyindeki yönetimin salt katılımcı bir demokrasi olarak kurulmasında pratik engeller bulunmakta ve bu nedenle günümüz demokrasi pratiğinde her ikisinin bir arada ve uyum içerisinde yürütülmesi yoluna gidilmektedir. Bununla birlikte yerel yönetimler düzeyinde bu engellerin önemli bir kısmının ortadan kalkmasının ve katılımcı demokrasi pratiklerinin uygulamaya konmasının çok daha kolay olduğu ifade edilmektedir (Tekeli, 2014: 40).

Bugün dünya genelinde yerel yönetimlerin demokrasinin kurumsallaşması adına başat kuruluşlardan biri olmasının iki temel nedeni vardır. Halkın yönetime doğrudan katılması ve kendi kendini yönetmesine imkan sağlayan birimler olmasıdır (Keleş, 2016: 83). Avrupa Yerel Yönetimler Şartı'nda da “yerel yönetimlerin her türlü demokratik rejimin temellerinden birisi” olduğu ve “vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma hakkının” en etkin kullanım sahasının da yerel siyaset alanı olduğu belirtilmiştir. “Yerel yönetimler, halkın yönetime aktif bir biçimde katılmasına ve özyönetimine imkan sağlayan en önemli birimler olmanın yanı sıra, mekansal ve toplumsal açıdan halka ulusal düzeye oranla daha yakın olan ve bu bakımdan temsilci-yurttaş ilişkisini ve etkili bir halk denetimini kolaylaştıran temel yönetsel birimler olarak da görülmektedir” (Çitçi, 1996:6). Bu avantajları ve artıları yerel yönetimlerin, toplumun katılımcı ve doğrudan demokrasi taleplerinin giderilmesi adına doğru adrese en yakın organizasyonlar olduğu söylenebilir.

Demokrasi ile yerel yönetimler ilişkisi Neo-liberal düşünürler tarafından da dile getirilmektedir. Örneğin Hayek, demokrasi ve yerel yönetimler arasında doğrudan bir ilişki kurarak, yerel yönetimlerin yeterince gelişmediği durumda demokrasinin sağlıklı bir görünümde olmadığı ifade etmektedir. O der ki, yerel yönetimler “halkın çoğunluğunun yakından tanıdığı işlerde sorumluluk almanın ne olduğunun öğrenerek

uygulanabildiği ve politik hareket tarzını, teorik bilgilerin değil, yakın komşuluk ilişkilerinin belirlediği yerlerdir” (Hayek, 2012: 241).

Yerel yönetimlerin toplumsal algıda demokratik kuruluşlar şeklinde yer bulabilmesi ve yerleşmesi zaman almıştır. Bu kurumlara duyulan güvensizliğin azaltılması, uzun ve sağlıklı bir yerel yönetim deneyimi olan İngiltere’de dahi yaklaşık bir buçuk asırlık bir zaman dilimine yayılmıştır ayrıca verilen mücadele sadece zamana karşı değil hem toplumsal sınıflar arasında hem de yerleşik siyasal düzenin aktörlerine karşı olmuştur (Keleş, 2016: 86). Günümüzde bile yerel yönetimler-demokrasi bağlamının daha demokratik bir alan imkanı sağladığı genel kabul görmektedir. Özellikle ülkemiz gibi merkezi bürokrasinin *bürokratik vesayete* vardığı bazı devletlerde yerel yönetimlere kuşku ile yaklaşmakta; yerele yetki, kaynak ve karar alabilme iktidarı devretme gibi konulara yerel yönetimlere mesafeli bir yaklaşım hakimdir.

Beri taraftan yerel yönetim ile demokrasi kavramları ele alındığında biri diğersinin gölgesi değildir (Keleş, 2016: 89). Söz konusu çıkarım yerel yönetimlerin tarihçesi ve yapısı göz önünde tutulduğunda akla yatkındır. Orta Çağ sonlarında kentlerin çoğunlukla servet ve siyasal güç dengesi bakımından ciddi eşitsizlikleri var olduğu ve demokratik olmayan yerler olduğu ve kentlerin idaresinde sıklıkla bir elin parmaklarını geçmeyen sayıda kan soylu ailenin egemen olduğunu görülmektedir (Holton, 1999: 105). Bugün de gelişmekte olan ülkelerin bir kısmında demokratik olduğu iddiasında olan kırsal alanlardaki yerel idari birimlerde gerçek otoriteyi aşiret reislerinin elinde tuttuğu açıktır. Bu tarz coğrafyalarda demokratik bir yerel yönetimin deneyimden gerçekten bahsedilemez. Lakin köklü yerinden yönetim deneyimine sahip devletlerde bile yer yer yerel yönetimlerin demokratik olmayan görünümünde karşımıza çıktığı ifade edilebilir. Bir ülke demokrasisine yerel yönetimlerin katkısı dip dalga şeklindedir. Dipten yüzeye doğru ivmelenmesi ve ayrıca demokratik kazanımların toplum tarafından içselleştirilmesinde rolü oldukça etkindir.

Her şeye rağmen yerel yönetimlersiz bir demokrasi mümkün değildir çıkarımının üzerine basarak belirtmekte yerinde olacaktır (Görmez, 1997:63).

Baladī, belediye kavramının Arapça halidir. Etimolojik olarak kente ait olan ya da kentsel olarak ifade edilebilir. *Balad* ise şehir, devlet olarak belirtilmektedir

(etimolojiturkce, 2022). Yerel yönetimlere ilişkin yapılan yasal düzenlemeler Cumhuriyetin kuruluş yıllarında ilk kez 1924 yılında köylere ilişkin 442 sayılı kanundur. Bu dönemde yerel yönetimlere ilişkin yapılan en reformist hamle ise 1580 Sayılı Belediye Kanunu'dur (Öner, 1999:38). Bu dönemde merkezi idarenin tek bir parti tarafından konsolide edilmesi yerel yönetimlerin de bu konsolidasyon kapsamında merkez tarafından şekillenmesi sonucunu doğurmuştur (Ökmen ve Parlak, 2008: 159). Çok partili siyasal hayata geçiş ile de yerel yönetimlere ilişkin bir değişiklik ve düzenleme yapılmasına rağmen yerel yönetimler merkezin sultasından pek uzaklaşamamıştır. Bu dönemde de yerel yönetimler bünyesinde merkezi iktidarların net olarak idari vesayet denetimi hissedilmiştir.

1984 yılında 3030 Sayılı BŞB Kanunu kapsamında anakent yönetimi hayata geçirilmiştir. Büyükşehir belediyeciliği ile hizmet üretimde miktar ve kalite artışı hedefi yanında siyasal katılım ve demokratik yönetimi sağlamakta hedeflenmiştir. Bu kapsamda demokrasi önceki döneme göre daha yaygın bir uygulama alanı bulsa da büyükşehir belediyesinin ilçe belediyelerine göre daha geniş yetkiler ile donatılması genel sekreterin İçişleri Bakanının onayı sonucu göreve gelmesi gibi uygulamalar merkezi iktidarın güç sahibi olduğunun göstergesidir (Görmez, 2000:85). 1980 sonrası belediyelere ilişkin yapılan düzenlemeler içinde belediyelerin en çok güçlendiren, belediyenin mali haklarına ilişkin olan düzenlemelerdir. Gelirler de yaşanan artışlar belediyelerin kanundan kaynaklanan ancak finansal yetersizlik nedeniyle kullanılamayan yetkiler kullanılabilmeye başlamıştır. Böylece belediyelerin finansal kabiliyetlerinin artması merkezi iktidara bağımlılıklarını azaltmıştır. Belediye gelirlerindeki bu yükselme genel bütçe ve vergi gelirlerinden pay sağlanması ile söz konusu olabilmiştir (Görmez, 2000:86). Mali kaynak yetersizliği ve personel sıkıntısı belediyelerin en temel problemi haline gelmiştir. Belediyeler incelendiğinde küçük belediyelerin daha da zor durumda olduğu görülmektedir. Küçük belediyeler, finansal kabiliyet kısıtı nedeniyle personel sayısında problem yaşamakta, kendilerine yüklenen görevleri yerine getirmekte tam olarak başarılı bir görünüm sergileyememektedir (TÜSİAD, 1995:43).

75 yıl yürürlükte kalan 1580 Sayılı Kanunun yerini 10.07.2005 tarih ve 5393 Sayılı yeni Belediye Kanunu almıştır. Bu kanunla, belediyeler için sayısız görev ve sorumluluk ihdas edilmiştir. Aynı dönemde hem 5216 sayılı Büyükşehir Belediye

Kanunu hem de 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu yapıp, yayımlanarak uygulamaya geçmiştir. Bu yeni düzenlemelerin kapsamı, yönetimi, boyutu, idarenin bütünlüğü ile üniter yapının korunması konularına da ciddi eleştiriler getirilmiştir (Tortop ve d., 2008:333). 1580 Sayılı Kanun'un yürürlükten kaldırılıp yeni düzenlemeleri hayata geçirmek yerel yönetimler üzerinin problemlerini çözmemiştir. Günümüzde dahi üzerinde geniş bir toplumsal mutabakat sağlanmış yerel yönetimler mevzuatından bahsedebilmek mümkün değildir.

Belediyeler, merkezi yönetimden ayrık, yerel halkın mahalli, müşterek ihtiyaçlarını gidermek niyetiyle kurulan, karar organları -meclisleri ve başkanları-doğrudan halk tarafından belirlenen, demokratik ve özerk bir kamusal yapılanma unsuru şeklinde ifade edilebilir (Aykaç vd., 1999:105). Bir diğer tanımlama kapsamında belediyeler belirli bir yerde yaşayan halkın, ortak yaşam gayesi kapsamında kendilerini doğrudan ilgilendiren meselelerde hizmet üretmek için varlardır. Karar organları yerel halkça belirlenen, kanunlarda yer alan görevlere ve yetkilere, kendine has mali kaynak ve gelirlere, bütçe ve çalışana sahip, merkezi iktidar ile idari özerklikten faydalanan kamu tüzel kişileridir (Yalçındağ, 1991:123).

“Yerel yönetimler, mahalli düzeyde vatandaş ilgilendiren ve vatandaşın hayatına etki eden tüm alanlarda etkili olan ve faaliyet gösteren idari birimlerdir ve bu yüzden demokratik terbiye kuruluşlarıdır “(Tortop, 1992:3).

Belediyeler kamu hizmetlerinin arz edilmesi sırasında mahalli kamu hizmet politikalarının üretilmesinde ve hayata geçirilmesinde somut rol oynar. Ana unsurları merkezi idare tarafından tayin eden politikalarda kapsamında belediyelerinde ayrıntıları belirlemesi ile yerelde yaşayan yurttaşın ihtiyaçları giderilir. Bu durumda, belediyeler görev tanımında yer alan konularda hizmet sağlama yönteminin tayini ile yerel halkın sosyal ve ekonomik durumu özelinde etkin bir rol üstlenmektedir. Yerel yönetimler halka en yakın yönetim birimleri olarak görüldüklerinden demokrasinin dolayısıyla da temsil işlevinin bu yönetim birimlerinde daha kolay gerçekleşebileceği öngörüsü yerel yönetimlerin halkın kendi kendine yönetmesine olanak veren kurumlar olması nedeniyle demokratik kurumların en önde gelenlerinden biri olarak nitelendirilmesine sebep olmaktadır.

Ülkemizde kent yönetimi kavramı ardında çağrışım yapan ilk kelime belediyelerdir. Anayasası'nın 127.maddesi ile mahalli idareleri düzenlenmiştir. Belediye organlarının belirlenmesine ilişkin usul ve esaslar, belediyelere sağlanacak yetkiler, uygulanacak ilkeler ve mali özerklik gibi kavramlar bu maddede yer almıştır. Anayasanın 127.maddesi uyarınca: Mahalli idareler: il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir. Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

5393 sayılı Belediye Kanunu 5.maddesi belediyeye ilişkin şu tanımlı yapmaktadır. Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi olarak tanımlanmaktadır. Kentin birçok temel ihtiyaç ve hizmetinin önemli bir kısmı belediyelerce hayata geçirilmektedir. Kanunun 9.maddesine göre ise belediyenin görevlerinden bir diğer de mahalleler ile muhtarlıkların ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkanları ölçüsünde gerekli aynı katkının sağlanması ve kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurulması ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlama şeklinde sayılmıştır. Belediyelerin asıl misyonu kentsel hizmetlerin idari ve mali etkinlik ilkesini göz önünde tutarak sağlamaktır (Toprak, 2016:79).

Belediyeler kamu yönetim birimleri olarak kentlerde yönetme yetkisine sahiptirler ve kent sınırları içerisinde ikamet eden halkın daha yaşanabilir bir ortamda yaşayabilmesi, talep, şikayet ve sorunlarına çözüm bulunabilmesi, kentin mali, sosyal, kültürel ve yönetsel açıdan etkin bir biçimde kullanılabilmesi ve yönetsel kararların alınarak uygulamaya geçirilmesi süreçlerinin yürütücüleridir (Aydın, 2007:192). Bazı organlarının seçimle o yörede yaşayan seçmen tarafından belirlenmesi yerel yönetimler için oluşan demokratik algısının kaynağıdır. Ayrıca yerel yönetimlerin diğer örgütlenme türlerinden farklı olarak hizmet sunumu sağlayan birimler şeklinde

nitelendirilmesini sağlamaktadır. Halkın kamu yönetimine katılımını sağlamanın en etkin yollarından biri, yerinden yönetim sisteminin kurulması ve geliştirilmesidir.

Belediyeler, demokrasinin gelişimine katkı sağlaması yanında kamusal hizmetlerin halka ulaşmasında üstlendiği rol göz önüne alındığında yönetilenlerin yönetimde söz sahibi olabilmesinde rol üstlenmektedir (Toprak, 2006:12). Ayrıca belediyelerde halk katılımı sağlanması sorunların yerinde tespitini sağlamakla beraber çözümlerin de daha sağlıklı ve tutarlı olarak hayata geçmesini sağlar (Pustu, 2005:129).

Demokrasinin başat unsurlarından biri olan siyasal katılma, yurttaşların hem kendileri hem de yer aldığı topluma dair gündeme alınacak konularda ve sorunların çözümünde paydaş olmaları ve idareciler ile karşılık iletişim kurmak demektir (Eroğlu, 2006:192). Yerel yönetimler kapsamında yönetime katılımı ifade eden yerel katılım, sıklıkla kent yönetiminde ve mahalli idarelerin işleri ile alakalı kentin diğer paydaşlarının süreçte yer alması ve bu durumun kurumsallaşmasını sağlayan bir argüman ile hem yerel idareciler hem diğer aktörler hem de yurttaşlarca içselleştirilmesidir sürecidir (Akdoğan, 2008:44). Katılımcı yerel yönetim yöntemi ile birçok kesimin aktif katılımı neticesinde yerel politika üreticilerinin ve yöre halkının kent yönetimine ilişkin motivasyonu yüksek tutulabilir (Henden, 2005:2). Yerel katılım idari, mali ve insan kaynakların kullanımında verimliliği yükseltirken ayrıca merkezi idarenin temel sakıncaları olan bürokrasi ve kırtasiyeciliği de azaltacaktır (Çevikbaş, 2008:71). Yöre yurttaşının etkin bir katılım sürecinin içinde olması merkeziden yerele oradan da yerelleşmeye imkan sağlayabilecektir.

Bugün yöre halkının idari süreçte etkin bir paydaş olabilmesi adına etkinliklerini artırıcı, yaşadığı alanı şekillendirici modeller ve faaliyetlerden bahsetmek mümkündür. Örneğin “kent planlaması, çevre koruma, halk oylaması, seçilmişleri görevden düşürme, önemli konularda halka danışma, halkın çeşitli konularda yakınmaları ile kentsel ve toplumsal hareketler olarak sıralanabilir” (Kozan, 2002:84). Bu bağlamda 5393 sayılı Belediye Kanununun 15. Maddesi belediyenin, belde sakinlerinin belediye hizmetleriyle ilgili görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabileceğini belirtir. Maddeye kapsamında herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisi olarak ifade edilir. Hemşehrilerin, belediye karar

alma süreçlerine ve hizmetlerine katılma, belediye çalışmaları hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır.

Belediyenin, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapması gerekmektedir. Bu çalışmaları yaparken de üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşlarının ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak tedbir alacaktır diyerek yerel katılım desteklenmektedir. “Yerel siyasetin özneleri; partilerin şehir düzeyindeki teşkilat ve temsilcilikleri, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri, ulusal ölçekteki sivil toplum kuruluşlarının yerel temsilcilikleri ve yerel düzeyli sivil örgütler, medya kuruluşlarının temsilcilikleri ve yerel medya grupları, yerelde bulunan kanaat önderleri, sermaye ve sendika mensupları, eşraf, esnaf ve vatandaşlardır” (Akdoğan, 2008:6).

5393 Sayılı Belediye Kanuna göre belediye organları Belediye Meclisi, Belediye Encümeni ve Belediye Başkanlarıdır. Belediye meclisleri belediyenin karar organıdır ve yerel halkça belirlenen kişilerden oluşmaktadır. Belediye Encümeni karma yapıdadır. Seçilmiş ve atanmış kişilerden oluşan encümenler meclisin toplanmadığı dönemlerde belediye faaliyetlerin yerine getirilebilmesi adına hem karar hem de yürütme organıdır. Örneğin kamulaştırma gibi çok önemli ve çok boyutlu bir konuda karar vericidir. Belediye başkanı ise belediyenin başı, yürütme organı ve temsil makamıdır. Ülkemizde 1963 yılından bu yana belediye meclisi üyeleri nispi temsil usulü ile doğrudan halk tarafından belirlenmektedir.

5393 sayılı Belediye Yasasının 24. maddesi ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasasının 15. maddesi dikkate alındığında belediye meclislerinde gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar, uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, davet edilen uzman kişiler, mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Kavramsal olarak değerlendirildiğinde belediye meclislerini yerel ölçekte siyasal katılıma fırsat veren demokratik yapılar olarak nitelenebilir. Ancak “...toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilirler...” ifadesi bu durumun tam olarak uygulama alanı bulabildiğini söylemeye yetmemektedir.

Meclis üyelerinin ve belediye başkanının doğrudan halk tarafından genel oyla seçilmesi belediye teşkilatlarına demokratik nitelik atfeden ana ögedir. Bu bağlamda belediye meclisleri yerel seçimde, yöre seçmenini oylarının çoğunluğunu konsolide etmeyi sağlayan partinin aldığı oy miktarı kapsamında söz konusu belediye meclisinde temsil edildiği bir demokratik yapı olması söz konusu yapının önemini artırmaktadır. 5393 sayılı Belediye kanununda 17.maddesi Belediye meclisi, belediyenin karar organıdır ve ilgili kanunda gösterilen esas ve usullere göre seçilmiş üyelerden oluşur şeklindedir. Aynı kanunun 18.maddesinde belediye meclisinin görev ve yetkileri yer almaktadır. Görev ve yetkilerin belediye meclisleri için özellikle de ihtisas komisyonlarında geniş katılımı içermesi, siyasal temsilin realize edilmesi adına oldukça önemli bir argümandır. Komisyon raporları herkese açıktır, halka ve diğer ilgilere duyurulur ve talep edenlere meclis tarafından verilebilir. Her ne kadar mevzuatta böylesine düzenlemeler söz konusu olsa da tüm bu yasal hakların bire bir hayata geçtiği söylenemez. Bugün dahi belediye encümenlerinin belediye faaliyetlerine ilişkin çok güçlü olduğu söylenebilir. Yöre halkının kendi temsilcileri ile belediye yönetimini etki etmesinin zorluğu ve temsilin, *seçilmiş kişi* olan belediye başkanının bünyesinde toplandığı söylenebilir.

Belediye başkanları, özellikle büyükşehir belediye başkanları, zaman zaman seçilmiş diktatörlükler olarak eleştirilmiştir (Bulut ve Tanıyıcı, 2008:175). Küçük yerleşim yerlerinde meclis üyelerinin, halkın iradesini yansıtmaktan ziyade başkanın söylemlerini yerine getiren ve bazen birtakım kişilerin iş takipçiliğini yapar duruma gelmiştir. Meclisin temsil eden niteliği yerine takip eden duruma geldiği görülmektedir. “Nitekim bu hallerde başkanın eğitim ve nitelik olarak meclis üyelerinden daha üstün durumda olduğu dikkate alınırca meclis üyelerinin temsil açısından işlevsizliği ya da yetersizliği daha net bir şekilde görülecektir” (Bulut ve Tanıyıcı, 2008:175). Bu durumda genel toplumsal iradeyi daha iyi yansıtacağı düşünülen meclis belediye başkanı karşısında edilgen bir durumda kalacaktır.

Demokrasi, klasik tanımıyla halkın kendi kendini yönetmesine olanak veren bir yönetim biçimidir. En iyi demokrasi yerel düzeyde var edilebilir. Bu nedenle yerel demokrasi, demokrasiyi var edebilmenin en iyi yoludur. Yerel demokrasinin var olabilmesi için, yerel düzeyde demokrasi kültürünün yaşatılması büyük önem taşımaktadır. Halkın yaşadığı yerdeki sorunlara duyarlı olması ve sorunların

giderilmesi aşamasında katılımcı olması ve bu durumu içselleştirmesiyle yerel demokrasi güçlenebilecektir. Kamuoyu ve sivil toplumun katkısıyla halkın yerel düzeyde karar alması yerel demokrasi bilincini artırmakta ve demokrasinin gelişmesi noktasında büyük önem taşımaktadır.

3.DEMOKRASİ - KALKINMA İLİŞKİSİ

3.1. Demokrasi ve Kalkınma

Gelişmiş toplumların gelişme tutkusunun demokrasiye ilişkin tezahürüne birçok alanda şahit olmak mümkündür. Söz konusu gelişme anlayışı, yolun demokrasiye çıktığı ve zamanla demokrasinin hem toplumsal yaşamda hem de idari anlamda daha kapsayıcı olacağını benimsemektedir. Batı, kalkınma ile demokratik gelişimin koordineli bir süreç sonunda ortaya çıkacağı savı ile hareket etmektedir (İnsel, 1991: 18).

Demokrasi ile kalkınma arasında sıkı bir ilişki olduğundan dem vurmak mümkündür. Bir ülkede istikrara kavuşmuş idari ve siyasal yapıdan bahsetmek mümkün olduğu zaman o ülkede hem ivmesi yukarı yönde bir kalkınma olacaktır hem de demokrasi ve siyasi haklar anlamında gelişimden bahsedilebilecektir. Siyasi ve idari istikrar kalkınmayı, kalkınma ise demokrasinin içselleştirilmesini sağlayacak, bu sarmal yapı toplumsal kalkınmaya hız kazandıracaktır. Demokrasiyi kalkınmanın ve istikrarın bir çıktısı şeklinde değerlendirmek sığ bir görüş olacaktır. Çünkü demokrasi sadece istikrar ve kalkınmanın bir çıktısı değildir; öyle ki demokrasi bir yandan da istikrar ve kalkınmanın kaynaklarındandır. Bu anlamda demokrasi ile kalkınmanın birbirini beslediğini söylemek mümkündür.

Çalışmanın bu kısmında demokrasi ile kalkınma arasında organik bağın olduğu, siyasi hak ve özgürlüklerin yaşama alanı bulduğu durumlarda bir yandan demokratikleşmenin öte yandan da kalkınmanın daha rahat yol alması durumu ortaya konmaya çalışılacaktır.

II. Dünya (Paylaşım) Savaşı ardından kurulan BM 1947’de, kalkınma planlarına ilişkin ekonomik kalkınmada toplumsal anlamda refah artışını sağlamayı hedeflemektedir. Aydınlanmanın Batı dünyasına empoze ettiği sonsuz büyüme ve sürekli ilerleme güdüsü, çağımızda uygarlaştırma ve modernleştirme ideaları ile paralellik göstermektedir (Ökten, 2007: 93). Modernizm, tarihsel süreç ilerledikçe

hem toplumların hem de kurumların ilerlediğini düşünmektedir ve demokrasiyi de yüksek bir çita olarak gördüğü için diğer toplumların da demokrasiyi talep edeceği varsayımını benimsemektedir. Buna rağmen tüm toplumsal yapılarda demokrasinin hüküm sürebilmesinin imkanı yoktur. Geleneksel toplumsal yapılarda demokrasinin güçlü bir kök salabilmesi mümkün değildir.

Demokrasinin modern toplumsal yapılarda çalışabilirliğinden bahsetmekse daha mümkündür. Çünkü demokrasinin köklü bir siyasal sistem şeklinde var olabilmesi için temel bazı ekonomik ve kültürel koşulların varlığından bahsedebilmek gerekmektedir (Ökten, 2007: 93). Bu ekonomik ve kültürel koşullar için evrensel bir genel kabule ulaşmak pek mümkün değildir. Çünkü bir toplum için geçerli olan şartlar bir diğeri için etkisiz olabilir.

BM 1947’de, kalkınma programlarında hükümetlerin iktisadi kalkınmada nihai amacının toplumsal anlamda refah seviyesini arttırmak olduğunu belirtmiştir. 1950’lerden itibaren ekonomik kalkınma artık az gelişmiş ülkelerdeki kişi başına gelirdeki yükselme ile anılır olmuştur (Yaviloğlu, 2002: 62). Kalkınma için duvarın yıkılışı oldukça önemlidir. ABD-SSCB arasında geçen süreçte birinin tarafı olmak zorunda bırakılan toplumlar tek kutupluluğun yaygınlaşması ile artık ulusal ekonomik, insani, sosyal ve sosyokültürel kalkınma alanlarında daha çok mesai harcayabilir hale gelmiştir. BM Kalkınma Programı’nın (United Nation Development Programme-UNDP-) İnsani Gelişme Ölçütü Raporu 1990’da yayımlanmıştır. Bu tarihin Sovyet Bloğunun yıkılmasından bir yıl sonra olması rastlantı değildir. Periyodik süreçlerle yayımlanan raporun sonuçları İnsani kalkınma kavramını ekonomistler, siyasiler, toplumlar ve bireyler için çok daha önemli hale getirmiştir.

Kalkınma(development) günümüzde, kalkınma iktisadının temsil ettiği anlayış, bir ekonomide üretim ve kişi başına gelirin artırılması ile insan haklarının yanı sıra sosyokültürel yapının da sosyal devlete entegre olarak değişip, gelişmesini kapsamaktadır. İktisadi kalkınmanın ülkesel, bölgesel hatta kentler bağlamında dengeli dağılımı, 1961 ve 1982 TC Anayasalarında yer alan sosyal devlet ilkesinin uğraş alanlarından biridir. Bugün Batılı toplumlarda büyüme oranı ve ortalama gelir düzeyi kalkınmanın tüm bileşenlerini oluşturmamaktadır. Gelirin yapısı örneğin bu nelerin hangi sektöre ait olduğu, toplumun hangi kesimi yani iş insanları mı? yoksa işçinin emek- yoğun üretim katkısı ile mi üretildiği önemlidir. Ayrıca toplumsal

sosyoekonomik sınıflar arasında ve yerel ölçekte ne oranda adil dağıldığı da önde gelen gelişmişlik kriterleri arasındadır. Tüm bunların yanı sıra sürdürülebilir büyüme ve kalkınma için bu kriterleri hayata geçirebilecek bir yönetim ile üretim yapısı gereklidir.

Adil dağılımı sağlayamayan yönetim anlayışı ve politikaları, sadece sosyal adaletten uzaklaşmış olmamakta, aynı zamanda sürdürülebilirliği sağlamakta zorlanmaktadır (5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006: 1).

Kalkınma II. Dünya Savaşı dönemine kadar büyüme ve ilerleme olarak algılanmıştır. Kalkınmayı klasik liberal iktisat okulundan Adam Smith “*maddi ilerleme*” veya John Stuart Mill “*ekonomik ilerleme*” biçiminde ifade etmiştir (Mıhçı, 1996: 65). Bugün için ise ülkelerin büyüme ve kalkınma süreçlerine etki edecek unsurlar uygulanabilirlik açısından önemlidir. Bundan dolayıdır ki ekonomi politikalarına şekil veren siyasi ve bürokratik kadrolar rasyonel bir şekilde elindeki kaynakları etkin ve verimli kullanmayı üretimlerini geliştirmeyi, kalkınma ve büyümeyi sağlama yöntemlerini doğru tasavvur etmelidir (Dikkaya, Özyakışır, Üzümcü, 2008: 281). Bu durumda sürdürülebilir kalkınma kavramının dikkate değer çıktılarında olan ekonomik kalkınma ve büyüme kavramlarının yeniden adlandırılarak bunların birbirinden ayrıştırılması gerekir. Bu perspektiften bakıldığında kalkınma, ekonomik büyümeden farklıdır çünkü kalkınma ekonomik büyümeye göre daha kapsayıcı bir kavramdır. Kalkınma, ekonomik büyümenin yanında sosyal ve çevresel ilerlemeyi de dikkate almaktadır. Zira ülkeler büyüme gerçekleşse de gelişmişlik liginde alt seviyelerde kalabilmektedirler.

Bu alanda ortaya konan son ekonomik görüş, ekonomi ve siyasal kurumlar ile refahı aynı bağlamda değerlendirmektedir. “Kapsayıcı ekonomik ve politik kurumlara sahip ülkelerin, mülkiyet haklarını daha iyi korudukları eşit piyasa şartlarına sahip olduğunu; yeni teknoloji, beceri ve yatırımları özendirici altyapı ve hukuki yapıya sahip olduklarını iddia etmektedir” (Acemoğlu ve Robinson, 2013). Tüm bu evrimsel ve çok değişkenli sürece rağmen genel geçer bir kalkınma tanımı yapabilmek mümkündür.

Kalkınma; küreselleşme ve yenilikçi hareketlerin etkisiyle sürekli olarak farklı konularla çalışılmıştır. Kalkınma büyüme ve gelişme üçlüsü farklı toplumlarda değişik anlamlarda kullanılmıştır. Hatta bu kavram ilerleme, sanayileşme, modernleşme, teknolojiye ayak uydurma gibi kavramlarla iç içe geçmiş ve birlikte kullanılmıştır. Kalkınma, en basit ifadeyle sürdürülebilir bir şekilde kişi başına düşen gelirin artması olarak ifade edilirken diğer bir ifadeyle de yoksulluğun azaltılması, eğitim seviyesinin artırılması, teknolojiyi yakalayabilme, Ar-Ge, teknik bilgi gibi unsurların yanı sıra beşeri ve sosyal sermayedeki artışlar da kalkınmanın kapsamında değerlendirilmektedir (Fırat, Aydın, 2015).

Gelişmiş ülkeler kalkınmanın sürdürülebilir olmasını sağlamak adına da ciddi çalışmalar yapar. Sürdürülebilir kalkınma, gelecek kuşakların da gereksinimlerini sağlayabilme haklarına müdahale etmeden, hayatını sürdüren neslin ihtiyaçlarını karşılayabildiği bir ilerleme serüvenidir (Mangır, 2016:146).

Sürdürülebilir kalkınma, yaşam kalitesi artışının sürekliliğini sağlamak hedefi ile insanlığın toplam yaşam kalitesiyle doğrudan artırılması ile ilgilidir (Akgül, 158).

Sürdürülebilir kalkınma anlayışı, ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişme hedeflerinde ortak paydayı “sürdürülebilirlik” olarak belirlemektedir. Geleceği de sahiplenen bu ortak hedef, herkesin temel ihtiyaçları ile daha iyi bir hayata ilişkin beklentilerinin karşılanmasına imkan vermeye yöneliktir. Çevre ile sosyoekonomik gelişme arasındaki ilişkileri iyi kurgulanmamış bir kalkınma stratejisinin uygulanması şu anki ihtiyaçları karşılayabilir ancak insanların gelecekteki temel ihtiyaçlarının karşılanmasını tehlikeye sokabilir. Çünkü büyümenin hangi sınırdan sonra çevresel felaketlere yol açacağı kesin değildir ve çevresel bozulma çoğu zaman geri döndürülemez niteliktedir. Bu nedenle, ekonomik ve sosyal yapı ile çevre etkileşiminin bütüncül bir şekilde değerlendirilerek bugünkü ve gelecekteki nesillerin kalkınmanın getirdiği fırsatlardan hakkaniyetli bir şekilde yararlanmasının sağlanması, sürdürülebilir kalkınmanın temel felsefesini oluşturmaktadır. Geçmiş deneyimler bu yaklaşımın önemini daha iyi vurgulamaktadır (surdurulebilir kalkınma.gov, 2022: 1).

Rio+20 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde yapılan 1992 Birleşmiş Milletler (BM) Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCED) 20. yıldönümü ve 2002'de Johannesburg'da yapılan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin (WSSD) 10. yıldönümünde 20-22 Haziran 2012'de yine Rio de Janeiro kentinde gerçekleştirilmiştir.

Konferansa, devlet başkanları, hükümet temsilcileri gibi en üst düzeyde katılım gerçekleşmiştir. Sonuç belgesinin yeşil ekonomiye geçişle alakalı olarak ülkelere yol gösterecek şekilde kamu ve özel sektör için gerçekçi ve uygulanabilir öneriler oluşturduğu ve bu önerilerin üye ülkeler tarafından benimsendiği bir zemin sağladığı görülmektedir.

Konferansın hedefleri:

-Sürdürülebilir kalkınma konusundaki politik kararlılığa yeniden vurgu yapılması,

-Sürdürülebilir kalkınma konusunda bugüne kadar gerçekleşen başlıca zirvelerin çıktıları konusundaki gelişmelerin ve eksiklerin ortaya konması ve

-Yeni ve yükselen tehdit ve fırsatların tarif edilmesidir.

-Sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun azaltılması çerçevesinde yeşil ekonomi ve Sürdürülebilir kalkınmanın kurumsal çerçevesi olacaktır.

Ülkemizin Rio+20 Zirvesi hazırlık süreci, Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda başta ilgili kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar, özel sektör, üniversiteler, yerel yönetimler olmak üzere her düzeyde mümkün olan en üst düzey katılımı sağlayarak gerçekleştirmiştir. Bu amaçla, Kalkınma Bakanlığı tarafından tasarlanan süreçte çalışmalar, BM Kalkınma Programı kolaylaştırıcılığında 'Türkiye'nin 2012 BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'na (Rio+20) Hazırlıklarının Desteklenmesi Projesi' çerçevesinde yürütülmektedir. Projenin ana hedefi, Johannesburg Uygulama Planı'nın Türkiye'de sektörlerde sürdürülebilir kalkınma strateji ve çalışmalarının karar alma, kanun yapma süreçlerine, politikalara ve kapasitelere entegre edilmesini nasıl etkilediğini inceleyerek, Rio+20 sürecine hazırlanmasına ve etkili bir şekilde katkı sağlamasına destek vermektir. Proje, aynı zamanda kapasite geliştirme ve Türkiye'de yeşil büyüme politikalarının uygulanması ile ilgili tartışma platformları sunacaktır. Projede hedeflere altı çıktı yoluyla ulaşılabilecektir:

Çıktı 1: 1992-2010 yılları arasında Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma konusundaki ilerlemesinin durum değerlendirmesini yapmak;

Çıktı 2: Dünya Bankası Yeşil Ekonomi/Büyüme Politika Belgesi çalışmasını destekleyerek Türkiye'de yeşil ekonomi/büyüme tartışmalarını başlatmak ve bu konuda kapasite geliştirme;

Çıktı 3: Rio+20 Konferansı için ulusal kapasite geliştirme;

Çıktı 4: Türkiye'de sürdürülebilir kalkınma ve yeşil büyüme alanında en iyi örneklerin belirlenmesi;

Çıktı 5: Rio+20'yle ilgili ulusal ve uluslararası düzeylerdeki süreçlere katılım ve katkının artırılması için görünürlük ve savunuculuk;

Çıktı 6: Rio+20 Konferansı için Ulusal Raporun hazırlanması ve uygulanması için gerekli tedbirlerin alınması (surdurulebilirlikalkınma.gov, 2022: 1).

Son yıllarda kalkınma kavramıyla ilgili olarak yaşam kalitesinin düşmesi ve yoksulluk en önemli sorunlardan biri olmuştur. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği serbestleşme ile birlikte gelişmiş ülkelerdeki zenginlik kadar az gelişmiş ya da gelişmiş ülkelerde yoksulluk en çok araştırılan iktisat konuları haline gelmiştir. Yoksulluk kavramı birçok türde, farklı kişiler ve kurumlar tarafından tanımlanmıştır. En geniş anlamıyla; kişinin ekonomik geliri ile şahsi ihtiyaçlarını karşılayamaması olarak tanımlanabilir. Bu ihtiyaçlar, zorunlu ve zorunlu olmayan ihtiyaçlar olarak sınıflandırılabilir. Yoksulluk denince imkansızlık ve fakirlik anlamları akla gelmektedir. Yoksulluk insanoğlunun var olması ile başlayan bir problemdir. Yoksulluk ile her dönemde farklı mücadele stratejileri geliştirilip uygulanmaya çalışılmış olmasına rağmen kalıcı bir çözüm bulunamamıştır. (surdurulebilirlikalkınma.gov, 2022: 1)

Özetle kalkınma, devletlerin ve toplumların ekonomik, toplumsal, kültürel, mekânsal vb. koşulları kapsamında toplumsal ilerleme süreci, yapısal iyileşme halidir. Kalkınma, ekonomik büyümeye ek olarak, üretim faktörlerindeki ve neticesinde üretim miktarındaki artışların yanı sıra, üretim faktörlerindeki farklılaşma ve yaşam kalitesini anlatan veriler ile değerlendirilip, takip edilebilen gelişim süreci şeklinde de tanımlanabilir. Ekonomik anlamda bir ilerleme süreci kapsamında toplumsal gereksinim ve taleplerin sağlanması, kalkınmanın en önde gelen misyonudur. Büyüme, kalkınma ve gelişme kavramları on yıllarca neredeyse eş anlamlı olarak görülerek bir arada kullanılmıştır. Ancak İkinci Dünya (Paylaşım) Savaşı devletlere şunu öğretmiştir; ulusal kalkınma sürecinde ekonomik büyüme biricik olarak değerlendirilmemeli, yanı sıra toplumsal hayatın farklı bileşenlerini de sosyal, kültürel, çevresel ve mekansal anlamda da süreç yönetimine dahil etmek gerekmektedir. Sürdürülebilir kalkınma kavramının doğuşuna neden olan bu bakış açısı değişimi, kalkınma algısının salt ekonomik büyüme sınırlı kalmaması süreçte toplumsal gelişmeye de gereken önemin verilmesini sağlamıştır.

Bu açıklamalardan sonra şu vurguları yapmak yerinde olacaktır;

-Kalkınma olgusu, ülke genelinde toplumsal, siyasal, kültürel ve benzeri kurumlardaki yapısal değişimleri kapsayan çok boyutlu bir özelliğe sahiptir.

-Bu anlayışla kalkınma; ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapılarındaki ilerlemeyi kapsamakta ve bir bütün oluşturmaktadır.

-Büyümenin niceliksel değişimi, kalkınmanın ise niceliksel ve niteliksel değişimi içerdiği söylenebilir.

3.2. Kalkınma Türleri ve Demokrasi İlişkisi

Kalkınma ve demokrasi güçlü bağlara sahip iki kavramdır. Bunun böyle olduğunu düşünen birçok feylezof örnek gösterilebilir. Sanayileşmesini ileri düzeye taşımış toplumlarda demokratik istikrarsızlıklar pek görülmez (Fukuyama, 1999: 108). Buradan çıkan şudur ki, istikrarlı bir demokrasiye sahip olan toplumlar arasında yoksulluk az görülür. “Toplumlarda demokrasi ile gelir, eğitim ve din benzeri öğeler arasında yüksek bir korelasyon olmasını beklememek gerekir. Herhangi bir siyaset biçimi, onun meydana gelmesi için şartlar uygun olmasa bile yaşayabilir. Hatta tarihsel etkenlerin bir araya gelmesi ile elverişli olmayan bir siyasal sistem yerleşebilir”(Lipset, 1986: 26).

Demokratik sistemin içselleştirilmesi ile sistem kendi devamını kurtaracak kurum ve yapıları kurarak bir tür militan demokrasi anlayışı yerleşecektir. Böylece kimi demokrasiler tam yerleşmemiş olsalar da yaşamaya devam edebilirler. Eğitimin kaliteli olma yönünde ivme kazanması ve demokratik anlayışı geliştiren kurumlar yaratabilen ham demokrasiler dahi var olabilir (Lipset, 1986: 38-39).

Demokratik bir siyasal ve ekonomik yapılanmanın hüküm sürdüğü ülkeler, demokrasiden uzak ülkelere göre daha fazla refah içerisindedir. Bütün modern demokrasilerde serbest piyasa ekonomisinin hüküm sürdüğünü ifade eden Dahl’a göre, serbest piyasa ekonomisinin var olduğu ülkelerin kalkınması olasıdır ve modern demokratik toplumların görece rahat şartlarda olması beklenir. Demokratik toplumlarda eğitim sürekli ve öncelikli olarak desteklenir, yargı bağımsız, özel mülkiyet anayasal anlamda koruma altındadır, siyasilerin ekonomiye müdahalesi pek rastlanır bir durum değildir, iletişim kanallarına getirilen sınırlılıklar ise oldukça azdır. Sayılan tüm bunlar demokratik toplumların daha hızlı ve sağlıklı kalkınmasını sağlar (Dahl, 2001: 61-62). Sağlıklı bir demokrasinin işlevsel kıldığı kurum ve yapılar, ülke kalkınmasına doğrudan etki eder.

Demokrasi ile ekonomiyi yadsınamaz bir şekilde ilişkilendiren bağlar vardır. İzlanda'nın E-demokrasi deneyimi de, Antik Yunan demokrasisi de buna örnektir. İzlanda'nın E-demokrasi çalışmasının nedeni 2007-2008'de yaşanan küresel ekonomik krizin ülkeye etkileridir. Antik Atina'da da demokrasiye giden süreçteki başlangıç reformları, ekonomik devrimin neden olduğu toplumsal sıkışmışlığı gidermek adına yapılan siyasi girişimlerdir. "Aynı çerçevede daha sonraki dönemlerde özellikle 17. ile 18. yüzyıllarda demokrasinin yeniden doğması ve 19. ile 20. yüzyıldaki yayılması da ekonomik değişimle bağlantılıdır" (Lipson, 1984: 170-171). "Geleneksel ve yerleşik eşitsizlikler ekonomik büyüme ile büyük ölçüde ortadan kaldırılır ki bu durum yani dinamik ekonomik büyüme toplumda eşitliği sağlayıcı etkisi dolayısıyla uzun dönemli demokratik istikrara katkı sağlar" (Fukuyama, 1999: 110).

Bu açıklamalara rağmen demokratik olmayan ülkelerin salt bu nedenle ekonomik anlamda başarısız olmaları da beklenemez. Günümüzde demokratik olmayan ülkelerin de ekonomik olarak başarılı oldukları görülmektedir. Ekonomideki başarılar dünyaya en azından fikren entegre, sosyoekonomik durumu gelişim gösteren güçlü bir orta sınıfın doğuşuna yol açmıştır. Bu süreç sonunda ekonomik olarak gelişen sınıfların demokrasi talebi artacaktır. Halkın siyasal beklentileri bazı dönüşümleri de beraberinde getirmektedir. Bu noktada otokrat liderler için bir ikilem gündeme gelecektir. Başarılı da olsalar, başarısız da olsalar bir tür meşruiyet kaybı söz konusu olmaktadır (Plattner, 1995: 57-58). Özetle iyi ekonomi, güçlü ve siyasal anlamda talepleri olan orta kesim yaratmaktadır.

Bazı ülkeler ekonomik anlamda oldukça avantajlı olmasına rağmen demokratik olmayışları, demokrasi ile ekonomik kalkınma arasında direk bir ilişkinin varlığının olmamasının önemli bir göstergesidir. Bir ülkenin belirli bir zaman aralığında ürettiği tüm nihai ürünlerin piyasa değeri yüksek olduğu halde söz konusu ülke demokratik olmayabilir. Bunun nedeni, gelirin doğal kaynaklardan elde edilmesidir. Doğal kaynakların doyurucu düzeyde olması, siyasal ve ekonomik ilerleme olgularına ket vurabilmektedir. Pek doğal kaynağa sahip olmayan ülkeler özellikle teknoloji alanında gelişme kaydederken, doğal kaynaklara bağlı ekonomik gelişme yaşayan ülkelerde gelişme yavaşlamıştır. "Bunun nedeni, bu doğal kaynakların mevcudiyetinin siyasal

kurumların yanında yasaların ve bürokrasinin gelişmesini engellemesidir. Bu ülkeler doğal kaynaklarını satarak geçinen hazır yiyci devletlerdir” (Zakaria, 2009: 76-78).

Demokrasi ile sosyoekonomik gelişimi karşılaştırmak için Gayri Safi Milli Hasılayı tek bir kriter olarak kullanmak yetersiz kalacaktır. Çünkü döviz kurlarındaki spekülatif ve ölçsüz dalgalanmalar özellikle az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluğu olduğundan fazla göstermektedir. GSMH yerine gelir, sağ/ölü bebek doğum oranı, kent ve kentli miktarı, ortalama ömür, eğitim düzeyini dikkate alan İnsani Gelişim İndeksi kullanılmalıdır. Demokrasinin yara almadan işlemesi ile gelişim endeksi arasında güçlü bir bağ vardır. Demokrasileri tökezlemesine en uygun ortam ekonomik krizin söz konusu olduğu zamanlardır (Lacombe, 1962: 47).

Zenginleşmenin demokrasiyi çağıracağı görüşünü benimsemeyen düşünürler de mevcuttur. Büyümenin, ardından hem doğanın tabii dengelerini değiştirme hem de toplumsal anlamda gelir dağılımı adaletsizliği yönünde etkileme potansiyeli vardır (Touraine, 2004: 407).

Ekonomik büyüme, demokrasinin muhakkak bir çıktısı olarak serbest piyasa, siyasi ve idari verimlilik sağlamayacaktır. Sadece demokratik bir rejime giden süreçteki bazı engellerin etkisini azaltacaktır. (Schmitter ve Karl, 1999: 13) Demokrasinin yerleşmesinde ve gelişmesinde ekonominin bileşenlerinden ziyade eğitimin daha önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Toplumun eğitim düzeyi arttıkça, demokrasiyi kanıksama oranı da o düzeyde yükselecektir. Kaliteli bir eğitim ile donanmış olan kitlelerin tek başına demokrasinin kurumsallaşmasını sağlaması pek olası değildir ama demokrasinin kökleşmesi için uygun alanı yaratacaktır (Lipset, 1986: 25-26). “Gelir seviyesi yüksek olan ülkelerde aşırı sol-komünist partiler yer edinememişlerdir. Gelir seviyesi düşük olan ve geleceğe kuşkuyla bakan toplumlarda aşırı sol partiler daha etkili olmuşlardır” (Lipset, 1986: 43-45). Orta direğin güç kazanması demokrasinin kurumsallaşması ve kökleşmesi açısından bir mecburiyettir. Milli hasılası düşük bazı devletlerde demokrasiyi benimsemişlerdir fakat kalkınma düzeyi istenen seviyede olmayan toplumlarda demokrasinin on yıllara yaygın olarak kalıcı olmasını beklememek gerekmektedir. Bu genellemeyi yaparken Hindistan gibi istisnaları da görmezden gelmemek gerekmektedir (Zakaria, 2009: 72).

Gelir dağılımı adaleti de oldukça önemli bir gündem maddesidir. Bir ekonomide milli gelirden iyileşme tüketim mallarına olan talebi artıracak ve daha sağlıklı ve dengeli bir gelir dağılımından bahsedilebilecektir. Milli gelir tutarı az olan ülkelerde, tüketime sunulan mallar ayrıcalıklı dar bir kesimce tüketilebilecektir. Neticede tüketime ilişkin paydan, milli geliri düşük olan ekonominin dar gelirli kesimleri müreffeh toplumların dar kesimlerine kıyasla çok daha az faydalanacaklardır (Lipset, 1986: 26-27).

“Ülkedeki ekonomik kaynakların ülkede yaşayan vatandaşlar arasında adil bir şekilde dağılmamışsa ve bu durum vatandaşların refah seviyelerinde çok büyük uçurumlara neden oluyorsa, nüfusun büyük bir kesimi yoksulluk sınırının altında yaşamak durumunda kalıyorsa, söz konusu durum demokrasi açısından olumsuz bir tablo oluşturur” (Merkel, 2011: 56). Demokrasinin varlığını güçlendiren temel öğelere örnek olarak, seviyesinin oranı ve bu refah paylarının toplumun paydaşlarına adil dağıtılması gösterilebilir. Bir devlette kaynakların yeniden dağıtımı ile ülkedeki milli gelir toplamını pek etkilemeyecek oranda zenginse, o ülkede toplumsal kesimler açısından iktidarın hangi siyasal parti tarafından temsil olunacağı önemini yitirecektir. Ancak söz konusu partinin iktidardan düşmesi ile bazı toplumsal kesimler ciddi ekonomik kayıplar yaşayacak ise, pozisyon ve refah kaybı yaşayacak gruplar iktidarlarını sürdürebilmek adına gerekirse demokrasi dışı yollara dahi başvuru yapabileceklerdir. Bunun yanında bir işi ehline verebilmek için de gelir seviyesinin iyi olması gerekir. “Kaynakların kıt olduğu ve gücün devletten devşirildiği toplumlarda eş-dost kayırmacılığı ve işi ehline vermeme anlayışı çok daha yaygındır” (Lipset, 1986: 48-49). Ek olarak şunu belirtmek yerinde olacaktır. Gerek ekonomik gerek siyasal özgürlüklerden faydası sınırlanan gruplar, evrensel mesleki yeterliliklere sahip ise ülkesini terk edip bir tür evren-kentli olma anlayışını benimseyebilecekleridir.

Modern demokratik devlet, özellikle Fransız devrimi ve cumhuriyet dönemlerinin meşru bir çıktısı olarak yorumlanabilir. “Söz konusu devrimler siyasal, dinsel, bilimsel, ekonomik, felsefi ve askeri alanlar gibi geniş bir yelpazeyi içermekteydi. Sadece bir alandaki gelişmeyi belirleyici olarak ortaya koymak gerçekçi olmayacaktır. Ekonomik gelişmelerin etkisini küçültmek veya tek başına belirleyiciymiş gibi ortaya koymak doğru olmayacaktır” (Lipson, 1984: 171). Ekonomik birikim ve eğitimin artması, insanların ideolojilere eğilimlerini azaltır ve

onların uç eğilimlere meylenmemesini sağlar. Böylece servet ve eğitim demokrasinin gelişmesine katkı sağlar.

Eğitim ve birikimin artması geniş fakir kitleden üreyen bir orta sınıfın çıkmasına yol açar ve orta sınıflar fanatik siyasal yapılar yerine daha ılımlı ve demokratik yapılara meylenedecektir. Böylece radikal gruplar güç kaybedeceği için toplumsal kutuplaşma ortamı normalleşecektir.

Gelir dağılımının muazzam yüksek olduğu, alt tabakanın çok büyük ve üsttekinin küçük olduğu durumlarda üst tabakadakiler, alt tabakada olanları kendinden çok daha küçük görür ve alt tabakaya karşı olumsuz yaklaşımlar sergiler, onların siyasal iktidar üzerinde etkili olmalarını kabullenemezler. Yukarı tabakadakilerin demokrasi karşıtı tavırları, alt tabakadakilerin tepkilerinin daha aşırı olmasına neden olur (Lipset, 1986: 48).

Ekonomik büyüme kavramı toplumsal sosyoekonomik adaleti oluşturmada tek başına yeterlidir denemez ancak demokrasiler, kaynak dağılımında ve özellikle dezavantajlı grupların şartlarını iyileştirmede daha başarılıdır. Örneğin, engelliler, korunmaya muhtaç çocuklar, kadınlar ve LGBT gibi hassas gruplar demokrasinin total olduğu rejimlerde ekonomik anlamda da geri bırakılmış konumda olacaklardır.

İyi bir gelir seviyesi yakalamadan demokrasinin yaşayamayacağını söylemek yersizdir. Zira demokrasi için muhakkak daha çok tüketen bir toplum şart değildir. Keza demokrasi, 20. yüzyılın tüketim ve refah toplumlarından önce de zaman zaman yeryüzünde hüküm sürmüştür. Görünen o ki; ekonomik, teknolojik ve sosyal gelişme kaydetmiş olsa da yönetimi tam olarak demokratikleşmemiş toplumlar da vardır. “Almanlar, kentleşme, okur-yazarlık, sınai, üretim ve eğitim seviyesi olarak çok iyi bir noktada oldukları halde, 20. yüzyılda iktidara gelen en gaddar yönetim Naziler olmuştur. Dolayısıyla demokrasinin maddi ilerlemenin bir sonucu olduğu tezi doğruyu yansıtmamaktadır. Maddi ilerlemeler, ancak, demokratik yönetimi destekleyen bazı koşulları meydana getirir” (Lipson, 1984: 210). Refahın tek başına demokrasi inşa etmek için yeterli olmadığını söylemek mümkün iken; aynı zamanda refahın demokrasilerin yıkılmasında geciktirici bir misyon üstlendiği de açıktır.

Gelişmiş bir ekonomi yoksulluğun engellenmesi, toplumun maddi ve manevi kaynaklarının adaletli olarak dağıtılması, siyasette toplumsal katılım alanında

çoğulculuk anlayışı ile demokrasinin devamını sağlanması, hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı kısaca güçler ayrılığının sağlanmasını hedeflemektedir.

“Büyüme ile demokrasi arasında doğrudan bir ilişki kuran bu yaklaşımlar, demokrasinin büyümeyi etkileyen tek faktör olduğunun yapılan ampirik çalışmalar ile kesin olarak ispat edilememesi, başka hangi politik değişkenlerin de ülkelerin kalkınması üzerinde etkili olduğu üzerinde çalışmalar yapmaya yönelmişlerdir” (Şanlısoy ve Kök, 2010: 102). Bu kapsamda siyasi istikrar kavramı da demokrasinin önemli bileşenlerinden biri olarak önemlidir. Demokrasi ve kalkınma bağlamında direkt bir ilişki olduğu argümanı çok güçlü değildir. Bu nedenle kalkınma ile demokrasi arasında ilişki, siyasi istikrar kavramı ile de desteklenebilir. “Yatırımcıların geleceği görebilmesi ancak siyasi istikrar ile mümkün olabilir. Geleceğin rahat görüldüğü bir ortamda, yatırımlar daha çok yapılacaktır. Uzun vadeli ve kalıcı yatırımın yapılabilmesi ancak, yatırımcının uzun vadeli planlar yapabilmesi ile mümkün olur ki bu durumu ancak siyasi istikrar temin edecektir” (İnsel, 1991: 19-20). Bir iktidarın siyasi istikrara sahip olması her zaman demokratik olduğu anlamına da gelmez. Örneğin bir siyasi parti 20 yıllık iktidarında siyasi istikrara sahip olabilir ancak bu 20 yıl boyunca hiç demokratik bir yönetim modeli benimsememiş olabilir. Bunun yanı sıra iktidarının ilk 10 yılını demokratik sonraki 10 yılını ise anti demokratik geçirmiş olabilir.

Siyasi istikrar, ekonomistlerce ülkenin ekonomisini tayin eden önemli parametrelerden biri olarak görülmektedir. İlk olarak siyasi istikrarsızlık hali politikacıların zihinsel manevra kabiliyetlerini azaltacaktır. Bu da en verimli ve elverişli çıktılar sağlayacak karar alma mekanizmalarını sekteye uğratacaktır. Sadece siyasi karar alıcılar için değil, piyasadaki diğer aktörler için de bu noktada negatif sonuçlar çıkacaktır. “Hem ürün hem de mali piyasalardaki aktörler istikrarsızlık durumunda sağlıklı öngörüler yapamamakta ve risk almaktan kaçma yoluna gitmektedirler” (Karahan ve Karagöz, 2014: 1). Bir iktidarın siyasi geleceği net olmadığı takdirde geleceğe ilişkin ekonomik kararlardaki belirsizlik hem reel hem de mali piyasaların sağlıklı olarak işlemesine engel olacaktır (Karagül, 2001: 188). Piyasalar belirsizlik konusunda tahammülsüzdür. Bu da o piyasaların aktörlerinin olduğu ülkelerden beyin göçü ile kaçmasına neden olmaktadır. Çalışkan, potansiyelli, başarılı, yetkin insanların bireysel ve mesleki kariyer planlarını başka ülkelerde

yapmaları, kalkınma carileri olarak adlandırılabilir harcamaının ülke adına boşa sarfına yol açacak, bu halde ülke kalkınması konusunda hedeften uzaklaşılacaktır.

Siyasi istikrarsızlık ekonomiler üzerinde olumsuz etkisini bir taraftan yatırımlar ve milli gelir performanslarında, diğer taraftan da bütçe ve borçlar konusunda gösterir. İstikrarlı olmayan dönemlerde yönetimde öngörülebilirlik eksikliği nedeniyle, etkin kamu yatırımları yapılamamakta ve bütçe daha ziyade tüketime yönelmektedir. Bu dönemlerde borçlarda da ciddi yükselişler ortaya çıkar. Siyasi istikrarın olmadığı dönemlerde ortaya konulan ekonomi politikaları enflasyonun yükselmesine de neden olmaktadır (Karahan ve Karagöz, 2014: 3).

Yüksek enflasyon, yatırımlar için önemli bir takoz iken aynı zamanda toplumsal sınıflar arası gelir dağılımı adaletsizliğini arttıracaktır. Yatırımlar ve sermaye birikimi ekonomik kalkınmanın temel bileşenleridir. Piyasa siyasi istikrar barındırmıyor ise şirketler yatırım yapmayacaktır. Çünkü şirketler yatırım ve istihdam sağlayabilmek için önünü görmeyi istemektedir. Siyasi istikrarsızlık ortamı yatırımları riskli kılacaktır. Öz kaynak ve tasarruf birikimlerinin hedeflenen kalkınmayı sağlayamayacağı ülkelerde, yabancı sermaye likit akışı mühimdir. Küreselleşmenin bu derece hızlanmış olduğu dünyada, sermaye de küreselleşmiştir ve kendilerine emin limanlar aramaktadır. En ufak siyasi risklerde, başka piyasalara kaynaklar çok rahat akabilmektedir.

Siyasi istikrar olmadığı zaman devletlerin borçlanmaları hem çok daha zor, hem de borçlanılabildiğinde daha yüksek faizle olabilecektir. Bu durumda, normal şartlarda yatırıma aktarılabilir kaynaklar, faiz ödemeleri için kullanılmak zorunda kalınacaktır. Siyasal istikrara bağlı olarak hükümetler ellerindeki kaynakları tüketim veya yatırıma kullanma yoluna gidebilmektedirler. Siyasal istikrar olduğu zaman hükümetler ellerindeki kaynakları büyük ölçüde yatırımlara yönlendirme yoluna gitmektedirler ama eğer siyasi istikrar yoksa ve ufukta seçim gözükiyorsa, bu durumda hükümetler seçmene daha şirin görünmek için, kaynakları tüketim harcamalarına aktarma yoluna gideceklerdir. Güçsüz hükümetler baskı gruplarının ve değişik lobilerin etkisine daha açık olacaklardır. Kamu-yatırım-tüketim dengesinin, tüketim harcamaları lehine dönmesi durumunda, yatırımlar azalacağı için, ülkenin büyümesi ve kalkınması daha düşük seviyede kalacaktır (Arslan, 2011: 74). Siyasal

istikrar ve demokrasi ile yüksek kalkınma oranına ulaşmak çok daha mümkün görülmektedir.

Demokrasiyi uygulamaya geçiren başlıca araç seçimdir ve seçim, sosyal ya da siyasal iktidarı denetleme aracıdır. Toplumsal gelişme sürecinde insanlık, topluluktan siyasal topluma doğru evrilirken Antik Yunan kentlerinde uygulanan doğrudan demokrasi yönteminin de evrilerek yerini temsili demokrasiye bıraktığı söylenebilir. Siyasi bir ilke olarak temsil, bir bireyin veya grubun daha geniş bir insan topluluğu adına hareket etmesini sağlayan bir ilişki biçimidir. Temsili demokrasi, sınırlı ve doğrudan olmayan demokratik bir yönetim biçimidir ve temsil, insanların görüşlerinin savunulması veya çıkarlarının garanti altına alınması suretiyle yönetimin ve yönetilenlerin birbirine bağlanmasını sağlar. Yerel yönetimlerde karar organlarının seçimle iş başına gelmesi, vatandaşlığın siyasal haklar temelinde tanımlanması anlamına gelir. Bir başka ifadeyle bir devletin vatandaşlarının siyasal karar alma süreçlerine eşitler olarak temsilcilerini seçerek katılması hakkına ve siyasal gücün, bu temsille sağlanan demokratik süreçle meşrulaştırılması kabulüne dayanır. Buna karşın yerelde güçlü demokrasi, esasında katılımcı tarzda siyasetle gerçekleşir. Öz yönetim olarak da tanımlanan bu uygulamada yerel ölçekte kent yerleşiklerinin Barber'in de ifade ettiği gibi her düzeyde ve her durumda değilse bile gerektiği kadar sıklıkta ve özellikle kenti yani yaşam alanlarını ve yaşam koşullarını doğrudan ilgilendiren siyasal konular hakkında karar verme noktasında etkin olmaları ve kendi kendini yönetebilme eylemidir.

Yaşam alanlarıyla ilgili olarak ortak çalışma biçiminde gündem oluşturma, tartışma, siyaset yapma, karar alma ve yönetme süreçlerine kentlilerin devamlı katılımını kolaylaştırmak adına kent konseyi yapılanması oluşturuldu. Ortaya çıktığı dönemde yerelde doğrudan katılımı hayata geçirmek ve kentsel gelişme adına rasyonel ve yapıcı politikalar üretmek adına umut vadeden bir oluşum olarak görülmekteydi.

Kamu yönetimi disiplini içinde katılım, hizmetlerin kalitesi ve gereksinimlerine ilişki talepleri karşılamanın yanında, temsili demokrasiden doğan eksiklikleri gideren ve çoğulcu bir içerik sağlayan vatandaş katılımını da içermektedir. Bu geniş faaliyet alanında yerel yönetimler; insanın kendini özgür hissetmesinde, demokrasinin yaşanabilmesinde ve insanların demokratikleşmesini sağlamada önem teşkil eden kuruluşlardır. Çağımızın yönetsel gerçekleri ve işleyiş biçimleri açısından

bakıldığında, yerel yönetimler ile demokrasi idari, mali özerklik ve katılım kavramlarının birbirini tamamlamakta olduğu görülmektedir. Yerel düzeyde demokrasinin gerçekleşebilmesi için; yerel özerkliğin sağlanması, yerel halkın yönetim kararlarına etkin biçimde katılması, gerek karar alma sürecini, gerekse kararların uygulanmasına yönelik denetimin yerel halkın katılımı ile gerçekleştirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Yerel yönetimler, siyasal olgunluğun gelişmesi, demokratik anlayışın benimsenmesi ve ülke barışına katkı sağlanması yönünden önemli misyonlar üstlenen kuruluşlardır.

Demokratik yönetimlerde olması gereken, her türlü eylemin beraberce, ortak düzenlenmesi ve bireyin siyasal topluma katılımı, merkezi yönetimin ve halkın faydasıdır. Bu katılım yerel yönetimler aracılığıyla gerçekleşebilmekte ve halkın sesini merkezi yönetime duyurma işlevini yine demokrasinin beşiği olan yerel yönetimler üstlenmektedir. Böylece yerel yönetimler katılım mekanizmalarıyla, halk arasındaki kopukluğun oluşmasına da engel olabilmektedirler. Alınan kararlar halk katılımı ile gerçekleşmediği sürece, halkın merkezi yönetim karşısındaki güçsüzlüğü devam edecek ve alınan bu kararlarda kamuoyu denetimi eksik kalacak, toplumun ihtiyaçlarına ve taleplerine yönelik olmayacaktır. Halkı doğrudan ilgilendiren, sorunların tartışılıp karara bağlandığı, yerel gündemin belirlendiği, yerel ölçekli mekanizmaların varlığı ile yerel demokrasi daha da güçlenecektir. Bu bağlamda yerel düzeyde katılım mekanizmalarından biri olan kent konseylerinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Her ne kadar literatürde net bir kent tanımı üzerinde anlaşılammış olursa dahi kentleşmenin devinim içinde bir süreç olduğu genel kabul görmüştür. Kent kültürünü içselleştirmiş ve onu davranış kalıbı olarak benimsemiş bireylere kentli denir. Söz konusu davranış kalıbı ise çok genel olarak kentine sahip çıkmak olarak ifade edilebilir. Günümüzde kentlilik, yaygın biçimde kent değerleriyle bütünleşme olarak algılanmakta olduğundan, genellikle kırdan kente göç edenler bağlamında irdelenmektedir. Kentlileşme denilen bu sosyalleşme sürecinde insan davranışlarında, ilişkilerinde ve değer yargılarında maddi ve manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler oluşur. Kentin temel niteliklerinden birisi yerel alandır. Bu niteliğiyle kent, geçmişten bugüne kamusal çıkarların elde edilmesi ve korunması için gerekli toplumsal ve siyasal bilinç oluşumunun mekanı olagelmıştır. Demokrasinin, yurttaşın siyasal,

yönetmel, ekonomik ve toplumsal alanların biçimlendirilmesinde yer almasını içeren ideal hedefi, son yıllarda temsili demokrasinin başarısız olduğu bir krize dönüşmüştür.

Temsili demokrasi krizi konusunda çoğulcu demokrasi, katılımcı demokrasi ya da yerel demokrasi adlarıyla önerilen çözümlerin teorik altyapıları kentler üzerinden kurulmaktadır. Yeni demokratik mekanizmaların kente içkin oluşuna bağılı olarak, artan refah ve gelişen insan hakları yelpazesinde sırf kentte yaşamaktan doğan birtakım haklar ortaya çıkmıştır.

Bu kapsamındaki hak ve olanaklarıyla kent hakkı, doğal olarak kentlilerin kolektif nitelikli talep etme hakkını içerir ve tüm bu boyutları nedeniyle ayrı bir değer taşır. Buna göre kent hakkı hem kentte var olana ulaşabilme, onu kullanabilme ve edinebilme hem de var olanı değiştirebilme, mekanı biçimlendiren ilişkileri yeniden yapılandırabilme ve kentsel süreçler üzerinde denetim kurabilme talepleridir.

Kentsel hareketler, Batı'da özellikle altmışlı yıllardan itibaren geleneksel politik (seçim) ve sendikal mücadelelerin yanı sıra gelişerek, Manuel Castells'in belirttiğı gibi geniş kitlelerin bilinçlenmesi için çok önemli bir aracı, doğrudan demokrasinin, katılım demokrasisinin okulu olma yoluna girmiştir. A. de Tocqueville de, yerel yönetimleri siyasal eğitim aracı olarak değerlendirmiş ve demokrasinin temel ögesi saymıştır. Merkeziyetçi yönetimlerin gelenekçi yapısına vurgu yaparken, toplumsal ilerleme konusunda zayıf kaldıklarını ve bir tür hantallık içerisinde gördüğünü belirterek, yerel yönetimlerin niçin daha aktif ve gelişime açık bir yönetim biçimidir şeklinde sorulan soruyu şöyle yanıtlamıştır: "Halk, yerel yönetimlere özerk olduğu için ve yerel yönetimlerin yönetimine katıldığı için ilgi duyar. Geleceğini onda görür ve yerel alanda geçen bütün olaylarla ilgilenir. Küçük alanlarda halk, özgürlüğü nasıl kullanacağını öğrenir ve bu da daha büyük alandaki özgürlüklerin kullanımını için bir temel oluşturur. Bu yüzden yerel özerkliklerin özendirilmesinden korkulmamalıdır" (Çukurçayır, 2012: 94). Yurttaşlar seçimden seçime kullandıkları seçme haklarının ve işyerlerinde işleriyle ilgili olarak verdikleri mücadelenin yanı sıra, günlük hayatta karşılaştıkları bütün sorunları tartışmak ve çözmek amacıyla binlerce dernek içinde bir araya gelmişlerdir. Bu dernekler İtalya'da görüldüğü gibi sırasında sendikalarla da işbirliği yaparak yüz binlerce insanı konut, ulaşım, aydınlanma, ısınma vb. sorunların çözümünü için ortak mücadeleye sokmuştur.

Kentlerdeki boş konutlara açıldıkları aileler yerleştirilmiş, elektrik, telefon, gaz, ulaşım fiyatlarına yapılan zamlara kendin indirim yap uygulamalarıyla karşı çıkmıştır. Birçok sosyolog, şehirciliğin kentsel hayatın demokratizasyonu yönünde kentliler, teknisyenler ve seçilmiş yöneticiler arasında gerçekleşecek bir iş birliğini zorunlu görmektedir. Fakat bu üçlü içinde asıl rol, birincilere düşmektedir. Ancak kentli yurttaşlar, kentin gerçek sahipleri, herkesten iyi bildikleri gereksinim ve isteklerini belirleyip zenginleştirerek merkezi ve yerel yönetimler karşısına çıkabilirlerse, kendi hayat biçimlerinin ve kültürlerinin uzantısı bir kente sahip olabilirler. Kentlilerin bu demokratik deneylerle kentlerine sahip çıkmaları, yani Yona Friedman'ın bir kitabının başlığını hatırlayarak söyleyecek olursak, başkaları arasında ne şef ne de köle olmadan yaşayabilecekleri bir toplumu savunmalarıdır. Katılım mekanizmasının en etkin yolu olarak ifade Kent Konseyleri ile ilgili düzenlemelerin yapıldığı 5393 sayılı Belediye Kanunu 76. Madde şu şekilde de yer almaktadır.

Kent konseyinin, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesini, kentin hak ve hukukunun korunmasını, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışacağı ifade edilmekte ve bu konuda kent konseyine belediyelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan- kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar.

Ayrıca Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirileceği vurgulanmaktadır. Bu maddeyle kentte yaşayanlar arasında hemşehrilik bilinci, kent vizyonunun geliştirilmesi, kent hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirebilmek amacıyla sivil bir danışma forum ve danışma mekanizması oluşturulmuştur. Oluşturulan bu yapıya farklı toplumsal kesimlerdeki her kentli katılma hakkına sahiptir. Dolayısıyla kent konseyleri kentlinin kentiyle ilgili her konuyu ifade edebileceği bir yapı olması ve katılımı sağlaması yönüyle kentsel şartın katılım maddesiyle uyumaktadır.

Kent hakkının önemli bir boyutu olan katılımı ilgili olan “Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım” başlığını taşıyan 77. madde de belediyenin; “sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programları uygulatır” ifadesi yer almaktadır. Bu maddeyle çeşitli sosyal hizmetlerin yapılmasında dayanışma ve katılımı artırmak amacıyla gönüllü kişilerin bu hizmetlere katılmasına ilişkin mekanizmalar oluşturulmuştur. Hizmetlere gönüllü katılabilme hakkına sahip kentli, kentle kaynaşabilecek ve sosyal sorumluluk duygusunu geliştirebilecektir ki bu da kentsel şartın katılım maddesindeki yardımlaşma ilkesinin uygulamada yer alması anlamına gelmektedir. Kent hakkı, kentte bulunmanın verdiği, aslında bireysel olarak da var olan hakların kent yönüyle birlikte kullanıldıkları haklardır. Dolayısıyla kent hakkının sağlanması ve kullanılabilmesi, kent bazında faaliyet gösteren, kentin konu ve sorunlarını çözmeye çalışan ve yerel siyasetin baş aktörü olan belediyelerin sorumluluğundadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu kent hakkı perspektifinde incelendiğinde bazı maddelerde doğrudan bazı maddelerde de dolaylı olarak kent hakkının elde edilmesine yönelik düzenlemelerin olduğu görülmektedir. Belediyeler, kanunda sayılan bu hizmetleri sağlamakla ve kent hakkını koruyucu bir anlayışa sahip olmak zorundadırlar. Ancak her ne kadar belediyelere büyük görevler düşse de kent hakkını aktif hale getirecek, geliştirecek ve çoğaltacak olanların kentliler olduğu unutulmamalıdır.

Belediyeler yerel müşterek hizmetlerin yerine getirilmesinden sorumlu, halka en yakın yerel yönetim birimleri olarak kabul edilmektedir. 1580 sayılı Belediye Kanunu’nda halkın yönetime katılımı, yerel hizmetlerden yararlanma hakkına yönelik konular hemşehri hukuku başlığı altında düzenlenmiş olsa da, katılımcı yöntem ve mekanizmaların doğru algılanıp halkın girişimde bulunması ihmal edilmiştir. 2005’te yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu ile demokratik katılımın sağlanması açısından önemli adımlar atılmıştır. Belediye örgütlenmesinde kurumsal mekanizmalar oluşturularak normatif alana aktarılmış, demokratik yapılanmalar yasal güvence altına

alınmıştır. Kent konseyi kurulmadan önce değişik isimler altında ve kent konseyinin işlevlerini gören kent kurultayı, kent parlamentosu veya kent meclisleri bulunuyordu.

1992 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Rio Yeryüzü Zirvesi'nde ortak eylem planı olarak Gündem 21'i kabul etmiştir. "Gündem 21" in 28. bölümünde yer alan ve ülkemizde yapılan 1996 Birleşmiş Milletler İstanbul "Habitat II" Konferansı'ndan sonra "Yerel Gündem 21" görülmeye başlanmıştır. (Göymen, 2010: 202). Habitat II toplantısında, demokratik, insan haklarına saygılı, şeffaf, katılımcı ve halka hesap veren yönetimler üzerinde durulmuştur. Yerel Gündem 21, sürdürülebilir kalkınmanın hayata geçirilmesini adına bir toplum girişimi önerisidir.

Yerel Gündem 21, yerel ve sürdürülebilir kalkınmayı önceleyen birtakım katılım araçlarını kapsayan ve yerel işbirliklerine dayalı yönetim mottosunun işlevsel kılınması adına oluşturulmuştur. Katılımcılık, şeffaflık, hesap verebilirlik gibi esaslar çerçevesinde olduğu iddiası yönetim kavramının demokratik yönetime giden süreçte olduğunu göstermektedir. Çok paydaşlı ve toplumsal işbirliğine dayanan yönetim, tüm halkın da yönetimine dahil olduğu bir katılım mekanizmasını hedeflemektedir (Doğan, 2008-2009: 95). Katılım sağlamak adına etkin araçlardan biri de kent konseyleridir. Kent konseyleri Yerel Gündem 21 çalışmalarının bir sonucudur. Yerel Gündem 21 ile toplumun birçok paydaşının karar alma ve faaliyet süreçlerine aktif katıldığı yeni bir yerel yönetim modelinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Kent konseyleri, yurttaşların kendi kenti ile ilgili sorunların çözümüne katkı sunduğu, kentine sahip çıktığı, kentini gönülünce biçimlendirip ve kenti yaşanabilir hale getirirken, kentleri sürdürülebilir geleceğe taşıyan bir ortaklık modelini arzulamaktadır (Alodalı ve Usta, 2013: 327).

Kentte yaşayan insanların gönüllülük ilkesi doğrultusunda, kent yönetiminde söz hakkına sahip olabilmesi ve yerel demokrasinin hayata geçirilmesi için kent konseyleri adıyla yerel grupların oluşturduğu çalışma grupları, kozalar, kadın ve gençlik meclisleri ile yaşlılar ve engelliler platformları ortaya çıkmıştır (Lamba, 2012: 499).

Bu çerçevede 1997 yılının sonunda alınan bir Bakanlar Kurulu kararı ülkemizde kent konseyi oluşumunun hukuki anlamda başlangıcını oluşturmuştur. Daha sonra 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76. maddesinde kent konseyinin kurulması resmen kabul edilmiştir. 2006 yılında ise, Kent Konseyi Yönetmeliği

çıkartılarak, “Yerel Gündem 21” Programı’nın uygulandığı yerlerde, kent konseyi veya benzeri isimlerle oluşturulmuş yapılanmaların bu yönetmelikte öngörülen ilkelere uygun hale getirileceği hükme bağlanmıştır. Kent konseyi, merkezi yönetimin, yerel yönetimin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun ortaklık anlayışıyla, hemşehrilik hukuku çerçevesinde bulunduğu; kentin kalkınma önceliklerinin, sorunlarının, vizyonlarının, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde belirlendiği, tartışıldığı ve farklı çözümlerin geliştirildiği demokratik yapıdır. Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışan birimdir.

Kent konseyi, “Avrupa Kentsel Şartı”, “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı” “Gündem 21” ve “Habitat II”nin sürdürülebilirlik, yaşanılabilirlik ve yapabilir kılma ilkelerinin ışığında, halkın yönetime katılımını ve denetimini sağlayacak mekanizmaları geliştirmeyi ve kendi sorunlarına sahip çıkmaya özendirilmeyi, yönetim eksenli katılımcı demokrasiyi esas alan ve sivil toplumu önceleyen oluşumdur. Kent Konseyi ve benzeri katılım platformları, Konsey’in merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum üçgeninde yapılandırılması gereği konusunda sağlam ipuçları vermektedir. Kent Konsey’lerinin ortaklık yapısı belirlenirken, belirli kişilerin doğal üyeler olarak doğrudan katıldığı görülmektedir. 2006 yılında çıkarılan Kent Konseyi Yönetmeliği’nin 8. maddesinde göre kent konseyinin oluşumu şu şekildedir. Kent Konseyleri’nin ortaklık yapısı, kentin örgütlü kesimleriyle sınırlı kalmayarak, başta çalışma grupları, kadın ve gençlik meclisleri ve özel ilgi grupları olmak üzere, tüzel kişiliği bulunmayan, ancak Yerel Gündem 21 süreçleri kapsamında yaşamsal bir işlev gören katılımcı kitle örgütlerinin temsilcilerini de kapsamaktadır.

Kent Konseyleri kurumsal üyelik temelinde yapılanmış ve doğal üyeler dışında, bireysel üyeliğe kapalı olarak düzenlenmiştir. Kent Konseyi’nin ortakları arasında yer alan kuruluşları temsil etmek üzere Konsey’e katılan üyeler, kendisinden başkasını temsil etmeyen bir bireysel katılımcıyla aynı oy ve söz hakkına sahip olmaya sıcak bakmamaktadır. Örgütlü temsilin zayıf olduğu kentlerdeki Kent Konseyleri, kurumsal temsil ile birlikte bireysel üyeliğe de açık olmakla birlikte, daha büyük ölçekli

kentlerde kurumsal katılım ön plana çıkmakta ve bireysel katılım, çalışma gruplarına yönlendirilmektedir.

Kent Konseyi Yönetmeliği'nin 6.maddesinde kent konseyinin görevleri şu şekilde sıralanmıştır:

-Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşerilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak,

-Sürdürülebilir gelişme sorunlarının çözümüne yönelik uzun dönemli bir planın hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,

-Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmaya katkıda bulunmak,

-Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek,

-Kent kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,

-Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,

-Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,

-Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,

-Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,

-Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,

-Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır.

Kent Konseyi Yönetmeliği'ne göre; "kent konseyleri belediye teşkilatının olduğu yerlerde, yerel seçim sonuçlarını izleyen 3 ay içinde belediye başkanının çağrısı ile kurulur".

Kent Konseyi Yönetmeliği 8. Maddesi dikkatle incelendiğinde ise çarpıcı sonuçlar görülebilecektir. Öyle ki yerelleşme iddiası ile yola çıkan fikri normatif anlamda idari vesayet yolu ile denetleyen (vali/kaymakam) ile denetleneni (belediye bir araya getirmektedir. Böyle bir ortamda fikirlerin ne derece özgür bir ortamda konuşulabileceği tartışmalıdır. Ve yine görülmektedir ki sıradan ya da örgütsüz vatandaşın katılım imkanı hiç yoktur.

Merkezi yönetimi, yerel yönetimi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını ve sivil toplumu ortaklık anlayışı ile buluşturmak üzere aşağıda belirtilen kişi, kurum ve kuruluş temsilcilerinden oluşur: mahallin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi, belediye başkanı veya temsilcisi, sayısı onu geçmemek üzere illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, meclis üye tam sayısının yüzde 30'unu geçmemek üzere, belediye meclisinin kendi üyeleri arasından seçeceği temsilcileri, meclis üye tam sayısının yüzde 30'unu geçmemek üzere, il genel meclisinin kendi üyeleri arasından seçeceği temsilcileri, belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan muhtarların, kendi aralarından seçecekleri en fazla 10 temsilci, beldede teşkilatını kurmuş olan siyasi partilerin temsilcileri, varsa üniversiteden bir temsilci, birden fazla olması durumunda her birine temsilen bir üye, kamu Kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, noterler, baro, kooperatifler, birlikler, konuyla ilgili dernek ve vakıf temsilcileri, kent konseyince kurulan meclis ve çalışma gruplarının birer temsilcisi.

Kent Konseyi Yönetmeliği'nin 12.maddesine göre, kent konseyleri görev alanına giren konularda meclis ve çalışma grupları oluşturabileceklerdir. Oluşturulan bu meclislerin ve çalışma gruplarının çalışma usul ve esasları genel kurulca belirleneceği ve meclislerde ve çalışma gruplarında oluşturulan görüşlerin, kent konseyi genel kurulunda görüşülerek kabul edildikten sonra değerlendirilmek üzere ilgili belediye meclisine sunulacağı belirtilmiştir. Kent Konseylerinin aldığı kararlarının yaptırımını konusuna gelince bu durum, oldukça tartışmalı bir konudur. Kent Konseyi'nde alınan kararlar belediye meclisinin gündemine alınmaktadır lakin konseylerce alınan kararların belediye meclisinde ne kadar dikkate alınıp uygulamaya

geçirildiği tartışmalıdır bu durum yerel demokrasinin hayata geçirilmesi bağlamında oldukça önemlidir. Belediye Kanunu'nda kent konseylerince alınan kararların niteliği görüş olarak ifade edilmekte ve söz konusu husus Kent Konseyi Yönetmeliği'nde de tekrar edilmektedir.

Kent konseyini düzenleyen hukuki metinlerde kent konseyleri tarafından oluşturulan görüşlerin belediye meclislerinde değerlendirileceği belirtilmiş, bu ifadeyle görüşlerin kararları bağlayıcı nitelik taşımadığı hususunun yanında, kent konseylerine belediye meclislerinde görüşlerin değerlendirilip değerlendirilmediğini denetleme imkanı da tanınmamıştır. Belediye meclisinin görevleri arasında kent konseylerinin görüşlerini değerlendirmeye dair bir ibare de bulunmadığından, bunu gerçekleştirmedikleri durumda herhangi bir sonuç da doğurmamaktadır. Bu durumda kent konseylerinin çalışmaları demokratik halk katılımı için bir sonuç doğurmamaktadır. Yönetimde gerçek anlamda katılımdan söz edebilmek için, biçimsel katılma olanaklarının var olması, yurttaşların bu olanakları etkin bir biçimde kullanması bu iki özelliğin yanı sıra katılmanın kamu siyasetleri üzerinde etkin olması gerekmektedir. Fakat kent konseylerinin aldığı kararların görüş olarak değerlendirilmesi ve belediye meclislerinin bu kararları uygulayıp uygulamadığına karşın hiçbir denetimin ve yaptırımın olmaması karşısında kent konseyleri, demokratik katılım ve yerel kararların alınmasındaki etkinliği sağlamada yetersiz kalmaktadır.

Kent konseylerinin en önemli sorunlarından biri bağımsız bütçe sorunudur. Bu nedenle kent konseyleri kurumsallaşamamakta, teknik, fiziki ve idari kapasitesi zayıf kalabilmekte, tarafsız davranmamakta, belediyenin gölgesinde kalabilmekte, belirli bir ideolojinin ve partinin temsil birimi haline gelebilmekte ve baskı grupları tarafından kullanılabilir. Belediye Kanununda yer alan "Belediyeler kent konseylerine, bütçelerinde ödenek ayırmak suretiyle ayni ve nakdi yardım yapar ve destek sağlar" hükmü kent konseylerini belediyeye bağlı bir kurum haline getirmektedir. Bu da, belediye ile kent konseyleri arasındaki ilişkinin iyi olmasını gerekli kılmaktadır. Aksi takdirde konseylerin belediyelerden talep ettiklerini alabilmeleri güçleşebilecek ve bu durumdan kent, kentli ve kent konseyleri olumsuz etkilenecektir.

Kent konseylerinin bağımsız bir bütçeye sahip olabilmesi için ise şu öneriler dile getirilebilir;

-Kent konseyleri proje yaparak gelir kaynağı elde edebilir.

-Kent konseylerine belediye bütçesinden sabit bir oran ile pay aktarılabilir.(Örneğin, %1 veya %2 gibi).

-Kent konseylerine merkezi hükümet bütçesinden sabit bir oran ile pay aktarılabilir.

-Kent konseylerine toplam vergi gelirlerinden veya belediye sınırları içerisinde toplanan vergi gelirlerinden bir pay aktarımı yapılabilir.

-Genel ve yerel seviyede uygulanan harçlarda, hizmet faturalarında ve aboneliklerde (elektronik ürün satışlarında alınan “TRT payı” gibi) “kent konseyi payı” düzenlemesi yapılabilir.

-Kent konseylerinin hibe ve fon programlarından yararlanmaları sağlanabilir.

-Kalkınmışlık endeksine göre İçişleri Bakanlığı ya da Kalkınma Bakanlığı'na desteklenebilir.

-Gelir getirici işbirliklerde bulunabilir.

-Ayrı bir kanun ve bütçeye tabi olabilir (Kalkınma Ajansları gibi).

Kent konseylerinin bütçe sorunlarının çözülebilmesi için en çok üzerinde durulan öneri, belediye bütçesinden kent konseylerine “kent konseyi payı” verilmesidir. Böylece, hem kent konseyleri bağımsız bir bütçeye kavuşabilir hem de kent konseylerinin bütçeleri üzerindeki belediye başkanı ve meclis üyelerinin inisiyatifleri ortadan kalkabilir. Ayrıca, kent konseyleri bütçeleri belediye bütçesi arttıkça artar ve yıllar itibarıyla ortaya çıkabilecek dalgalanmalar ortadan kalkar. Kent Konseyleri kentler ile birlikte yaşayan dolayısıyla kentin yeni sorunları ile yani mevzuatta öngörülemediği olan kısımlar ile de ilgili olmak durumundadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76. maddesinde kent konseyinin işlevlerinden biri “hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi”; Kent Konseyi Yönetmeliği'nde ise, “hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesi” şeklindedir.

Yerel yönetim geleneğimizde, hemşehrilik bilincinin yeteri kadar geliştiğini ifade etmek güç olduğu gibi, bu bilinçten ne anlaşıldığı konusu da tam belli değildir. Kentlerimiz eski ile yenin, yoksul ile zengin, farklı din, ırk ve dillere mensup insanları, bazen görünmez bazen görünen duvarlarla sınırını belirledikleri mahalle ve

semtlerde barındırmaktadır. Bu ayrışma daha önce büyük kentlerde bütün ayrıntılarıyla fark edilirken, artık küçük kentlerde de görülmeye başlamıştır. 5393 sayılı Belediye Kanunu, hemşehrilik kavramında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma ölçütü aramamaktadır. Kanunda beldede ikamet eden herkesin kentin hemşehrisi olduğu belediyenin karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediyenin yardımlarından yararlanma hakları olduğu vurgulanmaktadır.

Kentte ikamet eden ve yabancılar hukukuna tabi olan kişiler de kentin hemşehrisi olarak kabul edilmektedir. Yeni göç edenler için kent, kendisine yabancı unsurların bulunduğu kırsal çevreyle veya geldiği yerle benzerlik göstermeyen bir mekandır. Birey yabancı olduğu kent ortamına uyum sağlamak, en azından yalnız kalmamak için kendisi ile aynı kültürel geçmişten gelen kişilerle iletişim kurmaya çalışır.

Literatürde kent konseylerinin temel sorunları hem normatif anlamda hem de örgütsüz vatandaşlarının nazarında danışma kurulu şeklinde algılanması, bütçe bağımsızlığına, faaliyet gösterebilmesi için kaynaklara sahip olmayışı ve siyasi katılım ile kapsayıcılık anlamında toplumun tüm kesimlerini temsil etmeyişi gibi sorunlar tespit edilmiştir. Hatta görece faydalı birtakım öneriler de getirilmiş ancak son yıllarda yaşanan mülteci akınları gibi daha derinlikli alanlarda örneğin demografik anlamda kartların yeniden dağıtıldığı/dağıtılacağı bu şartlar altında literatür bu bağlamda çözüm getirmek bir yana bu sorun alanına yeterince eğilmemektedir.

Gerek hemşehri hukuku gerekse kent konseylerinin toplumun her kesimine yayılma hedefi yakın gelecekte mültecilerin de kentin yeni sakinleri hatta hemşehrileri olduğu iddiası ile kent konseylerinde temsil durumunu ortaya çıkaracaktır. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş ile Türkiye’ye yönelen mülteci akını sadece bazı bölgeler ile sınırlı kalmamış ve ülkenin tamamına yayılmıştır. Mülteci olarak adlandırılacak kentin yeni sakinleri hangi hak kapsamında temsil talebinde bulunacak hangi statüde temsil edilecekler ve hangi statü kapsamında hukuki/cezai sorumlulukları söz konusu olacaktır.

Bu soruların şuan ki ikinci nesil göçmenlerin Türkiye’deki doğum sayıları göz önüne alındığında yakın gelecekte hem siyasal hem de kamu yönetimi alanında yeni sorunlara gebe olduğu oldukça açıktır.

3.2.1. Yönetişimci Kalkınma

Sosyal adalet, fırsat eşitliği ve yoksulluk gibi sorunlara duyarsız bir kalkınma yaklaşımı olan yönetimci kalkınma, var olan sosyoekonomik yapı içerisinde zaten egemen kesim olan sermaye sınıfına, katılımcılık ve yerel demokrasi görünümü altında kaynakların ve toplumsal iktidarın devredilmesiyle yaratılacak yeni bir hegemonya yoludur.

Yönetişimci kalkınmanın kurumsal idari yapı itibarıyla somutlaşmış haline örnek olarak bölgesel kalkınma ajansları ve kent konseyleri gösterilebilir. Bu ajanslar belirlenmiş bir coğrafi alan içerisinde sosyoekonomik durumu geliştirmek niyetiyle var olan, merkezi hükümetin fonladığı kurumlardır. Bu kurumlar, bağımsız idari otoritelere benzer şekilde kamu kaynaklarının idaresinde, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını da sürece dahil etmek adına örgütlenmiş yönetimci kuruluşlardır. Bu hal, kamusal aklın vitrine kaldırılarak, yeni sağın yapılanmasında lokomotif olan yönetimci kalkınma yaklaşımı sayesinde toplumun, sermaye odakları dışında kalan kesimlerini neredeyse tamamen karar alma süreçleri dışında bırakmaktadır. Yerel sermayenin sınırlarını aşıp uluslararasılaşması aksine uluslararası sermayenin yerelleşme çabası için önemli bir enstrüman olan bölgesel kalkınma ajansları, yeni sağ anlayış kapsamında devam ettirdiği yerel ve bölgesel kalkınma yaklaşımı ile ulusal ve uluslararası sermayeyi kendi yerel alanına davet etme çabası içerisinde. Kentsel yaşama ilişkin olarak bir diğer örnek ise kent konseyleridir. Belediye ve sermaye odakları ile karşı karşıya geleceği durumlardan kaçındığı gözlemlenen konseyler, yönetimci katılımcılığın sermayenin gruplarının siyasi ve idari anlamda karar alma süreçlerinde ciddi bir paydaş olduğu hatta bazen karar sürecinde doğrudan belirleyen olduğunun kurumsallaşmış kanıtıdır.

Kalkınmanın üç temel ögesi olarak ekonomik, sosyal ve insani kalkınmadan bahsedilebilir (Berber, 2011: 8). BM'nin geliştirdiği ve kalkınmanın sosyal boyutuna vurgu yapan sosyal kalkınma, beşeri sermayenin geliştirilerek kalkınma araçları olarak adlandırılan eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal hizmet alanlarından ilerlemeyi esas almaktadır (KB, 2012: 8).

Sosyal kalkınmada sosyal kalkınmanın nüvesini oluşturan sosyal sermaye, toplumsal anlamda güven ve eşgüdüm halinde olmayı, yönetsel olarak duyarlı

vatandaşları ve sivil toplumu ifade etmektedir. Sosyal sermayenin olmazsa olmaz ögesi güvendir. “Güvenin ülkelerde beşeri sermaye yatırımları, ekonomik ve sosyal gelişmeye yol açmıştır. Bir kamu malı olarak sosyal sermayenin çıktıları, toplumdaki tüm bireylere çeşitli şekillerde fayda sağlamaktadır” (KOSGEB, 2005: 1, 3-4).

3.2.2. Sosyal Kalkınma

Sosyal kalkınmaya bir tanım getirmek gerekirse, sosyal kalkınma; bireyin ve toplumun hem maddi hem manevi anlamda ilerlemesi, toplumsal refah artışının ekonomide ve sosyal hayatın birçok alanında kendini göstermesidir. Bu anlamda sosyal kalkınma salt ekonomik gelişmeyi değil adalet, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik kültür ve sanat alanlarında bir başka deyiş ile insana dokunan her alanda söz konusu olmalıdır. Sosyal kalkınma ekonomik büyümenin dışında sosyal gelişim ve değişimleri de dikkate almaktadır. Sosyal kalkınma, gelir dağılımı adaleti ve yoksulluk ile savaşıma, altyapı, üstyapı gibi sosyal yatırımların sadece ülkenin belli yörelerinde değil özellikle geri kalmış bölgelerinde arttırılmasını hedefler. Dengeli bir bölgesel kalkınma düşüncesine yaklaşmak böylece daha mümkün hale gelir. Eğitim için modern teknolojik yapılanmanın baz alınması halkın yaşamına sanatsal, kültürel ve inanç ekseninde dokunarak toplumun manevi yönden de ilerleyip kültürün yaygınlaşması, kalkınmanın yarattığı duyarlılık toplumun geri bırakılmış tüm grupların haklarını geliştirip, çevre koruma bilincinin aşılması sosyal kalkınmanın hedeflediği çıktılar arasındadır (Sosyal Kalkınma Raporu, 2010). Kalkınmanın bu yönü, kalkınmayla birlikte toplumun duvarlarını aşarak muhafaza edilen yapılan ileriye doğru bir atılımı mümkün kılacaktır. Günümüz kalkınma anlayışı, ülkelerin ekonomik, toplumsal, kültürel, siyasal yapılarında yaşanan gelişmelerin bireyin yaşamının kalitesini artırma yönünde değişim olarak belirlenen insana dair sosyal boyutunu oluşturan sosyal kalkınma anlayışıdır.

Kalkınmanın temel amacı, birey ve toplumun iyi olma hali olarak tanımlandığı için kamu politikaları oluşturma, değerlendirme ve uygulama süreçleri de bu temel ilke doğrultusunda yeniden yapılandırılmaktadır. Klasik kalkınma kavram veya politika kurma kapsamında daha önce öne çıkmayan insani merkezli alanların gitgide öncelik kazandığı görülmektedir. Sosyal kalkınmanın temel bileşenlerinden olan insani kalkınma, eşitsiz ve dengesiz kalkınmayı göz önüne sermekte, okur-yazarlık, anne -çocuk sağlığı, bebek ölümleri gibi konulara dikkat çekmekte, hâlihazırda izlenen kamu politika ve kalkınma modellerinin irdelenmesine vesile olmaktadır. Kamu harcamaları içerisinde sosyal kalkınma öncelikli sosyal alan harcamalarına dikkat çekmektedir (Aydınlıgil, 2009).

Kalkınmanın faydalarının bölüşümü, eşitsizlikleri ve yoksunlukları değerlendirmekte, verimli sağlık, eğitim hizmetlerine atıf yapmakta ayrıca insan onuruna yakışır bir yaşama erişiminin sağlanması dışında insan hakları gibi konularda toplumun geneline sosyal alan harcamaları sayesinde yayılmalıdır. Burada devletin misyonu yapacağı harcamalar bakımından kıymetlidir. Bu devletin en önemli görevi kısıtlı olan mali ve insan kaynağını en verimli olacak şekilde hayata geçirmektir ki, bu da liyakatlı kadrolar ile mümkündür. Kalkınma sürecinde izlenecek yol sırasında, insan merkezli kurumsal yapı ve politika alanı gelişimine katkı sağlaması beklenmektedir. Bu noktada kalkınma politikalarının yalnızca ekonomik verilerle okumanın yetersiz olacağı açıktır. Kalkınma sürecinde yaşananlar, üretilen artı değer toplumdaki hangi kesimleri arasında nasıl paylaşılacağı açısından sosyal kalkınmaya önemli bir misyon yüklemektedir. Bu kapsamda sosyal politikaların başat unsur olması, sosyal kalkınma ile refah devleti bağlamını sağlamıştır.

3.2.3. Yerel Kalkınma

Yönetişim kavramının fenomenleşmesi ile birlikte yerel ve merkezi iktidarlar, sürdürülebilir yerel kalkınmayı ön plana alarak idari sürece kalkınma sürecine ilişkin yenilikleri entegre etme çabalarını arttırmaya başlamıştır. Bölgesel kalkınmada mekan önemlidir. Mekan, yerel kalkınma yaklaşımının temel argümanları arasındadır. Mekanın temel öge olması salt müşterek fiziksel alan olarak değerlendirmek eksik olacaktır. Bu alanda yaşayanların yöre dışındakilere göre birbirleri ile daha çok ortak sosyal ve kültürel mirasın temsilcileri olması mekansal birlikteliğin olası bir sonucudur. Faaliyet konularında etkinlik, kararların yerinde ve yerel aktörlerce alınması yerel kalkınma açısından önemlidir. Bu nedenle yerel kalkınma yaklaşımı, yerel alanın, yerel halkın ve yerel dinamiklerin kalkınmada aktif rol almaları gereği üzerine (Kaya, 2004, s. 41) inşa edilmektedir.

Ulusal, bölgesel ve yerel kalkınma şeklinde bir basamaklandırmadan bahsetmek mümkündür. Yerel kalkınmanın sağlıklı bir şekilde hayata geçebilmesi adına BM'nin öne sürdüğü Yerel Gündem 21 kapsamında yerel kalkınmanın olmazsa olmazları olan katılım ve yetkinin yerele devri sağlanabilmelidir. Yerel kalkınma anlayışı, yerel alanlara kendi ekonomik ve sosyal geleceğini tayin edebilme imkanı sunan, yerelden genele doğru karar verme sürecinin ivmelendiği bir stratejidir. Uluslararası organizasyonların bir kısmı, yerel bazda ekonomik kalkınmayı fonlayan derinlikli plan

ve programları gündeme getirmektedir. “Yerel kalkınma stratejileri ve organizasyonları, neredeyse gelişmiş ekonomilerin hepsinde dikkati çekmekte, gelişmekte olan ekonomilere uyarlanmaktadır” (Çetin, 2007, 157).

Yerel düzeyde ekonomik kalkınma planlamasının, ulusal gereksinimler de göz önünde bulundurularak yapılabilmesi, var olan bölge anlayışının ve planlama yaklaşımlarının ötesine geçilerek yani yaklaşımlar geliştirilmesini de gerekli kılmaktadır. Ekonomik kalkınmada bölgesel kalkınma kavramlarına yeni açılımlar getirerek, yerel seçenekleri de desteklemesi bir gereklilik olmuştur. Bu adımlarla, yerel ekonomilerin rekabet edebilme ve istihdam yaratma gücünün artırılması, ulusal ekonominin de güçlü olmasına ve küresel ekonomide rekabet edebilir konuma gelmesini sağlayacaktır (Gül, 2004; 201-219).

Yerel yönetim sistemimizde oldukça önemli bir yer sahip olan ve yurttaşların büyük bir kısmına hizmet eden belediyelerin, sundukları kamu hizmetleri belediye kanunu ile bir ana çerçeve etrafında belirlenmiştir. Mevzuat ile belediyelere idari sınırlarındaki yörenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlamak üzere görev ve yetkiler verilmiştir. Zira 5393 sayılı Belediye Kanununun 14. maddesinde görev sorumlulukları, 15. maddesinde ise yetkileri ve imtiyazları belirtilmektedir. 14. Maddede ekonomi ve ticaretin gelişmesi gibi hizmetleri yapmak ve yaptırmayı belediyeye yüklemektedir. Mevzuat net bir şekilde, yerel kalkınmanın, toplumsal refahın sağlanması ve her ikinin de sürdürülebilir kılınması hedefi ile belediyelere önemli misyonlar yüklemektedir. Bu amaçlara ulaşabilmek için gerekli olan yerel kalkınmanın esasları önemlidir bu esaslar şunlardır. “Yerel aktörlerin işbirliği, yerel girişimcilerin yapabilirlik kapasite ve becerilerinin geliştirilmesi, kamunun öncülük ve rehberlik yapması, kent planlarının yerel kalkınma anlayışına göre yeniden ele alınması, işgücünün geliştirilerek kalitesinin artırılması, kentin ekonomik durum analizinin yapılarak faaliyetlerin bu bilgiler ışığında yürütülmesi” (Şentürk, 2004).

Öte yandan kentlerin ya da bölgelerin kalkınma süreçlerinde göz önüne almaları gereken üç önemli unsur ise şunlardır:

- a. Kent kimliğinin belirlenmesi,
- b. Yerel yönetimin hizmet alanı ile ilgili yelpazesini ve hedef kitlesini doğru tanımlaması,
- c. Strateji tespitinin işbirliğine dayalı bir zihniyetle oluşturularak iyi uygulama örneklerinin sergilenmesidir.

Yönetim düşüncesi karşılıklı fikir alış-verişine dayalı çok ortaklı yapıların daha başarılı olduğu konusunda hemfikirdir. Yönetenlerin yönetilenlerin görüşlerini almaları kadar doğal bir şey yoktur. Birer demokrasi okulu olması beklenen ve yerel kalkınma sürecine liderlik yapacak olan belediyelerin idari ve mali yönden güçlendirilmeleriyle beraber yasal yetkilere dayanarak yürütecekleri yerel kalkınma programlarının dört önemli boyutunu dikkate almaları gerekmektedir. Bunlar ekonomik kalkınma, siyasal kalkınma, sosyal kalkınma, kültürel çoğulculuk temelli kültürel kalkınmadır. Birbiriyle entegre ve uyumlu projelerden oluşan bir yerel kalkınma programından doğru sonuçlar alınabilmesi için bu unsurların ahenginin iyi sağlanması gereklidir. Nitekim uygulamaya bakıldığında baştan doğru kurgulanmayan programların sekteye uğradığı görülmüştür. Kısıtlı kamu kaynaklarını kullanan yerel yönetimlerin bu konuda hassas davranması beklenmektedir (Çarkçı, 2004).

Belediye öncülüğünde yürütülecek bir yerel kalkınma programı için şu temel yaklaşımların öncelikli olması gerekmektedir: Birincisi kalkınma insan odaklı olmalıdır. Sadece büyümeyi hedef alan yaklaşımlar doğru değildir. İkincisi, pozitif ayrımcı ilkelerin uygulanması belediyenin toplumun farklı kesimlerini de gözetmesidir. Üçüncüsü, çok boyutlu olunmalı bu boyutlar arasında tamamlayıcılık gözetilmelidir. Bunlarla birlikte belediyelerin yerel kalkınma ile ilgili birçok misyonu vardır. Bunlar da sırasıyla, yöre kaynaklarının yerel refahı artıracak biçimde harekete geçirilmesi, tüm sosyal kesimleri sürece dahil etmek, temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçişin yerel uygulamaları etkin olarak yapılarak, kültürel çoğulculuğun yönetimde karar verme sürecine yansımaları sağlamak (Göymen, 2004).

Yerel ekonomi, genelde işgücü ve işveren organizasyonları, yerel yönetimler gibi sosyoekonomik aktörler arasındaki işbirliği ile işlemektedir. Yerel ortaklık faaliyetleri, etkin şekilde işleyen ve piyasa başarısızlıklarını önleyen mekanizmalar yaratmaktadır. Bu durum, yerel ekonominin sürdürülebilir gelişimi açısından önem taşımaktadır. Bölgedeki yerel iş kapasitesini geliştirmeye, yenilikçi aktiviteleri desteklemeye, bütünleşik bir yaklaşım çerçevesinde iç kaynakları kullanarak bu hedeflere ulaşmaya çalışan yerel kalkınma yaklaşımı; kamu ve özel sektör kurumlarının katıldığı uzlaşma odaklı aktivitelerle yerel ekonomiyi yeniden planlayıp, düzenlemeyi ve inşa etmeyi (Çetin, 2007; 168) amaçlamaktadır.

Demokrasi ve kalkınma, söz konusu iki kavramdan hangisinin diğerinden beslenmektedir? Soruyu farklı görüşler çerçevesinde cevaplamak mümkündür. Görüşlerden ilki, demokrasinin kurumsallaşmasını kalkınmaya bağımlı görür. Aynı görüşe göre bir toplumun kalkınmışlık düzeyi ile demokrasinin sürdürülebilirliği paralel bir seyir izler. Başka bir görüş ise, demokrasinin kalkınma için temel unsur olduğu savını ileri sürmektedir.

Kalkınma kavramı sosyal meselelerin çok boyutluluğu dikkate alındığında insan merkezli bir anlayış bağlamında da değerlendirilebilecek bir olgudur. Sosyal adaleti, yeterince dikkate almayan ve toplumun karar mekanizmalarına katılımını beceremeyen kalkınma çabaları kamusal barışı sağlayabilmesi zordur. Yanı sıra pay bölüşümü sorunu nedeniyle toplumsal sorunların daha arttıracığı düşünülmekte ve riskleri mümkün olduğunca azaltmanın bir argümanı olarak kalkınma sürecinde demokratik iyi yönetim ilkesi, diğer bir deyişle kalkınmanın demokratikleştirilmesi önerilmektedir.

Demokrasinin varlığından bahsedebilmek için toplumun siyasi, kültürel ve ekonomik alanlarda bazı genel geçer şartlara haiz olması gerekmektedir. Daha net bir biçimde demokrasi modern toplumlarda geleneksel toplumları oranla daha işlevsel bir siyasi sistemdir. Hatta demokrasiyi kamu ve özel alanda bir yöntem olarak ifade etmek mümkündür. Kısaca “Demokrasi ekonomik kalkınma ile aynı paralelde ilerlemektedir. Bir toplumun gelişme düzeyi ne oranda artıyorsa demokrasinin nefes alıp verme ihtimali de o düzeyde artacaktır” (Lipset, 1986: 29). Bu durumda demokrasi ekonomik kalkınmadan bağımsız olarak değerlendirilemez. Kalkınma süreci, genel demokratikleşme süreci ile aynı düzlemde seyretmektedir.

Demokratikleşme, kendi kendine hayata geçebilecek bir olgu değildir. Ancak Batı modelini takip ederek sonuca erişebilecek bir olgudur (Altun, 2002:185). Bu anlamda batı kaynaklı argümanların daha çok uygulandığı söylenebilir. Özellikle yeni-sağ politikaların etkisi ile yeni kamu yönetimi modellemesinden bahsedilebilir.

Yeni kamu yönetimi modellemesi neticesinde merkezi idarenin yetkilerinin tırpanlanması ve yerel yönetimlerce bölüşülmesi; bu bölüşümün diğer paydaşları olarak özel kesim ve sivil toplum birlikte yapılan süreç yönetimine yönetim denir (Karaman, 2000: 37-53). Tanımdaki ifadeden anlaşılabilir ki yerel yönetim

kavramı içerisinde, yerel kamusal hizmet üretim aşamalarında resmi, özel ve sivil toplum kuruluşlarının da pay sahibi olmasını barındırmaktadır. Ölçek bağlamında değerlendirildiğinde yönetim uygulamalarını yerel yönetimlerde hayata geçirmek daha mümkün görünmektedir. Yönetişim kavramının akademik literatürde popülerlik kazanması zamanla sahaya iniş sürecini hızlandırdı ve böylece yerel yönetimler için yörenin tüm aktörlerinin karar alma sürecine katılım konusu sosyal hayatta da önem kazanmıştır. Gerek uluslararası gerekse ulusal akademik yazın alanında, yerel yönetimlerde karar oluşturma sürecine diğer aktörlerinde dahilini sağlayacak tedbirlerin lüzumu üzerine konsensüs sağlanmıştır (Akdoğan, 2008: 17).

Yerel yönetimlerin çalışma alanında yerel yönetişimin uzun zamandır arzulanan demokratik siyasal katılımı arttıracığına inanılmaktadır. Yer, mahalle olarak tanımlanan deme ile yönetmek anlamında kullanılan kratos sözcüklerinin bir araya gelmesi ile oluşan demoskratia (demokrasi) yere dayalı halk yönetimini ifade eder. Bu bağlamda demokrasinin doğumhanesi yereldir denebilir. Antik Atina'da aristokrat iktidarını yıkmak ve yurttaş eşitliği sağlamak nedeniyle on demeye ayrılmıştır. Bu şekilde mahal yani yere dayalı bir siyasal katılım yöntemi belirlenmiştir (Şenel, 1970). Yerel kaynaklı olmasına rağmen zamanla artan nüfus ve ortaya çıkan temsili demokrasi ihtiyacı sonucunda demokrasinin tarihsel yolculuğu yerelden merkeze doğru ivmelenmiştir. İngiltere'de sanayide kol gücüne daha çok ihtiyaç duyulan dönemde tarımda çalışan nüfusun kentlere dönük olan hareketlenmesi, kentlerin nüfusunun çoğalması ve kentsel ihtiyaçların artışı gibi durumlar siyasal katılımı sorunsalını tartışılır hale getirmiştir (Akdoğan, 2008: 19).

1980'lerden sonra temsili demokrasilerin halkın siyasete katılımını sağlamadaki sığılığı üzerine yerel yönetimlerde siyasal katılım tekrar üzerine düşünülen bir alan olmuştur. Güncel ihtiyaçlara uygun ve daha geniş bir katılım gerçekleştirebilme konusu önce akademik ardında da idari anlamda gündeme gelmiştir.

Katılımcılığın üç aşamasından bahsetmek mümkündür. Bilgilendirme, danışma ve aktif katılım. Bilgilendirme insanlara neyin yapılmasının planlandığının anlatılmasıdır; bir geri besleme içermemektedir. Tam olarak katılımcılık sayılmamakla birlikte bilgilendirme katılımcılık için bir ön şarttır. Danışma; halka, toplantılar, açık oturumlar, anketler vs. yoluyla bir konu hakkındaki görüşlerinin sorulmasıdır ve geri

besleme yoluyla halkın görüş ve önerileri dinlenmektedir. Aktif katılım ise halkın politika oluşturma sürecine bizzat katılmasını ifade etmektedir (DPT, 2007: 14).

Yönetişimin temel argümanı olan “katılım” (Gündoğan, 2008: 35) yerel bağlamda katılımcı demokrasi kendi gösterebilmek adına daha uygun bir ortam bulmuştur. Yerel yönetimler en azından coğrafi anlamda halka en yakın birim olması nedeni ile katılımın daha geniş tabanda olması muhtemeldir. Buna rağmen farklı görüşlerde görmezden gelinemez. Yerel yönetim olgusuna mesafeli olanlara göre eğer söz konusu öneri hayata geçirilmez, söylemde kalır ise yeni sağ politikaların getirdiği adaletsizliklere bir koruma kalkanı misyonu üstlenmiş olacaktır. Yeni sağın siyasal katılım kavramına bakış açısı bağlamında yurttaşları serbest piyasa ekonomisinin figürleri (müşteri hatta salt tüketici) gibiymişçesine konumlandırması, yurttaşların toplumsal görev ve sorumluluklarını göz ardı ederek sadece kişisel çıkar sağlamak maksadıyla yönetime katılma fikrine kapılmasına yol açmaktadır (Akdoğan, 2008: 17). Yeni sağın katılım olgusu, yurttaşları merkezi iktidarın karar alma aşamalarında herhangi bir katılım önerisi getirmemekte, toplumsal ve kentsel hareketleri yerel idare bünyesinde pasifize etmektedir (Akdoğan, 2008: 20).

Yönetişim kavramının katılımcılığı hedeflemesine rağmen özellikle sermaye ve elit kesimin katılımını arttırdığını söylemek mümkündür. Öyle ki bu durum neredeyse yerel iktidarı bu ayrıcalıkla tabaka tarafından temsil edilmesi şeklinde görülmektedir. Yönetişimin sürecinin paydaşlarından olan özel sektör toplumsal konuların çok azına ilgili iken öteki paydaş olan STÖ’ler ise entelektüel kesimin hegemonyası altındadır. “Yerel yönetimlerin özerkliğinin sadece merkezi yönetimler tarafından değil yönetime yeni giren, paydaş olan özel sektör tarafından da kısıtlanabilmektedir” (Alada, 2008: 17-20).

Yerelin kapital ve emtia ihtiyacını giderebilen kesimler zamanla halkın oyu ile yerel iktidarı ele alan aynı oranda söz sahibi olmak isteyecek bu da yerel yönetimlerin karar verme özgürlüğünü kısıtlayacaktır.

Yerel yönetim ve demokratik katılım kavramları incelendiğinde yönetişimin asıl argümanı sivil toplumun geliştirilmesi ve geniş halk kesimlerine yayılması hedefidir. Toplumsal ve kurumsal örgütlülük halinin güçlü olmadığı ve merkezi iktidar çatısı altında idare edilmeye alışkanlığı olan toplumlarda yerel yönetim modeline

yapılan eleştirilerin yerinde olduğu görülmektedir. Bu durum taraflar içinde ekonomik anlamda avantajlı olan kesim karar alma sürecinde çok daha etkin olacaktır. Yerel yönetim ile hedeflenen sosyal, siyasi ve ekonomik anlamda öteki gibi hissedenerin de yönetim sürecinde etkin bir role bürünmesidir. Bu hedefe varılabilmesi ancak yerinden yönetimlerin karar ve yürütme organlarının kararı ve desteği ile mümkün olabilir. Bilgilendirme ve geri besleme aktif katılımın olmazsa olmaz unsurudur. Yerel yönetimlerin halkla ilişkiler ve bilgilendirme konusundaki kararlılığı siyasal katılımın politika sahnesinde gerçekten yer almasında önemlidir.

Oy kullanma gibi geleneksel ve yaygın katılım araçları modern demokrasilerde yönetimlerin meşrutiyet krizini giderme konusunda etkisiz kalmakta; toplumsal kesimlerin gereksinimlerini giderme noktası verimsiz olmaktadır. Bugün modern demokrasilerde seçimler ve birtakım yerel düzeyli meclisler ve benzeri oluşumlarda katılımcı olarak yer almak yeterli bir demokrasi çıktısı olarak değerlendirilmemektedir. Bu nedenle yurttaşların seçim dönemleri dışında da idarenin faaliyetlerine dahil olup, karar süreçlerinde etkin olacağı ve denetimde de söz sahibi olabileceği hayatını idame ettirdiği kentsel alanları şekillendirebileceği yöntemlerin oluşturulduğu ve hayata geçirildiği söylenebilir. Bazıları halk oylaması, halk toplantıları, meclis toplantılarına katılım, danışma kurulları, yerel gündem 21 ve kent konseyidir. Bunlar yönetim ve yönetim süreçlerinde aktif olarak yer almanın bazı araçlarıdır.

Halk Oylaması, doğrudan demokrasinin günümüzdeki ulus devlet ölçeği düşünüldüğünde hayata geçmesi imkansız olarak değerlendirilmektedir. Ölçek sorunun bir kenara bırakırsak zaman ve kaynak kullanımında verimliliğin tespiti açısından da sorunları olduğu açıktır. Tüm bunlara rağmen doğrudan demokraside yurttaşlar bir tür politika tüketicisi olmak yerine üretici konumuna erişmekte böylece üretilen politikalar karşında sadece söylenen değil söyleyen de olabilmektedir. Doğrudan demokrasi modeli ile temsili demokrasinin defoları, katılım sayesinde azalmakta böylece yerel iktidar paydaşlarının yerel yurttaşın sıkıntılarına yerel halkında kentin sorunlarına duyarlılığı gelişmektedir.

Halk oylamasının genelde temsili organlar tarafından çözümü güç ya da riskli bulunan sorunların çözülmesi ya da bir kenara konulması için son derece yararlı bir araç olduğu kanıtlanmıştır.

Halk Toplantıları, yerel yönetimlerce planlanan ve hayata geçirilen çalışmalara ilişkin halk ile bilgi paylaşmak ve onların da görüşlerini alabilmek adına tertip edilen toplantılardır. Bu toplantılar ile idarecilerin, ilgili konunun uzmanları ve kentsel politikalarla doğrudan muhatap olacak halk ile fikir alışverişi gerçekleştirmesi yerel yönetimlerin daha sağlıklı politikalar üretmesine imkan sağlayacaktır. Özellikle belediye meclisleri ve başkanlar alacakları kararlarda bu toplantılarından ele edilen çıktılardan beslemesi arzu edilmektedir. Yerel şartlar özelinde yerel halkın bu toplantılarda konuşulacak gündem maddeleri üzerinde toplantı tutanaklarında da yer almak şartıyla teklif dile getirme fırsatı olacaktır. Ayrıca yurttaşların meclis toplantılarına katılımının sağlanması halkın dilek ve sorunlarının meclise ve yönetime iletilmesini sağlayacak önemli yöntemlerden birisidir.

Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyleri, Globalden yerele, tüm süreçlerin katılımcı olarak örgütlenmesini öneren Gündem 21'in, üç temel ögesi vardır; küresel, ulusal ve yerel. Yerel Gündem 21, yerel yönetimleri halkla iç içe bir idari birim olarak görmekte ve Gündem 21'in yereldeki temsilcisi şeklinde değerlendirmektedir. Bu kapsamda, yerelde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik katılımcı eylem planlaması süreci niteliğindeki Yerel Gündem 21, 21. yüzyılın demokratik yerel yönetim anlayışını ifade etmektedir. Türkiye'deki Yerel Gündem 21 uygulamaları, Yerel Gündem 21 ile öngörülen eylem planını hayata geçirmek amacıyla, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) desteğiyle ve Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı'nın (IULA-EMME) koordinasyonunda başlatılmıştır. Bu kapsamda, 1997 yılı sonlarında, Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye'de Yerel Gündem 21 Geliştirilmesi Projesi uygulamaya konulmuştur. 2000'li yılların başlarında ise Türkiye'de, belediyeler bünyesinde olmak üzere, kent konseyleri kurulması öngörülmüştür.

Türkiye Yerel Gündem 21 Programı'nın internet sayfasında, bu durumun gerekliliği şu şekilde ifade edilmektedir (Yerel Gündem 21 Nedir?, 2012):

Yerel Gündem 21 sürecinin öncelikli yerel sürdürülebilir kalkınma sorunlarının çözümüne yönelik uzun dönemli, stratejik bir planın hazırlanması ve uygulanması üzerindeki vurgusu, çeşitli katılımcı mekanizmaları içeren ve yerel ortaklıklara dayalı "yönetişim" (governance) anlayışının yaşama geçirilmesini gerekli kılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma kavramının demokrasi, insan hakları, katılımcılık, şeffaflık,

etkinlik, hesap verme ve yerel yönetişimin diğer vazgeçilmez kavramlarıyla birlikte anlam kazanmasından hareketle, Yerel Gündem 21'in şemsiyesi altındaki yerel eylem planlaması sürecinin aynı zamanda "yerel demokrasinin geliştirilmesi projesi" olduğu açıkça görülmektedir.

Tüm bu hedefleri hayata geçirebilmek adına, Temmuz 2005'te yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu ile Kent Konseyleri yasal zemine kavuşmuştur. 8 Ekim 2006 tarihinde yürürlüğe giren Kent Konseyi Yönetmeliği Kent Konseyini, Yerel Gündem 21'i ve yönetişimi şu şekilde tanımlamaktadır (RG, Tarihi: 8 Ekim 2006, Sayı: 26313). Kent Konseyleri, merkezi yönetimin, yerel yönetimin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun ortaklık anlayışıyla, hemşehrilik hukuku çerçevesinde bulunduğu; kentin kalkınma önceliklerinin, sorunlarının, vizyonlarının sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde belirlendiği, tartışıldığı, çözümlerin geliştirildiği ortak aklın ve uzlaşmanın esas olduğu demokratik yapılar ile yönetişim mekanizmalarıdır.

Yerel Gündem 21 Programı, Birleşmiş Milletler Rio Yeryüzü Zirvesinde 1992 yılında kabul edilen ve 21. yüzyılın gündemini belirleyen Gündem 21 başlıklı Eylem Planınının 28.bölümü uyarınca, yerel yönetimlerin öncülüğünde, sivil toplumun ve diğer ortakların, birlikte kendi sorunlarını ve önceliklerini belirleyerek, kentleri için Yerel Gündem 21 olarak adlandırılan 1997 yılından itibaren uygulanan Türkiye Yerel Gündem 21 Programıdır.

Yönetişim, saydamlık, hesap verebilirlik, katılım, çalışma uyumu, yerindenlik ve etkinlik gibi kriterlere dayanan, çok aktörlü ve toplumsal ortaklıklara dayalı yönetim anlayışını ifade eder.

Kent Konseyleri Yönetmeliği, konseylerin faaliyet alanını aldıkları kararları bağlı oldukları belediyelere bildirmek şeklinde belirtmiştir. Belediyeler, kent konseylerinin almış oldukları kararlar belediye meclisinde görüşülüp, kabul etme veya reddetme imkanına sahiptir. Sonuçta Belediyeler ile Kent Konseyleri arasındaki bu bağ Kent Konseyleri'nin verimli bir katılım enstrümanı olması önünde engeldir. Bu nedenle konseylerde alınan kararların tavsiye niteliğini aşip işlevsel hale gelememektedir. Uygulamada kent konseyleri ve Yerel Gündem 21 gibi yapıların imar planları, kentsel altyapı yatırımları, borçlanma gibi konularda hiçbir etkide

bulunamadıkları görülmektedir. Yerellikteki sermaye çevrelerinin çıkarları doğrultusunda belirlenmiş bir çerçeveye içerisinde yalnızca çevresel konuları gündemlerine alıp tartıştıkları ya da zaten karara bağlanmış yerel politikaların daha iyi nasıl uygulanacağına dair tartışma yapan yerler oldukları görülmektedir. “Her uygulamasında farklı biçimler alarak şekillenebilen bu yeni katılımcılık modelinin temel ilkesi, bir yerel birimdeki her sosyal gruptan yurttaşın veya örgütlü yurttaş gruplarının ve yerel aktörlerin, kendilerini etkileyen konulardaki karar süreçlerine “doğrudan” katılabilmeleri ve “diyalog ve uzlaşma yoluyla” bu süreçlerdeki yerlerini alabilmeleridir” (Akın, 2003: 116).

Katılımcılık, sıklıkla sermaye gruplarının lehine olan konulardaki kararlara katılımı içermekte ve çok sınırlı olarak yerelin sosyal ve ekonomik sıkıntılarını giderecek şekilde cereyan etmektedir. Kent konseyleri, kentteki belediye yönetiminin, sanayi ve ticaret odalarının ve sermaye sahiplerinin aktör olduğu kurumlardır. Bu yapıların nasıl yapılanıp, hangi alanlarda faaliyet gösterecekleri gibi konular uluslararası kuruluşların yeni sağ bakış açısı ile tayin edildiği için burada sunulan katılım mekanizması iddia edildiği gibi yerel demokrasiyi güçlendiren bir yapıya sahip değildir. Yeni sağ anlayışı temelli kanunların önemli bir kısmında olduğu gibi Belediye Kanununda ve Kent Konseyi Yönetmeliğinde de şeffaflık neredeyse kutsanması rağmen, kent konseylerine hangi sivil toplum kuruluşlarının, hangi kriterlere göre dahil olduğu net değildir. Ayrıca, yeni sağ politikaların Türkiye’deki izdüşümlerinden biri olan kent konseyleri, sıklıkla yerel yönetimlerin seçilmiş organları ve yöneticilerince belirlenen proje ve politikaların meşrulaştırma aracı durumuna düşmüştür (Akdoğan, 2008). Tüm bunların ışığında, geleneksel devlet teşkilatlanmasının yönetim anlayışı doğrultusunda yerini katılımcı yönetime bıraktığı bu yolla kamu, özel ve sivil unsurlara eşit düzeyde katılım fırsat yaratan çoğulcu ve çok ortaklı bir katılımcı demokrasinin yerleştiği iddiasının ayakları yere basmamaktadır. Uygulamada görünen odur ki; bu yapıların kapıları kentin ayrıcalıklı sınıflarına –özellikle ekonomik- sonuna dek açık iken sıradan vatandaşın katılımında görünmeyen duvarlar söz konusudur. Diyelim ki bu duvarlar aşıldı bu kez de katılımcılığı salık veren bu kurumların içerisinde aktif katılıma ilişkin problemler ile karşılaşıldığı görülmektedir.

Bir olguya ilişkin en iyiyi o konuya doğrudan muhatap olanların zihinlerinde hatta pratiklerinde bulabilmek daha olasıdır. Ancak Antik Yunan'dan bu yana doğrudan demokrasi uygulamasına rastlamamız pek mümkün olmamıştır. Yerine temsili demokrasi uygulamaları yaygın şekilde görülmektedir. 1970'lerde tüm dünyayı etkileyen petrol ve dolar krizleri özellikle 1980'ler ile Neo-Liberalizmi yükseltmiş ve doğrudan demokrasi ile temsili demokrasi karması bir model olarak Katılımlı Demokrasi kavramı uluslararası kuruluşlarının politika çıktılarında çok daha geniş yer bulmaya başlamıştır. Bu kuruluşlarca küreselleşme, küyerelleşme, yönetim hatta iyi-yönetişim ve benzeri kavramlar ile heves edilenlerin, devletlerin ulusal politika çıktılarında dahil edilmesinde yine bu kuruluşlar ciddi rol oynamaktadır. Çalışmanın bu kısmının temel unsuru olan Kent Konseyleri de bu tarz bir uluslararası toplantı ve neticesinde oluşturulan metinlerden doğmuştur. İki demokrasi kavramı yerine katılımcı demokrasi geçmiş ve söz konusu demokrasi türleri arasındaki denge katılımcı demokrasi tarafından sağlanmaya çalışılmaktadır (Kaypak, 2012: 134).

Yerel demokrasinin bu anlamda gelişmesi yerel kalkınmaya da etki sağlayacaktır. Kısaca, kalkınma süreci yurttaşlarca ve yurttaşlarla birlikte yaşandığı için bu girişimlerin öznesi de nesnesi de insandır. Çünkü kalkınma süreci daha kaliteli ve sürdürülebilir bir hayat yaşamak isteyen insanın kendisi içindir. Neticede kalkınma kavramının odağı insan olmalıdır. Bu bağlamda demokrasi kalkınma ilişkisinde demokrasi, iktisadi unsurlardan daha öncelikli olarak kabul görmelidir.

4.DEMOKRASİ - KALKINMA İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA MESUDIYE KURULTAYI

4.1. Mesudiye ve Mesudiye Kurultayı

Ordu ili merkezine 115 km mesafe güneyde yer alıp, Sivas ile komşu olan Mesudiye'nin yüzölçümü 1182 km karedir. Ordu ilinin alanı en geniş ilçesidir. Bugün 72 mahallesi mevcuttur. Denizden yüksekliği 1500 metredir. İlçenin en eski adı Meletios, daha sonraki adları ise Milas ve Hamidiye'dir. Yerli halkın önemli bir bölümü Türkmen Çepnilerden oluşur.

Mesudiye çok eski bir tarihe sahip bir yerleşkedir. Yapılan arkeolojik araştırmalar Anadolu'nun çok eski bir yerleşim bölgesi olduğunu ortaya koymaktadır. Mesudiye M.Ö. II. binin başlarında Anadolu'da hükümran olan Hitit ve Urartu

Krallıklarının sınırı içinde gözükmektedir. M.Ö. 670 yıllarında bölgeye Miletoslular hakim olmuşlardır. Miletoslular daha sonraki yıllarda Pontuslularla iç içe yaşayarak onlarla bütünleşmişlerdir. Pontus Kralı'nın M.Ö.63-88 yıllarında Romalılara yenilmesiyle bu bölge Roma İmparatorluğu'nun bir eyaleti haline gelmiştir. Bölgeye Türkler ilk defa Kavimler Göçü esnasında gelmeye başlamışlardır. (M.S.450) Ancak bu yerleşimin sınırları ve mahiyeti hakkında bilgiler çok sınırlıdır. Anadolu Selçuklularından sonra, Danişment Gazi'nin kendi adıyla kurduğu Danişmentli Devleti'nin fetihleriyle, Mesudiye'de Türk-İslam hakimiyetine girdi (1095-1175). Moğollar'la Selçuklular arasındaki Köseadağ Savaşı'ndan sonra bu yöre İlhanlılar'ın eline geçmiştir. 1344 yılında İlhanlılar'ın hakimiyetinin sona ermesiyle Oğuz boyları Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bağımsız yönetimler kurmaya başlamışlardır. 1300'lü yıllarda Oğuz Çepni beylerinden Hacıemiroğulları tarafından fethedilmiştir. Hacıemiroğulları'nın fethiyle birlikte bu bölgeye Oğuzlar'ın Çepni, Döğer, Eymür, Karkın, Ala-yuntlu, Bayındır ve İğdirboyları yerleşmiştir. Bu boylar çoğu yere kendi isimlerini, fetihle yararlılık gösteren askerlerin ya da komutanların ismini vermişlerdir. Örneğin İğdir Dağı ismini İğdir boyundan, Musalı Köyü ismini bu köyü fetheden komutandan almıştır. 1427 yılında Osmanlılar bu bölgeyi ele geçirmişlerdir (mesudiye.gov., 2022:1).

Mesudiye'ye ait en eski belge 1455 tarihli Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ndeki Tapu Tahrir Defteri'dir. Bu defter Mesudiyeli Prof. Dr. Bahattin Yediyıldız tarafından Türkçeleştirilmiştir. Hacıemiroğulları'nın bu bölgeyi fethiyle yönetim Türklerin eline geçmiştir. Türklerin engin hoşgörüsü sayesinde bu bölgedeki Rumlar çok rahat bir hayat sürmüşlerdir. Dini hayatlarına karışılmayan bu insanlar demokratik haklarını kullanarak din değişikliğine kesinlikle gitmemişlerdir. Tahrir defterlerine göre Milas Nahiyesi 1455-1613 yılları arasında 105 köye ve 20 mezraya sahiptir. Bu yıllarda İskefsir'in (Reşadiye) tamamı ve Koyluhisar'ın (Koyulhisar) bir kısmı Milas'a bağlıdır. 1912 yılında Mesudiye'de 15905 erkek ve 14169 kadın olmak üzere 30074 kişi yaşamaktadır. Mesudiye yöresi Osmanlılar döneminde nahiye olarak Milas ismiyle anılmaktadır. Bölgenin ağır şartları ve büyüklüğü nedeniyle idari yapı olarak çok değişiklik arz etmektedir. Karahisar-ı Şarkî'ye (Şebinkarahisar) bağlı olarak çok uzun yıllar nahiye olan Milas Karahisar-ı Şarkî'nin Sancak olmasıyla 1256 yılından sonra kaza olmuştur. Yavadı (Yeşilce Mahallesi), Gebeme (Topçam

Mahallesi), Hatunviran (Bayırköy), Yastura (Yeşilçit), Lağus (Güzle), Çavdar, Yavşan ve Parçı (Üçyol Mahallesi) nahiye merkezliği yapan köylerimizdir. Kaza merkezi Parçı köyünden alınarak 1863 yılından sonra Pazar yeri olarak kullanılan bugünkü Mesudiye'ye 1876 da nakledildi.

Yöre halkının padişaha yazdıkları arzuhal ile 20 Kasım 1876 tarihinde Milas ismi Hamidiye olarak değiştirilmiştir ve bunu bir siyasal katılım örneği olarak görmek mümkündür. 1910 yılında Hamidiye ismi de Mesudiye olarak değiştirilmiştir. 1899 yılında Belediye Teşkilatı kurularak Ali Çavuşoğlu Mustafa Bey ilk Belediye Başkanı olmuştur. 20.05.1933 gün ve 2197 sayılı kanunla Mesudiye İlçesi Şebinkarahisar'dan alınarak Ordu İli'ne bağlandı. (<http://www.mesudiye.gov.tr/tarihce>)

Mesudiye ilçesinde 1991 yılından bu yana yapılan Kurultaylar, ilçe insanının demokratik geleneklere ve katılımcılığa inancını ortaya koymaktadır. Bu anlayış içinde Kurultaylar, yıllar içerisinde daha etkin ve çok katımlı bir anlayış sergilemektedir. Mesudiyelilerin ülke genelindeki dernek örgütlenmeleri Mesudiyeliliği adeta kurumsallaştırmış, Kurultaylar da bu örgütlülüğün bir eseri olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'de bir ilke imza atan bu Kurultayların temel amacı; Mesudiye ilçesi içinde ve dışında yaşayan bütün Mesudiyelilerin kucaklaşmasını, hasret gidermesini sağlamakla birlikte, Mesudiye'nin sorunlarını ve çözüm yollarının tartışılmasını sağlayarak; bu tartışmalar ve önerilerden somut kazanımlar elde edilmesidir. Kurultaylar, Mesudiye insanının çok önemli bir yönünü daha ön plana çıkarmıştır. Mesudiyeliler, devletten her şeyi istemek yerine devletle birlikte Mesudiye için neler yapılabileceğini ortaya koymaya başlamışlar, merkezi ve yerel yönetim yöneticileri, aydınlar, bilim insanları, iş insanları ve tüm Mesudiyeliler ile birlikte Mesudiye'ye nasıl katkıda bulunulabileceğini sürekli olarak dinamik tutmaya devam etmişlerdir. Kurultayların başarısı ve Kurultaylardan sonuç almak bir süreç meselesidir. Kurultaylarda yapılan çeşitli ve çok boyutlu tartışmalarla ivme kazanan meyvecilik, arıcılık, hayvancılık alanları ile turizm konularında yapılan başarılı çalışmaların göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Topçam Barajı yapımının başlaması, Mesudiye-Ordu karayolunun yapımının başlaması, Dere yolundan ulaşım sağlama çalışmaları, Mesudiye Yüksekokulu'nun açılması, konkasör (büyük taş kırma makineleri) şantiyesi için kaynağın sağlanması, Yeşilce-Topçam yaylalarının turizm alanı olması, özellikle Keyfalan Yaylası, 1995

yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiştir. Mesudiye'ye askeri eğitim birliğinin yerleştirilmesi çabaları konuların Kurultayların belirlediği doğrultuda çözüme gittiğini göstermektedir. Bu başarıların süreç içerisinde artacağı inancı ile Mesudiyeliler geniş bir yerel konsensüs yaratarak, merkezi ve yerel idare ile birlikte üzerlerine düşenleri gerçek anlamda yapmışlar, yapmaya devam etme çabası içindedirler.

Mesudiye kurultayının ortaya çıkışı, yapısı, işleyişi, olumlu ve olumsuz sonuçları gibi konulara geçmeden demokrasi ve katılım temelinde 1991'den buna yana süregelen kurultay ruhunun kaynağına ilişkin Mesudiye'den tarihi birkaç örnek vermek yerinde olacaktır.

Örnek 1: Başbakanlık Devlet Arşivleri Uzmanı Yaşar Celep tarafından yapılan bu çalışmada incelenen belgeler, gerek Hacıemiroğulları Beyliği gerekse Mesudiye ve çevresi ile ilgili ulaşılabilen en eski kayıtlardır. Bu kayıtlar, Hacıemiroğlu Beyliği'nin kurucusu Hacı Emir İbrahim Bey'den sonra yerine geçen oğlu Hacıemiroğulları Beyi Süleyman Bey'in kızı Esleme Hatun'un kendi ismiyle Hicri 814 yılının Receb ayı başlarında (Miladi 1411 yılının Ekim ayı başı) kurduğu Esleme Hatun Vakfı'na ait vakfiye Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde iki ayrı defterde kayıtlıdır. Bu kayıtlar Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1939 ve 1951 yıllarında Arapçadan V.G.M uzmanlarına tercüme ettirilmiştir. (mesudiye.bel.2022: 1)

Hacı Emir İbrahim Beyinoğlu Süleyman Bey'in kızı Esleme Hatun'un, doğu tarafından Kotanı köyü ve Taşlıkdepe ve kuzey tarafından Kürtler köyü ve Çalbaş, batı tarafından Gelyeme köyü ve Tombalakbaşı ve güney tarafından Meğdün ile sınırlı Bayramlı Kazası'nın İskefsir Nahiyesi'ne bağlı Ermeni ve Taşlusekü köylerinin bütün hudud ve menafiyle dâhil ve hariç yol ve levahıkıyla pınar ve dereleriyle yemiş veren vermeyen ağaçlarıyla, söylensin söylenmesin bu iki köye ait olan bütün şeylerle birlikte, İskefsir Nahiyesi'nin Cimi köyündeki Kutbil Aktab velevtud, telkin ve irşad sahibi Şeyh Cimi ve oğlu Şeyh Ali'nin medfun bulunduğu ve Cimi diye bilinen köydeki zaviyeye, gelirlerinin müteveli eliyle toplanıp öncelikle vakfın tüm ihtiyaçları karşılandıktan sonra kalan beşte birinin mütevelliyeye, beşte dördünün ise zaviyeye gelen yolcu ve gariblerin yedirilib içirilmesine sarf edilmek üzere ve vakfın mütevelliliğinin kendisi sağ olduğu sürece kendisine ait olması, kendinden sonra ise erkek evladına, ondan sonra nesiller boyunca soyundan gelecek erkek evladlarının en

salihine, erkek evladından soyu tükenirse kız evladının soyundan gelen erkek evladına, şayet soyu o taraftan da kesilirse o mahallin kadısı olan kişiye ait olması şartıyla hicri 814 yılının Receb ayının başlarında Allah rıza için vakfettiği. (mesudiye.bel.2022: 1)

Örnek 2: 30 Eylül 1876 tarihinde 34 adet imza ile Milaslıların Karahisar -ı Şarki Sancağı'na müracaat ederek, 1870 yılında kaza merkezi yapılan Pazaryeri isimli yerde vatandaşların yaptırmaya başladığı bir hükümet binasının inşaatının devam ettiğini bildirmekteler. Ayrıca, Sultan II. Abdülhamid'e izafeten Milas ismini Hamidiye olarak değiştirmek istediklerini ve Padişah'tan da buraya bir bina yapılması için irade buyurmasını istirham etmekte. (mesudiye.bel.2022: 1) Müslim, Gayr-i Müslim ahali tarafından ortak imza ile başvurulması Mesudiye'deki hoşgörünün de çok değerli bir ispatıdır. "Pazar-ı mezkûr hükümet konağımızın kâffe-i masârîfât-ı inşâ'ıyyesi teşekkür ve iftiharla cümlemiz tarafından i'ane olup tahtâni ve fevkâni bir hükümet konağı inşâ olunmakta bulunduğundan" cümlesi de göstermektedir ki halk yapılmakta olan hükümet konağının tüm masraflarını kendisi karşılamakta ve bununla da iftihar etmektedir. 1991 yılından bana istikrarlı bir şekilde sürdürülen Mesudiye Kurultayı'nın da ruhuna uygun bir belgedir. Benzer örneklerini sıkça gördüğümüz gibi Mesudiyelilerin geçmişte de bu şekilde davrandıklarının ve her şeyi Devletten beklemeyen bir anlayışın da bir kanıtıdır. Ahalinin müslim-gayri müslim ayrımı olmaksızın bir araya gelerek hazırlayıp 34 imza ile sancağa müracaat ettiği mektup şöyledir;

Bu örnekler göstermektedir Mesudiye topraklarının gerek seçkinleri gerekse sıradan insanları hem yerel hem de milli meselelerde bir şekilde irade koyma geleneğini benimsemişlerdir.

Mesudiye Kurultayını doğuran birçok neden vardır. *Konuya ilişkin bugüne dek yazılanların büyük kısmı Kurultayı iç nedenler kapsamında anlatmaktadır.* Mesudiye Kurultayı, ilçeden çoğunlukla ekonomik gerekçeler nedeniyle göç etmek zorunda kalan Meletlilerin, Mesudiyelilik şuuru kapsamında birlikte olduğu, ilçenin ve hemşehrilerinin sorunlarının konuşulduğu, çözüme ilişkin projeksiyonların geliştirilerek sahaya yansıtıldığı bir organik katılım organizasyondur. Mesudiye'den de göçler diğer kırsal yörelerde olduğu gibi, sanayileşmenin hız kazanmasıyla 1960'lı yıllardan itibaren başlamıştır.

Göç edilen kentlerde, yardımlaşma ve dayanışma amacıyla köy, mahalle veya daha kapsayıcı olarak Mesudiyeliler çatısı altında hemşehri dernekleri ve vakıflarında bir araya gelinmiştir. Sadece İstanbul'da 70'ten fazla köy derneğinin olduğu bilgisi vardır. Bu köy ve mahalle dernekleri, Ankara, İstanbul, Antalya, Ordu, Niksar, Ünye ve Mesudiye İl/İlçelerinde Mesudiyeliler çatı örgütlenmesi altında toplanmıştır. Bu örgütler ile ilçe arasında sıkı ilişkilerin olduğu belirtilerek, partiler üstü bir Mesudiyeliler kimliği oluşturduğu ifade edilmektedir. Ayrıca dernek ve vakıfların Mesudiye'ye yönelik özellikle kamu düzeyinde dikkate alınan bir baskı grubu niteliği kazandıkları ve sağladıkları kaynaklar ile yerel politikaların en önemli aktörleri haline geldikleri vurgulanmaktadır. Bu örgütlülüğün bir sonucu olarak da Mesudiye Kurultayı'nın ortaya çıktığı ifade edilmektedir (5. Kurultay Kitabı, 1996: 5). Anlaşılacağı üzere, oluşumun en önemli motivasyon kaynağı, ilçelerinden göç eden insanların, ilçelerine bir şeyler yapma isteği olarak ortaya çıkmaktadır (8. Kurultay Kitabı, 2009: 123).

İç faktörler üzerine yazılanlar olmasına rağmen dış faktörlerin ihmal edilmesi üzerine bu alana da eğilmek gereği ortaya çıkmıştır. Özellikle 1984-1989 arası yoğunlaşan Bulgaristan asimilasyon politikası nedeniyle 1989 yılında, Avrupa'nın 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük zorunlu göçü ile karşı karşıya kalan sayıları yaklaşık 350 bini bulan Bulgaristan Türkleri Türkiye'ye gelmiştir. Bu sayının Türkiye nüfusunun 1990 yılı için 56.473.035 (sbb.gov., 2022: 7) olduğu düşünülürse azımsanmaması gerekir.

Devlet Planlama Teşkilatı kaynakları ışığında Türkiye'ye gelen göç dalgaları incelendiğinde gelen göçmenleri hangi il ve ilçelere dağıldığı görülmektedir. 1950-1952 yılları arasında Bulgaristan'dan göçe zorlanan göçmenler devlet tarafından yerleştirildikleri için iskanlı göçmen olarak kabul edilen göçmenler iskan yasasına göre yapılan planlamalar doğrultusunda ülkenin çeşitli il, ilçe ve köylerine dağınık veya mahallelere eklenmek suretiyle yerleştirilmişlerdir. 1950 - 1960 döneminde toplam 35.496 ailenin yerleşiminin sağlandığı görülmektedir. Bunlardan 25.583 çiftçi ailesinin büyük çoğunluğunun Adana (1.442 aile), Ankara (1.136 aile), Balıkesir (1.474 aile), Bursa (2.185 aile), Konya (1.523 aile), Manisa (1.383 aile), Tekirdağ (1.619 aile) illerine, zanaatkar ailelerin çoğu Bursa (1.356 aile), İstanbul (3.100 aile), Eskişehir (1.116 aile), İzmir (1.1160 aile) illerinde yerleşimleri gerçekleştirilmiştir.

“ İskan için yapılan 36.292 evin 22.761’i köy tipi; 12.219’u şehir tipi ve 1.312’isi hazır evdir. Kırsal alanda yerleşmek isteyenler için 13 müstakil köy kurulmuştur. Evlerin %70’i kırsal alana serpiştirilmek suretiyle yapılmıştır. % 25’i kentlere eklenen göçmen mahallelerinde inşa edilmiş olup, % 5’i müstakil köylerde yapılan evleri kapsamaktadır” (Geray, 1961:54- 55).

Bulgaristan’dan 1968 - 1979 yılları arasında gelen göçmenler serbest göçmen statüsünde oldukları ve parçalanmış ailelerin birleştirilmesine yönelik anlaşmalar çerçevesinde Türkiye’ye göç ettikleri için daha önce gelen akrabalarının bulunduğu il, ilçe ve köylerde kendi olanakları ile yerleşmişlerdir (DPT, 1990: 7).

1989 yılında Bulgaristan’dan gelen serbest göçmenlerin büyük bir bölümü daha önce Türkiye’ye göç eden akraba veya komşularının yoğun olduğu bölgelere kendi imkanları ile yerleşirken bir bölümü de devlet tarafından 14 il merkezi ile 23 ilçe ve beldede göçmen ailelerin parasal katkısı ve borçlandırılması esasına dayalı bir yöntemle yapılan toplam 21.438 konuta 5 yıllık süreç içinde yerleşmişlerdir. Söz konusu konutlar kentlerin dışında siteler olarak planlanmıştır (Köy Hizm. Env., 1996: 25). 1989 yılında Bulgaristan’dan gelen göçmenlerin % 29’unun ilköğretim, %34’ünün ortaokul, % 18’inin Lise, % 2’sinin meslek okulu, % 2’sinin ise yüksek okul mezunu oldukları ve %14’ünün eğitimsiz olduğu saptanmıştır (DPT, 1990: 28). Bu dönemde gelen Bulgaristan göçmenlerinin mesleklerine bakıldığında gelenlerin %23’ünün işçi olduğu, bunların % 9’unun tarım, % 5’inin sanayi ve % 8’inin hizmetler sektöründe çalıştığı belirlenmiştir. Ayrıca gelenlerin % 18’ini öğrenci, % 13’ünü de emekliler oluşturmaktadır (DPT, 1990:30).

Bu veriler ışığında 1991 yılında birincisi düzenlenen Mesudiye Kurultayının ilk kez toplanmasında Bulgar Türklerinin bu göçünün etkisinden bahsetmek gerekmektedir. Oktay Ekşi tatilini geçirmek üzere 1991 yılı Temmuzun ilk haftası Mesudiye’ye gelirken gerek yolların gerekse ilçe merkezinin önceki yıllara nazaran daha kalabalık olduğu fark etmiştir. Dönemin belediye başkanını Ahmet Baki Yılmaz ile yaptığı sohbette bu durumundan bahseder ve nedeni sorar. Başkan, Bulgaristan’dan gelen Türklerin yerleştirilmesi, onlara tarım yaptırılması gibi birtakım fikirlerin olduğu olduğunu söyler (Oktay, 2017). 1960’lardan bu yana büyükşehirlere göç eden Mesudiyelilerin dönerek köyüne, kentine, yerine, yurduna sahip çıkmak amacı ile geldiğini söylemiştir.

Bunun üzerine Ekşi, başkana o halde belediyeden bir anons yapalım ve cumartesi saat 10'da gelen Meletliler ile bu konuyu konuşup tartışalım der. Ve o cumartesi ilk toplantı yapılır. Buradan anlaşılan şudur ki; bu gibi toplumsal oluşumların temelinde sadece iç dinamikler değil dış etkenlerinden payı vardır. Tabii ilk kez bu gündemle toplanan Kurultay zamanla Meletin daha bir çok sorununun tespiti ile çözümüne ilişkin yerel ve merkezi yönetimlere destek olma, yön gösterme hatta zaman zaman baskı yapma misyonunu da üstlenmiştir.

Anlatılanlar kapsamında Mesudiye Kurultayı serüveni, Oktay Ekşi'nin çabaları ve belediye başkanının katkısı ile 1991 yılında yapılan ilk toplantı ile başlamıştır. Bu ilk toplantıdan sağlananlar ışığında, İstanbul Mesudiyeliler Derneği genel kurul toplantısında bu yapılmaya ilişkin kararlar alınmıştır. Mesudiye'nin problemlerini konuşmak, çözüm önerileri üretmek, böylece Mesudiye'yi kalkındırmak amacıyla her yıl Temmuz ayının ilk Cumartesi günü saat 10'da çağrısız toplanarak Mesudiye Kurultayı adı altında sürdürülmesi üzerine görüş birliği sağlanmıştır. 2022 yılında gerçekleşen 32. Mesudiye Kurultayının toplanma tarihi 2 Temmuz Cumartesi günüdür.

Kurultay, merkezi ve yerel idarenin sağlayamadığı bazı hizmetleri Mesudiyelilerin kendi imkanları dahilinde gidermeye çalıştıkları bir platformdur (9. Kurultay Kitabı, 1999) Kurultayın bileşenleri kendilerini, problemlerin giderilmesi işini sadece kamuya yüklemek yerine kamu ve vatandaş işbirliği anlamında imkanları ölçüsünde destek olmak, kamuya vatandaşa karşı olan görevlerini hatırlatan bir sivil toplum örgütü olarak tanımlamaktadır (14. Kurultay Kitabı, 2005:9).

Yerel kalkınmanın, kamunun olabildiğince az katkı sağlayarak, halkın doğrudan doğruya, aracısız kendi sorunlarına çözüm bulması anlayışına dayalı olarak (10. Kurultay Kitabı, 2001:11) yürütülmesi hedefi ana ilke olarak benimsenmektedir. "Bu haliyle kurultay, katılımcı demokrasinin veya doğrudan demokrasinin en güzel örneği olarak nitelendirilmektedir" (6. Kurultay Kitabı, 1997: 50).

Kurultayın devamını sağlayan saik olarak, Mesudiyelilik şuuru kapsamında, gerek ilçede yaşayan gerekse ilçe dışında yaşayan bütün Mesudiyelilerin bir araya gelebilmesi, özlem gidermesini sağlamakla birlikte, Mesudiyelilerin birikim ve imkanlarının konsolide edilerek, bilimsel ve evrensel ilkeler çerçevesinde Mesudiyelilerin ve Mesudiye'nin sorunlarının ve çözüm yollarının tartışılmasını sağlamaktır. Bu tartışmalarda tespit edilen sorunları öncelik sırasına koyup,

önerilerden yapıcı ve kalıcı somut kazanımlar elde edilmesinin takipçisi olmaktadır şeklinde ifade edilmektedir (6. Kurultay Kitabı, 1997).

Kurultayın işleyişine üç ayrı yöntemin hakim olduğu söylenebilir. İlki, merkezi ve yerel idareyi, hem insan hem de mali kaynaklarından faydalanmak adına ivmelendirmek. Bu amaçla toplantılara kaymakam, belediye başkanları hatta zaman zaman bakan ve başbakan düzeyinde katılım sağlanması gerçekleştirilmiş böylece yetkili kişilerin sorunlardan haberdar olması sağlamıştır. Katılanlardan sorunların giderilmesi için söz vermesi ve işin takibinin yapılması, kurultaydan çıkan karar doğrultusunda ilgili kişilere erişim sağlanması istenmektedir. Bir diğer yöntem ise, Mesudiye veya Mesudiye'yi seven iş insanlarının yatırım için teşvik etmek. Keza Kurultay, Mesudiye ve çevresine ilişkin olan yatırımların önemli bir kısmını bu yöntemle desteklemiştir. Son yöntem olarak ise, halkı harekete geçirerek, projeler üretmek sorunların çözümlenmesini sağlamak. Üçüncü yöntem ile insan kaynağının motive edilerek Kurultayın sürdürülebilirliği açısından, yerel halkın da süreçte aktif rol almasına atıf yapılmaktadır. “Bu halk katılımının sağlanması için de eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır” (15. Kurultay Kitabı, 2006:73-74). Kurultay oluşumunun, hiçbir siyasi temelin, hiçbir siyasi ve ticari amacın aracı olarak görülmediği vurgulanmaktadır (5. Kurultay Kitabı, 1996:24).

Mesudiye Kurultayı'nın çalışma yapısını anlayabilmek adına Kurultay çalışma kurallarını incelemek yerinde olacaktır. Kurultayın ilk yıllarında Kurultayın yapısı ve işleyişine ilişkin normatif bir düzenleme yapılmamıştır. Kendi kendine yetebilen bir Mesudiye ideasını etrafında şekillenen Mesudiye Kurultayı, çalışma kurallarına ilişkin düzenlemeyi de yine kendi deneyimlerinden yola çıkarak 2006 tarihinde hazırlayarak aynı yıl ilk kez uygulamıştır. Toplantı öncesi yapılacak işler ile Kurultay'ın yapısı ve işleyişi belirlenmiştir.

Çalışmanın bu kısmında Kurultay çalışma kurallarının tek tek incelenmesi yapılacaktır. Böylece Kurultay'ın yapısı ve işleyişini derinlemesine inceleme fırsatı yakalanacaktır. Ayrıca siyasal katılım ve doğrudan demokrasi gibi iki evrensel ilke etrafında örgütlenen bu yapının kendi iç işleyişine ilişkin demokrasi, katılım gibi mekanizmalar ne ölçüde işlevseldir bunu olguları da incelemek mümkün olacaktır.

Madde 1, Kurultayın tanımı ve niteliği: “Mesudiye Kurultayı, Mesudiye insanının, demokratik bir anlayış içinde *elbirliği yaparak*, ilçe sorunlarını tartıştığı, kamu

görevlileri ve diğer yetkililerden ilçeyi ilgilendiren konularda *bilgi talep ettiği*, ilçe sorunlarıyla ilgili *çözüm önerilerini karara bağlayarak bunların yaşama geçirilme sürecini izlediği* ortak platformudur.”

Birinci madde kapsamında elbirliği, bilgi talep etmek ve süreç izleme kavramlarına dikkat edildiğinde kurultayın yapılanma ve işleyişi anlamında yönetişime ilişkin ilkelerin hayata geçirmeye ilişkin çaba sarf edildiği görülmektedir.

Madde 2, Kurultay üyeliği: “Mesudiye’nin *kalkınma* ve gelişme sorunlarına ilgi duyan ve Kurultaya bilfiil katılan *herkes* Kurultayın üyesidir.”

Henüz ikinci maddede kalkınma kavramına yapılan atıf bu süreçteki en önemli hedefi ortaya koymakta iken herkes kavramı ile de katılımı olabildiğince geniş kesimlere yayma hedefi güdülmektedir. Böylece siyasal katılımın yolu ile daha demokratikleşmiş bir Mesudiye ve Mesudiyeli profili hedeflenmektedir.

Madde 3, Kurultay ve siyaset: “Kurultay parti siyaseti ve propagandasının aracı yapılamaz.”

Kurultay kendisini partiler üstü bir yapı olarak konumlandırmakta ve herhangi bir siyasi yapılanmanın uydusu olarak görünmekten imtina etmektedir. Tüm yapılara eşit mesafede kalarak bağımsızlığını korumayı amaçlamaktadır.

Madde 4, Kurultay’da temsil ilkesi: “Kurultay’da ilke olarak Kurumsal temsil yoktur. Herkes sadece birey sıfatıyla ve kendisi adına görüş, değerlendirme ve önerilerde bulunur. Kurultay üyeleri arasında hiyerarşi yoktur. Herkes eşittir.”

Temsilin bireysel olarak gerçekleşmesi vatandaş iradesinin çok daha sağlıklı bir şekilde gündeme taşınmasını sağlamaktadır. Anayasanın 10. Maddesinde dahi eşitlik kavramı sadece kanun önünde olmak kaydıyla benimsenmiştir.

Madde 5, Kurultayın toplanması: “Mesudiye Kurultayı ayrıca çağrıda bulunulmaksızın her yıl Temmuz ayının ilk Cumartesi günü Saat 10.00’da Belediye Toplantı salonunda kendiliğinden toplanır. Toplantı katılanlarla açılır ve tamamlanır.”

1991 yılından bu yana kesintisiz olarak yapılan ve 2022 yılında 32.si gerçekleştirilmiş olan kurultay COVID-19 pandemisi döneminde dahi çalışmalarını sürdürebilmek adına 29, 30 ve 31. Kurultay toplantılarını ilçede şuan meslek yüksekokulu olarak kullanılan tarihi binanın bahçesinde gerçekleştirmiştir.

Madde 6, Kurultayın kapsamı: “Yürütme Kurulunun bilgi ve/veya desteğiyle yapılan:

- a- Sempozyum, Çalıştay, Panel,
- b- Konferans gibi etkinliklerle,
- c- Kurultayla ilgili kitap, broşür, afiş, albüm vs. basımı ile aynı nedenle yapılan tören, yarışma, konser, Köykent Kurultayı, şenlik vb. etkinlikler Kurultay kapsamındadır.”

Madde 7, Kurultayın açılışı ve Başkanlık Divanı: “Kurultay, Kurultayı düzenleme sorumluluğunu üstlenen Kuruluş temsilcisi tarafından açılır. Temsilci toplantıyı yönetmekle görevli 1 Başkan ve Yardımcısı ile 2 Katip Üye seçiminden sonra görevi Divana bırakır.“

Son yıllarda Kurultayı düzenleme sorumluluğu Mesudiye Gelişme Vakfı (MEGEV) ve Mesudiyeliler Derneği tarafından üstlenilmektedir.

Madde 8, Saygı duruşu: “Divan Başkanı, Ulu Önder Atatürk ve silah arkadaşlarıyla insanlığa, Türk ulusuna ve Mesudiye’ye hizmeti geçenlerden aramızdan ayrılanların manevi huzurunda saygı duruşu yaptırır. İstiklal Marşı’nın hep birlikte söylenmesinden sonra Kurultayın çalışmaları başlar.”

Madde 9, Ödül ve plaket töreni: “Kurultay çalışmalarının, saygı duruşunu izleyen ilk 10 dakikası, varsa Ödül Törenine ve Teşekkür Plaketi sunumuna ayrılır. Kurultay Yürütme Kurulu tarafından her yıl seçilen bir kişiye, “Mesudiye Hizmet Ödülü” verilmesiyle ilgili karar ile “Güzel Mesudiye için Behiç Ekşi Ödülü” verilmesine ilişkin Jüri kararı, bu sırada açıklanır ve gereği yapılır. Kurultay çalışmaları başladıktan sonra, başka ödül ve plaket sunulması ancak Kurultayın kararıyla mümkündür.”

Madde 10, Gündemin belirlenmesi: “Divan Başkanı, görüşmelere geçmeden ve gündemi kesinleştirmeden önce son Kurultay kararları ile son değerlendirme toplantısı kararlarını okutur. Divan Başkanı daha sonra -varsa- Yürütme Kurulu’nun önerdiği gündemi Kurultayın bilgisine sunar. Gündeme eklenmesi istenen başka konu olup olmadığını Kurultaya katılanlara sorar. Önerileri oya sunar. Alınan karar doğrultusunda Gündemi kesinleştirir.”

Bir önceki yılın kurultay kararlarının ve son değerlendirme toplantısı kararlarının okutulması ile bir anlamda kurultay üyelerine karşı şeffaflık ve hesap verebilirlik sağlanmaya çalışılmaktadır. Toplantılarda alınan kararlar ve bugün ortaya çıkmış olan sonuçların kıyası için önemli bir uygulamadır. Cari yılın toplantısının gündemi ise yine hem tüm katılımcılardan öneriler olarak hem de tüm gündem maddelerini tek tek oylayarak katılımı olabildiğince geniş kesimlere yaymak hedeflenmektedir.

Madde 11, Gündemin zaman cetveline göre uygulanması: “Başkanlık Divanı, Kurultayın gündemini ve çalışma süresini dikkate alarak her bir konu için ne kadar süre ayrılacağına ilişkin bir değerlendirme yapar ve Divanın önerisini Kurultayın oyuna sunar. Görüşmeler, Kurultayın kabul ettiği zaman cetveline göre yürütülür.”

Madde 12, Konukların söz hakkı ve tanıtımı: “Kurultaya onur veren, Mesudiye’li olmayan Konuklar, Başkanlık Divanınca takdim edilir. Konukların talepleri halinde 3 dakikayı geçmemek üzere, Kurultaya hitap etmeleri için söz verilir. Bu aşamada söz almayan konuklar, aksine karar verilmedikçe Kurultayın diğer üyeleriyle aynı koşullarda söz alabilirler.”

Kurultaya dışarıdan katılanlar ile yerel halk arasında misafirperverlik elden bırakılmadan bir denge sağlama çabası da dikkate değerdir.

Madde 13, Söz hakkında öncelik: “Kurultay görüşmelerinde Ordu Valisinin, Kurultay Yürütme Kurulu Başkanının ve ilçe Belediye Başkanının öncelikli söz hakkı vardır. Divan Başkanı, yapılan eleştirileri yanıtlaması beklenen diğer yetkili ve sorumlu kişilere de öncelik tanıyabilir.”

Madde 14, Çalışma Raporu: “Görüşmelerin başında Kurultay Yürütme Kurulu adına Kurul Başkanı sıfatıyla Mesudiye Kaymakamı, bir önceki Kurultaydan bu yana yapılan çalışmalar hakkındaki raporunu Kurultayın bilgisine sunar.”

Sürece merkezi hükümetinde kaymakamlık kanalı ile dahil edilmesinden amaç kurultayca alınan kararların hayata geçirilmesinde takip sürecinin daha yakından takip edilebilmesi.

Madde 15, Konuşma süresinin sınırlanması: “Başkanlık Divanı, görüşülecek konuların sayı ve niteliğini dikkate alarak, konuşma süresini sınırlamayı her an Kurultaya önererek karar alınmasını isteyebilir.”

Konuşma süresinin ayarlanmasında dahi Kurultayın tüm katılanlarının kararına başvurulmaktadır.

Madde 16, Divanın öncelik tanıma yetkisi: “Görüşmelerde, yılın büyük bir kısmını Mesudiye’de geçiren insanlarla kadın ve genç katılımcılara öncelik vermeye Başkanlık Divanının yetkisi vardır.”

Kadınlar ve gençler gibi dezavantajlı gruplara yönelik bir pozitif ayrımcılık yapılabileceği belirtilmektedir. 17. Maddede belirtildiği üzere eğer konuşmalar ile bir öneri getirilir ise yine Kurultayın onayına sunulmaktadır.

Madde 17, Öneri, karar: “Divan Başkanı, yapılan konuşmaların her birinden sonra konuşmacının bir öneri getirip getirmediğine dikkat eder. Yapılan önerileri o konuya ayrılan sürenin sonunda oya sunar.”

Madde 18, Görevlendirme: “Kabul edilen öneri ve alınan kararların yaşama geçirilmesi için kimin (kimlerin) görevlendirilmesi gerektiği ayrıca karara bağlanır. Kurultay kararları, Başkanlık Divanı tutanağı olarak Kurultay Yürütme Kuruluna sunulur, kamuoyuna açıklanır ve ayrıca yerine getirilmesi için görevlendirilenlere Kurultay Yürütme Kurulu tarafından yazılı olarak bildirilir.”

Alınan kararların kağıt üzerinde kalmasının engellenmesi adına bir kişinin görevlendirip, halka duyurulması o kişi ve kararı yerine getirecek kurum üzerinde kamuoyu denetiminin sağlanması sonucunu doğuracaktır. Böylece kararların hem takibi hem de hayata geçirilmesi adına daha yüksek bir motivasyon sağlanacaktır. 19. Madde ile Görevlendirilenlere Kurultay ve Değerlendirme Toplantılarına karşı yüklenen rapor iletme sorumluluğu sürece ilişkin çalışmaların yazılı olarak kayıt alınmasına da katkı sağlar.

Madde 19, Görevlilerin veya Komisyonların sorumluluğu: “Görevlendirilenler ve Komisyonlar, Kurultaya veya Kurultay adına yapılan Değerlendirme Toplantılarına karşı sorumludur. Görevlendirilenler çalışmalarını ve aldıkları sonuçları bir rapor halinde Kurultay Yürütme Kurulu’na bildirirler. Kurultay Yürütme Kurulu, raporu çoğaltarak ilk Değerlendirme Toplantısına veya Kurultaya sunar.”

Madde 20, Görevli raporları: “Kurultay görevlendirmelerine ilişkin raporlar ilk Değerlendirme Toplantısında veya Kurultayda tartışılır. Bu görüşmeler sonunda o konuda yeni bir karar almaya gerek olup olmadığı değerlendirilerek gereği yapılır.”

Madde 21, Kurultay Yürütme Kurulu:

Kurultay Yürütme Kurulu aşağıdaki şekilde oluşur:

Mesudiye Kaymakamı,

Mesudiye İlçe Belediye Başkanı,

Kurultayı Düzenleme işini üstlenen kuruluş Başkanı,

Mesudiye'ye bağlı Belde Belediye Başkanları,

Mesudiye Gelişme Vakfı (MEGEV) Başkanı,

Mesudiyeliler Birliği Hizmet Vakfı MESVAK Başkanı,

(Ankara) Mesudiyeliler Derneği Başkanı,

(İstanbul) Mesudiyeliler Derneği Başkanı,

Antalya, Ordu, Niksar, Ünye'deki en çok üyeli, Mesudiyeliler Derneği Başkanları,

Mesudiye Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanı,

Mesudiye Ziraat Odası Başkanı,

Mesudiye Muhtarlar Derneği Başkanı

Söz konusu sivil toplum örgütlerine biraz daha yakından bakmakta fayda var.

MEGEV (Mesudiye Gelişme Vakfı), Mesudiyeliler arasında yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak; Mesudiye yöresinin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesine ve bu bağlamda geleneksel Mesudiye Kurultayına destek olmaktır. Mesudiye'nin refahını artırmak ve sürekli kılmak için, Mesudiyelinin her kesimi ve ilgili kurum ve kuruluşları ile işbirliği içinde, Mesudiye'nin öncelikleri doğrultusunda kalkınma politikaları geliştirmek, bunları gerçekleştirecek altyapı ve araçları oluşturmaya katkı sağlamak, Mesudiye'nin kalkınması için her türlü gelişme projelerini bizzat yürütmek veya desteklemek ve kalkınma kültürü oluşturmada öncü rol oynamaktır. (MEGEV, 2002)

Vakıf senedinde yer alan çalışma konularına göz atıldığında son maddede Mesudiye Kurultayı ibaresinin büyük harfler ile yazılması dahi vakfın temel kuruluş felsefesini anlamak için yeterlidir.

MEGEV amacını gerçekleştirmek için;

-Mesudiye yöresinin ekonomik, sosyal ve kültürel durumu hakkında araştırmalar yapar ve araştırmaları destekler.

-Mesudiye'nin gelişmesi ile ilgili planlar, programlar, projeler geliştirir ve bu projelere destek arar.

-Mesudiye'nin gelişmesine yönelik faaliyette bulunan kişiler ve kuruluşlar arasında iletişim sağlar.

-Benzeri amaçla faaliyette bulunan yurt içindeki ve yurt dışındaki resmi ve özel kurum ve kuruluşlarla amacı doğrultusunda işbirliği yapar, yükümlülükler üstlenir ve karşılıklı yardımlaşır.

-Kamu kuruluşları düzeyinde ilçenin çıkarlarını savunur ve kamu kaynaklarının etkili ve ekonomik kullanılmasına yardımcı olur.

-Mesudiye'de veya Mesudiye'ye katkı sağlayacak başka yerde kendi işini kurmak ve geliştirmek isteyenlere danışmanlık yapar.

-Mesudiye'nin başta doğal güzellikleri ve kültürel zenginlikleri olmak üzere her açıdan korunmasına ve tanıtılmasına yönelik çaba harcar.

-Yurt içinde ve yurt dışında amacı ile ilgili eğitici ve tanıtıcı program, seminer, sempozyum, panel, kurs vb düzenler.

-Amaçları doğrultusunda yasaların elverdiği her türlü yayın yapar, telif hakkı öder.

-Faaliyetlerin yürütülmesi için komisyon ve çalışma grubu oluşturur ve gerekli -yönetmelikleri hazırlar,

-Yardım, destek, ödül vb programları hazırlar ve uygular.

-MESUDİYE KURULTAYI tarafından amacına uygun olarak verilen görevleri yapar. (MEGEV, 2002)

MESVAK (Mesudiyeliler Birliği Hizmet Vakfı), Mesudiye ve Mesudiyelilerin mevcut ve gelecekteki iktisadi kültürel, doğal ve tarihi kaynaklarının değerlendirilerek korunması, geliştirilmesi, kalkınma ve eğitim problemlerinin incelenmesi ve araştırılması, bu konulara ait amaca uygun raporlar hazırlanarak çözüm yollarının ilgili kurum ve kuruluşlara önerilmesi gerekli iktisadi ve sosyal kurum ve işletmelerinin

kurulması ve işletilmesi, Mesudiye ve köylerinin sevgisi ve Mesudiyelilik bilincinin geliştirilmesi, eğitim ve spor tesislerinin kurulması ve işletilmesi, vakıf amaçlarına konu olan değerlerin usul ve uluslararası düzeyde tanıtılmasıdır. (MESVAK)

Vakfın kuruluş senedi 5. maddesinde çalışma konuları ve etkinlikleri şu şekilde belirtilmiştir.

-Mesudiye ve Mesudiyelilerin ekonomik, sosyal, kültürel eğitim, sağlık, turizm, spor, tanıtma ve çevre sorunlarını araştırmak ve çözüm yollarını bulmak için;

-Bilimsel araştırmalar yapmak,

-Seminerler, konferanslar, toplantılar, eğitici-öğretici kurslar düzenlemek, başka kişi ve kuruluşlarca düzenlenecek her türlü toplantılara temsilci göndererek katılmak,

-Yasalar çerçevesinde eğitim-öğretim ve kültürel tesisleri kreş, yurt, pansiyon sağlık merkezi, özel hastaneler kurmak ve işletmek,

-Yurt içinde ve yurt dışında Mesudiyeli öğrencelere burs vermek,

-Vakfın amacına uygun tanıtım-reklam yapmak ve yaptırmak; dergi ve gazete ve kitaplar yayımlamak,

-Dinlenme ve sosyal içerikli turistik ve sportif tesisler kurmak ve işletmek;

-Mesudiye’de ve Mesudiyeliler arasında sporu teşvik etmek, turnuvalar düzenlemek ve ödüller vermek,

-Vakfa gelir sağlamak amacı ile çeşitli ticari, sınai ve zirai şirketler ile kamu ortaklıklarının hisse senetlerini ortaklık paylarını satın almak, iştirak etmek ve ticari şirketler kurmak,

-Mesudiye köylerinin folklor, kültür, turizm, el sanatları ve sosyal faaliyetlerini araştırmak, tanıtmak ve pazarlamak,

-Mesudiye ve köylerinin tanıtımı için panayırılar, şenlikler ve festivalleri desteklemek ve bizzat katılmak, bu amaçlara uygun toplantılar ve paneller düzenlemek,

-Mesudiye’nin doğal ve tarihi değerlerini tanıtmak, yaylalarını, ormanlarını, tarihi eserlerini korumak ve turizme kazandırmak için faaliyetlerde bulunmak,

-Köyden kente, Mesudiye'den başka illere göçü önlemek için inceleme, araştırma yapmak ve yaptırmak, bu konuda çözüm önerileri hazırlayarak ilgili mercilere sunmak ve sonucunu takip etmek,

-Yurt içi ve yurt dışında bulunan Mesudiyelilerin maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması için genel ve yerel idareler, kamu kurum ve kuruluşları ile vakfın amaçları doğrultusunda faaliyet ve temaslarda bulunmak,

-Vakfa ve bağlı birimlerini hizmetleri geçenlere, önemli bağışlarda bulunanlarda ödüller vermek, onur listesine almak,

-Yasalar çerçevesinde taşınır, taşınmaz mal varlığına bağış ve vasiyet sair ölüme bağlı sebepler ve tasarruflar yolu ile veya satın alma, kiralama suretiyle sahip olmak ve kullanmak. Sahip olduklarını satmak, gelirlerini ve karlarını tahsil ve sarf etme, mal varlığına dahil bir veya birden fazla taşınır veya taşınmazın veya gelirlerinin bir veya birçok yatırımlarda kullanma gerektiğinde ödünç alma veya verme, vakıf amaçlarının bir veya birkaçının veya tamamını gerçekleştirmek için faydalı ve lüzumlu biçimle teşebbüs, tasarruf, temellük ve işlemleri sözleşmeleri Medeni Kanununun 46.maddesinde belirtildiği üzere yerine getirmek,

-Vakfın çalışmaları ve işletmelerini faaliyetlerinden dolayı vergi muafiyeti talep etmek ve almak.

Mesudiyeliler Derneği, Mesudiyeliler arasında yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak; Mesudiye yöresinin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesine ve bu bağlamda geleneksel Mesudiye Kurultayı destek olmaktır. Mesudiye'nin refahını artırmak ve sürekli kılmak için, Mesudiyelinin her kesimi ve ilgili kurum ve kuruluşları ile işbirliği içinde, Mesudiye'nin öncelikleri doğrultusunda kalkınma politikaları geliştirmek, bunları gerçekleştirecek altyapı ve araçları oluşturmaya katkı sağlamak, Mesudiye'nin kalkınması için her türlü gelişme projelerini bizzat yürütmek veya desteklemek ve kalkınma kültürü oluşturmada öncü rol oynamaktır. (Mesudiye.bel., 2022)

Ankara Mesudiyeliler Derneği, Ankara'da yaşayan Mesudiyeli vatandaşlarımızın birlik ve beraberliğini sağlamak, Mesudiyeli hemşerilerimiz arasındaki ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmak ve Mesudiye'nin gelişmesine ve kalkınmasına katkıda bulunmaktır. Örneği başka bir ilçede bulunmayan dernekleşme

anlayışı Mesudiye'nin en önemli değerleri arasındadır. Dernekleşme sayesinde vatandaşlarımız arasında ki iletişim daha kolay hale getirilmiş, vatandaşların ve mahallelerin sorunları derneklerimiz aracılığıyla daha çabuk çözüme kavuşturulmuştur. Ankara'da kurulmuş olan Ankara Mesudiyeliler Derneği de bu amaçlar ve hedefler üzerine kurulmuş olup, faaliyetlerine devam etmektedir. (Mesudiye.bel., 2022)

İstanbul Mesudiyeliler Derneği, Mesudiyelilerin en yoğun olarak yaşadığı İstanbul'da birlik ve beraberliği sağlamak amaçlı kurulan derneğimiz aynı zamanda da Mesudiye'nin kalkınmasına ve gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Günümüz şartlarında insanların birbirleri arası ilişkileri önemli ölçüde zayıflamıştır. Bu noktada oldukça önemli değere sahip derneğimiz vatandaşlarımız arasında ki ilişki bağlarını korumuş ve sorunların çözümüne katkı sağlamıştır. (Mesudiye.bel., 2022)

Köy Dernekleri, Köy derneklerimizin amacı hemşerilerimizin yoğun olarak ikamet ettiği Ankara ve İstanbul illerinde köyün birlik ve beraberliğini, dernek üyeleri arasında yardımlaşmayı ve köylerine hizmet etmelerini sağlamaktır. Bir elin nesi var iki elin sesi var, düşüncesiyle kurulmuş derneklerimiz yapısal anlamda Türkiye'de diğer il ve ilçelere örnek olacak niteliktedir. Mahallelerimiz dernekleşmeyle birlikte sorunlarını ilgili mercilere daha kolay ulaştırır duruma gelmiş ve çözüm yolları bu yönde daha hızlı gerçekleşmiştir. Sosyal ve ekonomik anlamda derneklerimiz mahallelerimizin daha güçlü bir yapıya sahip olmasını sağlamıştır. (Mesudiye.bel., 2022)

MESDEF (Mesudiye Dernekleri Federasyonu), Önce Mesudiyeli olma bilinci ile hareket eden ve ülke genelinde bulunan hemşeri ve memleket temelli kurulmuş ve kurulacak kültür, eğitim, sosyal yardımlaşma ve dayanışma amaçlı Mesudiyeli dernekler arasında birlik ve beraberliği tesis ederek, onları bir çatı altında birleştirmek, milli ve manevi değerlerin yüceltilmesi, güçlendirilmesi, benimsenmesi ve tanıtılmasına katkıda bulunarak; toplumsal dayanışma duygusunu oluşturmak. Mesudiyeli hemşerilerinin ekonomik, siyasi ve demokratik kültür seviyesinin yükseltilmek, kamuoyu bilincinin oluşmasını sağlamak, federasyona üye dernekler ile yöre halklarının birlik ve dayanışmasını sağlamak, yerel ve evrensel kültür değerlerimizin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasını, bu doğrultuda üye

dernekler arasında dayanışmayı, yardımlaşmayı, işbirliğini, eşgüdümü ve iletişimi sağlamak. (Mesudiye.bel., 2022)

Madde 22, Yürütme Kurulunun görevleri: “Mesudiye Kurultayı kararlarını yerine getirme, Kurultay tarafından görevlendirilenlerden rapor isteme. Kurultay giderlerini karşılayacak kaynak yaratma ve işbu Çalışma Kurallarının başka maddelerinde belirtilenleri yapma Kurultay Yürütme Kurulunun görevidir. Kurultay Yürütme Kurulu Kurultaya karşı sorumludur.”

Madde 23, Yürütme Kurulu kararları: “Yürütme Kurulu Başkanı, toplantı tarihinden en az bir hafta önce toplantının yerini, gününü, saatini ve gündemini bildirir. Tüm Yürütme Kurulu üyelerinin çağrıldığı toplantı en az 5 üye ile açılabilir. Kararlar katılanların çoğunluğuyla alınır. Oyların eşit olması halinde Başkanın oyu sonucu belirlir.”

Madde 24, Raporlar: “Yürütme Kurulu, Kurultaya “Faaliyet” raporundan ayrı olarak bir de “Bütçe” raporu sunar. Raporda Kurultay gelirlerinin nerelerden sağlandığı ve giderlerin neler olduğu ayrıntılarıyla açıklanır. Her iki rapor yazılı olarak Kurultay üyelerine dağıtılır ve Kurultayın onayına sunulur.”

Madde 25, “Yürütme Kurulu, Kurultayı düzenleyen kuruluşa görev ve sorumluluk vermeye yetkilidir. Düzenleyici kuruluş, Kurultay davetiyeleri, afişleri, Kurultay kitapları basımı ve arşivini yapmakla yükümlüdür.”

Madde 26, “Yürütme Kurulu her Değerlendirme Toplantısından ve Kurultaydan önce toplanır. Yapılmış ve yapılması gereken işleri gözden geçirir. Değerlendirme Toplantısına veya Kurultaya, durum hakkında rapor sunar.”

Madde 27, Yürütme Kurulunun sorumluluğu: “Kurultay üyelerinden en az 25’inin imzasıyla Divan Başkanlığına önerge verildiği takdirde, Divan Başkanlığı Yürütme Kurulu’nun görevini Kurultayın beklentilerine uygun şekilde yapıp yapmadığını tartışmaya açar. Görüşmeler sonunda Kurultayın beklentilerinin karşılanmadığına karar verilirse, Divan, “Yürütme Kurulunun Kurultay tarafından uyarılmasını” oya sunar. Bir sonraki Kurultaydan da aynı yönde bir kararın çıkması halinde Yürütme Kurulunun görev ve yetkisi sona erer. Bu takdirde Kurultay 2 yıl süreyle görev yapmak üzere, yukarıdaki kontenjanlar ve kurullarla bağlı olmaksızın, kendi üyeleri arasından yeni Yürütme Kurulu seçer. Seçim gizli oyla yapılır.”

28 ve 29 Maddelere dikkat edildiğinde Kurultaya ilişkin her türlü ön çalışma, çalışma esasları, önceki yıl Kurultay kararları ve yıl içinde yapılan değerlendirme toplantılarının çıktılarını konsolide ederek tek bir kitap altında toplamak hem Kurultayın kurumsallaşması hem de ülkemizde yeterince gelişmemiş olan arşivcilik adına demokratik kazanımlardır.

Madde 28, Kurultayı Düzenleme Görevi: “Kurultay hazırlıkları ve ona ilişkin her türlü organizasyon ve sekreteryaya görevleri, Kurultay kararıyla “Kurultayı Düzenleme görevini üstlenen” kuruluş tarafından ve Yürütme Kurulu Başkanıyla işbirliği halinde yapılır.”

Madde 29, “Kurultay Düzenleme görevini üstlenen Kuruluş, Kurultayla ilgili tüm belge ve kayıtları Yürütme Kurulu adına toplar, korur; Kurultay ve Değerlendirme toplantıları tutanaklarını kitap halinde yayımlar.”

Madde 30, Değerlendirme Toplantıları: “Mesudiye Kurultayının kararlarının uygulanıp uygulanmadığını irdelemek ve yeni doğan sorunları tartışmak amacıyla Birincisi Eylül’de; ikincisi Aralık’ta; üçüncüsü Mart veya en geç Nisan’da olmak üzere her yıl üç “Kurultay Değerlendirme Toplantısı” yapılır.”

Kurultay kararlarının hayata geçmesine ilişkin takibinin yapılabilmesi ve yılda 1 kez toplanan Kurultayın güncel sorun alanlarının dışında kalmaması adına ortaya çıkan yeni problemler için değerlendirme toplantıları önemli bir araçtır.

32. Maddeye göz atıldığında değerlendirme toplantılarında alınan kararların hayata geçirilmesinde Kurultay onayı şartı dikkat çekmektedir. Keza 35. Madde ile işbu Kurultay Çalışma Kurallarının kıyasen değerlendirme toplantılarına da tatbik edilmesi çalışmaların konsolidasyonu ve kurumsallaşması adına önemlidir.

Madde 31, “Değerlendirme Toplantılarının yeri ve tarihi, bu toplantılarda ayrıca karar verilmediği takdirde, Kurultayı Düzenleme görevini üstlenen Kuruluş ile Kurultay Yürütme Kurulu Başkanı tarafından belirlenir.”

Madde 32, “Değerlendirme toplantılarında Kurultaya niyabetin kararlar alınabilir ancak Kurultay onaylamadıkça bu kararlar Kurultay kararı sayılmaz.”

Madde 33, Kurultay Gelir ve Giderleri: “Kurultay giderleri, Bankada açılan “Kurultay Hesabı”na Mesudiye Kurultayının yaşamasını isteyenlerin her ay yaptığı bağışlardan

karşılır. Bankada “Kurultay Hesabı” açmak, bu hesaba her ay para yatırmak isteyenlerden taahhütname almak, bunları söz konusu Banka Hesabına iletmek ve bu bağlamda gerekli işleri yapmak, Kurultayı Düzenleme yükümlülüğünü üstlenen Kuruluşunun görevidir. Hesaba para yatıranların isimleri ve bağış miktarları “Ordu Mesudiye Gazetesi”nde yayımlanır. Kurultay Hesabından, Yürütme Kurulu Başkanı ile Mesudiye Belediye Başkanı ve Kurultayı Düzenleyen Kuruluş Başkanından ikisinin müşterek imzasıyla para çekilebilir. Bu para ancak Kurultayı düzenleme amacına uygun olarak harcanabilir. Hesabın gelir ve gider kalemleri, Kurultay’dan önce -Yürütme Kurulu Başkanı, Mesudiye Belediye Başkanı ve Kurultay Hesabı’nı açtıran Kuruluş Başkanının birlikte hazırlayarak Kurultay toplantı tarihinden en az bir hafta önce-, isteyen herkese verecekleri, Ordu Mesudiye Gazetesine iletecekleri ve Kurultay günü de katılımcılara dağıtacakları raporda ayrıntılarıyla gösterilir.”

Kurultay gelir ve giderleri başlıklı 33. Madde incelendiğinde Kurultay’ın mali kaynaklarının Mesudiyelilerin öz kaynakları ile oluşturulduğu ve yönetimi ortak olan bir hesapta biriktirildiği görülmektedir. Yapılan bağış, yardımların yerel gazetede yayımlanması ise şeffaflık ve müstakbel bağış, yardımlar adına da önemlidir. Ayrıca yine kurultay öncesinde yerel gazetede, kurultay sırasında ise katılımcılara incelemesi için raporlar halinde gelir gider kalemlerinin sunulması mali hesap verilebilirlik adına kıymetli ve yerinde bir uygulamalardır.

Madde 34, Kurultay Çalışma Kurallarının değiştirilmesi: “Bu kurallar Yürütme Kurulu veya Kurultay üyelerinden en az 30’unun önerisi üzerine Kurultay tarafından değiştirilebilir. Önerinin görüşülebilmesi için, Kurultayın toplantı tarihinden en az 15 gün önce Düzenleyici Kuruluşa teslim edilmiş ve Kurultay Yürütme Kuruluna bildirilmiş olması şarttır. Kurultay görüşmeleri sırasında da Başkanlığa, en az 30 imza ile değişiklik önerisi sunulabilir. Bu şekilde verilen değişiklik önerisi, ilk Değerlendirme Toplantısında tartışılmadıkça Kurultay gündemine alınamaz.”

Madde 35, “Bu kurallar kıyas yoluyla Değerlendirme Toplantılarında da uygulanır.”

Madde 36, “Bu çalışma kuralları 16. Mesudiye Kurultayı tarafından kabul edildiği 1 Temmuz 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girer. Bu kuralları Mesudiye Kurultayı, Kurultay Yürütme Kurulu ve Kurultay Başkanlık Divanı yürütür.”

Mesudiye'nin kalkınma önceliği kurultayda eğitim olarak belirlenmiş, Mesudiye'yi kalkındırmak için stratejik olarak neye öncelik verileceğine bu Kurultaylar ile yön verildi. Mesudiye geleneğine de uygun olarak eğitime öncelik verilmesi kararlaştırıldı. Ordu'ya bağlı 19 ilçe içinde bir ilk teşkil eden Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne bağlı Mesudiye Meslek Yüksek Okulu bu sayede açıldı.

Okullarında birinci olan çocuklara her yıl verilen ödüller, eğitim bilincini yükseltti. Uzun yıllar bir tek mezununu bile yükseköğretime gönderemeyen Mesudiye Lisesi'nin öğrencileri, ilçede açılan Mehmetçik Dershanesi sayesinde ortalama yüzde 50 başarı düzeyine ulaştı.

Bülent Ecevit'in Köykent Projesi, kurultayların etkisiyle Mesudiye'de uygulandı.

Yurt (350 yataklı), atölye, halı saha gibi yatırımlar yapılmıştır.

Mesudiye'deki sağlık merkezi hastane statüsüne kavuşturulmuş, diyaliz merkezi kurulmuştur.

Mesudiye'nin ilk ve ortaöğretim kademelerindeki öğrencilerinin ihtiyacını karşılayan Çok Programlı Lise ile Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) kurultayların kararları ve görevlendirmeleri sayesinde inşa edildi ve hizmete girdi.

Türkiye'nin en zengin (18.500 kitaplı) köy kütüphanesi oluşturulmuştur. Köy Kütüphanesi, kurultay sayesinde Mesudiye'nin Aşağıgökçe köyünde açıldı. Aynı köyde her branşta alan araştırması yapmak isteyen genç bilim insanlarının barınabileceği ve çalışmalarını sürdürebileceği Bilim Evi ile onun hemen yanında Türkiye'nin -belki de bir köyde ilk- Herbarium'u (kurutulmuş bitki örneklerinin tasnif edilerek muhafaza edildiği yer) kuruldu.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) desteğiyle gelen bilim insanları tarafından, ilçenin florası ve faunası incelendi. Böylece ilçedeki biyolojik çeşitlilik bilimsel açıdan da bilinir oldu.

Kurultay sayesinde ilçenin kadaströ sorunları önemli ölçüde çözülmüştür.

Kurultay, Mesudiye'deki çevre sorunlarının fark edilmesini ve toplumsal duyarlılığın yükselmesini sağladı. Örneğin maden bahanesiyle 30 yılı aşkın süredir Melet Irmağı'ndaki canlıları, zehirli atıklarla mahveden şirketin çevreye zarar

vermesini önleyecek tedbirleri alıncaya kadar yani süresiz olarak kapatılması, kurultay sayesinde oldu.

Dere yolu projesi ve Topçam barajı çalışmaları sürekli kurultay gündemlerinde tutularak, takibi yapılmış ve tamamlanması için çaba sarf edilmiştir. Ayrıca hemen hemen her kurultayda gündem maddelerinden birini oluşturan çeşitli mahalle, köy ve ilçeler arasındaki yolların yapımı, bakım ve onarımı sağlanmıştır.

Kurultay, Mesudiye'nin tarihine ilgiyi artırdı. Arkeolojik çalışmalar desteklendi. Arkeolog Nezih Başgelen, Esatlı köyündeki içeriği henüz çözülemeyen çok eski kaya yazıtlarını bilim dünyasına sundu.

Mesudiye Belediyesi ile Beykoz Belediyesi arasında kardeş belediye sözleşmesi imzalanmış ve Mesudiye'de bulunan bir banka şubesine sıra numaratörünün konulması sağlanmıştır.

Kurultay sayesinde ilçe dışında yaşayanları Mesudiye'ye ilgisi artmış, insanlar ya yeni ev yaptırmışlar ya da ailelerinden kalan evleri yenilemişler.

Kurultayın bileşenleri arasında yer alan Ankara ve İstanbul dernekleri ile vakıflarının düzenlediği eğlencelerde elde edilen bağışlarla bir ambulans bir de makam aracı Mesudiye Belediyesine kazandırılmıştır. Mesudiye Belediyesi'

ne Mesudiyeli bir iş insanı tarafından greyder hibe edilmiştir.

400 Mesudiyeli, belediye başkanı, vali, il genel meclis üyesi, Mesudiyeli olmayanların katkısı yanı sıra belediyenin yardımıyla süt işleme tesisi açılmış ve 400 inek dağıtımı yapılmıştır. (Aydınlı ve Memiş, 2013: 83-84-85).

Kurultay kapsamında yapılan çalışmaların (imza kampanyası düzenlenmiş, komisyonlar aracılığıyla takibi yapılmış) etkisiyle Mesudiye kalkınmada öncelikli yöreler içine dahil edilmiştir. Konkasör tesisi, Kaymakamlık önderliğinde bir çalışma olarak başlamış, kurultayda gündeme getirilmiş ve kurultay katılımcıları tarafından olumlu görüş bildirilerek, tamamlanması sağlanmıştır (Aydınlı ve Memiş, 2013: 84).

Şehitler Anıtı yapılması (büyük oranda halktan toplanan paralarla), Keyfalan, Topçam ve Yeşilce yaylalarının turizm bölgesi ilan edilmesi, yaşlılar yurdunun yapılması (Mesudiye Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Mesudiyeli iş insanının finansmanı), Jandarma Birliğinin Mesudiye'ye kazandırılması (burada

arsanın kamulaştırılmasını Kaymakamlık üstlenmiştir) ve GSM operatörlerinin ilçede kullanılması için teknik alt yapının tamamlanması sağlanmıştır (Aydınlı ve Memiş, 2013: 84).

Kısacası ilçe birçok manada ciddi bir gelişme göstermiş. Bunlarla yetinmeyen Kurultay bileşenlerinin amacı, 2023 yılında Mesudiye’de Davos’ta yapılan Dünya Ekonomik Forumu’na benzer bir şekilde Dünya Demokrasi Forumu toplamaktır. Bu süreci aşamalı olarak planlamıştır. Önce 2013’de Türkiye Demokrasi Forumu, 2018’de Avrasya Demokrasi Forumu toplanmıştır. Bunun için bir yürütme ve danışma kurulu da oluşturmuşlar. Mesudiyeliler demokrasinin aşağıdan yukarıya oluşturulması gerektiğini, böylece *organik demokrasinin* geliştirilebileceğini ancak böyle yapılırsa sürdürülebilir ve etkili olabileceğini bu platform anlamış görünüyor. Sosyal sermayenin kalkınmanın en önemli bileşeni olduğunu da kanıtlamış gözüküyorlar. Dünya Demokrasi Kurultayı Mesudiye’de toplanır mı toplanmaz mı bilemeyiz, ama Türkiye’nin ve dünyanın Mesudiyelilerden öğreneceği bir şeyler var (TEPAV,2013) .

Kurultayın kurucu babası olan Oktay Ekşi bu platformu ülke geneline yayabilmek adına milletvekilliği döneminde 24/09/2014 tarihinde “Yerel Kalkınmanın, Doğrudan Demokrasiyle Gerçekleştirilmesine Dair Kanun Teklifi” çalışmasını TBMM’ye sunmuştur. Teklifin özeti şu şekildedir; “kendi yöresinin doğrudan demokrasi yoluyla kalkınmasını sağlamak isteyen girişimcilerin desteklemesi ve bu yolda oluşturulacak Yerel Demokrasi Girişiminin (YDG) organlarının, organların yönetiminin, görevleri ile çalışma usul ve ilkelerinin düzenlemesi öngörülmektedir” (TBMM, 2014). Ancak bu girişim TBMM çatısı altında kabul görmemiştir.

Kurultayın olumlu sonuç ve algıları olduğu gibi tersi yönde sonuç ile algıların olduğu durumlarda yok değildir. Bu bağlamda birtakım sorun alanlarından bahsetmek gerekmektedir. Mesudiye’de ikamet edenlerin bilinçli bir plan dahilinde katılım sağlamaması (MEGEP, 2000:5) ve yerleşiklerin temsilinin yeterli düzeyde olmaması en temel sorun alanı olarak görülmüş ve nerdeyse tüm kurultaylarda gündeme gelmiştir. Kurultaya ilişkin yazılan bir makalede (Gündüz, Aksu ve Esgin, 2005: 4-6), kurultaya katılmamanın en başta gelen nedeni olarak ilgi duyulmadığı, ilgisizliğin ana unsuru ise alınan kararların sözde kaldığı, uygulamaya geçiş aşamasında sorunlar olduğu algısıdır.

Mesudiye seçkinleri şeklinde algılanan kişilerin yerleşik Mesudiyeliler ile dezavantajlı grupları dışladığı ve kamu kurumlarına yük olması sebebiyle tepki çektiği belirtilmektedir (MEGEP, 2000:57). “Benzer şekilde, yerleşik Mesudiyeliler ile kurultay için gelenler arasındaki kopukluğun olduğu, hatta yerel halkın ‘bu kişilerden 364 haber yok’, ‘iki gün ye iç, sonra çek git’ gibi ifadeler kullanıldığı aktarılmaktadır” (5. Kurultay Kitabı, 1996:30). Sonraki kurultaylarda da yine yerleşik olmayanların daha fazla söz sahibi olması üzerine yerleşikler bu sorunu bir kez daha kurultay gündemine taşımıştır.

2000 yılında Mesudiye’de hayata geçen Köykent projesinde Kurultay ve bileşenleri oldukça önemli bir rol üstlenmiştir. Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, organik bir katılım aracı olan kurultayları izlediğini ve Köykent projesinin Mesudiye’de hayata geçirilmesinde misyonunun büyük olduğunu ifade etmiştir (10. Kurultay Kitabı, 2001:153). Bu projenin çıktıları kapsamında alt yapının oluşturulması ve sosyokültürel imkanların eskiye göre çok daha iyi konuma getirildiği, yaşam koşullarının daha fazla iyileştiği vurgulanmaktadır (Marin, 2009:93-94;100). Son kertede, bazı projeler hayata geçmiş olsa da, proje için belirlenen hedeflerin tam anlamı ile tutturulduğunun söylenmesi pek mümkün değildir. Mesudiye Köykent projesinin yarım kalmış bir yatırım olduğunun altı çizilmektedir (Marin, 2009:154). Bu durum Kurultay kurucularını oportünist olarak algılayan çevrelerce, Kurultayı ve katılanları eleştirilerin odağı haline getirilmesine yol açmıştır. Öyle ki kurultay kapsamında alınan kararlar ile Mesudiye’ye kaynak aktarımlarının sağlanması ve görece projelerin başarısızlığı üzerine diğer ilçelerden bazı kimseler ‘bizim vergilerimiz ile Mesudiye’de demokrasıcılık oynanıyor’ dahi demişlerdir. (Ordukgazetesi, 2013)

Başarısızlıkla sonuçlanan girişimlerde yok değildir. 1997’de başlayan, tarımsal üretim teşviki ile yaklaşık 80 bin vişne ve 12 bin kültür cevizi fidanı dikilmiştir. Ancak yanlış meyve fidanı seçimi ve yetiştirme bilgisinin çiftçiye aktarılmaması istenen başarıyı sağlamamıştır. Fidanların finansmanı, Mesudiyeli iş insanları, Mesudiye Kaymakamlığı, Mesudiye Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Tarım İl Müdürlüğü sağlanmıştır.

Kurultay kapsamında üretilen bazı politikalara bizzat yararlanıcıları tarafından yeterince katılımın olmaması ve gerekli

bilinçlendirme/eğitim çalışmalarının yapılmaması, detaylı teknik araştırmaların yapılmamış olması üretilen politikaların yeterince benimsenmemesine yol açmış ve istenen sonuçlar elde edilememiştir. Örneğin, 9. Kurultayda Kaymakamlık tarafından 30 bine yakın fidan alındığı, fakat ücretsiz olan bu fidanların talep edilip dikilmediği ifade edilmiştir (9. Kurultay Kitabı, 2010: 149).

Vişne fidanlarının ekildiği iklime uygun olmaması ve yeterince ilgilenilmemesi, amaçlanan başarıdan uzak kalındığını göstermektedir. Aynı durum aynı olarak verilen inek, koyun gibi desteklerde de görülmüştür. Yani sürdürülebilir bir proje olamamıştır. Yine Orman Ürünleri Entegre Tesisi'nde de üye sayısının çokluğu ve sembolik bedeller ile üye olunması nedeniyle, gerçek işlevini yerine getiremediği, atıl duruma düştüğü tespit edilmiştir (13. Kurultay Kitabı, Entegre Tesisi Durum Raporu, 2003:169-170).

Eleştiriler sadece iç dinamiklerden değil gerek yazılı ve görsel medya gerekse konunun ilgilisi olan dernek, vakıf gibi STK'lar tarafından da olmuştur. Örneğin Bugün Türkiye'nin birçok bölgesinde milyon dolarlara ve çok uzun yıllara mal olmuş çeşitli kalkınma programlarının uygulandığı alanlarını incelediğimizde oralarda hiçbir şeyin kalmadığını görürüz. Mesudiye için de bu durum yer yer böyledir, Mesudiye'de yollar, okullar, 14 tane hamam bile yapılmıştır. Ama bugün Mesudiye tamamen boştur, insan kalmamıştır, Mesudiye kalkınma programı bittikten sonra köylüler yapılan hamamları hemen fırına dönüştürmüşlerdir. Çünkü bu köylülere en basit ihtiyaçlar dahi sorulmamıştır. Mesudiye için geçerli olan bu durum, 1976'dan beri uygulanan Çorum-Çankırı, Erzurum, Bingöl-Muş, Yozgat, Ordu-Giresun gibi büyük kalkınma programlarının hemen hemen hepsi için geçerlidir. Tüm bu yörelerde büyük paralarla birçok altyapı tesisi yapılmış; ama bölge halkının görüşleri dikkate alınmamış, sonuç olarak her biri en az 10 yıllık olan bu programlardan geriye birkaç fiziki tesis dışında bir şey kalmamıştır (TEPAV, 2009: 212).

Yine kurultay faaliyetleri kapsamında kurultaya katılan ve katılmayan yerel halkın kurultayı nasıl algıladığı ve kurultay örgütlenmesine dair yapılan bir araştırmada, katılımcılar tarafından ağırlıklı olarak Divan'ın Mesudiye dışından gelenlerden oluşması, Divan'ın herhangi bir yazılı kurula bağlı olmadan (daha sonra yapılan düzenlemeyle kurula bağlanmış) başkanının inisiyatifiyle yönetiminin gerçekleşmesi eleştirilmiştir. Ayrıca Kurultaya dışarıdan gelenlerin, kendileri konuşup

kendileri dinledikleri oluşum olarak değerlendirilmiştir. Yine 16. Kurultayda söz alan bir esnaf, kurultay tüzüğüne İstanbul ve Ankara'da hazırlanarak kendilerine sunulmasından rahatsız olduğunu dile getirmiştir. Bu bağlamda, Marin (2009: 158) tarafından Mesudiye Köykent Projesi kapsamında yaptığı araştırmanın en temel sonuçlarından biri de katılım düzeyi yükseldikçe projeden elde edilen faydanın artıyor olmasıdır. Yani katılımın artmasıyla yapılan faaliyetler daha iyi yerine getirilecek ve elde edilen fayda artmış olacaktır.

4.2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Araştırmanın amacı, Mesudiye Kurultayının oluşum, yapı, işleyiş, faaliyet, kazanımları ve sorun alanları bağlamında yerel demokrasi ile yerel kalkınmaya etkisini incelemektir. Kurultayın ortaya çıkışını ve devamını sağlayan unsurları tespit edebilmek ise bir diğer amaçtır. Kurultayın bilinirliğini arttırarak, temsili demokrasilerin katılım araçları yanında, kendiliğinden gelişen doğrudan demokrasi oluşumlarını referans etmek söz konusu amaçlar arasında yer almaktadır.

Araştırmanın yöntemi, literatür taramadan oluşmaktadır. Çocukluk yıllarından itibaren bizzat takip ettiğim kurultay çalışmalarının 31 ve 32'ncisini yine yerinde izlemek bunun yanı sıra 1991 yılında bu yana yapılan tüm Kurultay bildiri kitaplarını, Kurultay çalışma kurallarını, Kurultaya ilişkin yılda 3 kez yapılan değerlendirme toplantıları sonucunda ortaya çıkan raporları gözden geçirerek normatif anlamda incelemektir.

Hipotezler, çalışmanın ilk hipotezi, Kurultayın bir tür demokrasi okulu niteliği üstlenerek yerel demokrasi ve yerel kalkınmaya ilişkin fikir ve eylem gerçekleştirdiği düşüncesidir. Bir diğer hipotez ise bu kurultayın sadece Mesudiye seçkinlerinin uğraş alanı olduğunun düşünülmesidir. Son hipotez ise Kurultayın sadece demokrasi ve katılım saikleriyle kurulduğu düşüncesi çerçevesinde 1989 yılında yaklaşık 350 bin Bulgar Türk'ünün göçü ya da 90'larda yükselen terör dalgasına karşı güvenlik endişelerinin göz ardı edilmesidir.

Kurultayın ortaya çıkışı yalnızca demokratik birtakım kaygılar veya kalkınma gerekçesi ile değil daha çok güvenlik ihtiyacı nedeniyle olmuştur. Demokrasinin ilçede kurumlaşması ve kalkınmaya dönük adımların atılması sonraki aşamalarda gündeme gelmiştir.

4.3. Bulgular ve Değerlendirme

Antik çağlardan bu yana tarihsel ve toplumsal süreçlerin kapsadığı değişimler incelendiğinde güvenlik ve ekonomiye ilişkin kaygıların, yönetim modellerini ciddi anlamda şekillendirdiği gözlenmektedir. Antik Atina’da demokrasinin toplumun daha geniş kesimlerine yayılmasında nasıl Pers saldırılarının rolü oldu ise 1980’lerin sonunda Bulgar Türklerinin göçü de Mesudiye’de ‘toprağımıza sahip çıkalım’ algısını yaratmıştır. Bu durum bir tür kentsel hareket olarak ifade edilebilecek Mesudiye Kurultayının doğmasını sağlamıştır. 2007 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin etkileri aşabilmek adına İzlanda’da yeni bir anayasa yapma süreci başlatılmıştır. Mesudiye ve İzlanda, her iki örnekte de sıradan yurttaşların mülkiyet haklarına ve ekonomiye dönük kaygıları aynı yurttaşların karar alma süreçlerine aktif katılıma yönelik taleplerinin artması sonucunu doğurmuştur. Daha net bir ifade ile Mesudiye, İzlanda hatta yüzyıllar öncesi dönersek Atina’da yaşayan güvenlik endişeleri toplumun bir araya gelme ve toplumsal meseleler ile daha ilgili olması sonucunu doğurmuştur.

Çalışmada incelenen örneklerde (Mesudiye ve İzlanda) görünen odur ki; yaşanan güvenlik ve ekonomik krizlerin ardında yönetenler toplumun daha geniş kesimlerine ulaşmaya çalışmaktadır. Keza 1970’lerin başında yaşanan küresel petrol krizi yönetenleri temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye doğru evirmiştir. Son dönemlerde yaşanan küresel ekonomik buhranın da böylesine bir çıktı yaratması sürpriz sayılmamalıdır.

Tam bu noktada uluslararası kuruluşların ya da merkezi idarenin etkisi olmadan, kendi kendine ortaya çıkan, tam anlamıyla organik bir demokratik girişim olan Mesudiye Kurultayı yıllardır ortaya koyduğu örnekler ile temsili demokrasi ve katılımcı demokrasinin eksiklerini azaltacak niteliğe sahiptir. En önemli göstergesi de Kurultay aracılığı ile merkezi ve yerel idarelere yapılan baskıların ilçenin kalkınmasına katkılarıdır.

En somut ve kanımca en önemli çıktı ise 2002 yılında eğitim öğretim hayatına başlayan Mesudiye Meslek Yüksekokuludur. O dönem Ordu’nun en uzak köşesindeki bu küçük ilçede Ondokuz Mayıs Üniversitesine bağlı bir akademik birim olması önemlidir. 2022 yılı perspektifi ile bakıldığında artık neredeyse her ilçede bir MYO olması Mesudiye’de bir MYO kurulmasının Kurultayın bir başarısı olarak görmek

adına tartışmalıdır denebilir. Ancak ilçede bir MYO'nun varlığının 1990'ların ortasında itibaren (hükümet politikası olmadan çok önce) kurultaylarda tartışılmasının, ülkenin diğer bazı ilçelerinde yükseköğrenim öncesinin öğretimin dahi ciddi sıkıntılı olduğu göz ardı edilmezse kıymeti fark edilecektir. Neticede hükümet politikası olarak değil Kurultayın kendi politika çıktısı olması anlamında ve eğitim öğretime değer atfetmesi adına önemlidir. Daha da somutlaştırabilmek adına Mesudiye MYO'da yer alan bölümler arasında Turizm Otelcilik bölümüne yakından bakmak yerinde olacaktır. İlçede özellikle yaylacılık turizminin geliştirilmesi adına akademik ve uygulamalı çalışmalar yapılmasının öngörülmesi dönem ve coğrafya düşünüldüğünde kıt kaynakların etkin kullanılmaya çabalandığını göstermektedir. Ne ölçüde faydalı olduğu muhakkak tartışmalı olan bu örnekte yer alan modelin yalnızca Kurultay dinamikleri ile başarılı olabilmesi beklenmemelidir. Bu noktada Kurultay Çalışma Kurulları 1. Maddeyi hatırlamakta fayda var. Kurultayın tanımı ve niteliği: "Mesudiye Kurultayı, Mesudiye insanının, demokratik bir anlayış içinde elbirliği yaparak, ilçe sorunlarını tartıştığı, kamu görevlileri ve diğer yetkililerden ilçeyi ilgilendiren konularda bilgi talep ettiği, ilçe sorunlarıyla ilgili çözüm önerilerini karara bağlayarak bunların yaşama geçirilme sürecini izlediği ortak platformudur." Bu anlamda Kurultay kendisini bu gibi uygulamalar ile gerek merkezi gerek yerel yönetimler üzerinde bir baskı ve süreç izleme aygıtı olarak konumlamaktadır.

Ayrıca ilçeye vatani görevini yapmak için gelen askerlerden oluşan ve adı Mehmetçik Dershanesi olan bir kurs merkezinin kurulmasına ön ayak olunmuş ve ilçede zor şartlarda okumaya çalışan öğrencilere önemli katkılar sağlanmıştır. Üniversitelere giden öğrencilere sağlanacak burslar için yine Kurultay bileşenleri olan STK'lar elini her zaman taşın altına koymuşlar, gurbette okuyan öğrencilerine destek olmuşlardır.

Kurultay çalışmaları sonucunda ortaya çıkan en önemli bulgu demokrasi eğitim ve öğretimine dairdir. Bir hazmetme işi olan demokrasi kültürü, Kurultayın neredeyse bir demokrasi okulu olma niteliği sayesinde yıllara yaygın çalışmalar sonucu hem bu dönemde yaşayanlarca içkin hale gelmekte hem de gelecek kuşaklara bırakılacak bir demokrasi kültürü mirası oluşturulmaktadır. Ayrıca kuşaklar arası bağların sıkılaştırılması, farklı şehirlerde yaşayan yöre insanının birbirini tanınması, senede bir günde olsa kucaklaşması adına Kurultayın azımsanamayacak katkıları vardır. Somut

uygulama örneklerini verebilmek adına demokrasi ve eğitime verilen önem neticesinde lisans ve üzeri eğitim gören Mesudiyeli öğrenciler vakıf ve dernek örgütlenmeleri ile önemli miktarlarda burs imkanlarına kavuşabiliyor. Lisans eğitimimi sürdürdüğüm yıllarda söz konusu STÖ'lerden aldığım burs devletin verdiği iki katında fazla idi. Süregelen bu uygulamada görünen odur ki; dünün bursiyerleri bugünün burs bağışçılara dönüşmektedir. Bu durum dayanışma ruhunun nesiller arası gelişmesine ve perçinlemesine örnektir.

Kurultay çalışmalarının ilçe insanında doğrudan demokrasi kültürünün ve katılımcılığın gelişmesine katkıları olduğu tespit edilmiştir. Kurultayın fikir önderi ve yıllarca yaşamasında oldukça önemli bir payı olan Oktay Ekşi, bu platformu ülke geneline yayabilmek adına milletvekilliği döneminde 24/09/2014 tarihinde “Yerel Kalkınmanın, Doğrudan Demokrasiyle Gerçekleştirilmesine Dair Kanun Teklifi” (TBMM, 2014) çalışmasını TBMM’ye sunmuştur. Teklifin özeti şu şekildedir; kendi yöresinin doğrudan demokrasi yoluyla kalkınmasını sağlamak isteyen girişimcilerin desteklemesi ve bu yolda oluşturulacak Yerel Demokrasi Girişiminin (YDG) organlarının, organların yönetiminin, görevleri ile çalışma usul ve ilkelerinin düzenlenmesi öngörülmektedir. Fakat bu girişim TBMM çatısı altında kabul görmemiştir.

Her yıl yapılan kurultay çalışmaları ve çalışma kurulları uyarınca yılda 3 kez yapılan değerlendirme toplantıları sonucunda hazırlanan kitaplar ile ciddi bir külliyat yaratılmasını sağlanmıştır. Antik Yunan deneyiminin demokrasi tarihinin miladı olarak nitelenmesinde belki de en önemli unsur, yazılı kaynaklara erişebilme imkanıdır. Bu anlamda özellikle arşivciliğın sorunlu bir alan olduğu ülkemizde demokrasi mirası olarak ifade edilebilecek yazılı kaynaklar ortaya çıkmaktadır.

Kurultayın başlangıçtaki toplanma nedeni şöyle tespit edilmiştir. İlk bakışta çağrıştırdığı doğrudan demokrasi pratiğı değil ilçeye ilişkin güvenlik endişeleridir. İlk toplantı Bulgar Türklerine ilişkin iken takip eden ve 90’lı yıllara denk gelen toplantılarda terör örgütlerinin bölgeye sızma çabalarına ilişkin alınacak tedbirlere ilişkin konuşmalar gündem oluşturulmuştur. 2005 yılında kullanıma açılan Jandarma karakolu bu sürecin somut çıktısıdır.

Bulgular arasında sayılabilecek Mesudiye’de yaşanan göç hareketliliği bir kalkınmışlık kriteri olması açısından incelemeye değer görünmektedir.

Göç, Kurultayın önemli gündem maddelerinden bir diğeridir. İlçenin gerek doğal gerekse sosyoekonomik koşulları sebebi ile büyük kentlere sürekli göç verdiği bilinmektedir. Bu göçü en azından azaltmak adına tarım ve hayvancılığa ilişkin adımlar atılmış ancak sınırlı bir başarı sağlandığı söylenebilmektedir.

Göç neticesinde bir yöreden üretken kesim ayrılmakta geride daha pasif olan gruplar kalmaktadır. Haliyle göç veren yörelerin gelişme hızı sekteye uğramaktadır. Mikro iktisat deyiimi ile hane halkının bu yer değişikliği, göç veren yöre açısından hem üretici hem de tüketici olan birimlerin kaybı ile neticelenmiş olacaktır. Giden aktif grup geride kalan daha az aktif olanları bir anlamda kaderlerine terk etmiş olacaktır. Mesudiye Kurultayı bu *insan kaynağı göçü* sürecinde kentte kültürlenme neticesi ile edinilen tecrübe ve kaynakların kıra aktarılması için önemli bir aygıt olarak görülebilir.

Kırsal kalkınma, kırsal alanlardaki yaşam koşullarını iyileştirilmesi, kırsaldaki nüfusun kent alanlarındaki ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik nimetlerden, göç olgusunu yaşamalarına gerek olmaksızın, buldukları yerde faydalanmalarını sağlayan ekonomik ve sosyal politikaların bütünü olarak tanımlanabilir (Cengiz ve Çelem 2003:46). Bu tanımlamadan yola çıkarak Kurultay bileşenlerinden İstanbul ve Ankara gibi kentlerden gelen katılımcıları birçok alandaki (iş dünyası, bürokrasi, siyaset vb.) birikimlerini kıra aktarabilme imkanına vurgu yapılabilmektedir. Bunun yanı sıra göç vermenin geleneksel anlamda negatif olarak yorumlandığı düşünüldüğünde Mesudiye’nin genel olarak göç veren yapısı Kurultayın kalkınma bu kriteri açısından başarısız görünmesine yol açmaktadır. Ancak bir önceki paragrafta vurgulandığı üzere göç ile dışarı gidenlerin yöreye olumlu katkılarının olduğu süreçte kalkınma ve göç kriteri arasındaki ilişki tekrar değerlendirilmek durumdadır.

Tablo 1.1 Mesudiye'nin son 15 yıldaki nüfus miktarı değişimi

Yıl	Mesudiye Nüfusu
2021	13.846
2020	14.489
2019	16.809
2018	26.287
2017	17.246
2016	16.689
2015	15.759
2014	16.576
2013	16.975
2012	18.805
2011	12.739
2010	12.889
2009	14.407
2008	13.501
2007	12.129

Kaynak: https://www.nufusu.com/ilce/mesudiye_ordu-nufusu

Kurultayın düzenlendiği yılların yaklaşık son yarısını gösteren tablonun gösterdiği üzere 2012 yılı ardından ilçe nüfusunun düzenli olarak düşüş gösterdiği açıktır. 2018 yılında nerdeyse %60'a varan nüfus artışı o dönem yapılacak seçimler için büyük kentlerden gelen taşıma nüfustur. Kurultayın kalkınmaya olan etkisini nüfus kriteri üzerinden okumak pek sağlıklı görünmemektedir. Söz konusu konu ve sürecin birden çok bileşeni olduğu dikkate alındığında nüfus kriteri Kurultayın başarıya da başarısızlığını doğru ölçmek adına için mutlak doğru bir araç olarak nitelenemez. Çünkü nüfus göç etmesini sağlayan birçok etmen vardır ki bazıları Kurultay kapsamında siyasetin boyunu aşmaktadır.

Kurultayın demokrasi ve kalkınma ilişkisi kapsamında ilçeye ciddi yatırımlar kazandırdığı görülmüştür. Keza özellikle son dönemlerde Kurultaylar siyaset, bürokrasi ve iş dünyasının bir araya getirilerek ilçeye yatırımlar kazandırmak amacı gütmektedir. Her ne kadar istenen düzeyde başarıya ulaşamamış olsa da Köykent uygulamasının Mesudiye'de 9 köyü kapsayacak şekilde uygulanması gelecekte uygulanacak bu gibi projeler için önemli bir deney statüsündedir. Yatırımlar ve kalkınma bağlamında bir diğer örnek olarak yaylacılık turizmi ön plana çıkarılmış ve bu konuda şu kararların alınması sağlanmıştır. Yeşilce-Topçam yaylalarının turizm

alanı olması, özellikle Keyfalan Yaylası, 1995 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmesi.

Mesudiye'nin köykent için belirlenmiş sebepleri arasında bölgede dayanışmaya ve örgütlü davranışa ilişkin var olan toplumsal yapıdır. İlçede bu örgütlü davranış kültürünü kurumsallaştıran Mesudiye Kurultayı, köykent ile kooperatifçiliğin gelişmesinin yanı sıra toplumsal dayanışma ve katılımcılık adına uygun zemini oluşturmaya ciddi katkılar sağlamıştır. Bu bağlamda Köykentin dolayısıyla Kurultayın ilçeye kazanımlarından bahis açmak mümkündür.

Grup merkezi köyün belirlenmesi kolay ve gerçekçidir. Grup merkezi olarak seçilen Çavdar köyü, nüfusu, altyapısı, merkezi konumu açısından uygunluk göstermektedir.

Bütün köyler aynı havzada yer almakta, çoğunluğu aynı yol güzergâhında bulunmakta ve köyler arasında ulaşım ve iletişim olanağı bulunmaktadır.

Grup köyler katılımcılığa ve kooperatifçilik açısından örgütlü davranışa açıktır.

Değişik köylerde kurulması öngörülen sosyal, kültürel ve ekonomik amaçlı tesislerden grup köyleri rahatlıkla yararlanabilecektir.

Seçilen köyler genellikle toplu yerleşim kültürü olan köyler olup, köylerde hızlı bir konutlaşma süreci yaşanmaktadır.

Grup köyleri arasında sosyal gerilimler bulunmayıp, sosyal dayanışma güçlüdür. (Başa, 2007: 61)

Köykent Projesi amaç ve içerik olarak esas olarak kırsal sosyoekonomik açıdan kalkındırmayı, kırsal ve kent arasındaki gelişmişlik farkını en aza indirmeyi amaçlarken, şehirlerdeki problemleri azaltmayı ise fikir olarak kırsal kalkındırmaktan başlatan bir kalkınma önermesidir.

Ancak Mesudiye'de yaptığımız gözlemlerde projenin başlangıç aşamasında yeterince fizibilite yapılmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim çoğu yatırım yörenin fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri ile büyük ölçüde çelişmektedir. Bunun yanında projenin yarım bırakılmış olması bir diğer sorundur. Bunun için; kalkınma planları yapılabilir, yasalarla güvence altına alınarak sürdürülebilir olmalı, farklı bilim dalları içerisinde hatta tüm toplum genelinde tartışmaya açılmalı, Türkiye'nin coğrafi değişkenleri göz önünde bulundurulmalı ve özellikle ortam analizleri belirlenirken coğrafi bakış açısına mutlaka yer verilmelidir. (Başbüyük, 2011: 323)

Kurultayın yapısı itibari ile Mesudiye'ye dışardan gelenler ve yerleşik halktan oluştuğu görülmüştür. Kurultay çalışmaları izlendiğinde ise bir tür seçkin-sıradan vatandaş ayrımı algısının olduğu gözlenmiştir. Çünkü ilçenin yerleşikleri ile kurulan diyaloglarda yerleşik olmayan kesim için 'iki gün yer içer sonra da çeker giderler' deyimini sık sık kullanılmıştır. Bu konuda seçkin olarak görülen kesim ile yapılan sohbetlerde ise yerel halkın ilgisizliğinden bahsedilmektedir. O cenahtan 'biz 500 km'lik Ankara, 1000 km'lik İstanbul yolunu göze alıp geliyoruz; bizim köylüler 10 km mesafedeki köyden ilçe merkezindeki kurultaya gelip katılmıyor' hayıflanmasını sık sık dile getirilmektedir. Bu söylemlerden anlaşılan Kurultayın ilçe insanın tamamında olumlu bir karşılığı yoktur. Tam da demokrasilerden bekleneceği üzere bir tür kentsel hareket sayılabilecek Kurultay taraftar kadar karşıtlarını da oluşturmuştur.

Kurultayın başka siyasal katılım mekanizmaları için de fikir açıcı olduğu görülmüştür. Kurultaylara davet edilen diğer ilçe belediye başkanları kendi ilçelerinde de bu platformu hayata geçirmeye çalışmışlar ancak pek başarılı oldukları söylenememektedir. Bu alanda en çarpıcı örnek ise 2006 yılındaki Kurultayda yaşanmıştır. 2013 yılında Mesudiye ile kardeş kent olacak Beykoz'un belediye başkanı "Sizleri dinleyerek yeni belediye yasasının bizlere kurmayı emrettiği kent konseyleri için çok şeyler öğreniyorum" (16.Kurultay Kitabı, 2006: 21) demiştir. Bu da Kurultayın yerel siyasal katılım kültürüne bir diğer somut katkısıdır.

Kurultay için ilk dönemleri ile son dönemleri arasında yapılabilecek en net ve kanımca en önemli karşılaştırma konusu şöyledir. 2000 yılında düzenlenen Kurultayda belediyenin borçlarını ödeme noktasında sıkıntıya düşen başkan "bu çemberi açabilecek, bana bir yol gösterebilecek var mı?" diyerek Kurultaya fikir danışmaktadır. 13. Kurultayda yani 2004 yılında belediye başkanı ilçenin şebeke suyu sorunu için "Bunu belediyenin yapacak gücü yok. Bunu ancak kurultay yapar, para toplayarak değil de gerekli kurumlara baskı yaparak yapar" demiştir. Kaymakamlık ve belediye başkanlığının bir araziye ilişkin ortaya koyduğu iki farklı proje ilçede ufak çaplı bir gerginlik yaratmış, bu sorun 2007 yılında düzenlenen 16. Kurultay kapsamında Kurultay bileşenlerinin hakemliğinde çözülmüştür. 19. Kurultayda ise Ordu, İstanbul, Ankara gibi kentlere seferler düzenleyen minibüs ve otobüslerin hareket saatlerinde değişiklik yaşanması gündeme gelmiştir. Karar belediye başkanınca verilsin denmiş

olmasına rağmen, başkanın ifadesi şu olmuştur; “Esnaf ve Şoförler Odası üyelerinin, halkın kararlarını ve kurultaydan çıkan kararı dikkate alarak düzenleme yapacağım”.

Kurultay bu küçük ilçenin irili ufaklı problemlerinin giderilmesi için lazım gelen insan, mali ve teknik kaynağı harekete geçirmek konusunda kamunun örgütlü yapılarının üzerinde, bağımsız bir yapıya sahiptir. Aslında sahipti demek daha doğru olacaktır. Çünkü 2012 yılında uygulamaya konan 6360 sayılı sayılı kanun ile Ordu İli de büyükşehir belediyesi statüsüne alınmıştır. Böylece bir tür yerleşmenin (yerel idari birimlerin merkezileşmesi. Örneğin büyükşehir belediyelerinin ilçe belediyeleri üzerindeki idari vesayet kapsamındaki idari ve mali yaptırım gücü) önü açılmıştır, doğal olarak bu durumdan Kurultay’da etkilenmiştir. Bu durumu şöyle somut bir örnek ile açıklamak mümkündür. 3 Temmuz 2021 günü yapılan 31. Kurultayın konuşmacılarının toplam konuşma süreleri 2,5 saati aşkındır. Kurultay Çalışma Kurallarının 12. Maddesi “Kurultaya onur veren, Mesudiyeli olmayan Konuklar, Başkanlık Divanınca takdim edilir. Konukların talepleri halinde 3 dakikayı geçmemek üzere, Kurultaya hitap etmeleri için söz verilir” şeklindedir. Ancak buna rağmen Ordu BŞB başkanı diğer hiçbir katılımcının yapamadığı gibi 40 dakikayı aşan bir konuşma yapabilmıştır.

BŞB başkanının yaptığı konuşmanın temeli Mesudiye, kalkınmak, büyükşehirlerden beklenen geriye göçe ilişkin ilçenin alt ve üst yapısını hazır hale getirmek, istihdam yaratmak (örneğin ilçede Melet Su adı altında bir su şişeleme tesisi fikrinden bahsetti) vb. fayda sağlayabilecek daha birçok unsur idi. Ancak tüm bu yenilikçi yaklaşımlar yerkezi birimden gelmekte ve Kurultay bileşenlerinin önceki yıllardaki katılımcı tavrının zayıfladığı dikkat çekmiştir.

2013 yılında Mesudiye’de yapılan Türkiye Demokrasi Forumunun ardından cumhuriyetimizin 100. Yılı nedeniyle, Davos Zirvesi olarak bilinen Dünya Ekonomi Formuna öykünen 2023 Dünya Demokrasi Forumu adlı bir fikir ortaya atılması Kurultay bileşenlerinin vizyoner bakış açısını ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ

Çalışma içerisinde yer alan sorulara aranan cevapların bir kısmına ulaşıldı. Her döneme göre değişik içerikler arz eden kavramların ortaya çıkan ihtiyaçlara göre şekillendiği açıktır. Bu nedenle yaşanan döneme ilişkin ortaya çıkan sorunların çözümünü yine o dönemi yaşayan insanlardan alınacak yanıtlara göre şekillendirmek mümkündür. Bu da bir üst yapı kurumu olan siyasetin sorunlarını yaratan ekonomik kriz dönemlerin aşılması, kalkınma sorunları vb. problemlerin çözümünde vatandaşın da karar alma süreçlerine katılımını zorunlu kılmaktadır.

Çalışmaya ilişkin elde edilen veriler incelendiğinde, kent kavramını tanımlamanın hem kamu yönetimi disiplini hem de multidisipliner açıdan kolay olmadığıdır. Ancak günümüzün değerleri kapsamında akademik bakış açısı ile üretilen genel geçer tanımlar dikkate alındığında kent, kentleşme, kentlileşme gibi kavramların en çok dikkat çeken yanı sıklıkla bu unsurlardan süreç olarak bahsedilmesidir. Ancak bu tanımların hem kendi içinde bazı zıtlıklara neden olduğu hem de uluslararası karşılaştırmaları sağlayacak özellikten uzak olduğu da dikkatle inceleyenlerin gözünden kaçmamaktadır. Bunun dışında, söz konusu tanımların bugünün kentlerini ve çelişkilerini açıklama açısından ne ölçüde yetkin olduğu da ciddi bir inceleme konusudur. Çünkü iletişim ve ulaşım teknolojisindeki gelişmeler ışığında kentlerin gitgide büyümesi sonucu santralize olması ile meydana gelen metropoller ve bu metropollerin çeperleri arasında olan fonksiyonel ilişkiler köy kent ayrımını ortadan kaldırmıştır. Kentlerde yaşayanların sayısı kırsal alanlarda yaşayanların sayısını birçok ülkede fazlasıyla aşmış olması sebebiyle kentlerde karşımıza çıkan yaşam biçimleri ve kentli davranış tarzlarının önemi gitgide artmaktadır.

Demokrasinin sahnesi olarak nitelenebilecek kentleri ortaya çıkardığı unsurlardan biri kentleşme bir diğeri ise kentlileşmedir. Kentlileşme, kente göçün sonucu olarak kentin bazı sınıflarınca kazanılması beklenen kentsel alışkanlıklara ilişkin bir süreçtir. Kenti sevmeyi ve onunla bağ kurmayı sağlayacak unsurları geliştirebilmek kentlileşebilme sürecine hız katacaktır.

Tüm bu kenti ve kentlilik değerlerini içselleştirme sonucunda özellikle öteki ile iletişimin de katkısı ile demokrasi kültürü gelişecektir. Gelişen demokrasi kültürünün

geniş toplumsal kesimlere (özellikle internet ve medya gibi açık bilgi kaynakları ile) yayılması ile bu alanda bir uyanış ve sürece ilgi duyma sonucu doğuracaktır.

Demokrasi ile haşır neşir olmaya başlayan kentli, zamanla karar alma süreçlerine dahil olmak isteyecektir. Önceleri okuyarak, izleyerek bilgi birikimini artıran birey, izleyen süreçte bunu siyasal alan faaliyetleri ile pratik etmeye heveslenecektir. Kentleşme ve kentlileşme olguları bireylerde içkin bir hal almaya başladıkça demokratik kentlileşme, kenti ve kentleşme sürecini toplum tarafından daha rasyonel bir biçimde algılanması sonucu doğuracaktır.

Kentlileşme ve demokratikleşme süreçlerini daha iyi kavrayabilmek adına tarihsel açıdan sürecin nasıl seyrettiğini incelemek faydalı olacaktır. Atina'nın toplumsal durumu demokrasi kavramı ile karşılaştırmalı olarak incelendiğinde kadınlar ve yabancılar da kısmen özgürdür, halk kavramına dahildir fakat buna rağmen siyasal hak sahibi olduklarını söylemek mümkün değildir. Bu durumda kadınlar ve yabancılar özgür olarak değerlendirilir ve halk kavramının içinde yer alırlar.

Yazılı tarihin başında Atina'da halk sözcüğü içerik olarak siyasi haklara sahip olanları ifade etmemektedir. Atina'da halk kavramı modern demokrasi nosyonlu bir okuma ile toplumsal anlamda bütünü kapsayıcı bir ifade olmaktan uzak, sıkıntılı ve toplumsal eşitliğe mesafeli bir niteliğe sahip görünmektedir. Ancak siyasal hakların toplumun diğer kesimlerini de kapsamı dışardan gelen bir tehlike ile mümkün olabilmiştir. İlk Mesudiye Kurultayının düzenlenme gerekçesi -1989 tarihli Bulgar Türklerinin göçü- hatırlandığında demokrasinin gelişmesinde eğitim, orta sınıfların birikimlerini arttırmaları gibi literatüre geçmiş gerekçelerin yanı sıra güvenlik tehditleri nedeniyle safları sıklaştıran toplumun demokrasi ihtiyacının artmasıdır.

Yüzyıllar önceki örneğe baktığımızda, Atina Attika Bölgesindeki diğer kentler üzerinde Pers tehdidi sebebiyle daha fazla söz sahibi haline gelmişti. Atina'nın özellikle çevresindeki ekonomiye yön vermesi önce artık ürüne sonuç olarak da zenginliğe ulaşmasının yolunu açıyordu. Daha açık olarak ifade etmek gerekirse Atinalılar Byzantionluların ticaretine yön vererek, durağan ve hegamonik bir bağımlılık oluşturmak niyetiyle Byzantion'un üçüncü siteler, kentler, koloniler ile gerçekleştirdiği ihracatına sınırlar getirdikleri yazılı kaynaklar ile ortaya konmaktadır. Bu hal Attika-Delos Birliği görüntüsünün ardında Atinalıların Byzantion'un

ekonomisini tamamen kendi faydalarını maksimize etmek için şekillendirmeye çalışmalarına ve birlik üyelerinin iç işlerine karışmalarına örnek oluşturacaktır. Ardından Perikles zamanında, tüm yurttaşların siyasal yaşama katılımının sağlanması için çalışmalar yapıldığı dikkatten kaçmamaktadır.

Devlet görevlerine katılanlara maaş verilmesi ile yoksullarda devlet görevlerine katılmama meselesi nihayetlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kısımdan da anlaşılacağı üzere Atina'da ortak alan vurgusu özgürlükle eş değer tutulmuştur. Bu anlamda Yunan coğrafyasında –özellikle Atina'da- yurttaşların kenti birçok açıdan özümsemesi, diğer bir deyişle; toplumsal siyasal kolektif bir kimlik yaratılması neticesinde Yunan kimliğinin temel yapı taşlarının belirmeye başladığını söyleyebiliriz. Yunan-Pers mücadelesinin doğurduğu güvene ihtiyaç duyulan ortam, Perslerden gelebilecek saldırılara karşı kolektif kent kimliğinin ortaya çıkmasında başat unsur olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Bu kerte, Antik Atina kent devletini her dönemde, doğrudan demokrasi ile idare edilen tam bir özgürlük alanı ve liberal bir vaha olarak değerlendirmek isabetli olmayacaktır. Ancak buna rağmen dönem dönem kesintiye uğrasa da neredeyse yirmi beş yüzyıllık demokrasi serüveninin başlangıcı olması ve halen aldığı atıflar incelenmeye değer ortaya koymaktadır.

Modernizmin yarattığı ulus devlet yapısının neredeyse dayattığı temsili demokrasinin mayasında bulunan temsilcilik, katılıma dair sorunların çözümlenmesinde bir yöntem olarak benimsenmiştir. Siyasi partilerin bu meseleye yaklaşımı, yurttaşların talep ve arzularına karşılık verebilmesi ve bunları aktarabilmesi, yurttaşın da güveninin sağlanmasına katkı sunmaktadır. Bu noktada siyasi partiler, vatandaşın bireysel olarak katılımdan sağlayacağı kazançlardan çok daha fazlasına kavuşabilmekte ve siyasette aktör pozisyonunda yer alabilmektedir. Ancak bu durum da, demokrasinin altını çizdiği katılım oranının istenen düzeye ulaşamaması sonucunu doğurabilir.

Temsili demokrasinin, bireysel katılım açısından arzulanan katkıyı yapamamasına rağmen, azınlıkların fikir ve taleplerinin bu sistem içinde temsil edilmesine uğraşılması, bir açıdan bakıldığında çoğunluğun iradesinin dışında azınlığın da iradesinin gündeme gelebileceği; bu durumun da demokrasinin bir kazanımına dönüşmesi ihtimali göz ardı edilmemelidir.

Bugün modern demokrasilerin önemli bir kısmı temsili demokrasi görünümündedir. Sebebi açıktır; temsili demokrasi, geçen yüzyıllar boyunca kalabalıklaşan insan popülasyonu sonucunda kent devletlerinin kapitalizme ve ulus devletlere boyun eğmesi ile sınırları genişleyen devletlerde vazgeçilmez bir hal almıştır. Başka bir deyişle günümüzün nüfus olarak kalabalık toplumlarında siyasal kararların doğrudan halk tarafından değil, halkın temsilcisi olarak seçilen temsilciler kanalı ile alınması bir zorunluluk halini almıştır.

Katılımcılık, modern demokrasinin işlerliği ve meşruiyeti adına son zamanlarda daha yüksek sesle dile getirilmektedir. Demokrasi kuramının bu genç temsilcisi olan temsili demokrasi en başından sakat doğmuştur. Bir mücadele-uzlaşma dikotomisi üzerine inşa edilen temsili demokrasiye ilişkin tarafların aynı düzeyde bedel ödediğini düşünmek mümkün görünmemektedir. Ayrıcalıklı kesim, elini taşın altına çok daha az sokarak hükmetme imkanını temsili demokrasi ile o dönem için görece meşrulaştırmıştır. Temsili demokrasinin yarattığı günümüz krizlerinin iki palyatif ögesi ise popülizm ve demagojidir. Siyasal anlamda muhafazakar, milliyetçi ve yenilikçi kategorizasyonunun flulaştığı, geleneksel parti anlayışının çatırdamaya başladığı bugünün siyasi saflaşmasını tarif edebilmek adına görece yeni ve fazlaca tüketilen kavramlardan biridir popülizm. Bu çerçevede temsili demokrasi demokratik midir? sorumuzu Rousseau'ya yöneltirsek alacağımız cevap açıktır. Temsilcilerin nihai karar verici konumda oldukları hükümet biçimi, demokratik olarak kabul edilemez.

Katılımcı demokrasi, Antik Atinalıların yönetim ideasının yirminci yüzyılda tekrar nefes alan formu olarak ifade edilebilir. Öyle ki katılımcı demokrasi, bütün vatandaşların bütün kararlara aktif olarak katılımını öneren doğrudan demokrasinin bir anlamda yeni sürümüdür. Demokrasi geçen yüzyıllar ile birlikte doğrudan demokrasiden temsili demokrasiye geçiş sağlamış olsa bile, temelinde vatandaşların siyasete doğrudan dahil olmasını idealize ederek, yurttaşların haklarını bizzat kullanmasını ilke edinir. Özellikle 1960'lardan sonra, demokrasinin asıl halinin halkın aktif katılımı olduğu ve bu sebepten ötürü hatırı sayılır bir kesim tarafından istendiği, doğrudan demokrasi yönünde ilginin yükseldiği ve doğrudan demokrasinin artık bir ütopya olarak değerlendirilmediği görülmektedir.

Enformasyon çağı olarak lanse edilen 21. yüzyıla gelindiğinde ise demokrasinin, teknolojinin ve medyanın çeşitlenerek gelişmesiyle global ölçekte ilgi çekmeye başladığı söylemek mümkündür. Teknolojik cihazlar ile iletişime ilişkin yazılım ve uygulamaların gelişerek kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte insanlar/toplumlar olaylara bakış açılarını ortaya daha kolay koyabilmeye başlamıştır. Özellikle internet sayesinde halkın siyasal katılımı oldukça kestirme bir şekilde sağlanabilmektedir. Enformasyon teknolojilerinin etkisiyle siyasal katılım artmaktadır.

Katılım ölçüğü hem genişlemekte hem de daha basit ve ekonomik şekilde gerçekleşmektedir. Halk artık sadece seçim zamanı değil, siyasal ve toplumsal konularda her zaman etkin bir pozisyona kavuşabilmektedir. Bu durum toplumda farklı ötekilerin (farklı cinsiyette, görüşte, kültürde ve inanışta olanların) diyalog sağlayabildiği bir alan yaratmaktadır.

Bugünün bilişim teknolojisinin geldiği nokta, halka internet yoluyla siyaset konusunda veriye ulaşabileceği, elektronik ortamda toplumsal meseleler hakkında konuşabileceği, hatta bu ortamda referandum ya da seçim yaparak, katılım sağlayabileceği bir doğrudan demokrasi vahası yaratılabilir. Temsili demokrasiye bir alternatif olarak sunulan katılımcı ve müzakereci demokrasiyi sağlamak, bu teknoloji sayesinde olası görünmektedir. Tam olarak bu noktada yeni bir kavram doğuşuna tanıklık ediyoruz; E - Demokrasi!

İzlanda 2007 ve 2008 yıllarında yaşanan küresel krizin etkisi ile yaşadığı ekonomik daralmayı yeni bir anayasa yaparak aşmayı denemiştir. Bu deneme internet üzerinde ve örgütlü siyasi ya da sivil toplum örgütlerinden bağımsız yürütülmeye çalışılmıştır. İzlanda'nın bu ilgi uyandıran deneyimi olumlu sonuçlanmamış ve süreci heyecanla izleyenlerde hayal kırıklığı yaratmıştır. Son aşamada yürürlükte olan 1944 Anayasasına uygun bir şekilde halkın onayladığı metin taslak olarak son sözü söylemek üzere parlamentonun önüne gelmiştir. Halkın internet aracılığıyla taslağın hazırlanması sürecine katkı sunduğu anayasa yapımı serüveni, parlamentoda politikacıların siyasi sürtüşmelerinin gölgesinde kalmıştır. Temsilcilerin anayasa yapması ilkesel anlamda demokratiktir denebilir; fakat katılımcı demokrasiyi siyasal karar alma sürecinde hayata geçirmek yeni araçlarla sağlanabilir. Anayasa yapımı ya da önemli toplumsal meselelerde karar alınması süreçlerinde siyasilerin fayda

beklentileri bu süreçlerin dışında kalmalıdır. Anayasa ile temsilcilerce üretilecek siyasetin sınırları belirlenmelidir.

Genel ya da milli iradeye yaslanan siyasilerin demokrasinin tek kurumu gibi davranması engellenebilir. Tüm bunların ışığında, geleneksel devlet teşkilatlanmasının yönetim anlayışı doğrultusunda yerini katılımcı yönetime bıraktığı, bu yolla kamu, özel ve sivil unsurlara eşit düzeyde katılım fırsat yaratan çoğulcu ve çok ortaklı bir katılımcı demokrasinin yerleştiği iddiasının ayakları yere basmamaktadır. Uygulama görünen odur ki; bu yapıların kapıları kentten ayrıcalıklı sınıflarına –özellikle ekonomik- sonuna dek açık iken sıradan vatandaşın katılımında görünmeyen duvarlar söz konusudur. Diyelim ki bu duvarlar aşıldı bu kez de katılımcılığı salık veren bu kurumların içerisinde aktif katılıma ilişkin problemler ile karşılaşıldığı görülmektedir.

Yeni Sağ politikaların bir çıktısı olan kent konseylerinin temel sorunları hem normatif anlamda hem de örgütsüz vatandaşlarının nazarında danışma kurulu şeklinde algılanması, bütçe bağımsızlığına ve faaliyet gösterebilmesi için kaynaklara sahip olmayışı ve siyasi katılım ile kapsayıcılık anlamında toplumun tüm kesimlerini temsil etmeyişi gibi sorunlar tespit edilmiştir. Hatta görece faydalı birtakım öneriler de getirilmiş ancak son yıllarda yaşanan mülteci akınları gibi daha derinlikli alanlarda, örneğin demografik anlamda kartların yeniden dağıtıldığı/dağıtılacağı bu şartlar altında literatür bu bağlamda çözüm getirmek bir yana bu sorun alanına yeterince eğilmemektedir. Gerek hemşehri hukuku gerekse kent konseylerinin toplumun her kesimine yayılma hedefi yakın gelecekte mültecilerin de kentten yeni sakinleri hatta hemşehrileri olduğu iddiası ile kent konseylerinde temsil durumunu ortaya çıkaracaktır.

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş ile Türkiye’ye yönelen mülteci akını sadece bazı bölgeler ile sınırlı kalmamış ve ülkenin tamamına yayılmıştır. Mülteci olarak adlandırılabilen bu kentten yeni sakinleri hangi hak kapsamında temsil talebinde bulunacak, hangi statüde temsil edilecekler ve hangi statü kapsamında hukuki/cezai sorumlulukları söz konusu olacaktır. Bu soruların şuan ki ikinci nesil göçmenlerin Türkiye’deki doğum sayıları göz önüne alındığında yakın gelecekte hem siyasal hem de kamu yönetimi alanında yeni sorunlara gebe olduğu oldukça açıktır ancak buna rağmen literatür bu konu ile ilgili yeterli düzeye henüz ulaşamamıştır.

Ancak kent konseyleri gibi palyatif yapıların değişen toplumsal ilişkiler kapsamında sorun alanları taşıdığını belirtmek yerinde olacaktır.

Demokrasi ile kalkınma arasında sıkı bir ilişki olduğundan dem vurmak mümkündür. Bir ülkede istikrara kavuşmuş idari ve siyasal yapıdan bahsetmek mümkün olduğu zaman, o ülkede hem ivmesi yukarı yönde bir kalkınma olacaktır, hem de demokrasi ve siyasi haklar anlamında gelişimden bahsedilebilecektir. Siyasi ve idari istikrar kalkınmayı, kalkınma ise demokrasinin içselleştirilmesini sağlayacak, bu sarmal yapı toplumsal kalkınmaya hız kazandıracaktır. Demokrasiyi kalkınmanın ve istikrarın bir çıktısı şeklinde değerlendirmek sıg bir görüş olacaktır. Çünkü demokrasi sadece istikrar ve kalkınmanın bir çıktısı değildir, öyle ki demokrasi bir yandan da istikrar ve kalkınmanın kaynaklarındandır. Bu anlamda demokrasi ile kalkınmanın birbirini beslediğini söylemek mümkündür. Kalkınma, devletlerin, toplumların ekonomik, toplumsal, kültürel ve mekansal koşulları kapsamında, yerel ve toplumsal ilerleme süreci, yapısal iyileşme halidir.

Kalkınma, ekonomik büyümeye ek olarak, üretim faktörlerindeki ve neticesinde üretim miktarındaki artışların yanı sıra, üretim faktörlerindeki farklılaşma ve yaşam kalitesini anlatan veriler ile değerlendirilip ve takip edilebilen gelişim süreci şeklinde tanımlanabilir. Ekonomik ve toplumsal olarak bir ilerleme süreci kapsamında toplumsal gereksinim ve taleplerin sağlanması, kalkınmanın en önde gelen misyonudur. Büyüme, kalkınma ve gelişme kavramları on yıllarca neredeyse eş anlamlı olarak görülerek bir arada kullanılmıştır. Ancak, İkinci Dünya Savaşı devletlere şunu öğretmiştir; ulusal kalkınma sürecinde ekonomik büyüme biricik olarak değerlendirilmemeli, yanı sıra toplumsal hayatın farklı bileşenlerini de sosyal, kültürel, çevresel ve mekânsal anlamda da süreç yönetimine dahil etmek gerekmektedir. Sürdürülebilir kalkınma kavramının doğuşuna neden olan bu bakış açısı değişimi, kalkınma algısının salt ekonomik büyüme sınırlı kalmaması süreçte toplumsal gelişmeye de gereken önemin verilmesini sağlamıştır.

Bu açıklamalardan sonra şu vurguları yapmak yerinde olacaktır;

-Kalkınma olgusu, ülke genelinde toplumsal, siyasal, kültürel ve benzeri kurumlardaki yapısal değişimleri kapsayan çok boyutlu bir özelliğe sahiptir.

-Bu anlayışla kalkınma; ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapılarındaki ilerlemeyi kapsamakta ve bir bütün oluşturmaktadır.

-Büyümenin niceliksel değişimi, kalkınmanın ise niceliksel ve niteliksel değişimi içerdiği söylenebilir.

Siyasal istikrar olmadığı zaman devletlerin borçlanmaları hem çok daha zor, hem de borçlanılabildiğinde daha yüksek faizle olabilecektir. Bu durumda, normal şartlarda yatırıma aktarılacak kaynaklar, faiz ödemeleri için kullanılmak zorunda kalacaktır. Siyasal istikrara bağlı olarak hükümetler ellerindeki kaynakları tüketim veya yatırıma kullanma yoluna gidebilmektedirler. Siyasal istikrar olduğu zaman, hükümetler ellerindeki kaynakları büyük ölçüde yatırımlara yönlendirme yoluna gitmektedirler ama eğer siyasi istikrar yoksa ve ufukta seçim gözükiyorsa, bu durumda hükümetler seçmene daha şirin görünmek için, kaynakları tüketim harcamalarına aktarma yoluna gideceklerdir.

Güçsüz hükümetler baskı gruplarının ve değişik lobilerin etkisine daha açık olacaklardır. Kamu-yatırım-tüketim dengesinin, tüketim harcamaları lehine dönmesi durumunda, yatırımlar azalacağı için, ülkenin büyümesi ve kalkınması daha düşük seviyede kalacaktır.

Siyasal istikrar ve demokrasi ile yüksek kalkınma oranına ulaşmak çok daha mümkün gözükmektedir. Mesudiye ilçesinde 1991 yılından bu yana yapılan Kurultaylar, ilçe insanının demokratik geleneklere ve katılımcılığa inancını ortaya koymaktadır. Bu anlayış içinde Kurultaylar daha etkin ve çok katılımlı bir anlayış sergilemektedir. Mesudiyelilerin ülke genelindeki dernek örgütlenmeleri Mesudiyeliliği adeta kurumsallaştırmış, Kurultaylar da bu örgütlülüğün bir eseri olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye’de bir ilke imza atan bu Kurultayların temel amacı; Mesudiye ilçesi içinde ve dışında yaşayan bütün Mesudiyelilerin kucaklaşmasını, hasret gidermesini sağlamakla birlikte, Mesudiye’nin sorunlarını ve çözüm yollarının tartışılmasını sağlayarak; bu tartışmalar ve önerilerden somut kazanımlar elde edilmesidir.

Kurultaylar, Mesudiye insanının çok önemli bir yönünü daha ön plana çıkarmıştır. Mesudiyeliler, devletten her şeyi istemek yerine devletle birlikte Mesudiye için neler yapılabileceğini ortaya koymaya başlamışlar, merkezi ve yerel yönetim

yöneticileri, aydınlar, bilim insanları, iş insanları ve tüm Mesudiyeliler ile birlikte Mesudiye'ye nasıl katkıda bulunulabileceğini sürekli olarak dinamik tutmaya devam etmişlerdir.

Kurultayın işleyişine üç ayrı yöntemin hakim olduğu söylenebilir. İlki, merkezi ve yerel idareyi, hem personel hem de mali kaynaklarını ivmelendirmek. Bu amaçla toplantılara kaymakam, belediye başkanları hatta zaman zaman bakan ve başbakan düzeyinde katılım sağlanması gerçekleştirilmiş böylece yetkili kişilerin sorunlardan haberdar olması sağlamıştır. Katılanlardan sorunların giderilmesi için söz vermesi ve işin takibinin yapılması, kurultaydan çıkan karar doğrultusunda ilgili kişilerle erişim sağlaması istenmektedir. Bir diğer yöntem ise, Mesudiyeli veya Mesudiye'yi seven iş insanlarının yatırım için teşvik etmek. Keza Kurultay, Mesudiye ve çevresine ilişkin olan yatırımların önemli bir kısmını bu yöntemle desteklemiştir. Son yöntem olarak ise, halkı harekete geçirerek, projeler üreterek sorunların çözümlenmesini sağlamak. Üçüncü yöntem ile insan kaynağının motive edilerek Kurultayın sürdürülebilirliği açısından, yerel halkın da süreçte aktif rol almasına atıf yapılmaktadır.

Mesudiye Kurultayı'nın ilk yıllarında Kurultayın yapısı ve işleyişine ilişkin normatif bir düzenleme yapılmamıştır. Kendi kendine yetebilen bir Mesudiye ideasını etrafında şekillenen Mesudiye Kurultayı, çalışma kurallarına ilişkin düzenlemeyi de yine kendi deneyimlerinden yola çıkarak 2006 tarihinde hazırlayarak yine bu yıl ilk kez uygulamıştır. Toplantı öncesi yapılacak işler ile Kurultay'ın yapı ve işleyişi belirlenmiştir. siyasal katılım ve doğrudan demokrasi gibi iki evrensel ilke etrafında örgütlenen bu yapının kendi iç işleyişine ilişkin demokrasi, katılım gibi mekanizmaların işlevsel olduğu açıktır. Bu da lider sultanı altında ezilen siyasi partilere örnek teşkil edebilecek bir örgüt içi demokrasi kazanımıdır. Böylesi Kurultayların merkezi hükümet tarafından tanınıp desteklenebilmesi adına 2014 yılında dönemim milletvekili olan Oktay EKŞİ kanun teklifi vermiş ancak TBMM tarafından bu girişim kabul görmemiştir. Buna rağmen bir sancılı bir süreç olan demokratikleşme adına önemli bir adım olması nedeniyle de dikkate değerdir.

Yerel demokrasinin merkezi demokrasiden çok farklı bir seviyede seyretmeyeceği göz önüne alındığında, sıkıntılı olan merkezi demokrasi zemininde köylerden kentlere nazaran daha ilerici demokratik tavırlar beklemek gerçeğe uygun düşmemektedir. Mesudiye Kurultayı kapsamındaki hedeflerin sonucunda ortaya çıkan

sonuçları kesin bir başarısızlık olarak görmek haksızlık olacaktır. Buna rağmen çalışmalarda istenen sonuçlara ulaşılamamasında temel neden olarak siyaseten gereken desteği alamaması gösterilebilir.

Son kertede görünen odur ki; katılım, ne sadece temsili ya da katılımcı demokrasi ile mümkün olabilmekte ne de ölçek sorunu nedeniyle doğrudan demokrasi işlevsel kılınabilmektedir. Bu da her durumda siyasal katılımı, demokratikleşmeyi ve kalkınmayı sekteye uğratan bir durumdur. zm nerisi ise, Mesudiye Kurultayı gibi oluşumlar desteklenip, özendirilip, arttırılarak merkezi demokrasilerin sorun alanları yerel demokrasinin organik dokunuşları ile iyileştirilmeye çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D., Robinson, J. (2013). *Ulusların Düşüşü*, İstanbul, Doğan Kitap.
- Ağaoğulları, M. A. ve Köker, L. (2000), *Kral Devlet ya da Ölümlü Tanrı*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.
- Ağaoğulları, M. A. (1991). *Demokratik Mitoslar: Halk-Ulus Egemenliği ve Siyasal Temsil*. Cilt: XLVI, No.1-2. 21-30. Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi.
- Akgül, U. (2010). *Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı*, A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi. Sayı: 24.
- Akın, Ö. (2003). *Yönetişim ve Katılım: Yerel Gündem 21 Süreci ve Uygulamaları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme (Türkiye-Almanya)*, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Akdoğan, A. (Aralık 2008). *Yeni Yerel Yönetim Yasalarında Katılım*, DOSYA-08: Yerel Yönetimlere Katılım, Bülten 64, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını, s. 17-27.
- Akdoğan, Y. (2008). *Yerel Siyaset – Kavramlar*, Yerel Siyaset Dergisi, Sayı:24.
- Altay, A. (2007). *Bir Kamu Malı Olarak Sosyal Sermaye ve Yoksulluk İlişkisi*, Ege Akademik.
- Althusser, L. (2002). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Çev: Yusuf Alp ve Mahmut Özışık, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Altun, F (2002). *Modernleşme Kuramı: Eleştirel Bir Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları. Yöneliş Yayınları, 2002.
- Arendt, H. (2012). *Devrim Üzerine*. (Çev. Onur Kara). İstanbul, İletişim Yayınları.
- Arslan,, Ünal (2011). *Siyasi İstikrarsızlık ve Ekonomik Performans: Türkiye Örneği*, Ege Akademik Bakış, cilt: 11, Sayı: 1, s.73-80.
- Arblaster, A. (1994). *Demokrasi*, N. Yılmaz, çev. Ankara, Doruk Yayınları.
- Ateş, K.(2017). *AKP, Dinsel Popülizm ve Halk-olmayan*, Mülkiye Dergisi, Cilt 41, Sayı 1, s. 105-129.
- Aydınlıgil, S. (2009). *“İnsani Gelişme Yaklaşımı: İyi Yönetişim ve Sosyal Politika İçin Önermeler*, 4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu-Sosyal Politikanın Yönetişimi, Ankara, 19-20 Kasım 2009.
- Aydınlı H.i., Memiş L.(2013, Ekim- Kasım). *“Sürdürülebilir Kalkınma Ve Katılım Mesudiye İlçe Kurultayı Örneği Üzerinden Yeniden Sorgulamak”*, XI. Kamu Yönetimi Forumu, Samsun.
- Başbüyük, A. (2011). *“Mesudiye (Ordu) Köykent Projesi”* Doğu Coğrafya Dergisi 11, 301-326.
- Başkaya F. (2012). *“Kemalist Rejimin Niteliği: Orijinal Bir Bonapartizm” Paradigmanın İflası Resmi İdeolojinin Eleştirisine Giriş*, Özgür Üniversite Kitaplığı 32, s. 167-197.
- Baştürk, E. (2014). *“Mağduriyet İle İktidar Arzusu Arasında Türk Sağı: Komplocu Bir Söylemin Anatomisi”*, Teorik Bakış Açısı, Sayı 5, s. 117-150.
- Barber, B. (1995). *Güçlü Demokrasi: Yeni Bir Çağ İçin Katılımcı Siyaset*, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Baumann, Z. (1998). *Sosyolojik Düşünmek*, (çev. A.Yılmaz), İstanbul, Ayrıntı Yayınevi.

- Balibar E. ve Wallerstein I. (1995). *İrk, Ulus, Sınıf*, (Çev. N. Ökten), İstanbul, Metis Yayıncılık.
- Başa, Ş. (2002), Kırsal Kalkınmaya Sürdürülebilir Köy-kent Modeliyle Yaklaşım Paneli Bildirisi, s.32-34.
- Başa, Ş. (2007), “Köy Yönetimi, Toplum Kalkınması ve Köykent Yaklaşımı”, [http://www.safakbasa.com.tr/yuklenen_akademik_calismalar/16-KOY_YONETIMI_TOPLUM_KALKINMASI_VE_KOYKENT_YAKLASIMI\(KONFERANS\).pdf](http://www.safakbasa.com.tr/yuklenen_akademik_calismalar/16-KOY_YONETIMI_TOPLUM_KALKINMASI_VE_KOYKENT_YAKLASIMI(KONFERANS).pdf), (06.03.2019), s.61
- Bayramoğlu A. (2008). “Türkiye’de Yerel Yönetimleri Özerlik Meselesi Üzerinden Yeniden Düşünmek”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 17(4), s. 5-4.
- Berber, B. (2011). “Kalkınma Ajanslarının Bölge Planlama Sürecindeki Yeri,” İzmir Kalkınma Ajansı 2010-2013 İzmir Bölge Planı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bumin, K. (2016). *Demokrasi Arayışında Kent*, 3.Basım, Konya, Çizgi Kitapevi.
- Berktaş, F. (2008). “Liberalizm: Tek Bir Pozisyona İndirgenmesi Olanaksız Bir İdeoloji, H. Birsen Örs (Der.), 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 47-114.
- Bilgin, N. ve Göregenli, M. (2002). “Kentsel Katılım ve Çoğulculuk”, Ferzan Yıldırım (Ed.), Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, İstanbul, WALD Demokrasi Kitaplığı, s. 51-64.
- Bulut, Y. ve Tanıyıcı, Ş. (2008). “Türkiye’de Belediye Meclis Üyelerinin Temsil Ediciliği: Erzincan Örneği”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:21.
- Cengiz, T., Çelem, H. (2003). *Kırsal Kalkınmada Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) Yönteminin Kullanımı*, Kafkas Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 2003 (1-2), 144-153.
- Çarkçı, A. (2004). *Dünya Gazetesi*.
- Çetin, M. (2007). “Yerel Ekonomik Kalkınma Yaklaşımı ve Uluslararası Organizasyonlar.” Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt: 14, Sayı 1, Celal Bayar Üniversitesi, s. 153-170.
- Çevikbaş, R. (2008). “Yerel Yönetimlerde Siyasal Katılım”, Türk İdare Dergisi, Sayı: 461, s. 72- 95.
- Cevizci, A. (2000). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul, Paradigma Yayınları.
- Çitçi, O. (1996). “Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi”, Çağdaş Yerel Yönetimler, C. 5, S. 6, s. 5-14.
- Çiğdem, A. (1997). *Bir İmkan Olarak Modernite; Weber ve Habermas*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Çoşkun, A. V. (1999). *Yerel Yönetimler ve Demokrasi*, Türk İdare Dergisi, 71(422).
- Dahl R. (1993). *Demokrasi ve Eleştirileri*, çev. L. Köker, Ankara, Türk Demokrasi Vakfı Kitapevi.
- Dahl, R.(2001). *Demokrasi Üstüne*, çev: Betül Kadioğlu, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Della P, D. (2017). *Geç Neoliberalizmde İlerici ve Gerici Siyaset*. H. Geiselberger (Ed.), Büyük Gerileme (44-59). İstanbul, Metis Yayınları.
- DPT (2007). *Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı Kamuda İyi Yönetişim*, DPT Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Rapor No: 674, Ankara, DPT Basımevi.
- DPT (1990). *Bulgaristan’dan Türk Göçleri*, Ankara, DPT Basımevi.

- Dikkaya, M., Özyakışır, D. ve Üzümcü, A. (2008). *Türkiye'nin Ekonomi-Politiği 1923-2007*, Ankara: Orion Kitabevi.
- Erdoğan, M. (2005). *Anayasal Demokrasi*, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Eroğul, C. (1993). *Anatüzeğe Giriş*, Ankara, İmaj Yayınevi.
- Eroğul, C. (1999). *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.
- Eroğlu, T. (2006). "Yönetime Katılma Biçimleri Ve Yerel Yönetimlerde Demokratik Mekanizmalar", Selçuk Üniv. İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 11.
- Eryılmaz, B. (2010). *Kamu Yönetimi*, 3. Baskı, Ankara, Okutman Yayıncılık.
- Eroğlu, H. (1986). *İdare Hukuku Genel Esaslar*, Ankara, Turhan Kitapevi.
- Erdoğan, T. (1986). *Anayasa Hukuku*, İstanbul, Beta Yayınları.
- Erdönmez, C.(2005). *Köykent: Olumlu ve Olumsuz Yönleriyle Bir Kırsal Kalkınma Projesinin Çözümlemesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 2:35-51.
- Ersöz S.,(2005) "İnternet ve Demokrasinin Geleceği", Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Vol.3 (4), s. 123.
- Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Hareketi Sosyal Kalkınma Raporu, <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/> Erişim Tarihi: 03.06.2022.
- Fırat, E. ve A., (2015). "İnsani Kalkınma Endeksine Göre Türkiye'nin Eğitim Endeks Göstergelerinin OECD Ülkeleri ile Karşılaştırılması", Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social and Economic Research), ISSN: 1303-8370, Yıl: 15, Sayı: 29.
- Finley M.(2003), *Antik ve Modern Demokrasi*, çev. D. Türker, Ankara, Ayraç Yayınları.
- Fukuyama, F. (1999), "Kapitalizm ve Demokrasi: Gözden Kaçırılan İlişki", Çev: Doğan Nadi Leblebici, Sosyal ve Siyasal Teori, Ed: Atilla Yayla, 2. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, s.105-112.
- Giddens, A.(2008). *Ulus Devlet ve Şiddet*, (Çev. C. Atay). 2. Baskı. İstanbul, Kalkelon Yayınları
- Gramsci, A. (2003). *Hapishane Defterleri*, (Çev: Adnan Cemgil) İstanbul, Belge Yayınları.
- Güldiken, N. ve Kaya G. (2004). "Türk Siyasal Katılımında Bir Parametre: 12 Eylül 1980", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, s. 105-111.
- Göze, A. (2013). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Göktolga, O. (2014), "Demokrasinin Demokratikleştirilmesi: Yerel Doğrudan Demokrasi Uygulamaları", Birey ve Toplum, Cilt 4, Sayı 8.
- Geray, C. (1961). *Türkiye'den ve Türkiye'ye ve Göçmenlerin İskanı*, Ankara. Kalan Yayınları.
- Günday, M. (1996), *İdare Hukuku*, İmaj Yayıncılık, Ankara.
- Gözler K.,(1988). "Halkoylamasının Değeri", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt XL, Sayı 1-4, s.98-99.
- Güler, B.A. (2006). *Yerel Yönetimler, Liberal Açıklamalara Eleştirel Bir Yaklaşım*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.
- Güler, B. A. (2008). "Katılımcılık ve Demokrasi: Ağır Bir İpoteği Kaldırmak", DOSYA-08: Yerel Yönetimlere Katılım, Bülten 64, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını, s. 2-5.

- Görmez, K. (2000). “Demokratikleşme Açısından Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkileri”, G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi, S. 4, s. 81-88.
- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, (Gözden Geçirilmiş 2. bs.) Ankara: Vadi Yayınları.
- Göymen, K. (2004). *Yerel Kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler İçinde Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü, Uluslararası Sempozyum Kitabı*, 2004, Pendik Belediyesi Kültür Yayınları, No: 21.
- Habermas, J. (2002). *Öteki Olmak Ötekiyle Yaşamak*, (Çev. İ. Aka), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Habermas, J. (Şubat 2005).“*Kamusal Alan: Ansiklopedik Bir Makale*”, Çev: Nurhan Erol, Birikim, Sayı 70, s. 62-66.
- Hayes, C. (1995). *Milliyetçilik; Bir Din*, (Çev. M. Çiftkaya), İstanbul, İz Yayıncılık.
- Hayek, F. A. (2012). “*Hukuk, Yasama ve Özgürlük: I. Kitap- Kurallar ve Düzen*” (A. Yayla, Çev.), Hukuk, Yasama ve Özgürlük: I. Kitap- Kurallar ve Düzen, II. Kitap-Sosyal Adalet ve Düzen, III. Kitap-Özgür Bir Toplumun Siyasi Düzeni, (1. bs.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Heywood, A. (2011). *Siyaset*, çev. B.B. Özipek, Ankara, Adres Yayınları.
- Holton, R. J. (1999). *Kentler, Kapitalizm ve Uygarlık*, çev. R. Keleş, (1. bs.) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Henden, B. (2005). “*Katılımcı Yerel Yönetim Anlayışında E-Belediyeciliğin Yeri ve Önemi*”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 1.sayı.
- İnsel, A. (1991).“*Siyasal Bir Süreç Olarak İktisadi Kalkınma II*”, Birikim, Sayı: 21, 12–23.
- İşıklar, C. (2008).“*Günümüz Türkiye’sinde Ordunun Asker alma Sisteminin Korunması Meselesi ve Millî Devlet Anlayışı ile İlgisi*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Sayı: XII.797-821.
- Jeanniere, A. (2000). *Modernite Nedir?*, çev. N. Tural. der. Mehmet Küçük, 3. Baskı. Ankara: Vadi Yayınları.
- KB (Kalkınma Bakanlığı, 2012). *Kuruluştan Bugüne Kalkınma Ajanslarında Sosyal Politikalar* (Genel Değerlendirme ve Önerilerle), (55).
- Kara, U. (2006). “*Meşruiyet*”, ed: Fikret Başkaya, Kavram Sözlüğü II, Ankara, Özgür Üniversite Kitaplığı, s. 415-423.
- Karaman, Z. (2000), “*Yönetim Stratejilerindeki Gelişmeler*”, Türk İdare Dergisi, 72(426).
- Karahan, H. ve Karagöz E. (2014), “*Ekonomik Performansın Temel Taşı: Siyasi İstikrar*”, SETA Perspektif, Sayı: 41, s.1-5
- Karakaş, M. (2000). *Türk Ulusçuluğunun İnşası*, Ankara, Elips Kitapevi.
- Karagül, M. (2001). “*Ekonomik İstikrarsızlığın Ekonomik ve Ekonomik Olmayan Nedenleri İle Çözüm Arayışları*”, Yönetim ve Ekonomi, Cilt: 7, Sayı: 1, s.187-195.
- Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim*, İstanbul, Beta Yayınları.
- Kalaylıoğlu, M. (2017). “*İktidarda Popülizm veya Tedrici Bir İnşa Süreci Olarak 2002-2010 AKP Dönemi: Bir Çerçeve Denemesi ve Birkaç Temel Önerme*”, Mülkiye Dergisi, 41(1), 2017, s. 67-103.
- Kaya, E. (2004). *Yerel Kalkınma Yönetimi*. İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- Keleş, R. (2000), *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul, Cem Yayınevi.

- Keleş, R. (2016). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, (10. bs.) İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kalabalık, H. (2005). *Avrupa Birliği Üyeleriyle Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Kurat A.N. (1990). *Türkiye ve Rusya, Kültür Bakanlığı Yayını*, Ankara, s. 488-492.
- Köy Hizmet Uygulamaları Genel Envanteri (1996). Ankara.
- Kozan, M. (2002). “*Türkiye'nin Merkezîyetçi Yapısının Siyasal Demokrasi Üzerindeki Olumsuz Etkileri*”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- KOSGEB (2005) *Ekonomik Kalkınmada Sosyal Sermayenin Rolü*, (33). Bakış, Cilt. 7, Sayı. 1, (337-362).
- Laclau, E. (2011). *Popülizm: Bir Ad Ne İçerir?* çev. Hayriye Özen, Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 2011, s.135-146.
- Laclau, E. (2007). *Popülist Akıl Üzerine*, çev. N. Betül Çelik, İstanbul, Epos Yayınları.
- Lacombe, R. (1962). *Demokrasi Buhranı*, çev. Suat Erginer, Anıl yayınevi, İstanbul.
- Lipson, L. (1984). *Demokratik Uygarlık*, çev. Haldun Güllalp ve Türker Alkan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Lipset, S. M. (1986). *Siyasal İnsan*, çev: Mete Tunçay, Teori Yayınları, Ankara.
- Marx, K. (2003). *Fransa'da Sınıf Savaşları*, 1848-1850, Çev: Sevim Belli, İstanbul, Eriş Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, çev: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marin, M. C. (2009). *Ordu-Mesudiye Köykent Projesinin Katılım, Mekansal ve Sosyoekonomik Boyutlarıyla Bir Değerlendirmesi*, TUBİTAK Proje No: 107K152.
- Mangır, A.F.(2016). “*Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yavaş ve Hızlı Moda*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi Cilt:19 41.Yıl Özel Sayısı ss.143-154.
- Merkel, W. (2011). “*Yerleşik ve Kusurlu Demokrasiler*”, Çev: Ceyda Taşkıran, Yirmi Birinci Yüzyılda Demokrasi Tartışmaları, Ed: Yılmaz Bingöl, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, s.43-73.
- MEGEP (Ekim, 2000). *Mesudiye İlçesi Gelişme Planı*, Türkiye Kalkınma Vakfı.
- Mihçı, H. (1996). “*Kalkınma: Bir Terim Neyi Anlatır?*”, Ankara, Ekonomik Yaklaşım, s.23.
- Mutlu, A. (2022). *Bir Kır Ütopyası: Osmanlıdan Cumhuriyete İdeal Köy*, Ankara, İdealkent Yayınları.
- Müller, J. M. (2017). *Popülizm Nedir?* (O. Yıldız, Çev.) İstanbul, İletişim Yayınları.
- Okandan R.G. (1976). *Umumî Amme Hukuku*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Orr A., (2004). “*Doğrudan Demokrasi Manifestosu*”, çev. Murat Yanık, Vedat Kitapçılık, 2004, s. 365-376.
- Ökmen, M. (2005). *Küresel Sistem, Demokratikleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Yerel Demokrasi*, K. Görmez (Ed.). Küreselleşme ve Yerelleşme (s. 21-66), Ankara, Odak Yayınları.
- Ökten, Ş. (2007). “*Gelişme ve Demokrasi: Kalkınmayla Demokratikleşme ya da Kalkınmanın Demokratikleştirilmesi*”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 2, s.91-106.

- Ökmen M., Parlak B. (2008). *Kurumdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuat*, Bursa, Aktüel Yayınları.
- Öner, Ş. (1999). “Cumhuriyet’ten Günümüze Demokratik Yerel Yönetim Anlayışının Gelişimi”, Yeni Türkiye, Eylül-Aralık, s. 23-25.
- Örs, B. (2006). *Siyasal Temsil*, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 35, 1-22.
- Örs, B. (2008). “İdeoloji: Karmaşık Dünyayı Anlaşılır Kılmak”, H. Birsen Örs (Der.), 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 3- 45.
- Onar, S.S. (1966). *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Hak Kitapevi, C.II, 3. Baskı, İstanbul.
- Plattner, M. F. (1995). “Demokrasi Anı”, (Çev.: Ergun Özbudun), Ankara, Yetkin Yayınları.
- Pustu, Y. (2005). “Yerel Yönetimler ve Demokrasi”, Sayıştay Dergisi, Sayı 57.
- Rousseau, J. J. (1982). *Toplum Sözleşmesi*. (Çev. V. Günyol), İstanbul, Adam Yayınları.
- Rosenau, P. M. (2004). *Post-Modernizm ve Toplum Bilimleri*, çev. Tuncay Birkan, Ankara, Bilim Sanat Yayınları.
- Rosenblatt, Helena (2009), Rousseau and Geneva: From the First Discourse to The Social Contract, (Aktaran: Kılınç, 2020) 1749–1762, Cambridge: Cambridge University Press.
- Sağır, Ö. M. ve Naci K. (2005). *Demokrasinin Güncel Sorunları ve Demokratik Paradokslar*. Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, 5 (10), 1-25.
- Santamaria, Y. (1998). *Ulus-Devlet, Uluslar ve Milliyetçilikler*, ed: J. Laca, Çev. S. İdeman, İstanbul, Metis Yayıncılık.
- Samons L. (2013). *Demokrasinin Nesi Var?*, Atina'daki Uygulamalardan Amerikan İbadetine, Çev. Yosun Erdemli, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Sarıbay, A.Y. (2000). *Global Bir Bakışla Politik Sosyoloji*, Bursa, Alfa Yayınları.
- Saygılı, A. (2010). “Modern Devletin Çıplak Sureti”, AÜHFD, C. 59, S. 1, Ankara.
- Şaylan, G. (1995). *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.
- Schmitter, P. C. ve Karl T. L. (1999). “Demokrasi Nedir, Ne Değildir”, çev: Levent Gönenç, ed. Atilla Yayla, 2. Baskı, , Ankara, Siyasal Kitabevi, s.3-15.
- Schmitt, C. (2000). *Parlamentar Demokrasinin Krizi*, çev: A. Emre Zeybekoğlu, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.
- Schmidt, M. G. (2002). *Demokrasi Kuramlarına Giriş*, çev. M. E. Köktaş, Ankara, Vadi Yayınları.
- Schnapper, D. (1995). *Yurttaşlar Cemaati*, çev. Ö. Okur, İstanbul, Kesit Yayıncılık.
- Sitembölükbaşı, Ş. (2005). “Liberal Demokrasinin Çıkmazlarına Çözüm Olarak Müzakereci Demokrasi”, Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi, 5 (10), 139- 162.
- Şanlısoy, S. ve Kök R. (2010). “Politik İstikrarsızlık – Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği (1987-2006)”, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 1, s. 101-125.
- Şentürk, H. (2004). *Pendik Yerel Kalkınma Platformu*. Atölye Çalışması, Pendik Belediyesi Kültür Yayınları, No: 14.
- Şenel, A. (1995). *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Ankara, Bilim Sanat Yayınları.

- Şenel, A. (1970). “*Eski Yunanda Eşitlik ve Eşitsizlik Üstüne*”, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Tannenbaum, D. ve Schultz, D. (2006). *Siyasi Düşünce Tarihi: Filozoflar ve Fikirleri*, çev. F. Demirci, Ankara, Adres Yayınları.
- TBMM (2010). *Bir Doğrudan Demokrasi Aracı Olarak Referandum*, Ankara, TBMM Araştırma Merkezi.
- Tekeli, İ. (2004). *Katılımcı Demokrasi, Sivil Ağlar ve Sivil Toplum Kuruluşları*, İstanbul: 15. STK Sempozyumu, 1-13.
- Tekeli, İ. (2012). “*Türkiye İçin STK'lar ve Katılımcı Demokrasi Yazıları*” İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (1983). “*Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi*”, Amme İdaresi Dergisi, C.16, S.2.
- Tekeli, İ. (2014). “*Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Katılımcı Demokrasi Pratiğinin Geliştirilmesi Üzerine Yorumlar*”, der. İnan İzci, İstanbul, Kalkedon Yayınları.
- Telatar, F. (2003). “*Türkiye’de Politika Değişkenliği İle Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkileri*”, İşletme ve Finans Dergisi, 211, 71–91.
- Tocqueville, A. D. (2016). *Amerika’da Demokrasi*, çev. S. Özdemir, İstanbul, İletişim Yayınları.
- TODAİE (1992). *KAYA Projesi Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporu*, Ankara, TODAİE Yayınları.
- Toprak, Z., (2016). *Kent Yönetimi ve Politikası*, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Tortop, N. (1994). *Mahalli İdareler*, Ankara, Yargı Yayınları.
- Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H., Özer, M.A. (2008). *Mahalli İdareler*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Touraine, A. (2004). *Modernliğin Eleştirisi*, çev: Hülya Tufan, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- TÜSİAD, (1995). *Yerel Yönetimler Sorunlar, Çözümler*, Ajans Medya Reklamcılık, İstanbul.
- Uslu, A. (2012). *Demokrasi, Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler*, Genişletilmiş 3. Basım, İstanbul, Yordam Kitapevi.
- Uygun O. (2014). *Demokrasi Tarihsel, Siyasal ve Felsefi Boyutlar*, 2. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Uzun, T. (2003). “*Ulus, Milliyetçilik ve Kimlik Üzerine Bir Değerlendirme. Kimlikler*”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Sayı: 23, 131-154.
- Üskül, Z. (1993). “*Yeni Bir Demokrasi Arayışı: Yerel Demokrasi*”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt: 10, 333-344.
- Yakut, S. A. (2017). *Platon’un Phaidon’unda Sokrates’in Savunmasına*, Archivum Anatolicum (Aran), Sayı: 11/1, s. 129-142.
- Yatkin, A. (2003). “*Demokratikleşmede Çözüm: Yerel Yönetimler*”, Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 7.
- Yıldırım, S. (1990). “*Yerel Yönetim ve Demokrasi*”, Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar, Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Metropol İmar A.Ş. ve IULA-EMME Ortak Yayını, s. 7-43.
- Yörükkan A. (2006). *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, der. T. Yörükkan, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.

- Weber, M. (1993). *Sosyoloji Yazıları*, çev. T. Parla, İstanbul, Metis Yayıncılık.
- Yalçındağ, S. (1991). “*Türk Yerel Yönetimlerinde Yeniden Yapılanma*”, Amme İdaresi Dergisi, Ankara, S. 3, C. 24, s. 123-152.
- Yaviloğlu, C., (2002). “*Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri*,” C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 2002, s. 74.
- Zakaria, F., (2009). *Özgürlüğün Geleceği: Yurtta ve Dünyada İlliberal Demokrasi*, çev: Meral Öztoprak Sağır ve H. Serkan Akıllı, 2. Baskı, İstanbul, Kırmızı Yayınları.
- Zavala V., (2006). *Katılımcı Demokrasi, Dünyadaki Katılımcı Demokrasi Deneyimleri*, çev: Naile Aras, Ankara, Dipnot Yayınları.
- Zizek, S. (2012). *Yamuk Bakmak*, (Çev. T. Birkan), İstanbul, Metis Yayınları.

İnternet Kaynakları

- Akata, N. (2015, Ağustos). Oktay Ekşi'nin Oportünist Mesudiye Kurultayı, Erişim Tarihi: 11.03.2021.
http://www.ordukentgazetesi.com/news_detail.php?id=21754&uniq_id=1655640865
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2021). “Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği”,Erişim:17Nisan2021.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210415-2.htm>
- Ekşi O. (Temmuz, 2015). Mesudiye ve doğrudan demokrasi, Erişim Tarihi: 02.04.2022.
<https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/olaylar-ve-gorusler/mesudiye-ve-dogrudan-demokrasi-334663>
- Ekşi O. (Eylül, 2000). Kurultay'dan Köy=Kent'e. Erişim Tarihi: 26.12.2020.
<https://www.hurriyet.com.tr/oktay-eksi-kurultaydan-koy-kente-39179399>
- Eryüksel, G.(Eylül, 2015). Demokrasi forumunda Çorumda yerini almalı, Erişim Tarihi: 22.06.2021.
<http://www.corumhaber.net/guncel/demokrasi-forumunda-corum-da-yerini-almali-h43976.html>
- www.etimolojiturkce.com/kelime/belediye Erişim Tarihi: 26.02.2022.
- Gündüz, M., Aksu, B. ve Esgin, A. (2005). “Mesudiyelilerin ‘Mesudiye Kurultayı’na İlişkin Görüşleri”, Erişim Tarihi: 29.12.2021.
http://www.megev.org.tr/userfiles/files/15_Kurultay.pdf
- Gül, H. (2004). Ekonomik Kalkınmada Yerel Alternatifler. Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, Ankara, Cilt 1, DPT Yayını, s. 201- 219, Erişim Tarihi: 20. 04. 2021
<http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/keas-I.pdf>
- Gözler, K. (2021). Referandum Mu, Plebisit Mi?
https://www.anayasa.gen.tr/plebisit.htm#_ftnref7, Erişim Tarihi: 11.05.2021
- İHA.(2021), Mesudiye Kurultayı 31.kez toplandı, Erişim Tarihi:10.03.2022.
<https://www.iha.com.tr/ordu-haberleri/mesudiye-kurultayi-31-kez-toplandi-3086066/>
- İzlanda'nın Online Anayasası (03 Ağustos 2011), Erişim Tarihi: 12.05.2021
<https://bianet.org/bianet/dunya/131918-izlanda-nin-online-anayasasi>
- Kara, A. (2014, Eylül). Oktay Ekşi neyin peşinde? Erişim Tarihi: 11.06.2022
<https://www.odatv4.com/makale/oktay-eksi-neyin-pesinde-2909141200-65194>

- <http://www.mesudiye.gov.tr/tarihce>, Erişim Tarihi: 10.06.2022.
- <https://www.mesudiye.bel.tr/ars%cc%a7iv-belgeleri-yas%cc%a7ar-celep/ErişimTarihi:11.06.2022>
- MEGEV. (2018). Erişim Tarihi:17.09.2021
<http://www.megev.org.tr/hakkimizda/vakif-senedi/>
<https://www.mesudiye.bel.tr/mesudiye/stklar/>
- MESVAK (2020). ErişimTarihi:12.01.2022 <http://www.mesvak.org.tr/>
- Online Anayasaya Referandum Onayı (23 Ekim 2012), Erişim Tarihi: 12.05.2021.
<https://bianet.org/bianet/dunya/141617-online-anayasaya-referandum-onayi>
- Oktay, M. (Temmuz, 2017). Mesudiye’de ilk söz köylünün ve kadının, Erişim Tarihi: 22.05.2022.
<https://www.aydinlik.com.tr/haber/mesudiyede-ilk-soz-koylunun-ve-kadinin-196376>
- SBB.(2019).ErişimTarihi:12.01.2022
<https://sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/11/TurkiyedeIcGoçlerveGoçEdenlerinNitelikleri1965-2000.pdf>
- Stjornlagarad, (2011). Erişim Tarihi: 12.05.2021 <http://stjornlagarad.is/gagnasafn/>
- TDK. (2021). Erişim Tarihi: 25.08.2021 <https://sozluk.gov.tr>
- SBB.(2019). Erişim Tarihi: 20.05.2021
<http://www.surdurulebilirlikalkinma.gov.tr/temeltanimlar/%20Eri%C5%9Fim:%2001.06.2022>
- TBMM. (2014).Yerel Kalkınmanın, Doğrudan Demokrasiyle Gerçekleştirilmesine Dair Kanun Teklifi, Erişim Tarihi: 21.05.2021.
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=16611
- TEPAV.(2013).Mesudiye’nin Mesut İnsanları. Erişim Tarihi: 01.06.2022
<https://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/3777>
- Yanık M., “Yeniden Doğrudan Demokrasi”, E-Akademi, S. 41, Temmuz 2005, ErişimTarihi:12.05.2021
<http://www.eakademi.org/incele.asp?konu=Yeniden%20Doğrudan%20Demokrasi&kimlik=1120134975&url=makaleler/myanik-1.htm>
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/31544>
- YÖK,(2018) Erişim Tarihi: 14.06.2022.
https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/444175/yokAcikBilim_9005670.pdf?sequence=-1
- 1982 Anayasası, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>
- 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, Gereke Bölümü, Resmi Gazete, Sayı 26074, Ankara, 08.02.2006, s.1. Erişim Tarihi: 14.02.2022.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5449.pdf>
- 5393 sayılı Belediye Kanunu, Erişim Tarihi: 10.04.2021.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>

Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, Sosyal Politikanın Yönetişimi, 19-20 Kasım
2009AnkaraBildiriKitabı.
[https://www.tepav.org.tr/upload/files/13213620727.4. Bolgesel Kalkinma ve Yonetisim S
empozyumu Bildiri Kitabi.pdf](https://www.tepav.org.tr/upload/files/13213620727.4. Bolgesel Kalkinma ve Yonetisim Sempozyumu Bildiri Kitabi.pdf)

ÖZ GEÇMİŞ

Okan Memiloğlu, Ordu Seçkin Koleji (burslu) bitirdikten sonra Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi bölümünden 2008 yılında mezun oldu. 2020 yılında Anadolu Üniversitesi Adalet bölümünden mezun oldu. 2022 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans programını bitirdi. Kamu Hukuku, Türk Siyasal Hayatı, Makro Ekonomi ve kent sosyolojisi ilgi alanları arasında yer almaktadır. 2009-2011 tarihleri arasında Ordu Üniversitesi Mesudiye Meslek Yüksekokulunda kısmi zamanlı öğretim elemanı olarak görev aldı. Ayrıca 2008 yılından itibaren KPSS ve kariyer meslekler için yapılan sınavlar için yaklaşık 13 yıl süren kamu ve özel hukuk alanlarında ders anlatma deneyimi ardında Ekim 2021 yılında İller Bankası Genel Müdürlüğünde Yönetim Personeli olarak çalışma hayatına devam etmektedir.

İletişim Bilgileri:

ORCID NO: 0000-0002-6703-8631

Yayın:

1. Kongre Bildirisi (2022, Mayıs), “Attika’da Siyasal Katılımın İç Ve Dış Etkenleri”, Ege 5. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, İzmir.